

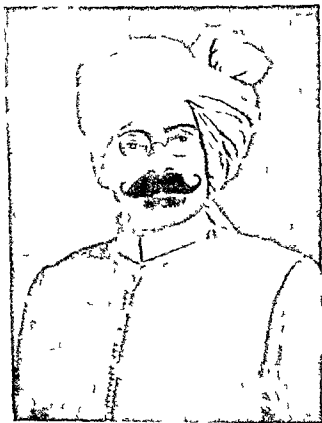
स्वर्गवासी साधुचरित श्रीमान् डालचन्दजी सिधी

बाबू श्रीमहादुर मिहजी सिधीके पुण्यश्लोक पिता

जन्म-वि स १९२१ माघ वदि ६ 卐 स्वर्गवास-वि स १९८४ पोष सुदि ९

दानशील-साहित्यरसिक-संकृतिप्रिय
स्व श्रीवाबू बहादुरसिंहजी सिधी

अजामगज-बलकृष्ण

जन्म ता २१ १८५५]

[मृत्यु ता ७७ १९४४

सिंघी जैन ग्रन्थ माला

*****[ग्रन्थांक २४]*****

दिव्यदृष्टिकवि - धाहिलविरचित

[अपभ्रंशभाषामय]

पउमसिचरिउ

SINGHI JAIN SERIES

*****[NUMBER 24]*****

PAUMASIRI CHARIU

[AN APABHRAMS'A WORK]

OF

DIVYADRISHTI DHÄHILA

क ल क ष्ठा नि षा सी
साधुचरित-श्रेष्ठिवर्य श्रीमद् डालचन्द्रजी सिंघी पुण्यस्मृतिमिच्च
प्रतिष्ठापित एव प्रकाशित

सिंघी जैन ग्रन्थमाला

[जैन आगमिक, दार्शनिक, साहित्यिक, ऐतिहासिक, वैज्ञानिक, कथारमक - इत्यादि विविधविषयगुम्फित ;
प्राकृत, संस्कृत, अपभ्रंश, प्राचीनगूर रानस्थानी आदि नानाभाषानिबद्ध, सार्वजनीन पुरातन
वाङ्मय तथा नूतन सशोधनात्मक साहित्य प्रकाशिनी सर्वश्रेष्ठ जैन प्रभावति]

प्रतिष्ठाता

श्रीमद् डालचन्द्रजी सिंघीसत्युत्र

स्व० दानशील - साहित्यरसिक - संस्कृतिप्रिय

श्री बहादुर सिंहजी सिंघी

प्रधान-सम्पादक तथा सचालक

आचार्य जिन विजय मुनि

(सम्मान्य नियामक - भारतीय विद्या भवन - बम्बई)

सरक्षक

श्री राजेन्द्र सिंहजी सिंघी

तथा

श्री नरेन्द्र सिंहजी सिंघी

प्रकाशक

सिंघी जैनशास्त्र शिक्षापीठ

भारतीय विद्या भवन

॥ वं व ई ॥

दिव्यदृष्टिकवि - धाहिलविरचित

[अषभ्रशभापागुम्फित]

प उ म सि रि च रि उ

[गूर्जरभापाप्रथित विस्तृत प्रस्तावना ग्रन्थसार टिप्पण-शब्दकोशादिसमन्वित]

स म्पा द क

श्रीयुत मधुसूदन चि० मोदी
एम् ए एलएल, बी

श्रीयुत हरिवल्लभ चु० भायार्णी
एम्

भौनररी प्रोफेसर-गुजरात विद्यामभा
सयोजित अनुष्ठातक अध्पयन
ससोभन मन्दिर (अमदावाद)

प्राकृत-ससृत अषभ्रश-गूर्जरादि गुल्भा
एमन भापा शाखाध्वापक
भारतीय विद्याभवन (मुम्बई)

प्रकाशनकर्ता

सिंघी जैनशास्त्र शिक्षापीठ

भारतीय विद्या भवन

बंबई

*

विक्रमाब्द २००५]

प्रथमावृत्ति - पञ्चातप्रति

[१९४८ ख्रिस्ताब्द]

ग्रन्थांक २४]

[मृत्य, रु ४-१२-०]

प्रकाशक - जयचन्द्र, हृदये, भौनररी रजिष्ट्रार, भारतीय विद्या भवन, चौपाटी रोड, बंबई नं ५
मुद्रक - रामचंद्र वेम्, शेडगे, निर्णयसागर प्रेस, ३६-२८ कोल्हाट स्ट्रीट, बंबई नं १

॥ सिंधीजनग्रन्थमालासंस्थापकप्रशस्तिः ॥

अस्मि यद्वाग्भिरे देशे सुप्रसिद्धा मनोरमा । मुर्तिदावाद् इत्याख्या पुरी धैभवशालिनी ॥ १
 बहवो निवसन्त्यत्र नैना ऊर्ध्वेशवशाना । धनाढ्या नृपसम्भाया धमकर्मपरायणा ॥ २
 श्रीहालचन्द्र इत्यासीत् तेष्वेको बहुभाग्यवान् । सायुष्य सचरित्रो यः सिंधीकुलप्रभाकरः ॥ ३
 पारस्य प्यागतो यश्च कर्तुं ध्यापारविस्तृतिम् । कठिकातामहापुत्रा घृतधर्मांधनिश्चय ॥ ४
 कुशाग्रियस्त्वपुत्रवैव सद्गुण्य च मुनिष्ठया । उपाग्यं पिपुलां लक्ष्मीं कोट्यधिपोऽजनिष्ठ स ॥ ५
 तस्य मधुकुमारीति सघारीकुलमण्डना । अभूत् पतिव्रता पत्नी शीलसौभाग्यभूषणा ॥ ६
 श्रीबहादुरसिंहाख्यो गुणवैखन्यस्यो । अभवत् सुकृती दानी धमप्रियश्च पीनिधि ॥ ७
 प्राज्ञा पुण्यवता तेन पत्नी तिलकसुदरी । यस्या सौभाग्यचन्द्रेण भासितं तल्लुलाम्बरम् ॥ ८
 श्रीमान् राजेन्द्रसिंहोऽख्य ज्येष्ठपुत्र मुनिशिरित । यः सयकार्यदक्षत्वात् पितृदक्षिणावाहुवत् ॥ ९
 नरेन्द्रसिंह इत्याख्यस्तेजस्वी मन्पमः सुत । सुनुर्वरिन्द्रमिश्रश्च कनिष्ठ सौम्यदशन ॥ १०
 सन्ति त्रयोऽपि सप्तपुत्रा भासभक्तिपरायणा । विनीता सरला भग्या पितृमागानुगामिन ॥ ११
 भग्नेऽपि बहवस्तथाभवन् स्वच्छादिबाधवा । धनैर्जनैः समृद्धं सन् स राजेव स्वराजत ॥ १२

अथ च-

सरस्वत्यां सदासक्तो भूत्वा लक्ष्मीरियोऽप्ययम् । तत्राप्यासीत् सदाचारी तच्चित्र विदुषां प्लु ॥ १३
 नाहंकारो न दुभावो न विलासो न दुर्व्ययः । दृष्ट कदापि तद्गोहे सतां तद् विस्मयास्पदम् ॥ १४
 भक्तो गुणजनानां स विनीत सज्जनान् प्रति । बभूवनेऽनुरक्तोऽभूत् प्रीतः पौढ्यगणेष्वपि ॥ १५
 देवा काळस्थितिशोऽसौ विद्या विज्ञानपूजक । इतिहासादि-साहित्य सस्कृति-सत्कलाप्रिय ॥ १६
 समुद्रत्यै समागस्य धमस्योरन्पदहतवे । प्रचाराय च शिक्षाया दत्त तेन धन धनम् ॥ १७
 गत्वा सभा-समित्यादौ भूत्वाऽप्यक्षपदाङ्कित । दत्त्वा दान पधामोष्य प्रोत्साहिताद्य कर्मठा ॥ १८
 एव धनेन देहेन ज्ञानेन शुभनिष्ठया । भक्तरोत् स यथाशक्ति सत्कर्माणि सदाशय ॥ १९
 अध्याप्यदा प्रसङ्गेन स्वपितु स्मृतिहेतवे । कर्तुं किञ्चिद् निदिष्टं स काय मनस्वचितयत् ॥ २०
 पूज्य पिता सदैवासीत् सम्पत् ज्ञानरश्मि स्वयम् । तस्मात् तज्जगन्बुद्धय यतनीर्य मयाऽप्यरम् ॥ २१
 विद्यायैव स्वयं यित्ते पुन प्राप्य सुसम्मतिम् । धर्मास्पदस्वमित्राणां विदुषां चापि तादृशम् ॥ २२
 जैनज्ञानप्रसाराय स्थाने शांति नि के त ने । सिंधीपद्माङ्कित जैन ज्ञानपीठ मतीष्ठितम् ॥ २३
 श्रीमिनविज्ञय प्राज्ञो मुनिनाम्ना च विद्युत । स्वीकर्तुं प्रार्थितस्तेन तस्याधिष्ठायक पदम् ॥ २४
 तस्य सौम्य-सौहार्द-स्वैर्यौदायादिसद्गुणै । यशीभूय मुना येन स्वीकृतं तस्यद वरम् ॥ २५
 प्रारब्ध मुनिना चापि कार्यं तदुपयोगिकम् । पाठन ज्ञानलिप्सुनां तथैव प्र-यगुम्कनम् ॥ २६
 तस्यैव प्रणो प्राप्य भासिंधीकुलकतुना । स्वपितृप्रेयसे चैषा प्रारब्धा प्रमुष्मालिका ॥ २७
 बहदाप्येतसा तेन धर्मशीलेन दानिना । व्ययित पुष्कलं त्रयं तत्तत्प्रायःसुसिद्धये ॥ २८
 छात्राणां वृत्तिदानेन नैकेषां विदुषां तथा । ज्ञानाभ्यासाय निष्कामसाहाय्य स प्रदत्तवान् ॥ २९
 शूलवातादिकानां तु भासिंधीकुलादसौ मुनि । कार्यं त्रिवार्षिकं यत्र समाप्त्यान्वय चस्थितः ॥ ३०
 तत्रापि सततं सच साहाय्य तेन यच्छता । प्र-यमाहाप्रकाशाय महोत्साहं प्रदर्शित ॥ ३१
 अन्तं निष्कण्ठं चन्द्रोन्दे जाता पुन सुयोजना । प्र-भावत्वा स्थिरत्वाय विस्तराय च नूतना ॥ ३२
 तत सुहृत्परामशार्त् सिंधीवशनभस्वता । भा विद्या भव ना येय प्र-यमाला समर्पिता ॥ ३३
 भासिंधीतस्य मनोवाग्छाऽपुत्रो प्र-धमकाशने । तदथ व्ययित तेन लक्षावधि हि रूप्यकम् ॥ ३४
 बुविंलासाद् विधेह त । श्रीभाग्याद्याम्बर-भूनाम् । स्वल्पेनैवाथ कालेन स्वर्गं स सुकृती ययौ ॥ ३५
 इन्दु-सू-य त्रेप्राग्दे सारो आपाणमञ्जुक । कलिकाताख्यपुत्रा स प्राप्तवान् परमो गतिम् ॥ ३६
 पितृभक्तैश्च तस्यै प्रेयसे पितुरात्मन । तथैव प्रपितु स्मृत्यै प्रकाश्यतेऽधुना पुन ॥ ३७
 इयं प्र-भावलि श्रेष्ठा प्रेक्षा प्रजावतो प्रया । भूवाद् भूत्यै सतां सिंधीकुलकीर्तिप्रकाशिका ॥ ३८
 विद्वज्जनकृतास्तदा सच्चिदानन्दवा सदा । चिरन्तव्य लोके श्रीसिंधी प्र-यपदति ॥ ३९

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासम्पादकप्रशस्तिः ॥

स्वस्ति श्रीमेदपादाख्यो देशो भारतविश्रुत । रूपाहेलीति सप्तमी पुरिका तत्र सुख्यता ॥
सदाचार विचाराभ्या प्राचीननृपते सम । श्रीमच्चतुरसिंहोऽत्र राठोडाव्यभूमिप ॥
तत्र श्रीवृद्धिसिंहोऽभूद् राजपुत्र प्रसिद्धिभास् । क्षात्रधर्मेधनो यश्च परमारकुलामणी ॥
मु-न भोजमुखा भूया जाता धमिन् महाकुले । किं वष्यते कुलीनस्य तत्कुलजातजन्मनः ॥
पत्नी राजकुमारीति तस्याभूद् गुणसहिता । चातुर्य रूप-लावण्य सुवाक्-सौजन्यभूयिता ॥
क्षत्रियाणीप्रभाषणं शौर्योद्दीप्तमुखाकृतिम् । यां हृद्भव जनो मेने राजन्नयकुलजा त्वियम् ॥
पुत्र किसनसिंहाख्यो जातस्त्रयोरतिप्रियः । रणमल्ल इति चान्यद् यत्नाम जननीकृतम् ॥
श्रीदेवीहस्तनामाऽत्र राजपूज्यो बलीश्वर । ज्योतिर्मप्यव्यविद्याना पारगामी जनप्रिय ॥
आगतो महदेवाद् यो भमन् जनपदान् बहून् । जात श्रीवृद्धिसिंहस्य प्रीति श्रद्धास्पद परम् ॥
तेनायामतिमग्नेया स तस्सु स्वसन्निधौ । रक्षित, शिक्षित सम्पद्, कृतो जैनमतायुग ॥
दौर्भाग्यात् तच्छिश्नोर्वाक्ये गुरु-तातै दिवगतौ । विमूढ स्वगृहात् सोऽथ यदृच्छया विनिर्गतः ॥

तथा च-

भारत्या नैवेपु देशेषु सेवित्वा च बहून् नरान् । दीक्षितो मुण्डितो भूत्वा जातो जैनमुनिस्ततः ॥
ज्ञाता-यनेकशास्त्राणि नानाधर्ममतानि च । मध्यस्थवृत्तिना तेन तत्रातएवगवेषिणा ॥
अधीता विविधा भाषा भारतीया युरोपजा । अनेका लिपयोऽप्येव प्रसूततमकालिका ॥
येन प्रकाशिता नैके ग्रन्था विद्वत्प्रशसिता । लिखिता बहवो लेखा देतिद्वयध्वगुम्फिता ॥
स बहुभि सुविद्वन्निस्त्रमण्डलैश्च सङ्कृत । जिनविजयनाम्नाऽती स्यातोऽभवद् मनीषिषु ॥
यस्य तां विश्रुतिं ज्ञात्वा श्रीमद्गा-धीमहात्मना । आहूत सादर पुण्यपत्तनात् स्वयमन्यदा ॥
पुरे चाहम्मदाभादे राष्ट्रीयशिक्षणालय । विद्यापीठ इति स्यात् प्रतिष्ठितो यदाऽभवत् ॥
आचार्यत्वेन तत्रोच्चैर्नियुक्त स महात्मना । रसं मुनि निधीन्द्रैर्दे पुरातत्त्वात्परमन्दिरे ॥
वर्षाणामष्टक यावत् सम्भूय तत् पद धत् । गत्वा जर्मनराष्ट्रे स तत्संस्कृतिमधीतवान् ॥
तत आगत्य सैद्धन्तो राष्ट्रकार्ये च सक्रियम् । कारावासोऽपि सम्प्राप्तो येन स्वराज्यपर्वणि ॥
क्रमात् ततो विनिर्मुक्त स्थित ज्ञानितनिकेतने । विश्वग्रन्थकवीन्द्रश्रीरवीन्द्रनाथभूपिते ॥
सिंधीपदयुत जैनज्ञानपीठं तदाश्रितम् । स्थापित तत्र सिंधीश्रीढालचन्द्रय ससुना ॥
श्रीबहानुरासिंहेन दानधीरेण धीमता । स्मृत्यर्थं निजतातस्य जैनज्ञानप्रसारकम् ॥
प्रतिष्ठितश्च तस्यासौ पदोऽधिष्ठातृसम्पुके । अभ्यापयन् घरान् शिष्यान् ग्रन्थयन् जैनशास्त्रपत्रम् ॥
तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंधीकुलकेतुना । स्वपितृश्रेयसे श्रेया प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥
अथैव विगत यस्य वर्षाणामष्टक पुन । ग्रन्थमालाविकासात्प्रवृत्तिषु प्रयत्नतः ॥
षाणे रसे नैवेर्देन्द्रे मुवाङ्गनगरीस्थित । सुश्रीति विरदलयात् क-हेयालालधीसख ॥
प्रवृत्तो भारतीयानां विद्याना पीठनिर्मितौ । कर्मनिष्ठस्य तस्याभूत् प्रयत्न सफलोऽचिरात् ॥
वितुषां धीमतां योगात् सख्या जाता प्रतिष्ठिता । भारतीयपदोपेतविद्याभवन सञ्चया ॥
आहूत सहकाराय सुहृदा स मुनि कृतौ । तत प्रभृति तत्रापि सहयोग प्रदत्तवान् ॥
तज्जनेऽन्यदा तस्य सेवाऽधिका ह्यपेक्षिता । स्वीकृता नम्रभावेन साऽप्याचापयदाधिता ॥
नन्देद निर्णयङ्कं चन्द्राङ्गे वैश्रमे विहिता पुन । एतद्ग्रन्थावलीख्यैवहृत् तेन न-ययोजना ॥
परामशात् ततस्तस्य श्रीसिंधीकुलभास्वता । भाविद्याभवनाथेय ग्रन्थमाला समर्पिता ॥
प्रदत्ता दशसाहस्री पुनस्तस्योपदेशत । स्वपितृस्मृतिमन्दिरकरणाय सुकीर्तिना ॥
देवादरूपे गते काले सिंधीवर्षो दिवगत । यस्तस्य ज्ञानसेवायां साहाय्यमकरोत् महत् ॥
पितृकार्यप्रगल्भं यत्प्रतीकं सदात्मजै । राजेन्द्रसिंहमुख्यैश्च सङ्कृत तद्वचस्तत ॥
पुण्यश्लोकपितृनाम्ना ग्र यागारकृतो पुन । ब-धुज्येष्ठो गुणश्रेष्ठो ह्यर्द्धलक्ष प्रदत्तवान् ॥
ग्रन्थमालाप्रसिद्धयर्थं पितृवत्तस्य काशितम् । श्रीसिंधीवन्धुभि सर्वे तद्गिराऽनुविधीयते ।
विद्वज्जनकृताह्लादा सच्चिदानं ददा सदा । चिर नन्दविषय लोके जिनविजयभारती ॥

सिंधी जैन ग्रन्थमाला

७७ अद्यावधि मुद्रित ग्रन्थनामावलि ७७

१ मेघनुवाचार्यरचित प्रबन्धचिन्तामणि गूढप्रथ २ पुराणप्रथमसमूह ३ राजशेखरसूरिरचित प्रबन्धकोश ४ जिनप्रबन्धसहित विविधतीर्थक्षेत्र ५ मेघविजयापाषाणायविरचित देवानन्दमहाकाव्य ६ यशोविजयोपाषाणायवृत्त जनतर्कभाषा ७ हेमचन्द्राचार्यवृत्त प्रमाणगीता ८ महाचन्द्रदेववृत्त अक्षरसूत्र प्रबन्धनी ९ प्रबन्धचिन्तामणि-हिन्दी भाषान्तर. १० पद्मचन्द्रसूरिरचित प्रगावकचरित 11 Life of Hemachandracharya By Dr G Bühler १२ सिद्धिचन्द्रोपाषाणायरचित भानुचन्द्रगणिकरित १३ यशोविजयोपाषाणायविरचित ज्ञानसिद्धिप्रकरण १४ हरिवेणाचार्यवृत्त वृत्त कथाकोश, १५ जैनपुस्तकप्रसिद्धिसंग्रह प्रथम भाग १६ हरिभद्रसूरिविरचित धूर्ताख्यान १७ दुर्गादेववृत्त रिष्टसमुच्चय १८ मेघविजयोपाषाणायवृत्त विविधनयमहाकाव्य १९ कवि आहुल रहमावृत्त सन्देशारासक २० महाकवि भर्तृहरिविरचित शतरत्नयादि मुभाषितसंग्रह २१ शालाचार्यवृत्त यामावतारवार्तिकवृत्त २२ महेश्वरसूरिवृत्त नाणपचमी कथा २३ पाहिलरुपिवृत्त पउमचरित (अपभ्रंश)

* *

७८ संप्रति मुद्र्यमाण ग्रन्थनामावलि ७८

१ खरतरगच्छपुरावलि २ कुमारपालचरितसंग्रह ३ विविधमच्छीयपद्यानलिसंग्रह ४ जैनपुस्तकप्रसिद्धि संग्रह भाग २ ५ विश्वसिलेखरसंग्रह ६ उर्योतनसूरिवृत्त इवलममालाख्या ७-८ उदयप्रभसूरिवृत्त धर्मानन्दमहाकाव्य तथा कीर्तिकौमुदी आदि आषाढ्य अनेक प्रदास्यादि हिनिसंग्रह ९ जिनेश्वरसूरिवृत्त कथाकोशप्रकरण १० महामुनि गुणपालविरचित जवूचरित्र (प्राहत) ११ जयपाहुण्डनाम विनिमशाख १२ कोजहलविरचित लीलानती कथा (प्राहत) १३ गुणचन्द्रविरचित मन्त्रीकर्मवृत्तप्रथम प्रबन्ध १४ नयचन्द्रविरचित हम्मीरमहाकाव्य १५ भद्रपाहु संहिता १६ महेश्वरसूरिवृत्त नर्मदासुन्दरी कथा १७ जिनदत्ताख्यानद्वयम् १८ स्वर्भूकरविरचित पउमचरित (अपभ्रंश) १९ सिद्धिचन्द्रकृत काव्यप्रदासखण्डन २० जयसिद्धसूरिवृत्त धर्मापदेशमाला

* *

७९ मुद्रणार्थ निर्धारित एव सज्जीकृत ग्रन्थनामावलि ७९

१ भानुचन्द्रगणिकवृत्त विवेकविलासटीका २ पुराण रास-भासादिसंग्रह ३ प्रकीर्ण काव्यप्रकाश ४ सिद्धिचन्द्रोपाषाणायविरचित वासवदत्ता टीका ५ देवचन्द्रसूरिवृत्त भूतसिद्धिप्रकरणवृत्ति ६ रत्नप्रभाचार्यवृत्त उपदेशमात्रा टीका ७ यशोरिपयोपाषाणायवृत्त अनेकात्मव्यवस्था ८ जिनेश्वरचार्यवृत्त प्रमा लक्षण ९ महानिशीयसूत्र १० तरुणप्रभाचार्यवृत्त आवदयम्बालावबोध ११ राठोड वशावति १२ उपदेशगच्छप्रबन्ध १३ वर्द्धमानाचार्यवृत्त गणरत्ननक्षोधि १४ प्रतिष्ठासोमवृत्त सोमसौभाग्य काव्य १५ नैमिचन्द्रन्त पद्योक्तक (पृथक् पृथक् ३ भागवबोध युक्त) १६ शीलाकाचार्य विरचित महापुरुषचरित्र (प्राहत महाप्रथ) १७ चन्द्रपद्मचरित्र (प्राहत) १८ नमिनाह चरित (अपभ्रंश महाप्रथ) १९ उपदेश पदटीका (वर्द्धमानाचार्यवृत्त) २० निर्वाणलीलावती कथा (सं कथा प्रथ) २१ रत्नलुमारचरित्र (संस्कृत कायमैत्र) २२ राजवडम पाठवृत्त भोजचरित्र २३ प्रमोद माणिक्यवृत्त कामदालकारवृत्ति २४ सोमदेशादिवृत्त विदग्धमुखमण्डनवृत्ति २५ रामयद्म-द्वारादिवृत्त शतरत्नकरवृत्ति २६ पाण्डित्यवर्षण २७ पुराणप्रथमसंग्रह-हिन्दी भाषान्तर २८ भुवनभानुचरित्र बालावबोध २९ भुवायुन्दरी चरित (प्राहत कथा) इत्यादि, इत्यादि

* *

विषयानुक्रमणिका

	पृष्ठ
१ किञ्चित् प्रास्ताविक-ग्रन्थमाला सम्पादक लिखित	११-११५
२ प्रास्ताविक वक्तव्य-मधुसूदन मोदी	१ - ९
३ प्रासङ्गिक भूमिका-हरिवल्लभ भायाणी	१०-१६
४ पद्मश्रीचरित-सार	१७-४०
(१) प्रथम सधि	१७-२३
(२) द्वितीय सधि	२४-३१
(३) तृतीय सधि	३१-३४
(४) चतुर्थ सधि	३५-४०
५ टिप्पण	४१-४७
६ पउमसिरि चरित-मूलग्रंथ	१ - ४०
(१) पढम सधि	१ - १२
(२) विद्दय सधि	१२-२४
(३) तईय सधि -	२५-३१
(४) चउत्थ सधि	३२-४०
७ शब्दकोश	४१-४८

કિંચિત્ પ્રાસ્તાવિક

*

[અપભ્રંશ ભાષા સાહિત્યના પ્રકાશન અગેનો થોડોક ઇતિહાસ]

દિવ્યદષ્ટિ કવિ ધાહિલ વિરચિત પ્રસ્તુત 'પડમસિરિચરિડ' જે સિંધી જૈન ગ્રંથ માલાના ૨૪ મા મળિતરીકે પ્રકટ કરવામા આવે છે, અપભ્રંશ ભાષાના અભ્યાસની દૃષ્ટિએ એક મહત્ત્વની કૃતિ જણાશે.

૧ ભારતવર્ષની આર્યવર્ગની દેશ્ય ભાષાઓના વિકાસક્રમને જેમને ઓહો પણ પરિચય છે તેઓ જાણે છે કે 'અપભ્રંશ' નામે ઓહાલાતી જૂની ભાષા, આપણા મહાન્ રાષ્ટ્રમાની વર્તમાન ગુજરાતી, મરાઠી, હિન્દી, પંજાબી, સિંધી, બંગાલી, આસામી, હડિયા વિગેરે, ભારતના પશ્ચિમ, ઉત્તર અને પૂર્વ ભાગોમા વોલાતી પ્રસિદ્ધ દેશભાષાઓની, સગી જનની છે. ગુજરાતી, મરાઠી, હિન્દી આદિ દેશભાષાઓની માતાનુ નામ, આપણા દેશના પુરાતન સાહિત્યકારો અને વૈયાકરણો 'અપભ્રંશ' એવુ આપેલુ છે, અને એ અપભ્રંશની માતાનુ નામ સર્વજનસુહાત એવુ 'પ્રાકૃત' છે દેશવિશેષના ભેદોને લક્ષીને, એ પ્રાચીન પ્રાકૃતના માગધી, શૌરસેની, મહારાષ્ટ્રી, પૈશાચી આદિ અનેક ભેદો, પ્રાચીન વૈયાકરણોએ કરેલા છે અને તે દરેકની વ્યાકરણવિષયક છે જે વિશેષતાઓ છે તે પ્રાકૃત ભાષાના વ્યાકરણગ્રંથોમાં નિબદ્ધ કરવામા આવી છે

૨ પ્રાકૃત ભાષાના સૌથી મહાન્ વૈયાકરણ, ગુજરાતની મહતી જ્ઞાનજ્યોતિજેવા જૈન આચાર્ય હેમચન્દ્રસૂરિ થયા તેમના ઘનાવેલા 'સિદ્ધહૈમશબ્દાનુશાસન' નામના ઘૃહ્યવ્યાકરણ ગ્રંથના ૮ મા અધ્યાયમાં, પ્રાકૃત ભાષાઓનુ સવિસ્તર વ્યાકરણ આલેખવામા આવ્યુ છે અને તેના છેહા ભાગમા અપભ્રંશ ભાષાનુ પણ એન્હુ જ સુવિસ્તૃત વ્યાકરણ પ્રથિત કરવામા આવ્યુ છે

૩ એમ તો ભરત, ઘરુચિ, મામહ, મોજ, ઘણ્ડ, ક્રમદીશ્વર, ત્રિવિક્રમ, સિંહરાજ, નરસિંહ, લક્ષ્મીઘર, માર્કણ્ડેય, રામતર્કયામીશ, શુભચન્દ્ર આદિ શાસ્ત્રકારોના પ્રાકૃત વ્યાકરણ ઉપર લખેલા નાના મ્હોટા અનેક ગ્રંથો મળે છે, પરન્તુ એ સર્વમાં હેમચન્દ્રાચાર્યકૃત જેવો સુવિસ્તૃત અને સુપ્રથિત પ્રથ એકે ય નથી અને તેમા ય અપભ્રંશ ભાષાના વિષયમાં તો હેમચન્દ્રાચાર્યની કૃતિ એકમેવ-અદ્વિતીય જેઠા છે અપભ્રંશ ભાષાના વ્યાકરણની સોદાહરણ અને સવિસ્તર સામગ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યે સિવાય અન્ય કોઈ પ્રથકારે નથી આપી

૪ ભારતવર્ષમા પ્રાકૃત, અપભ્રંશ અને દેશ્ય ભાષાના સાહિત્યનો પ્રવાહ ઠેઠથી અવિરત ઘાલ્યો ઠાવે છે અને જે અભ્યાસિયો પ્રાકૃતનો અભ્યાસ કરે છે તેમને તે

સાથે અપભ્રંશનો પરિચય પણ થાય છે જ પરંતુ પ્રાકૃત ભાષામાં, જૈન આગમ અને અન્ય કથા-ચરિતાત્મક પુસ્તકો જૈન સાહિત્યની, તેમ જ બ્રાહ્મણ વિદ્વાનોની કૃતિરૂપે લેવાતા સેતુબંધ, ગોડવહો, હીલાવદ્દે જેવા કથામોટિના પ્રાકૃત કાવ્યો અને નાટકાદિમા પ્રયુક્ત થયેલા વિવિધ જાતિના સંવાદરૂપ પ્રાકૃત ગદ્ય-વપ્રશ્ન સાહિત્યની વિપુલતાના હીષે, વિદ્વાનોનું જેટલું હૃદય પ્રાકૃત ભાષાના અધ્યયન-વિવેચન તરફ રચાતું રહ્યું છે તેટલું હૃદય અપભ્રંશ ભાષાના સાહિત્ય તરફ નથી રચાયું. વપ્રશ્ની આપણા દેશના જુગા અભ્યાસિયો તો, ઇ જૂની અપભ્રંશ ભાષાને પણ માગધી, શૌરસેની જેવી જ એક અન્ય સાધારણ પ્રાકૃત ભાષા તરીકે માનતા અને હેઠ્ઠેરતા, તેથી તેમના મને એની તેવી વપ્રશ્ની અસાધારણ વિશિષ્ટતા હતી જાણતી. વપ્રશ્ની આપણા દેશમાં તો ગુજરાતી, મરાઠી, હિન્દી, ષગાલી, જેવી વેશભાષાઓને પણ, પુરાણ કવિયો અને પ્રથકારો, મ્હોટા ભાગે પ્રાકૃતના નામે જ સંબોધતા અને હેઠ્ઠેરતા જો કોઈક તેમાં રાસ ભેદ પાડતા તો 'અવહટ્ટ' પટ્ટેલે 'અવપ્રશ્ન' ભાષા તરીકે તેનો નિર્દેશ કરી દેતા. એથી વધારે એની ભાષાવિષયક વિચારણા આપણા વેશમાં હતી થતી આપણને આપણી ભાષાઓનો પરિચય મહુ સામાન્ય લાગતો અને ભાષાવિકાસનમમાં તેનું યુ સ્થાન અને મહત્ત્વ છે, તેની વિશેષ કલ્પના નહોતી થતી.

૭ જ્યારે યુરોપના લોકો આપણા દેશના પરિચયમાં આત્યા ત્યારે તેમને આપણી ભાષાઓ, કે જે તેમના માટે મવથા અપરિચિત અને અધુનપૂર્વ જેવી હતી, તેમના વિષયનો અભ્યાસ અને પરિચય કરવાની અનિવાર્ય આવશ્યકતા પ્રતીત થઈ આથી તેમને તત્કાલીન વેશભાષાઓનો પરિચય મેઝવવાનો પ્રયત્ન તો આરમ્બો જ, પરંતુ તે સાથે તેમની શોધવ્યુદ્ધિ અને જિજ્ઞાસાશુચિયે, તેમને આપણા દેશના પ્રાચીન સાહિત્ય અને ઇતિહાસનો અભ્યાસ કરવાની પ્રવૃત્તિ તરફ પણ સવિશેષ પ્રેરિત કર્યા. વેશભાષાઓ સાથે તેમને ભારતવર્ષનું પ્રાચીનતમ વાક્ય્ય, જે સસારની સવશ્ષેષ અને પ્રાચીનતમ ભાષા સસ્કૃતમાં રચાપલુ છે, તેનો અભ્યાસ પણ આદર્યો. ઇ અભ્યાસના એક સુસગઠિત અને સુઠ્ઠવચ્ચિત સાધન તેમ જ સસ્થાન તરીકે વલકક્ષામાં મર્ વિલિયમ જોન્સ નામના ઇપ્રેજી વિદ્વાને સન્ ૧૭૮૪ માં 'અસિયાટિક સોસાઈટી' નામની એક સસ્થા સ્થાપિત કરી અને તે દ્વારા સસ્કૃત સાહિત્યના મૂઝ પ્ર યો હપાર્વાને પ્રકટ કરવાનો તથા તે ઊપર ઇપ્રેજીમાં અન્વેષણાત્મક નિવ ધો વિગેરે હરીને, યુરોપના તેવા શોધક વિદ્વાનોને તેમનો પરિચય આપવાનો વપક્રમ આરમ્બાયો. તે વિદ્વાનોને સસ્કૃત સાહિત્યનો પરિચય કરતા પ્રાકૃત સાહિત્યનો પરિચય પણ સ્વાભાવિક ક્રમમાં જ થવા લાગ્યો. સર્ વિલિયમ જોન્સે કાલિદાસના સુપસિદ્ધ શાકુતલ નાટકનું પહેલું ઇપ્રેજી ભાષાંતર પ્રકટ વ્યુ (સન્ ૧૭૮૯) અને તે ભાષાંતર માત્રના વાચનથી જ જર્મનીનો તત્કાલીન મહાર વિચારક, ચિન્તક, લેસક, દાર્શનિક વિદ્વાન, મહાકવિ મ્થોંદે, સસ્કૃત સાહિત્યની ઇ અનુપમ કૃતિ ઊપર

अत्यन्त सुगंध धई गयो हतो*, ए शाकुन्तलमा ज संस्कृत भाषा साथे प्राकृत भाषामा पण तेठला ज विस्तृत सवादो आलेखेला होवाथी संस्कृत साथे ज प्राकृत भाषानो पण परिचय करवानी आवश्यकता ए अभ्यासियो माटे अनिवार्य हती

६ ए ज समय दरम्यान, चौद्ध पाली साहित्यना अने जैन प्राकृत साहित्यना अनेक स्वतः प्रथोनो पण ए विद्वानोने परिचय दयो, तेम ज अशोक विगेरेना शिलालेखोनी जूनी ब्राह्मी लिपि उभेलाता, ते लेखोनी भाषा पण तत्कालीन लोकोभाषा प्राकृत छे एम जणवामा आव्यु एटले संस्कृत साथे प्राकृत भाषाना साहित्यना अध्ययन अने अन्वेषणनी पण ए साथे साथे प्रवृत्ति शरु धई

७ जेम मे उपर सूचव्यु छे, आपणा देशमा प्राकृत भाषानु ज्ञान संपादन करवामा आधारभूत धाय तेवा अनेक व्याकरणग्रन्थो जूना समयमा रचाया छे. एमा सौधी प्राचीन व्याकरण जे अत्यारे उपलब्ध धाय छे ते वररुचिहृत 'प्राकृत प्रकाश' छे ब्राह्मण संप्रदायवाच्यो ग्होटा भागे ए ज व्याकरणनु अध्ययन-अध्यापन करता आव्या छे इमेज विद्वान् कोंबेले, सौधी प्रथम सन् १८५४ मा, ए व्याकरणने इमेजी भाषांतर साथे प्रकट कर्युं हतु वररुचिनु ए व्याकरण जेम सौधी प्राचीन छे तेम सक्षिप्त पण छे एमा अपभ्रंश भाषानो तो नाम-निर्देश पण नथी वररुचि पठी सौधी विशेष प्रचार पामेलु अने सौधी बधारे विस्तारवाळु प्राकृत व्याकरण, ते उपर जणाव्या मुजब, हेमचन्द्राचार्यनु छे जैन संप्रदायमा ए ज व्याकरणनु विशेष अध्ययन-अध्यापन धतु आव्यु छे, अने एटला माटे एना उपर पछीना विद्वानोना करेला अनेक टीका टीप्पणो आदि पण विपुल परिमाणमा उपलब्ध धाय छे

८ वर्तमान युगना प्रारम्भकालमा प्राकृत भाषाना सौधी ग्होटा वैयाकरण तरीकेनी रचाति मेळवनार जर्मन विद्वान् रीचर्ड पिशले* हेमचन्द्राचार्यना ए प्राकृत व्याकरणनी सुसंपादित सर्वप्रथम आवृत्ति, जर्मनीना हाले शहरमाथी सन् १८७७ मा प्रकट करावी ए पुस्तकमा अध्यापक पिशले वरेक सूत्रवार विस्तृत टिप्पणो आप्या छे, अने तेमा, तुलनात्मक दृष्टिये, जूना प्राकृत शब्दोना मराठी, गुजराती,

* जमन महाकवि ग्योइधेए कालिदासनी 'शकुन्तला' ऊपर सुगंध धईने, सन् १७९२ मा, एनी प्रशंसा करती * पंकिशोर्तु एक भावपूर्ण पद्यमुक्तक जर्मनभाषामा यत्नव्यु हतु जेनुं अवतरण, तेम ज इमेजी भाषांतर देशविदेशना अनेक लेखरोए पोतपोवानी कृतियो निबन्धो विगेरेमा उद्धृत कर्युं छे ए मुक्तकतुं भाववाही गुजराती भाषांतर मारा विद्वान् भिन साक्षर श्री अ० रामनारायण पाठवे, मारी विंतीथी हमणां ज मने करीने आप्यु छे जे अहि उद्धृत करु छु

जे वर्पना यौवनना प्रसून ने जे फळो आपरना, वनी जे

आहूद दे, तुस करे, क्षयोले आरमाने उरसवान द सुग्धे,

धरा अने स्वर्गनु एक नाम जे, सौ साथे ते उचरता शकुन्तला!

† पाणिनि रसृत प्राचीन 'आपिशल' वैयाकरणो पुनरुत्तर तो नहिं होय।

સિન્ધી, હિન્દી, યગાલી આદિ ધર્તમાન દેશભાષાઓમા પ્રચલિત સ્વરૂપવાઝા શબ્દો પળ સ્થાને સ્થાને આપવા પ્રયત્ન કર્યા છે

૯ અ૦ પિશલે પ્રકટ કરેલા હેમચન્દ્રાચાર્યના ઇ પ્રાકૃત વ્યાકરણે ભારતીય ભાષાત્રિજ્ઞાનના અધ્યાસિયોનુ સવિશેષ લક્ષ્ય ર્ચ્યુ ઇવ્યાવરણના અધ્યયનધી મહા-રાષ્ટ્રી, માગધી, શૌરસેની, પૈશાધી જેવી પ્રાચીન અને પ્રૌઢ સાહિત્યિક પ્રાકૃત ભાષા-ઓના સ્વરૂપની નિસ્તૃત ઉપલબ્ધિની સાથે વિદ્વાનોને અન્યત્ર અપ્રાપ્ય ઇવી 'અપભ્રશ' ભાષાના વિશિષ્ટ જ્ઞાનની પળ અપૂર્વ પ્રાપ્તિ યદે

૧૦ 'અપભ્રશ' ઇવા શબ્દપ્રયોગનો પ્રયોગ તો, ઇમ આપળા સાહિત્યમા ઢેઢ પાળિનીય વ્યાકરણના મહાભાષ્યકાર મહર્ષિ પત્તજલિના સમયધી જ સમઝાતો આવે છે ઇમના સમયમા, શુદ્ધ સસ્કૃત શબ્દ 'ગૌ' ના ઘડલે જનપદીય ભાષામા ગાઘી, ગોળી, ગોતા, ગોપોતલિકા આદિ જેવા અનેક રૂપો પ્રચારમા હતા-જેમને ઇમળે સસ્કૃતના શિષ્ટ ઉચારણની દષ્ટિયે ભ્રષ્ટોચારવાઝા માની 'અપભ્રશ' ઇવા વિશેષળધી ઉદ્દેરયા છે પરતુ, પાઝળના પ્રયકારોઇ અને વૈયાકરણોઇ જે 'અપભ્રશ' ભાષાનો ભાષાવિશેષ તરીકે ઉદ્દેગ કર્યો છે અને જેની ગળના સાહિત્યિક ભાષાસમૂહમા કરવામા આઘી છે, તેની સાથે, પત્તજલિકૃત શબ્દપ્રયોગનો કાઈ સય ઘ છે કે ઇમ તે વિપે હજી વગુ ચોક્સ જળાયુ નધી કારણ ઇ અપભ્રશ ભાષાનુ વિશિષ્ટ સ્વરૂપ ઢાસવતી ઇટલી પ્રાચીન કોઈ ગઘ-પદ્યાત્મક કૃતિ ઇ પલ્કિ હજી જ્ઞાત યદે ાધી ઘર-રુચિના 'પ્રાકૃતપ્રકાશ' મા ઇ અપભ્રશ ભાષાનો નિર્દેશ સવથા ાધી, તેધી તેમળ સમયમા અપભ્રશે પોતાનુ કોઈ સાહિત્યિક ષેશિષ્ય પ્રાપ્ત કર્યું ા હતુ, ઇવો વિદ્વા-નોનો ઘટુમવ જળાય છે પરતુ કવિ ભાસહ અને ઢળ્ડીના સમયમા (૬ ઢા ૭ મા 'સેવામા) અપભ્રશ ભાષામા, સસ્કૃત અને પ્રાકૃતની સમાન કોઢિમા સ્થાન પામે તે જાતનુ કાવ્યમય સાઠ સાહિત્ય રચાણુ વિઘમાન હતુ અને તેધી તેમળે પોતાળ 'કાવ્યાલકાર' અને 'કાવ્યાઢર્શ' જેવા સાહિત્યિક મીમાસા કરનારા આલકારિક પ્રયોમા 'અપભ્રશ' ભાષાને પળ સસ્કૃત અને પ્રાકૃતની જેમ જ કાવ્યરચનાની વાહક ઇવ શિષ્ટભાષા તરીકે ઉદ્દેહી છે અને તે પછી થળ્ડા રાજશેસર, મોજ વગેરે વિદ્વાનોઇ તો અપભ્રશ ભાષાના કવિયો અને કાવ્યો વિમેરેને લગતા ઇથેષ્ટ ઉદ્દેરો કરેલા છે તેધી ઇ વસ્તુની વલ્પના તો વિદ્વાનોને સારી પેઢે થદે ગદે હતી ઇ પ્રાચીન સમયમા અપભ્રશ ભાષાનુ સાહિત્ય પળ સારી પેઢે સર્નાયુ હતુ પરતુ પિશલના ઝીવળ ઢરમ્યાત (સનુ ૧૯૦૧ સુધી) અપભ્રશ ભાષાની કોઈ સ્વત્ર અને વિશિષ્ટ મન્થકૃતિ, તેના પ્રકટ સ્વરૂપમા, પ્રસિદ્ધિમા આધી ન હતી, તેમ જ ઇવી કૃતિયો વિઘમાન હશે ઇની પળ ઘસી કોદને વલ્પળ થદે ન હતી ઇટલે અપભ્રશ ભાષાસાહિત્ય નદિ જેવું જ વિઘમાન છે, ઇવી ધારળા પિશલની ઘધાઈ હતી અને તેળ જ ઉદ્દેગ્વોના આધારે તે

पछीना १५-२० वर्षना गालामा ए विषय उपर लग्नतारा आपणा देशना डॉ शुणे,^१ डॉ. वेनर्ज-शास्त्री^२ तिगेरे विद्वानोए पण ए ज धारणानो पुनरुच्चार कर्यो हतो

११ अपभ्रंश भाषाना विशिष्ट अध्ययन अने अन्वेषणनी आवश्यकता तेम ज उपयोगिता, भारतीयभाषाभिन्न युरोपीय विद्वानोने प्रारम्भी ज सारी पेठे जणाई हती. आर्यपरिवारनी प्रवर्तमान भारतीय भाषाओना विकामक्रमनी, तुलनात्मक दृष्टिये पर्यालोचना करवा माटे, ए भाषाना इतिहास, साहित्य अने स्वरूपने समजवानी अनिवार्य जरूर लागी हती वर्तमान देशभाषाओना प्रवाहनो उद्गम शोभवा जनाराओने जणायु के क्रि.म. ११ मा शतक पटी ज, ते ते भाषाओनी आरम्भिक शुद्ध रूपरेखाओ नजरे पडवा लागे छे, अने ते पछीना ज उत्तरोत्तर काळमा बीमे बीमे तेमनो विकास धरो स्पष्ट देखाय छे एवी पूर्वना समयमा तो, अपभ्रंश सत्ताधारक ते भाषानी विशाल धारा बहेती देखाय छे जेनु निरवृत्त व्याकरण हेमचन्द्राचार्यना उक्त प्राकृत व्याकरणमा निबद्ध थएलु छे एनी ए वस्तु स्वतःसिद्ध थएली जणाई के वर्तमान भारतीय भाषाओना प्रवाहनु उद्गम स्थान, अपभ्रंशनी धारामा अन्तर्निहित थण्लु छे एटले, ए माटे अपभ्रंश भाषानी साहित्यिक सामग्री शोधना अने भेटवानी उत्कठा, ए विषयना अन्यासियोने थाय ए तहन स्वाभाविक हतु

१२ अध्यापक पिशले (सन् १८७७ मा) उक्त हेमचन्द्राचार्यना प्राकृत व्याकरणनी सुसंवादित आवृत्ति प्रकट कर्यो पटी, पोतानु समग्र लक्ष्य प्राकृतभाषानु एक प्रमाणभूत अने परिपूर्ण व्याकरण लग्गवा तरफ दीर्यु तेमना समय सुधीमा ज्ञात अने प्रकाशित थएला विशाल प्राकृत साहित्यना संकडों ग्रन्थो अने हजारो उल्लेखोनु अधाग दोहन करी, २५-३० वर्षना सुदीर्घ परिश्रम पछी, तेमणे ए व्याकरण पूर्ण कर्नु जे सन् १९०० मा जर्मनीना स्ट्रासबुर्ग नगरमाथी प्रकट थयु

ए व्याकरणना उपोद्घातात्मक प्रकरणोमा मागधी, महाराष्ट्री, शौरसेनी आदि धवी प्राकृत भाषाओनु स्वरूपांतरण करती थगते, क्रमप्राप्त अपभ्रंश भाषाना स्वरूपनु पण तेमणे सक्षिप्त परतु सारभूत, सुन्दर निरूपण कर्नु ए निरूपणमा, अपभ्रंश भाषाना ज्ञानमाटे जेटली साहित्यिक सामग्री तेमने उपलब्ध थई हती तेनी दूक यादी पण तेमणे एक प्रकरणमा आपी छे ए यादी प्रमाणे तेमनी पासे, हेमचन्द्रना प्राकृत व्याकरणगत अपभ्रंश प्रकरणमा उदाहरण तरीके उद्धृत करेला पद्यो उपरान्त, मरखती-कण्ठाभरणमा मळेला थोडाक अपभ्रंश उद्धरणो, विजमोर्वगीयमा उपलब्ध अपभ्रंशनी सवादात्मक जोडीक गीतिकाओ, पिंगलछन्द सूत्र अने प्राकृतपिंगलमा उद्धृत थएला थोडाक अपभ्रंश पद्यो, तेम ज 'धन्यालोक,' 'वेतालपद्यमिति,' 'शुक्ल-

१ जुओ, डॉ. शुणे लिखित, 'एन् इन्डोइयन टु इन्डियन पाइलोलॉजी' पृ ११६

२ डॉ ए पी वेनर्ज-शास्त्री हत 'इन्डियन ऑफ मागधी' पृ २३

प्रति,' 'सिंहासनत्रिशिका' अने 'ग्रन्थचिन्तामणि' मा मजी आवता योडारु दोवको विगोरेणु प्रधीर्ण भटोरु हतु ए सियाय तेमने कोई स्वतत्र अणे सत्ता अपभ्रश साहित्यिक कृति जात वई न हती

ए प्राकृत व्याकरण लसती वखने ज प्रो पिशलने लाग्यु हतु के अपभ्रश भाषाना ज्ञानना अनय साधन तरीके उपयुक्त जणाती ए ववी सामग्री, एकत्र रूपे, एक पुस्तकमा आलोचनात्मक टिप्पणो साथे उपावनामा आवे सो अभ्यासियोने ते बहु उपयोगी वशे तेथी तेमणे ज, ए पत्नी, ते वधा अवतरणोने एत्र करी, ते साथे पाठभेद आदि सूचवता टिप्पणो जोडी, 'माटेरिआलिएन् त्सुर केन्टनिसु डेम् अपभ्रश' (Materialien zur Kenntnis des Apabhramsa) नामनी पोताना 'प्राकृत भाषाना व्याकरणनी एक पृति'ना (Ein Nachtrag zur Grammatik der Plālit Sprachen) रूपमा, सन् १९०२ मा बर्लिनमाथी प्रकृत वयु दुर्भाग्ये ए पत्नी तरत ज अ० पिशलनो, प्राकृत भाषानी भूमि-भारत वर्षमा (मद्रासमा) स्वर्गवास थयो ।

१३ प्राकृत भाषाओगा महान् अभ्यासी अने आजीवन प्राकृत शब्दशास्त्रनी चर्चामा निमग्न रहेनार, ए असाधारण प्राकृत वैयाकरणने, एनी कशी सन्नर न्होती पडी के जे अपभ्रश भाषानी साहित्यिक सामग्रीना अभासनी कल्पना, एमने सटरी रही छे तेनी विपुल ग्रन्थसमृद्धि जैन भडारोमा हजी य मरी पडी छे । गुजरात, राजपूताना, दिन्दी, मध्यभारत, विरार आदि प्रदेशोमा आवेला अन्धकारमल जैन ग्रन्थभडारोमा, वे चार के पाच वस नहि, परतु तानी मोनी सेंकडे अपभ्रश ग्रन्थकृतियो छुपाएली पडी हती पिशलनी जाणगा तो अपभ्रशमा रचाएग एक 'अधिष्मन्ता' नामना ग्रन्थनु केवट नाम ज आभ्यु हतु, के जेनो उल्लेख वाग्भटना 'अल्कारनिलम्मा'धी एमने मजी आव्यो हतो परतु आजे आपणी नामे अपभ्रशनी नानी भ्होटी एवी कोडी (२०) परता य वधारे सरयामा कृतियो प्रकट थएली दृष्टिगोचर थई रही छे, अणे एवी वीजी ओमानेक कृतियोना प्रकाशमा आववानी अपेक्षा रपाई रही छे

[अपभ्रश साहित्यनी उपलब्धि अने प्रसिद्धि]

१४ परतु मरी रीते, कृतज्ञताउपाय सातर आपणे ए सत्य जाणवु-जणावधुं जोड्ये, के अपभ्रश साहित्यो आ रीते प्रकाशमा लासवानु मुख्य मार्गदर्शन पण, अन्य एत्र समथ जर्मन विद्वान ज, आपणने कराथु छे अने ते हता जर्मनीना डॉ० युनिवर्सिटीना भारतीय विद्या (Indology) ना महारु अभ्यासक अने अध्यापक स्वर्गवासी डॉ० हेर्मान याकोमी डॉ० याकोमी पण पिशलनी जेम प्राकृत भाषाना एक प्रौढ पण्डित हता, अने ते साथे तेथो जैन आगमोना गमीर अभ्यासी पण हता जर्मनीना जैन साहित्यना अध्ययन-संगोधनना सौधी प्रमुख पुरस्कर्ता तेजो ज हता जैन प्राकृतनो पद्धतिपूवक अध्ययन करनाराओ माटे, तेमणे 'उत्तराध्ययनसूत्र'नी टीकामाथी केट कीक प्राकृत क राजो वारती, वेना समरूप एक प्राकृतभाषापाठ्यपुस्तक तैयार कर्युं

हत्तुं अने ते 'Ausgewählte Erzählungen in Maharashtra' ए नामे १८८६ मा लाइपत्सींग शहर माथी प्रकट थयु हतु तेमणे आचारागसूत्र, उत्तराध्ययनसूत्र-कल्पसूत्र, षाळकाचार्यकथानक, पउमचरिय अने समराइच्चकहा जेया प्राकृत जैन, षाड्ययना अनेक प्राचीन अने प्रौढतम ग्रन्थोनु सशोधन-संपादन करी जुदी जुदी सस्थाओ द्वारा तेमने प्रकट करान्या हता ए रीते डॉ० याकोबीनो प्राकृत चाड्यय विषेनु परिशीलन घणु ज प्रगाढ हतु

१६ सन् १९१३-१४ मा तेओ हिंदुस्तानना पुनः प्रवासे आठ्या हता अने गुजरात, राजपुताना विगेरेना स्थळोना फेटलाक जैन प्रथमडारो जोना प्रयास कर्यो हतो अमदावादनो एक जैन भडार जोता, एक जैन साधु पासेधी, एक कथाग्रन्थनी जूनी हस्तलिखित प्रति, तेमना जोनामा आवी, जे प्राकृत भापानी कोई एक अज्ञात कृति तरीके तेमने व्रतानवामा आनी हती डॉ० याकोबी, ए कानी बेचार पक्तियो वाचतानी साथे ज घट्टु ज अजायवी साथे चमरी उठ्या अने उत्साह साथे बोली पड्या के 'अरे' आ तो कोई अपभ्रंश भापानी रचना लागे छे' ए पोथी जोईने डॉ० याकोबीए उमुक्ता एटली वधी वधी पटी के, उपाश्रयमाथी पोताना उतारे आवी तरत ज एनी पोताना हाथे नकल करवी शरु करी, अने ते सपूर्ण आसी रात तेमा पसार करी जे साधुना भडारमाथी ए पोथी तेमने जोना मळी हती ते साधु, थोडा समयमाटे पण, ते पोथी तेमनी पासे राखना देवा रच्छता न्होता, एटले डॉ० याकोबीए लगातार अमुक दिवस बेसीने पोताना हाथे ज एनी फेटलीक नकल करी लीधी अने पछी एक फोटोग्राफरने शोथी काडी तेनी पासेथी नाकीना पानाओनी फोटोकॉपी करानी लीधी

ए ग्रन्थनु नाम 'भविष्यत्त कहा' हतु अने ते धनपाल नामना कविनो धनावेळो हतो ए ग्रन्थनी प्राप्तिथी डॉ० याकोबीने जे अपूर्व आनन्द थयो हतो तेनु प्रोत्साहक स्मरण, तेमणे जाते मारी आगळ, ज्यारे हु जर्मनीना हातुर्ग शहरमा, सन् १९०८ मा, तेमने मज्यो ल्यारे पण, राज ज उत्साहथी कर्युं हतु

१६ ते पछी थोडाक दिवसे डॉ० याकोबी सौराष्ट्रनी मुसाफरिये निकज्या, ल्यारे राजकोटमा वीजा एक मुनि पासेथी तेमने तेवी ज भापाना, एक वीजा कथाग्रन्थनी भाळ मळी हती ए ग्रन्थनु नाम 'नेमिनाथचरित' हतु अने तेना कर्ता एक हरिभद्रा-ध्वार्य हता जे चौलुक्यराजा हुमारपालना समयमा विद्यमान हता ए चरितग्रथ घट्टु ज म्होटो अने उच्चप्रकारनी साहित्यिक अने काव्यमय आलंकारिक अपभ्रंशमा, गुजरातना राष्ट्रीय अने मास्कृतिक केन्द्रस्थान अणहिलपुरमा रचाएलो छे ए ग्रन्थनी थो मूळ प्रति ज डॉ० याकोबी पोतानी साथे जर्मनी दई जई शक्या हता आ रीते डॉ० याकोबी पोतानो ए हिंदुस्ताननो प्रवास पूरो करी (१९१४ ना उन्हाळामा) ज्यारे

मति, 'सिंहासनत्रिगिष्वा' अने 'पद्मवचितामणि' सा मठी आवता बोडाक दोधको विगोरेनु प्रकीण भटो हतु ए सिचाय तेमने कोई स्वतंत्र अने सळ्या अपभ्रंश साहित्यिक कृति ज्ञात कई न हती

ए प्राकृत व्याकरण लखती वखने ज प्रो पिशलने लाग्शु हतु के अपभ्रंश भाषाना ज्ञानना अनन्य साधन तरीके उपयुक्त जणाती ए वही सामग्री, एकर रूपे, एर पुस्तकमा आलोचन्यात्मक टिप्पणो साथे उपावनामा आवे तो अभ्यासियोने ते वहु उपयोगी धरें तेवी तेमणे न, ए पठी, ते वधा अवतरणोने एर करी, ते साथे पाठभेद आदि सूचयता टिप्पणो जोडी, 'माटेरिआलिएन् त्सुः केन्टनिम् डेम् अपभ्रंश' (Materialien zur Kenntnis des Apabhramsa) नामनी पोताना 'प्राकृत भाषाना व्याकरणनी एक पूर्ति'ना (Ein Nachtrag zur Grammatik der Prakrit Sprachen) रूपमा, सन् १९०२ मा बर्लिनमाथी प्रसूट कर्युं दुर्भाग्ये ए पठी तरत ज अ० पिशलनो, प्राकृत भाषानी भूमि-भारत वर्षमा (मद्रासमा) स्वर्गवास थयो ।

१३ प्राकृत भाषाओता महान् अभ्यासी अने आजीवन प्राकृत शब्दशास्त्रनी पचमा निमग्न रहेनार, ए असाधारण प्राकृत वैयाकरणने, एनी कशी खबर न्होती पडी के जे अपभ्रंश भाषानी साहित्यिक सामग्रीना अभावनी परपना, एमने खटकी रही छे तेनी विपुल ग्रन्थसमृद्धि जेन भडारोमा हजी य भरी पडी छे । गुजरात, राजपूताणा, दिल्ली, मध्यभारत, विरार आदि प्रदेशोमा आपेला अन्धकारमस्त जैन ग्रन्थमडारोमा, के चार के पाच दम ज नहि, परतु नानी मोटी सेंकडो अपभ्रंश ग्रन्थकृतियो छुपाएली पडी हती पिशलनी जाणमा तो अपभ्रंशमा रचाएला एक 'अधिमन्त्रा' नामना ग्रन्थु केवट नाम न आनु हतु, के जेनो उद्देशा वाग्मटना 'अल्लारतिल्लमा'धी एगो मठी आज्यो हतो परतु आजे आपणी रामे अपभ्रंशनी नानी म्होटी एवी कोडी (२०) करता य वधारे सरयामा कृतियो प्रसूट अएली दृष्टिगोचर धई रही छे, अने एवी चीनी अनेकानेक कृतियोना प्रकाशमा आववानी अपेक्षा रखाई रही छे

[अपभ्रंश साहित्यनी उपलब्धि अने प्रसिद्धि]

१४ परतु गरी रीते, दृढज्ञताज्ञापना खातर आपणे ए सला जाणवु-जणावबुं जोशये, के अपभ्रंश साहित्यो आ रीत प्रकाशमा लाववानु मुख्य मार्गदर्शन पण, अन्य एर समग्र जर्मन विद्वाने ज, आपणने कराव्यु छे अने ते हता जर्मनीना थॉम युनिवर्सिटीना भारतीय विद्या (Indology) ना महार् अन्वेषक अने अध्यापक स्वर्गवासी डॉ० हेर्मान याफोवी डॉ० याकोमी पण पिशलनी जेम प्राकृत भाषाना एक प्रौढ पण्डित हवा, अने ते साथे तओ जैन आगमोना गमीर अभ्यासी पण हता जर्मनीमा जैन साहित्यना अध्ययन-संशोधनना सौधी प्रयुक्त पुरस्कृती तेओ ज हता जैन प्राकृतनी पद्धतिपूर्वक अध्ययन कराराओ माट, तेमणे 'उत्तराध्ययनसूत्र'नी टीकामाथी केटलीक प्राकृत न मओ ताराता, तेना समग्ररूप एक प्राकृतभाषापाठ्यपुस्तक तैयार कर्युं

हनु अने ते 'Ausgewahlte Erzählungen in Mahārāshṭrī' ए नामे १८८६ मा लाइपत्सींग शहेर माथी प्रकट थयु हनु तेमणे आचारागसूत्र, उत्तराध्ययनसूत्र-कल्पसूत्र, कालकाचार्यकथानक, पउमचरिय अने समराइश्चकहा जेवा प्राकृत जैन, वाङ्मयना अनेक प्राचीन अने प्रौढतम ग्रन्थोनु समोधन-सपादन करी जुदी जुदी सस्याओ द्वारा तेमने प्रकट कराव्या हता ए रीते डॉ० याकोनीनो प्राकृत वाङ्मय विषेनु परिशीलन घणु ज प्रगाढ हनु

१५ सन् १९१३-१४ मा तेओ हिंदुस्तानना पुन प्रवासे आव्या हता अने गुजरात, राजपूताना विगेरेना स्वश्रोना केटलाक जैन गथभडारो जोवा प्रयास कयो हतो. अमदानादनो एर जैन भडार जोता, एर जैन साधु पासेथी, एक कथाग्रन्थनी जूनी हस्तलिखित प्रति, तेमना जोवामा जावी, जे प्राकृत भापानी कोई एक अज्ञात कृति तरीके तेमने वताववामा आरी हती डॉ० याकोवी, ए कथानी वेचार पक्तियो वाचतानी साथे ज बहू ज अजायवी साथे चमकी उठवा अने उत्साह साथे घोळी पड्या के 'अरे' आ तो कोई अपभ्रंश भापानी रचना लागे छे' ए पोथी जोईने डॉ० याकोनीनी असुकना एटली घधी वधी पडी के, उपाश्रयमाथी पोताना उतारे आवी तरत ज एनी पोताना हाथे नकल करवी शरु करी, अने ते सपूर्ण आरी रात तेमा पमार करी जे साधुना भडारमाथी ए पोथी तेमने जोवा मठी हती ते साधु, थोडा समयमाटे पण, ते पोथी तेमनी पासे राख्या देवा इच्छता न्होता, एटले डॉ० याकोवीए लगातार असुक दिवस बेसीने पोताना हाथे ज एनी केटलीक नकल करी लीधी अने पछी एक फोटोग्राफरने शोधी काळी तेनी पासेथी चाकीना पानाओनी फोटोकॉपी करावी लीधी

ए ग्रन्थनु नाम 'भविस्सयत्त ब्रह्म'-हनु अने ते धनपाल नामना कविनो बनवेळो हतो ए ग्रन्थनी प्राप्तिथी डॉ० याकोवीने जे अपूर्व आनन्द थयो हतो तेनु प्रोत्साहक स्मरण, तेमणे जाते मारी आगळ, ज्यारे ए जर्मनीना हाबुर्ग शहेरमा, सन् १९०८ मा, तेमने मऱ्यो थारे पण, खन ज उत्साहवी कर्यु हनु

१६ ते पठी थोडार दिवसे डॉ० याकोनी सौराष्ट्रीनी मुसाफरिये निकऱ्या, ज्यारे राजकोटमा बीजा एर मुनि पासेथी तेमने तेवी ज भापाना, एर बीजा कथाग्रन्थनी भाळ मळी हती ए ग्रन्थनु नाम 'नेमिनाथचरित' हनु अने तेना कर्ता एक हरिभद्राचार्य हता जे चौलुक्यराजा कुमारपाला समथमा विद्यमान हता ए चरितप्रथ बहू ज म्होटो अने उच्चप्रकारनी साहित्यिक अने काव्यमय आलंकारिक अपभ्रंशमा, गुजरातना राष्ट्रीय अने सांस्कृतिक केन्द्रस्थान अणहिलपुरमा रचाएलो छे ए ग्रन्थनी तो मूळ प्रति ज डॉ० याकोनी पोतानी साथे जर्मनी एई जईशम्या हता आ रीते डॉ० याकोवी पोतानो ए हिंदुस्ताननो प्रवास पूरो करी (१९१४ ना उहाऱामा) ज्यारे

मति,' 'सिंहासनद्वारिणिका' अने 'प्रपञ्चवितामणि' मा मठी जायता बोडारु दोधको विंगेरेतु प्रकीर्ण भजोत हतु ए निवाय तेमने कोरें स्वतंत्र अने सळग अपभ्रंश साहित्यिक कृति जात वई न हती

ए प्राकृत व्याकरण लखती वखने ज प्रो पिशाने लाग्यु हतु के अपभ्रंश भाषाता ज्ञानता अन्व साधन तरीके उपयुक्त जणाती ए वधी सामग्री, एकर रूपे, एर पुस्तकमा आलोचनात्मक टिप्पणी साथे उपायनामा आवे तो अभ्यासियोने ते वट्ट उपयोगी वझे तेधी तेमणे ज, ए पडी, ते वधा अवतरणोने एकर वरी, ते साथे पाठभेद आदि सुचरता टिप्पणी जोडी, 'माटेरिआलिएन् स्सुर् केन्टनिस् टैस् अपभ्रंश' (Materialien zur Kenntnis des Apabhramsa) नामनी पोताता 'प्राकृत भाषाता व्याकरणनी एक पूर्ति'ना (Ein Nachtrag zur Grammatik der Prakrit Sprachen) रूपमा, सन् १९०२ मा जर्लिनमाथी प्रकट कर्युं दुर्भाग्ये ए पडी तरत ज अ० पिशालनो, प्राकृत भाषानी भूमि-भारत वर्षमा (मद्रासमा) स्वर्गवास थयो !

१३ प्राकृत भाषाओता महान् अभ्यासी जने आजीवन प्राकृत शब्दशास्त्रनी चर्चोमा निगम रहेंनार, ए असाधारण प्राकृत व्याकरणने, एनी कशी रचर न्होती पडी के जे अपभ्रंश भाषानी साहित्यिक सामग्रीना अभावनी पटपना, एमने रचटी रही छे तेनी विपुल ग्रन्थसमृद्धि जेन भडारोमा हजी य भरी पडी छे ! गुजरात, राजपूताणा, दिल्ली, मध्यभारत, विरार आदि प्रदेशोमा आवेला जन्धकारमस्त जैन ग्रन्थभडारोगां, वे चार के पाच दस ज नहिं, परतु तानी मोटी सेंकटो अपभ्रंश ग्रन्थकृतियो छुपागली पडी हती पिशालनी जाणमा तो अपभ्रंशमा रचाएला एर 'जद्विमन्त्रा' नामना ग्रन्थु केवळ नाम ज आ यु हतु, के जेनो उद्वेग वाग्भटना 'श्रुतारतिल्लमा'थी एमने मठी आयो हतो परतु आजे आपणी सामे अपभ्रंशनी नानी न्होती एकी कोडी (२०) ररता य वधारे सरयामा कृतियो प्रकट अएली दृष्टिगोचर वई रही छे, अने एनी थीनी ओकानेव कृतियोना प्रकाशमा आववानी अपेक्षा रखाई रही छे

[अपभ्रंश साहित्यनी उपलब्धि थने प्रसिद्धि]

१४ परतु मरी रीते, कृतमताज्ञापन ग्वातर आपणे ए सल जाणवु-जणाववुं जोश्ये, वे अपभ्रंश साहित्यो आ रीते प्रकाशमा लावधानु गुरय मार्गदर्शन पण, अन्व एक समय जमन विद्वाने ज, आपणने कराव्यु छे अने ते हता जर्मनीना डॉ० युनिवर्सिटीना भारतीय विद्या (Indology) ना महारु अन्व्यासक अने अध्यापक स्वर्गवासी डॉ० हेर्मान बानोनी डॉ० याकोनी पण पिशालनी जेन प्राकृत भाषाता एक प्रौढ पण्डित हता, अने ते साथे तेओ जेन आगमोना गभीर अन्व्यासी पण हता जर्मनीमा जैन साहित्यना अध्ययन-संगोचनना सौथी प्रसुग्ग पुरस्कृता तेओ ज हता जैन प्राकृतनो पद्धतिपूर्वक अध्ययन करनाराओ माटे, तेमणे 'उत्तरा ययनसूत्र'नी टीकामाथी वेटलीक प्राकृत कथाओ चारनी, तेना सप्रदरूप एरु प्राकृतभाषापाठ्यपुस्तक तैयार कर्युं

हनु अने ते 'Ausgewählte Erzählungen in Mahārāshtri' ए नामे १८८६ मा लाइपत्सींग शहर माथी प्रकट थयु हनु तेमणे आचारागसून, उत्तराध्ययनसून-कल्पसून, कालकाचार्यरुथानक, पउमचरिय अने समराइचरुहा जेवा प्राकृत जैन, वाङ्मयना अनेक प्राचीन अने प्रौढतम ग्रन्थोनु सशोधन-सपादन करी जुदी जुदी सस्थाओ द्वारा तेमने प्रकट कराव्या हता ए रीते डॉ० याकोवीनो प्राकृत वाङ्मय विषेणु परिशीलन घणु ज प्रगाढ हनु

१७ सन् १९१३-१४ मा तेओ हिदुस्तानना पुन प्रवासे आव्या हता अने गुजरात, राजपूताना विगेरेना स्वत्रोना फेटलाफ जैन ग्रथभडारो जोवा प्रयास कर्यो हतो अमदाजादनो एक जैन भडार जोवा, एरु जैन साधु पासेथी, एक कथाग्रन्थनी जूनी हस्तलिखित प्रति, तेमना जोवामा आवी, जे प्राकृत भाषानी कोई एक अज्ञात कृति तरीके तेमने वतावजामा आवी हती डॉ० याकोवी, ए कथानी वेचार पक्तियो वाचतानी साथे ज घट्टु ज अजायवी साथे चमरी उठवा अने उत्साह साथे बोली म्हजा के 'अरे' आ तो कोई अपभ्रश भाषानी रचना लागे छे' ए पोथी जोडेने डॉ० याकोवीनी उत्सुकता एटली वधी वधी पडी वे, उपाश्रयमाथी पोताना उतारे आवी तरत ज एनी पोताना हाथे नकल करवी शरु करी, अने ते सपूर्ण आखाँ रात तेमा पसार करी जे साधुना भडारमाथी ए पोथी तेमने जोवा मठी हती ते साधु, थोडा समयमाटे पण, ते पोथी तेमनी पासे राखना देवा इच्छता न्होता, एटले डॉ० याकोवीए लगातार अमुक दिवस बेसीने पोताना हाथे ज एनी फेटलीक नकल करी लीधी अने पछी एक फोटोग्राफरने शोधी काडी तेनी पासेथी वाकीना पानाओनी फोटोकॉपी करानी लीधी

ए ग्रन्थनु नाम 'भविष्यत्तु कहा'-हनु अने ते धनपाल नामना करिनो बनानेले हनो ए ग्रन्थनी प्राप्तिथी डॉ० याकोवीने जे अपूर्व आनन्द थयो हतो तेउ प्रोत्साहक स्मरण, तेमणे जाते मारी आगळ, ब्यारे ह जर्मनीना हागुर्ग शहरमा, सन् १९२८ मा, तेमने मज्यो त्यारे पण, सून ज उत्साहवी कथुं हनु

१६ ते पठी थोडान दिवसे डॉ० याकोवी सोराष्ट्रीनी गुसाफरिये निकट्या, त्यारे राजकोटमा थोजा एक मुनि पासेथी तेमने तेवी ज भाषाना, एरु वीजा कथाग्रन्थनी भाळ मळी हती ए ग्रन्थनु नाम 'नेमिनावचरित' हनु अने तेगा कर्ता एक हरिभद्रा-ध्याय हता जे चौलुक्यराजा कुमारपालना समयमा विद्यमान हता ए चरितग्रथ महु ज न्होटो अने उद्यमनरनी माहिलिक अने काव्यमय आलकारिक अपभ्रशमा, गुजरातना राष्ट्रीय अने सांस्कृतिक केन्द्रस्थान अणहिलपुरमा रचाएले छे ए ग्रन्थनी तो मूळ प्रति ज डॉ० याकोवी पोतानी साथे जर्मनी लई जई शक्या हता आ रीते डॉ० याकोवी पोतानो ए हिदुस्ताननो प्रवास पूरो करी (१९१४ ना उराठामा) ब्यारे

પ્રતિ,' 'મિહાસનદ્વારિશિકા' અને 'પ્રગ્નવચિત્તામણિ' મા મઝી આવતા ધોહારુ દોષકો વિગેરેનુ પ્રકીર્ણ મટોટ હતુ ં સિવાય તેમને કોઈ સ્વતા અને સગા અપભ્રશ સાહિત્યિક ટુનિ જ્ઞાન યદે ન હતી

એ પ્રાકૃત વ્યાકરણ લખતી વરતે જ પ્રો વિશલને લાગ્યુ હતુ કે અપભ્રશ ભાષાના જ્ઞાતાન અન્ય સાવન તરીકે ઉપયુક્ત જણાતી ં વધી સામગ્રી, ંત્ર રૂપે, એ પુસ્તકમા આલોચનાત્મક ટિપ્પણો સાથે ંપાવનામા આવે તો અભ્યાસિયો તે વહુ ઉપ યોગી ધશે તેથી તેમણે જ, ં પછી, તે વધા અતરણોને એત્ર કરી, તે સાથે પાઠભેદ આદિ સૂચવતા ટિપ્પણો જોડી, 'માટેરિઆલિએન્ ત્સુર કેન્ટનિસ્ ડેમ્ અપભ્રશ ('Materialien zur Kenntnis des Apabhramsa') તામની પોતાના 'પ્રાકૃત ભાષાના વ્યાકરણની એ પૂર્તિ'ના (Ein Nachtrag zur Grammatik der Prākṛit Sprachen) રૂપમા, સન્ ૧૯૦૨ મા વર્લિનમાથી પ્રન્ટ કયુ દુર્ભાગ્યે એ પછી તરત જ અં વિશલનો, પ્રાકૃત ભાષાની ભૂમિ-ભારત વર્ષમાં (મદ્રાસમા) સ્વર્ગવાસ થયો !

૧૩ પ્રાકૃત ભાષાઓના મહાન્ અભ્યામી અને આજીવન પ્રાકૃત શબ્દશાસ્ત્રની વર્ષામા નિમગ્ન રહેનાર, ં અસાધારણ પ્રાકૃત વેયાકરણને, ંની વશી સનર ન્હોતી પડી કે જે અપભ્રશ ભાષાની સાહિત્યિક સામગ્રીના અભાગી વસ્તુના, ંમને સટકી રહી છે તેની વિપુલ ગ્રન્થસમૃદ્ધિ જેન મહારોમા હજી ં મરી પડી છે ! ગુજરાત, રાજપૂતાના, દિલ્હી, મધ્યભાગત, ગિરાર આદિ પ્રદેશોમા આવેલા જન્ધવારમ્સ જૈન પ્રવચમહારોમા, વે ચાર કે પાચ વ્મ જ નદિ, પરતુ ંની મોની સેંકડો અપભ્રશ ગ્રન્થકૃતિયો હુપા-ંત્રી પડી હતી વિશલની જાણમા તો અપભ્રશમા રચાણા ંક 'અવિમન્યુ' નામના ગ્રન્થુ વેત્ર નામ જ આયુ હતુ, કે જેનો ઉદ્ધેરા વાગમટના 'જલવારવિલસમા'થી ંમને મઝી આયો હતો પરતુ આજે આપણી સામે અપભ્રશની નાની મ્હોટી ંવી કોડી (૨૦) તરતા ં વધારે સરચામા કૃતિયો પ્રકટ ંણી ંટ્ટિગોચર ધઈ રહી છે, ંને ંવી ંીઝી ંનેકાનેક કૃતિયોના પ્રકાશમા આવવાની અપેશા રગાઈ રહી છે

[અપભ્રશ સાહિત્યની ઉપલબ્ધિ ંને પ્રસિદ્ધિ]

૧૪ પરતુ મરી રીતે, કૃતજ્ઞતાજ્ઞાપા ંતર આપણે ં સલ જાણતુ-જણાવતુ જોડ્યે, કે અપભ્રશ સાહિત્યને આ રીતે પ્રકાશમા લાવવાનુ મુરચ માર્ગદર્શન ંણ, અન્ય એ સમર્થ જર્મન વિદ્વાન જ, આપણને વરાવ્યુ છે અને તે હતા જર્મનીના ંંર ંુનિવર્સિ-ટીના ભારતીય વિયા (Indology) ના મહાર અભ્યાસક અને અભ્યાપક સ્વર્ગવાસી ડૉં હેર્માન ંાકોની ડૉં ંયાકોમી ંણ વિશલની જેમ પ્રાકૃત ભાષાના ંક પ્રૌઢ પઠિતવ હતા, અને તે સાથે તઓ જૈન આગમોના ગમીર અભ્યાસી ંણ હતા જમનીમા જૈન સાહિત્યના અધ્યયન-સંશોધનના સૌથી પ્રમુખ પુરસ્કર્તા તેઓ જ હતા જૈન પ્રાકૃતનો પદ્ધતિપૂર્વક અધ્યયન કરનારાઓ માટે, તમણે 'ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર'ની ંીસામાથી કેટ-ટીક પ્રાકૃત ંથાઓ તારવી, તેના સમ્પ્રહરૂપ એ પ્રાકૃતભાષાપાઠ્યપુસ્તક વૈચાર ંયુ

हनु अने ते 'Ausgewählte Erzählungen in Mahārīshṭī' ए नामे १८८६ मा लाइपत्सींग शहर मारी प्रकट थयु हनु तेमणे आचारानसूत्र, उत्तराध्ययनसूत्र-कल्पसूत्र, कालकाचार्यकथानक, पउमचरिय अने समराइश्वकहा जेया प्राकृत जैन, वाङ्मयना अनेक प्राचीन अने प्रौढतम ग्रन्थोनु सशोधन-सपादन करी जुदी जुदी सस्थाओ द्वारा तेमने प्रकट कराव्या हवा ए रीते डॉ० याकोवीनो प्राकृत वाङ्मय विषेणु परिशीलन घणु ज प्रगाढ हनु.

१५ सन् १९१३-१४ मा तेओ हिंदुस्तानना पुनः प्रवासे आव्या हवा अने गुजरात, राजपूताना विगेरेना स्वजोना फेटलाक जैन प्रथमडारो जोवा प्रयास कर्यो हतो अमदानादनो एक जैन भडार जोता, एक जैन साधु पासेवी, एक कथाग्रन्थनी जूनी हस्तलिखित गति, तेमना जोनामा जावी, जे प्राकृत भाषानी कोई एरु अज्ञात कृति तरीके तेमने वतारवामा आरी हती डॉ० याकोवी, ए कथानी बेचार पक्तियो वाचतानी साथे ज घहु ज अजायवी साथे चमरी उठ्या अने उस्ताह साथे बोली पड्या के 'अरे' आ तो कोई अपभ्रंश भाषानी रचना लागे छे' ए पोवी जोईने डॉ० याकोवीनी उत्सुकता एटली घधी घधी पडी के, उपाश्रयमावी पोताना उतारे आवी तरत ज एनी पोताना हाये नकल करवी शरु करी, अने ते सपूर्ण आखी रात तेमा पसार करी जे साधुना भडारमावी ए पोधी तेमने जोवा मळी हती ते साधु, थोडा समयमाटे पण, ते पोवी तेमनी पासे राखता देवा इच्छता न्होता, एटले डॉ० याकोवीए लगातार अमुक दिवस बेसीने पोताना हाये ज एनी केंदलीक नकल करी लीधी अने पछी एक फोटोग्राफरने शोधी वाडी तेनी पासेथी वाकीना पानाओनी फोटोकॉपी करावी लीधी

ए ग्रन्थनु नाम 'भविस्सयत्त-प्रहा'-हनु अने ते घनपाल नामना कविनो घनावेलो हतो ए ग्रन्थनी प्राप्तिथी डॉ० याकोवीने जे अपूर्व आनन्द थयो हतो तेणु प्रोत्साहक स्मरण, तेमणे जाते मारी आगळ, ज्यारे हु जर्मनीना हातुर्ग शहरमा, सन् १९२८ मा, तेमने मज्ज्यो ल्यारे पण, सुरु ज उस्ताहवी कर्तु हनु

१६ ते पडी थोटाक दिवसे डॉ० याकोवी सौराष्ट्री मुसाफरिये निकज्या, ल्यारे राजकोटमा धीजा एरु गुनि पासेवी तेमने तेवी ज भाषाना, एरु धीजा कथाग्रन्थनी भाठ मळी हती ए ग्रन्थनु नाम 'नेमिनाथचरित' हनु अने तेना कर्ता एक हरिभद्रा-चार्य हवा जे चौलुभ्यराजा कुमारपाला समयमा विद्यमान हवा ए चरितग्रथ बहु ज न्होटे अने उच्चप्रकारनी साहित्यिक अने काव्यमय आलंकारिक अपभ्रंशमा, गुजरातना राष्ट्रीय अने सांस्कृतिक केन्द्रस्थान अणहिलपुरमा रचाएलो छे ए ग्रन्थनी तो मूल प्रति ज डॉ० याकोवी पोतानी साथे जर्मनी लई जई शक्या हवा आ रीते डॉ० याकोवी पोतानो ए हिंदुस्ताननो प्रवास पूरो करी (१९१४ ना उदात्तमा) ज्यारे

पाठा पोताना देशमा (जर्मनी) जवा रवाना थया, ते वरुते मुचइनी जैनधेतावर
 कॉन्फरन्सनी ऑफिस तरफती तेमनी विद्यायगिरिना मानमा एक समारभ यो पवामा
 आन्यो हतो, तेमा तेमणे पोताना प्रवास दरम्यान, जैन भडारोमाथी जे आरीते
 अपभ्रश साहित्यनी वे अपूर्व वृत्तियो उपलब्ध थई ते माटे, जैन समाजने पोताना
 अभिनन्दन लाव्या हवा अने साथे ए पण आशा व्यक्त करी हतीं के जैन भडारो-
 माथी भविष्यमां अपभ्रश साहित्यनी आबी बीजी पग केटलीक रचनाओ मठी आव
 यानो समभव छे अने ते माटे जैन विद्वानोने शोध करता रहेवानी तेमणे रास
 भलामण पण करी हतीं

१७ डॉ० याकोनी जेरा जर्मनी पहांच्या के तरत ज युरोपमां, पेला प्रथम पृथ्वी-
 व्यापी महायुद्धनो आरभ थयो च्यार साडाच्यार वर्षे सुधी जर्मनीमां सर्वत्र ए युद्धनी
 भयकर व्याजाओ भुक्ती रही तेमा डॉ० याकोनीना एक वे वे पुत्रो पण होमाई
 गया छतां तेमणे हिंदुस्तानमाथी मळेली अपभ्रशनी ए वे अपूर्व वृत्तियोतु सशोधन अने
 संपादन करवानु कार्ये शांतमने चालु राव्यु तेमणे प्रथम धनपालनी 'भविष्यसप्त
 महा' तैयार करी उपर सूचवयामा आन्यु छे तेम, डॉ० याकोनीने ए कहानी एक ज
 प्रति मठी हतीं अने ते पण विशेष प्राचीन न होई धरावर शुद्ध न हतीं तेमणे अयाक
 परिभ्रम लई, यथाशक्य ए मूळ कथाना पाठने शुद्ध करी, तेम ज ते साथे, अपभ्रश
 भाषाना इतिहास अने स्वरूपने आलेखती रूढ ज निरवृत्त प्रस्तावना, व्याकरण-
 रचना, शब्दकोष इत्यादि योजी, सा १९१८ मा म्युनिकनी 'रॉयल एकेडेमी' मार्फत
 छपनी प्रकट करानी प्रणय वप पछी, (१९२१ मां) तेमने मळेली अपभ्रशनी बीजी
 रचना जे हरिभद्रसुरिष्टन वृत्तपरिमाण 'नेमिनाथचरित' नामे हती, तेमाथी तेमणे 'सर्ण-
 शुभार चरित' नामु एक अतर्गत सन्निध चरित धारपी पाढी, तेने पण तेवी जरीते
 विरवृत्त प्रगाथना, व्याकरण आदि साथे सुसंपादित करी, त्याथी ज प्रकट करावीं.

एरीते डॉ० याकोनीना जा प्रयत्ने अपभ्रश साहित्या अन्वेषण कार्येने विशिष्ट
 भेरेणा आपी अने तेथी जर्मनी अने भारतना केटलाक विद्वानोने ए भाषा साहित्यना
 उद्धार कार्येमां उत्साहजनक अभिनव रस उत्पन्न थयो

१८ आपणा देशमा, ए कार्येमा सोधी प्रथम रम लेनार, मारा सवृगत विद्वान
 मित्र, भाई श्री चिगनताल डारामाई दुसाल, एम ए हता तेमने १९१४ ना सप्टेब-
 रमा, यटोदराना शर्मासाथी विद्याप्रेमी श्रीसयाजीराव गायकवाड तरफथी 'पाटणना
 भंडारमां केवा पुस्तको, इतिहास, भाषाशास्त्र तथा साहित्यनी दृष्टिये अगत्यना छे ते
 अथलोकन करवानु काम' नोपवामा आव्यु हतु तेमणे पोताना ए अथलोकनकार्ये
 दरम्यान, पाटणना भडारोमां जळबाणना सरवृत्त प्राकृत आदि साहित्यना ग्रन्थोनी
 दस्तऐवजित प्रतोमाथी ६५८ छाडपत्रनी अने लगभग १३००० जेटली कागळनी

प्रतो तपासी हती तेमाथी 'गुजराती भाषाना साहित्य अने इतिहास वास्ते बणा अगल्या' एवा केटलाक पुस्तकोनी तेमणे खास नोंधो लीवी हती ए नोंधोना आधारे तेमणे, सुरत खाते भराएली 'पाचमी गुजराती साहित्य परिपट्'मा वाचना माटे "पाटणना भंडारो अने खास करीने तेमा रहेलुं अपभ्रंश तथा प्राचीन गुजराती साहित्य" ए नामनो एक विस्तृत निबन्ध लेख्यो हतो, जे 'डबोटरामाथी प्रकट थता 'लाईब्रेरी मिसेलेनी' नामना पत्रमा छपायो हतो ए निबन्धमा, पाटणना भंडारोमा तेमने इष्टिगोचर थएली अपभ्रंश भाषानी सन्देशरासक, वज्रन्वामिचरित्र, अतरगसधि, चउरगसधि, मुलसांग्यान, चक्षरी, भावनामार, परमात्मप्रकाश, आराधना, मयणरेहासधि, नमयासुन्दरिसधि, तेम ज भविस्सयत्तकहा, पउमसिरिचरिउ - इत्यादि नानी मोटी एवी कोई ७५-८० जेटरी कृतियोनी नोंध करवामा आनी छे

१९ डॉ० बाकोधीने धनपालकविकृत अपभ्रंश 'भविस्सयत्त कहा'नी जे रक्षना मळी हती अने तेना विषे तेमणे जे आनन्दप्रदर्शक उद्गार, मुबइमा उक्त जैन सभा आगळ, प्रकट कर्या हता ते श्री दलालनी जाणमा आव्या हता अने तेथी तेमनो रस पण ए साहित्यनी शोध तरफ विशेष बंध्यो हतो, एटले तेमने पण पाटणमाथी ए धनपालनी 'कहा'नी एक जूनी प्रति ज्यारे इष्टिगोचर थई ज्यारे खून ज आनन्द थयो हतो

२० जर्मनी युरोप साथेनी लडाईमा भयकर रीते सडोवायु हतु अने डॉ० बाकोधीद्वारा धनपालनी 'भविस्सयत्त कहा' क्यारे प्रकाश पामे ते नि कशी कल्पना थती न हती, तेथी श्री दलाले ए 'कहा' ने, तेमना सपादकत्वनीचे शरू करवामा आवेली 'गायकवाडस् ओरिएण्टल सीरीझ' मा प्रकट करवानी योजना करी दुर्भाग्ये ए ग्रन्थनो मूळ भाग छपाईने तैयार थवा आव्यो तेटलामा, भाई श्री दलालनो १९१८ ना इन्फ्ल्युएजाण अकाले भोग लीधो तेवी पछी पूनानी फर्ग्युसन कॉलेजना सस्कृत-ध्यापक स्व० डॉ० पाण्डुरंग गुणे द्वारा प्रस्तावना विगेरे साथे सपादित थई ए ग्रन्थ प्रकट थयो †

[† धनपालनी ए हति 'गायकवाडस् ओरिएण्टल सीरीझ' मा जे रीते प्रकट बइ प्रकाशमा आवी छे तेनी पाठळ धोकोक इतिहास छे जेमां मारो पण बाइक सभ्य रहेलो छ भाई श्री दलाल सावेना मारा विशिष्ट वेदसंस्कृती मधुर स्मृति, ए संव धने व्यक्त करवा मने अहि खाता प्रेरणा करे छे भाई श्री दलाले 'पाटणना भंडारोमांना अप्प प्रयो' विषे उक्त नोंधो साथे पोतातो जे रीपोर्ट श्रीसयाजीराव गायकवाडने पेश कर्यो हतो, तेना अवलोकनधी ते विद्यार्थी अने संस्कृतितरिचिक वृत्तिने, ए प्रयोने यथासक्य प्रकट करवानी भावना थई, अने तेथी तेमने माइतीर, श्रावणकोर विगेरे राजशे तरफची प्राचीन साहित्यने प्रकाशमा लावनारी जेवी ग्रन्थमाळाओ प्रकट पाय छे तेवी एक ग्रन्थमाळा पोतात (एटले के बडोदरा) राज्य तरफची पण प्रकट करवानी इच्छा उत्पन्न थई बडोदरा सेटल लाईब्रेरीनी (ज्यारे बडोदराना विद्यमान 'ओरिएण्टल इन्स्टीट्यूट' नी योजना थइ न हती) व्यवस्था नीचे, 'गायकवाडस् ओरिएण्टल सीरीझ' ए नामे ग्रन्थमाळा प्रकट करवानी महाराजाए आज्ञा करी अने तेना मुख्य संपादक तरीने श्री चिंमनलाल दलालनी नियुक्ति करवामा आवी

२१ ए घटनाओ उपरमी हात थयु के अपभ्रंश भाषाउ साहित्य, जेम प्रो०
पिबाल वगेरेनी कल्पना थई हती के छुट थई गयु छे, तेम छुट न्होतु थयु,

सने १९१६ मा चातुर्मासमी आपकियोना लेमकी पण बडोरामा वसवानो प्रसंग मळ्यो
जेमना चारणव्यभरेण असेवासमी रहेवाधी मने साहित्यसेवागी साधनागे कार्यक मुयोग मळ्यो, ते जैन
साहित्यसमुपासक, सतशिरोमणि, पूज्यपाद प्रवर्तक श्री कातिविजयजी महाराज, तथा अने वज्रैरभेडा
रोगा समुदायक तेम ज प्रचारजोना प्रकाशक एवा तेमना सुस्तिप्य स्वर्गीय मुनिवर श्रीचतुरभिनयजी,
तमा जेमी हु मारा परमनेहारपद अनी सुदृढतम गुरुवधु तरीक मातो आब्यो सु ते विद्वद्वयं शुनि थी
पुन्यविजयजीना साक्षिधर्मो, जै भंगारोमी यत्र तत्र भरी पडेती ऐतिहासिक साधनाधर्मोने प्रकट
करवानी अने तेने थी प्रवक्तजीनी पुगीत ह्युति तरीके प्रकाशमां सुकवानी दृष्टिये, एद प्रथमायागे
('प्रवर्तककां तत्रिजय जै ऐतिहासिक प्रथमाला' नांमे) मं पण आरंभ क्यो हतो

भाड थी दलाते पोतानी सीरीग माटे राजशेखरकृत 'काव्यमीमांसा' आदि ५-७ प्रयो एक
साधे संपादित करवा हाथमां लीधा मं पण 'विज्ञप्तिविधेणी' 'कुमारपक्षोद्य' आदि ४-५ प्रयो मारी
प्रथमाळा माटे तैयार करवा हाथकर्मां ते उपरांत थी दलाणी खास श्रेणामी, तेमनी सीरीग माटे
सोमप्रभाचार्यकृत 'कुमारपालप्रतिबोध' नामना म्हेण प्राप्त प्रथमा संपादनउ काम (नेनी मात्र
एक ज संपूर्ण ताडपत्रीय प्रति पाठनना भंडारमांथी उपलब्ध थई हती) पण मं हाथमां लीधुं आम
अमारा बजेना प्रथसंपादा कार्यने लगभग एक साधे ज आरंभ क्यो अने तेथी अमे बजे जण
परस्पर, एक धीजाना कार्यमां जोतप्रोत जेवा थइ गया हता पोताग 'ऑक्सिड' विषय भाइ
दलाल सवार-सोशनो घणोखरो समय अमारा उपाधयमां आजीने बेसता अने अमे साधे
बेहीने प्रयोगी नकळो तेम ज मुफो विगेरे शोधता-तपासता ए ज वखते उक्त धनपालनी 'भविस्त
यत्त वहा' नी पण, मा जो सी मां प्रकट करवानो तेमने विचार थयो अने मं तेने पुष्टि आपी
अमे बजे अपभ्रंश भाषाना विविध अध्ययन माटे उरगुक थया अने तेथी एना साहित्यने ते
दृष्टिये अवलोकवा अने अभ्यासवा उद्युक्त थया हता मं जे सोमप्रभाचार्य कृत 'कुमारपालप्रतिबोध'
नामना प्राकृत प्रथमु संपादन कार्य खोलायु हयु तेमां पण अपभ्रंश भाषाना केटलाक अवतरणो अने
एक-ने सळग प्रकरणो शुष्कित थएलां हतो

बडोरामां आजी रीते साहित्य संपादननो विविध कार्यारंभ थया पळी, केवलाक कारणसर
पूज्य थी प्रवर्तकजी महाराजनो विचार मुबदमां चातुर्मास करवानो थयो हु पण तेमनी चरणसेवाग
लोमची, तेमनी साधे सुबह आब्यो अने सर १९१७ नो ए चातुर्मास मुबदमां व्यतीत क्यो भाई थी
दलाळ साधे कार्योपयोगी पत्र-व्यवहार सतत चालू ज हतो अने एक-ने बार तो तेजो प्रत्यक्षमा सुबह
आजीने मळी पण गया हता

मुबदमा चातुर्मास पळी हु पू पा प्रवर्तकजी महाराजनी अनुमति लईने एकलो ज, पूतानी बेहन
कॉलेजमां सुरक्षित राजकीय महान् प्रथसंपरने जोवानी लाउसाधी पादभ्रमण करतो पूना गयो हां
संस्कृत प्राप्त भाषाना तेम ज भारतीय भाषाविज्ञानना उत्साही अथेता ख यें पाण्डुरंग गुणेनो
मने बनिष्ट परिचय थयो मं तेमने जैन भंडारोमां सुरक्षित अपभ्रंश भाषा-साहित्यनी विद्यमानतानो
सुपाठ आप्यो अने तेथी तेजो पण ए साहित्यनी कृतियो अवलोकवा अने अभ्यासवा ख उरगुक
थया हुर्माणे ए ज अरसामां भाइ थी दलाळनो स्वगवाध क्यो अने तेमना हाथे जे केवलाक प्रयोगी
संपादन काम चालू हयु ते अपुर्व रहीने अन्वी पळ्यु मारी सूचनाधी, थी दलाळना हाथे अथु
रहेले 'भविस्तयत्त वहा' उं संपादनकार्य जं गुणै बहु ज उत्साहधी पूर्ण करवा इच्छा बत्तावी,
तेथी ते नव्यतना पापकवाडम् ओरिएण्टल सीरीजना मुख्य व्यवस्थापक स कुहाळकरने तेनी सूचना
आपीने मं तेमना द्वारा, हां गुणेने पयं संपादनकार्य अजावरान्यु]

परंतु ते तरफ विद्वानोनु रास लक्ष्य रचायु न्होतु अने भाषाविहाननी दृष्टिये ते साहित्यनी आदली वधी विशिष्ट उपयोगिता छे तेनी रास बर्चा थई न हती. अपभ्रशनी ए वधी कृतियो प्राकृत भेगी ज गणाती अने तेधी जूना कॅटेलॉग विगेरे घनावनाराओ पण प्राकृतना ग्रन्थो तरीके ज तेनी जोधो करता रखा हवा

पूनाना ए विशाल राजकीय ग्रन्थसग्रहमा पुष्पदन्त, स्वयभू विगेरे अपभ्रशना महाकवियोना तिसट्टिलक्षरणमहापुराण, हरिवसपुराण, पउमचरिउ विगेरे ग्रन्थोनी अनेक प्रतियो सग्रहाएली हती, परंतु तेमनी यादियो करनारा, डॉ पिटर्सन, डॉ भाडारकर आदिये तेमने प्राकृत ग्रन्थो समजीने, ते वर्गीनी नामावलिमा ज तेमनो समावेश करी दीघो हतो

२२ डॉ० याकोबीना उद्बोधन पछी, उक्त रीते ए भाषाना साहित्यनी ज्यारे विशिष्ट उपयोगिता जणाई त्यारे, जैन भाषासाहित्यना अभ्यासियोनु ध्यान ए तरफ सविशेष आकर्षायु तेमा सौधी प्रथम ध्यान आपनार भाइ श्री दलालना विषयमा मे ऊपर जणाव्यु छे ज

२३ मार पण लक्ष्य, ए साथे ज, ए तरफ नोरायु सन् १९१८ मा हु पूनां गयो अने डॉ० गुणे आदिनी प्रेरणाधी, नूतन स्थापित थएला 'भाडारकर ओरिएन्टल रीसर्च इन्स्टीट्यूट'ने आर्थिक तेम ज साहित्यिक वने प्रकारनी दृष्टिये प्रगति पर लाववा भाटे, मे मारो यथायोग्य सहकार आपनानो प्रयत्न आरभ्यो अत्यार सुधी सरकारी ग्रन्थसग्रह जे 'डेकन कॉलेज'मा राखवामा आवतो हतो ते हवे ए इन्स्टीट्यूटमा राखवामा आव्यो हतो अने तेमा सग्रहाएला विपुलसरयक जैन ग्रन्थोनु मे मारी दृष्टिये परिश्रमपूर्वक अवलोकन करवा माह्यु ए अवलोकन दरम्यान मने एमा रहेला अनेक अपभ्रश ग्रन्थोनी प्रतियो पण दृष्टिगोचर थई अद्बुल रहमान कृत 'सन्देशरासक'नी एक जूनी प्रत, जे मने पहेला पाटणमा मळी आवी हती अने जेनी नकल मे धरी राखेली हती तेनी धीजी प्रति ए सग्रह साथी मळी आवता तेना आधारे तेने संशोधित-समादित करी प्रकट करवानो विचार पयों महाकवि पुष्पदन्त कृत 'तिसट्टीलक्षरणमहापुराण' अने स्वयभू कविकृत 'पउमचरिउ' तेम ज 'हरिवसपुराण'नी पण मरस प्रती ए सग्रहमा मारा जोधामा आवी मारा समान साहित्यप्रेमी विद्वान मित्र प० श्री नाथूरामजी प्रेमी, जेओ अवार-नजार पूनामा आवीने मारी साथे बसता, तेओ पण ए विषयमा वधारे रस लेवा लाग्या जैन साहित्यना संशोधन प्रकाशननी दृष्टिये मे शुरु करेला 'जैन साहित्य संशोधक' नामना त्रैमासिक पत्रमाटे तेमणे 'पुष्पदन्त और उनना महापुराण' ए नामनो एक विस्तृत गवेषणात्मक लेख छख्यो अने ते द्वारा अपभ्रशना एक महाकविनी महान ग्रन्थरचनानो प्राथमिक परिचय विद्वानोने आप्यो. स्वयभू कविनी रचनाओ, विषे पण ए लेखमा थोडोक उल्लेख करवामा

२१ ए घटनाओ उपरधी ज्ञात थयु के अपभ्रंश भाषानु साहित्य, जेम प्रो० विशाल चगेरेनी कल्पना धई हती के छुप्त थई गयु छे, तेम छुप्त न्होवु थयु,

मने १९१६ ना चानुमासमां आ पत्थियोना लेखकने पण बडोदरामां वसवानो प्रसंग मळ्यो जेमना घाम्ण्यभरेला अ-सेवासमां रदेवाधी मने साहित्यसेवानी साधनानो काश्क सुयोग मळ्यो ते जैन साहित्यसमुपासक, स-तथिरोमणि, पूज्यपाद प्रवर्तक थी कात्तिविजयजी महाराज, तथा अनेकजैनामठा रोग समुदायरक तेम ज प्रथरलोना प्रकाशक एवा तेमना सुदिव्य स्वर्गीय मुनिवर श्रीचतुरविजयजी, तथा जेमने हु मारा परमश्रेढास्वद अने सुहृत्तम शुभच-धु तरीके मानतो आच्यो हु से विद्वद्वयं मुनि थी पुण्यविजयजीना साहित्यमां, जैन भडारोमां यत्र तत्र भरी पदेकी ऐतिहासिक साधनसामधीने प्रकट करवानी अने तेने थी प्रवक्तकीनी पुनीत स्युति तरीने प्रकाशमां मुक्तापी दृष्टिये, एन प्रथमाळांनो ('प्रवक्तकात्तिविजय जैन ऐतिहासिक ग्रंथमाला' तांमे) मं पण आरंभ क्यो हतो

भाइ भी दलाळे पोतानी सीरीश माटे राजशेखरकृत 'वाध्यमीमांसा' आदि ५-७ प्रयो एक साये संपादित करवा द्वाधमां लीधा मं पण 'विज्ञप्तिविधेणी' 'इमारसकोश' आदि ४-५ प्रयो मारी प्रथमाळां माटे तैयार करवा गरुकर्यां ते उपरांत श्रीदलाळनी खास प्रेरणाधी, तेमनी सीरीश माटे सोमप्रभाचायकृत 'इमारपात्रप्रतिबोध' नामना म्होटा प्राहुत प्रथना संपादननु काम (जेनी मात्र एक ज संपूर्ण ताडपत्रीय प्रति पाठना भडारमांभी उपलब्ध पइ हती) पण मं हापमां लीधुं आम भमारा बनेना प्रथसंपादन कार्यनो लगभग एक साये ज आरंभ भयो अने तेधी अमे बने जण परस्पर, एक थीचाना कार्यना ओतप्रोत जेवा थई गया हता पोताना 'ऑफिस टाईम सिपाय भाई दलाल सवार-सांजो घणोखरो समय, भमारा उपाश्रयमां न आवीने बेसता अने अमे साये बेसीने प्रथोनी नकलो तेम ज मुफो विगेरे शोधता-तपायता ए ज बगवे उक्त घनपालनी 'भविष्य यज्ञ वहा ने पण, या जो सी मा प्रकट करवानो तेमने विचार भयो अने मं तेने पुष्टि आपी अमे बने 'अपभ्रंश' भाषाना विशिष्ट अध्ययन माटे उरमुक्त भया अने तेधी एना साहित्यने ते दृष्टिये अवलोक्वा अने अभ्यासवा उद्युक्त भया हता मं जे सोमप्रभाचाय कृत 'इमारपालप्रतिबोध' नामना प्राहुत प्रथनु संपादन कार्य स्वीकार्यु हनु तेमां पण अपभ्रंश भाषाना केदळांक अवतरणो अने प-वे सळंग प्रकरणो गुम्पित थएलां हता

बडोदरामां आवी रीते साहित्य संपादननो विशिष्ट कार्यारंभ भया पछी, केन्लांक कारणसर पूज्य श्री प्रवर्तकजी महाराजनो विचार सुबईमां चानुमांस करवानो ज्यो हु पण तेमनी चरणसेवानी लोसधी, जेमनी साये सुबई आच्यो अने सन् १९१७ नो ए चानुमांस सुबईमां स्वतीत क्यो भाई श्री दलाल साये कार्योपयोगी पत्र यवहार सतत चालू ज हतो अने एक-मे बार तो तेजो प्रत्यक्षमां सुबई आवीने मळी पण गमा हता

सुबईना चानुमांस पत्रि हु पू पा प्रवक्तकजी महाराजनी अनुमति लईने एखलो ज, पुतानी डेकन कॉलेजमां सुरक्षित राजकीय महान् प्रथसंप्रदने जोवानी क्णसाधी पादभ्रमण करतो पूना गयो खां संरक्षित प्राहुत भाषाना तेम ज भारतीय भाषाविज्ञानना खसाही अयेता ख डॉ पाण्डुरंग गुणेनो मने घनिष्ठ परिचय भयो मं तेमने जैन भडारोमां सुरक्षित अपभ्रंश भाषा-साहित्यनी विद्यमानतानो खयाल आप्यो अने तेधी तेओ पण ए साहित्यनी हृदियो अवलोक्वा अने अभ्यासवा ख उरमुक्त भया दुर्भाग्ये ए न अरसामां भाइ श्रीदलाळो खर्गबाड भयो अने तेमना हाये ते केन्लाक प्रथोनु संपादन काम चालू हतुं ते अपुर्ण रहीने आन्धी पळ्यु मारी सूचनाधी, थी दलाळना हाये अधुं रदेछें 'भविष्ययज्ञकदा तुं संपादनकाय डॉ गुणेप बहु ज उत्साहधी पूण करवा इच्छा बतावी, तेधी ते वखतना, गायकवाडस् ओरिएण्टल सीरीजना मुख्य व्यवस्थापक ख कुशलकरने तेनी सूचना आपीन मं तेमना द्वारा, डॉ गुणेने एतु संपादनकार्य अथावग्यु]

परंतु ते तरफ विद्वानोनु खास लक्ष्य रेंचायु न्होतु अने भाषाविज्ञाननी दृष्टिये ते साहित्यनी आदली बंधी विशिष्ट उपयोगिता छे तेनी खास चर्चा थई न हती अपभ्रशनी ए बंधी कृतियो प्राकृत भेगी ज गणाती अने तेधी जूना कॅटेलॉग विगेरे घनावनाराओ पण प्राकृतना ग्रन्थो तरीके ज तेनी नोधो करता रहा हता

पूनाना ए विशाल राजकीय ग्रन्थसग्रहमा पुष्पदन्त, स्वयभू विगेरे अपभ्रशना महाकवियोना तिसट्टीलक्ष्यणमहापुराण, हरिवसपुराण, पउमचरिउ विगेरे ग्रन्थोती अनेक प्रतियो सग्रहाएली हती, परंतु तेमनी यादियो फरनारा, डॉ पिटर्सन, डॉ भाडारकर आदिये तेमने प्राकृत ग्रन्थो समर्जाने, ते वर्गनी नामावलिमा ज तेमनो समावेश करी दीधो हतो

२२ डॉ० याकोबीना उद्बोधन पछी, उक्त रीते ए भाषाना साहित्यनी ज्यारे विशिष्ट उपयोगिता जणाई खाेरे, जैन भाषासाहित्यना अभ्यासियोनु ध्यान ए तरफ सविशेष आकर्षायु तेमा सौधी प्रथम ध्यान आपनार भाई श्री दलालना विषयमा मे ऊपर जणाव्यु छे ज

२३ मार पण लक्ष्य, ए साथे ज, ए तरफ दोरायु सन् १९१८ मा हु पूनां गयो अने डॉ० गुणे आदिनी प्रेरणाधी, नूतन स्थापित थएला 'भाडारकर ओरिएन्टल रीसर्च इन्स्टीट्यूट'ने आर्थिक तेम ज साहित्यिक धने प्रकारनी दृष्टिये प्रगति पर लाववा माटे, मे मारो यथायोग्य सहकार आपवानो प्रयत्न आरभ्यो अखार सुधी सरकारी ग्रन्थसग्रह जे 'डेकन कॉलेज'मा राखवामा आवतो हतो ते हवे ए इन्स्टीट्यूटमा लाववामा आव्यो हतो अने तेमा सग्रहाएला विपुलसदरक जैन ग्रन्थोनु मे मारी दृष्टिये परिश्रमपूर्वक अवलोकन करवा माह्यु ए अवलोकन दरम्यान मने एमा रहेला अनेक अपभ्रश ग्रन्थोनी प्रतियो पण दृष्टिगोचर थई अब्दुल रहमान कृत 'सदेशरासक'नी एक जूती प्रत, जे मने पहेला पाटणमा मळी आवी हती अने जेनी नकल मे करी राखेली हती तेनी धीजी प्रति ए सग्रह माधी मळी आवता तेना आधारे तेने संशोधित-संपादित करी प्रकट करवानो विचार क्यो महाकवि पुष्पदन्त कृत 'तिसट्टीलक्ष्यणमहापुराण' अने स्वयभू कवित्त 'पउमचरिउ' तेम ज 'हरिवसपुराण'नी पण सरस प्रतो ए सग्रहमा मारा जोवामा आवी मारा समान साहित्यप्रेमी विद्वान मित्र प० श्री नाथूरामजी प्रेमी, जेओ अवार-नवार पूनामा आवीने मारी साथे वसता, तेओ पण ए विषयमा बघारे रस लेवा लाग्या जैन साहित्यना संशोधन-प्रकाशननी दृष्टिये मे शरू करेला 'जैन साहित्य संशोधक' नामना त्रैमासिक पत्रमाटे तेमणे 'पुष्पदन्त और उनका महापुराण' ए नामनो एक विस्तृत गवेषणात्मक लेख लख्यो अने ते द्वारा अपभ्रशना एक महाकविनी महान् ग्रन्थरचनानो प्राथमिक परिचय विद्वानोने आय्यो, स्वयभू कविनी रचनाओ विषे पण ए लेखमा थोडोक उल्लेख करवामा

આલ્વો હતો પ્રેમીજીને પછી તપાસ કરતા એ પ્રયોની થીજી પ્રનો મુચ્છ તેમ જ જયપુરના જૈન મહારોમાથી પણ જડી આવી હતી પુષ્પદતની 'યજ્ઞોધરચરિત' અને 'નાગકુમારચરિત' નામની જે અન્ય અપભ્રંશ કૃતિયોનો પણ પ્રેમીજીએ પોતાના હેસમા ઉદ્દેશ કર્યો હતો

૨૪ એ પછી ડૉ॰ હીરાલાલજી જૈનને વિરામમા કારજાનો પ્રાચીન જૈન મહાર અવલોકતા તેમા 'કરકહુ ચરિત' 'સાવયધમ્મદોહા' આદિ કેટલાક અન્ય અપભ્રંશ પ્રયોની પ્રતો જોવામા આવી તેથી તેમણે એ વિષેનો એક વિસ્તૃત લેખ લખીને અલાહાબાદ યુનિવર્સિટી ઝર્નલમા છપાવી પ્રકટ કર્યો એ હેસમા તેમને પ્રાપ્ત થયેલા અપભ્રંશ પ્રયો વિષેની સરસ માહિતી તેમણે નિવદ્ધ કરી

૨૬ આ રીતે ૧૯૧૫ થી ૧૯૩૦ સુધીના ૧૫ વર્ષના ગાઝામા પુષ્કલ પરિમાણમા જૈન અપભ્રંશ સાહિત્યની માહિતી જાણવામા આવી અને તેને પ્રકાશમા મુકવાની તક્ત વિદ્વાનોની ડરમુકતા વધવા લાગી એ ડરમુકતાના પરિણામે આપણે જોઈ શકિયે ઢિયે, કે અલાર સુધીમા ઠીક ઠીક પ્રમાણમા અપભ્રંશ સાહિત્ય પ્રકાશમા આગ્યુ છે અને તેના આધારે આપણને એ માપાના ઇતિહાસ અને સાહિત્યના વિકાસક્રમની ઘણીક સ્પષ્ટ રૂપરેખા દ્રષ્ટિગોચર થવા લાગી છે

ડૉ॰ યાકોનીના સ્વર્ગવાસ પછી ઝર્મનીમા અપભ્રંશ માપાના વિશિષ્ટ અભ્યાસી તરીકે ડૉ॰ આલ્સડોર્પનુ નામ અમ્રમાગે આવે તમ છે તેમણે સૌથી પ્રથમ 'કુમારપાલ પ્રતિબોધ' અન્તર્ગત અપભ્રંશ અવતરણોનુ વ્યવસ્થિત રીતે અધ્યયન કરી તેને પુસ્તકરૂપમા હાલુર્ગ યુનિવર્સિટી તરફથી ૧૯૨૮ મા પ્રકટ કર્યું તે પછી પુષ્પદન્તનુ 'હરિવસ પુરાણ' પણ તેવી જ સરસ રીતે મુસપાદિત કરી પ્રકટ કર્યું એ ઉપરાંત અપભ્રંશ માપાના સ્વરૂપ વિકાસને લગતા તેમણે અભ્યાસપૂર્ણ કેટલાક પુટકર નિવદ્ધો પણ પ્રકટ કર્યા છે

આપણા દેશમા અપભ્રંશ પ્રયોના સપાદકો તરીકે ડૉ॰ હીરાલાલજી જૈન, ડૉ॰ આદિનાથ ઉપાધ્યે, ડૉ॰ પરશુરામ વૈદ્ય, પ૦ છાલચન્દ્રજી ગાધી આદિના નામો અમ્રણી રૂપે આપવા યોગ્ય છે

[અપભ્રંશ માપા સાહિત્યમા ગુજરાતનુ વિશિષ્ટ સ્થાન]

૨૬ આ રીતે અલાર સુધીમા અપભ્રંશ માપાનુ જે સાહિત્ય પ્રકટ થવા પામ્યુ છે તે અપભ્રંશની જન્મભૂમિ અને કર્મભૂમિ તરીકે, ભારતના થયા મૂમાગને સબોધવો, તેની ઘર્ચા હજી વિવાદાસ્પદ હોઈ અહીં આપવી અમ્રસ્તુત છે પરતુ જે સાહિત્યિક સામગ્રી અલાર સુધીમા ઉપલબ્ધ વર્ધ છે અને તેના ધર્ચાલોચનથી જે પરિજ્ઞાન આપણને મઝ્યુ છે, તે ડુપરથી ઇટલી વસ્તુ તો નિઝિત થાય છે, જે એ માપાનો વિશિષ્ટ અને ઘનિષ્ટ સબંધ ગુજરાત-રાજસ્થાન અને તેની સાથે સવદ્ધ (તન્નિકટવર્તી) પ્રદેશ સાથે

रहेलो छे उपलब्ध साहित्यना म्होटा भागनी रचना ए ज प्रदेशमां थपली छे वर्तमान गुजराती अने राजस्थानी भाषानो प्रवाहसवध ए अपभ्रंश साथे जेवा अविच्छिन्नभावे सन्धोएलो चाल्यो आव्यो छे तेना प्रमाणो ए भाषाना जूना साहित्य भंडारमांथी यथेष्टरूपे मळी आवे छे छेक विक्रमना अग्यारमा सैकाना प्रारमथी माडी आज सुधीमा व्यतीत थएला एक हजार वर्ष जेटला सुदीर्घकालीन प्रवाह दरम्यान, गुजरात अने राजस्थानमा प्रचलित देशभाषानु रूपान्तर केया क्रमे यतु आव्यु छे अने केटकेटला रूपान्तरमाथी पसार थया पळी विद्यमान स्वरूप ए देश-भाषाने प्राप्त थयु छे, तेनी रूपरेखा बतावनारी जेटली साहित्यिक सपत्ति गुजरात-राजस्थानमा उपलब्ध थाय छे, तेटली भारतनी अन्य कोई भाषा माटे, अन्य कोई प्रातमा उपलब्ध नथी गुजरात-राजस्थाननी ए साहित्यिक सामग्री द्वारा, विगत एक हजार वर्षनो आपणी भाषाना विकासक्रमनो इतिहास, आपणने सैका प्रति-सैकानी लबी कालावधिनो ज नहिं परतु सतान-प्रति-सतान जेवी (पेढी-दर-पेढी जेवी) २०-२० वर्षनी टुकी कालावधिनो ये प्राप्त कई शके तेम छे

२७ गुजरातनी प्राचीन भाषा साहित्य विषयक समृद्धि जेम विपुल छे तेम एना ऐतिहासिक क्रमविकासनो ऊहापोह करवानी दृष्टिये, केटलाक अध्ययनशील योग्य विद्वानोए पण, ए माटे ठीक ठीक परिमाणमा परिश्रम सेव्यो छे, अने तेथी आपणने आपणी भाषाना क्रमविकासनु केटलुक सप्रमाण ज्ञान, सारा सरला परिमाणमा, प्राप्त थयु छे एम कही शक्य ए विषयमा विशेष परिश्रम करनारा विदेशी विद्वानोमा इटालीना स्व० विद्वान् डॉ० टेसीटोरीनो प्रयास सौधी म्होटो छे, ए आपणे सारी पेठे जाणिये छिये लहन युनिवर्सिटी वाला डॉ० टर्नर आजे ए विषयना सौधी अग्रणी युरोपीय विद्वान् छे अने तेमनी साथे हवे श्री आल्फ्रेड मास्टरनु नाम पण मूकी शक्य तेम छे आपणा गुजराती विद्वानोनी जूनी पेढीमाना स्व० श्री नरसिंहराव दिवेदिया अने दि० ब० श्री केशवलाल ध्रुवनु नाम चिरस्मरणीय रहेशे गुजराती भाषाना आद्यन्त स्वरूपना ए बने विशेषज्ञोए, आपणने आपणी देशभाषाना इतिहास अने स्वरूपनु घणु मौलिक ज्ञान आप्यु छे तेमणे घतावेला मार्गे ज आपणी वर्तमान पेढीना भाषाशास्त्र-जिज्ञासु जनो यथाशक्ति आगाउ बघवानो प्रयत्न करी रखा छे प० श्री बेबरदासजी, शास्त्री श्री केशवराजजी, प्रो० टी० ए० दवे, प्रो० फातिखाल व्यास, प्रो० मधुसूदन मोदी, प्रो० भोगीलाल साडेसरा अने प्रो हरिवल्लभ भावाणी आदि प्रमुख विद्वान् धन्धुओ, गुजराती भाषाशास्त्र तरीके अध्ययन-अन्वेषण-सशोधन-संपादन आदिनु उत्साहजनक कार्य करी रखा छे, अने आशा छे के भविष्यमा ए बघाना प्रयत्नोयी गुजराती भाषानी प्राचीन साहित्य समृद्धि जेम बहु प्रकाशमा आवशे तेम ते द्वारा भाषाना स्वरूपविकासनु आपणने बहु विशिष्ट ज्ञान प्राप्त थशे

૨૮ મારા જે જે સમાનવિદ્યા રસિન જેવા વિદ્વાન્ સિત્તો દ્વારા પ્રસ્તુત પૃથ્વિ સિરિચરિત સપાદિત થઈ પ્રકાશિત થાય છે તે યત્રે ગુજરાતના અપભ્રંશભાષા-ભિન્ન વિશિષ્ટ અભ્યાસિયો છે શ્રીયુત મધુસૂદન મોદી તો સસ્કૃત, પ્રાકૃત, પ્રાચીન ગુજરાતી અને અપભ્રંશ ભાષાના ઇક મર્મજ્ઞ વિદ્વાન્ તરીકે, તેમ જ તુલના-વિવેચનાની શાસ્ત્રીય પદ્ધતિ પૂર્વકની પ્રથમસપાદનની કચ્છાના એક અચ્છા અભ્યાસી તરીકે, અચ્છા આગમજ યોગ્ય રવાતિ પામી ચુકેલા છે એમની 'અપભ્રંશ પાઠાવલિ' અપભ્રંશ ભાષાના અભ્યાસિયો માટે એક સુંદર પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામી ચુકી છે ગા૦ ઓ૦ સી૦ માટે 'પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્યસમ્રહ'નું એક પુસ્તક ઇ અચ્છાને તૈયાર કરી રહ્યા છે જેના પ્રકાશનથી પ્રાચીન ગુજરાતીના અધ્યયન પરિશીલનમા ઉપયોગી થાય તેવી ઘણી નવી સામગ્રી પ્રાપ્ત થશે

શ્રીયુત માયાળીયે, પોતાના માપાશાસ્ત્ર વિષયક મર્મસ્પર્શી પરિશીલનની ગમીર 'શૈલીનો સુન્દર પરિચય, મારી દ્વારા સપાદિત 'સન્દેશરાસક' ના વ્યાકરણ, છંદ અને પ્રન્યસાર રૂપે એમણે લખેલા વિસ્તૃત નિબંધ દ્વારા, વિદ્વદ્ગમે સારી પેઠે આપ્યો છે હવે ઇ મહાકવિ સ્વયંભૂના અપભ્રંશ મહાકાવ્ય 'પૃથ્વિ સિરિચરિત' નું વિશિષ્ટ સપાદન કરી રહ્યા છે, જેનો પ્રથમ ભાગ થોડા જ સમયમા, આ પ્રથમાબ્દના એક સુન્દર મણિ તરીકે વિદ્વાનોના કરકમલમાં ઉપસ્થિત થશે ઇ ઉપરાન્ત ધીજી પળ કેટલીક અપભ્રંશ અને પ્રાચીન ગુજરાતી કૃતિયોના સશોધન-સપાદનનું એમનું કામ ચાલુ છે

૨૯ પ્રસ્તુત 'પૃથ્વિસિરિચરિત' ના વિષયમા શ્રીયુત મોદીયે પોતાના 'પ્રાસ્તાવિક ક્ષત્રવ્ય' મા, તેમ જ શ્રી માયાળીયે પોતાની 'પ્રાસંગિક ભૂમિકા' મા યથાયોગ્ય પરિચય આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે પાટળના સઘવીના પાઠામા આવેલા મહારમાથી ઇ કૃતિની એન્માત્ર તાડપત્રીય પ્રતિ મળી છે અને તેના જ ઉપરથી આની નકલ કરી અત્ર પ્રકટ કરવામા આવી છે પ્રતિ સિદ્ધરાજ જયસિંહના સમયમા લખાણની છે—એટલે વિક્રમના ૧૨ મા સૈફાના અત્ર જેટલી જૂની છે, પરંતુ પ્રતિમા ઉપલબ્ધ લખાણની વર્ણસયોજના (જોડણી) જોતા જણાય છે કે જે લખ્યાએ ઇ નકલ કરી છે, તે સુષ્ટિત કે લિપિવિજ્ઞ ન હતો તે પોતાના લખાણની માપા તો સમને છે, પરંતુ વ્યાખરણ નથી જાણતો એટલે હજુ દીર્ઘ કે સયુક્ત દ્વિત્વ આદિ અક્ષરોનો ઉપયોગ કરવામા તે વહુ જ બેદરકાર જણાય છે એટલું જ નહિ પણ ઘણીક બાર વર્ણવ્યસય એટલે કે અક્ષરો આગલ-પાછાં લખી દેવાની પણ તેની ચોટી ટેવ છે એટલે તેની ઉતારેલી ઇ નકલ માપાની દષ્ટિયે ઘણી જગ્યાએ ભ્રષ્ટ થપલી છે લખ્યાની આગી યાસિયતનો અભ્યાસ કરી, પ્રસ્તુત કૃતિના સપાદકોળ બનતા મુર્ચા એને શુદ્ધ પરવાનો પ્રયત્ન કર્યા છે, અને એ પણ એમા કેટલોક સહયોગ આપ્યો

छे, छता ज्या सुधी कोई सारु प्रत्यंतर एनु उपलब्ध नहि थाय त्या सुधी एनी ठीक शुद्ध वाचना धवी समवित नथी

३० कविधाहिलना विषयमा तेना समय अने स्थान आदि माटे अय कोई विशेष प्रमाण हजी ज्ञात अयु नथी प्रस्तुत कृतिना अन्त भागनी ९६-९७मी कहीमा एणे पोताना विषे जे उद्देश करेलो छे तेउपरधी एटलु ज मात्र जणाय छे के ए प्राचीन गुजरातता श्रीमाल वशीय सरकृतमहाकवि पण्डित माघना वशमा जमेलो छे महाकवि माघतो समय सामान्य रीते विक्रमता ८ सैकानो पूर्वार्द्ध मनाय छे धाहिल पोताने माघकविना वशमा जमेलो जणावे छे—एटले के माघनी सन्ततिनी जे परंपरा चाली तेमा थयेला पार्थ नामना कविना पुा तरीके पोताने ओळखावे छे कवि पार्थ माघ पछी केटलामी पेडिये थयो तेनी कशी कल्पना नथी धती, परतु ४ थी ५ मी पेडिये अयो हजे एम जो सामान्य कल्पना करवामा आवे, तो माघ पछी लगभग एक सैका पछीना समयमा अर्थात् विक्रमता ९ मा सैकाना मध्य भागमा तेनी हयाती सभवी शके परतु धाहिलनी भाषा अने वर्णन-शैलीनो विचार करता ते दशमा सैकामा धएलो होय तेम छाने छे श्रीयुत मोदीनो पण ए ज अमिप्राय थाय छे ए जोता ते माघनी ७ मी पेडिये के पछी ८ मी ९ मी पेडिये थयो होय तेम आपणे कल्पिये तो ते वदाच समवित थई शके

३१ महाकवि माघ श्रीमाल वशीय गूर्जर वैश्य हतो तेनी जन्मभूमि पुरातन गूर्जर देशनी राजधानी भिलमाल (जेतु पाठवधी बीजु नाम श्रीमाल पड्यु हतु) हती. दिव्यदृष्टि धाहिल एनो वशज होई तेणे जे पोतानी देशभाषामा प्रस्तुत रचना करी छे ते अर्थात् ज विशुद्ध प्राचीन 'गूर्जर अपभ्रश' छे ए गूर्जर अपभ्रशनी ज्या सुधी आपणने, एना करता वधारे जूती एवी कोई अन्यकृति उपलब्ध नहि थाय, त्या सुधी आपणे एने आपणी मावृभाषाना जननीपदनु मान मेळवनारी भाषानी सौधी जूती रचना तरीके गणी शकिये तधारतु.

विजया दशमी, स २००४ }
ता १२-१०-४८ }
भारतीय विद्या भवन, मुंबई }

— जि न वि ज घ

प्रास्ताविक वक्तव्य

*

१. सने १९३०-३१ मां हु पूज्य मुनिश्री जिनविजयजी साथे पाटणना भडारो जोना माटे गयो हतो मारो मुख्य उदेश भडारोमा रहेलु अपभ्रश साहित्य विगतसर जोनानो हतो ख० चिमनलाळ दलाळना 'पाटणना भडारो अने तेमां रहेलु अपभ्रश अने प्राचीन गूजराती साहित्य' (पांचमी गूजराती साहित्य परिपदनो अहेवाल) ए लेखे मारु ध्यान पाटणना भडारोमा रहेलु अपभ्रश साहित्य उपर खेंच्यु हतु धाहिलना प्रस्तुत काव्य 'पउमसिरिचरिउ'नो उल्लेख में तेमना लेखमां प्रथमज जोयो हतो ते साथे देवचदना 'सुलसक्खाणु' अने वरयत्तना 'वयरसामिचरिउ'नो उल्लेख पण ते लेखमां में प्रथम ज जोयो हतो पाटणना भडारो जोवा त्रणेऊ अठनाडीआ में गाळ्या हता ते दरमियान में उपर नोंघेलां त्रण काव्यो उतारी लीधां हता, भडारो वतावनामा पू मुनिश्री पुण्यविजयजीए पण घणीज साहाय्य करी हती ते ज रीते आ काव्यो उतारीने में तेमनी साथे बेसी मूळ हायप्रतो साथे सरखाळ्या हता प्रतिओ घणीज जूनी हती लिपि पण तत्कालीन चाळ हती अने वाचनामां छेक तो सरलता हती ज नहि अने तेमा-खास करीने 'पउमसिरिचरिउ'मां-लहिआनी अशुद्धिओ अने लेखनशैली एवी तो विलक्षण हती के वाचीने अर्थयोजना करवी ए विपम कार्य हतु, मुनिश्री पुण्यविजयजीना आ प्रकारनी प्रतिओ वांचवाना विपुळ महावरानो में घणोज लाभ उठाव्यो हतो आ काव्यो जगे तेमणे अस्यत श्रम लईने घणां सूचनो कयां हतां ते माटे हु तेमनो ऋणी छु

में ते वखते वीजां पण अनेऊ नानां नानां अपभ्रश स्तानो उतारी लीधां हतां, परंतु मुख्यतया आ धाहिलनु 'पउमसिरिचरिउ', वरयत्तनु 'वयरसामिचरिउ' अने देवचदनु 'सुलसक्खाणु' ए खास संपादन करवानी दृष्टिए उतारी लीधा हतां सने १९३२-३३ मां आ त्रणेव काव्योनी मुद्रण-प्रति (Press Copy) तैयार करी राखी हती अने ए बघां उपर सारी रीतनां टिप्पणो अने अन्य माहिती पण मेळनी राखी हती कार्यने आम तो छेउटनो ओप आपवो बाकी रह्यो हतो, परंतु काव्यो सर्वांगे समजवानी आकांक्षा सतोभाई गई एटले व्यवस्थित स्वरूपे तेनु संपादन करी छपावग-करवामा आळस थई गई अने करेलां तैयार साधनो साचवीने राखी मूक्या पू० मुनिश्री जिनविजयजीए आ काव्योनु संपादन करी प्रकाशित करवा मारु ध्यान वारवार दोरेलु, पण आकांक्षाना अभावने लीघे अने अन्य अनेऊ व्यवसायोमा गळाडून पडी जवाथी तेमनी आज्ञानी उपेक्षा यती रही— अने सने १९४६नी साल आवी छेउटे भारतीय त्रिया भवन मारफते तेमनीज दोरवणी हेठळ प्रो हरिजल्लम भायाणीए धाहिलना 'पउमसिरिचरिउ'नु संपादन कार्य हायमां लीधु पू० मुनिजीए, परीपी मारु ध्यान दोयुं, अने छेउटे में अने मारा मित्र प्रो भायाणीए एकला धाहिलना 'पउमसिरिचरिउ'नु ज नहि पण वरयत्तना 'वयरसामिचरिउ'नु पण साथे संपादन

કાલુ એમ નિશ્ચય કર્યો એ શુભ નિશ્ચયનુ પ્રથમ કાલ ધાહિલનુ 'પડમસિરિચરિત' વિદ્વજનોને ઉપહારરૂપે અને આપી શક્તિ એ ઈએ પૂ૦ મુનિશ્રી જિનવિજયજી આ સપાદનમાં મારા પ્રેરણાગુરુ છે એ વાતનો સ્વીકાર કરતા મને ઝડો હર્ષ ધાય છે

૨. વાહિલના 'પડમસિરિચરિત'નુ સપાદન તાલપત્રની એક જ પોથી ઉપરથી કરવામાં આવ્યુ છે એ પોથી પાટળ (ઉત્તર ગૂજરાત) સઘવીના પાઠામાના તાલપત્રીય મહારની છે આ મહાર મૂલ્ય લઘુપોશાલિક (શુદ્ધ શબ્દ "લઘુપોષશાલિક"—આનુ દ્રુકુ રૂપ "લઘુપોશાલિક") ગચ્છનો છે અલારે આ મહારની દેખરેખ સઘવીના પાઠાના પટવાઓ રાખે છે સામાન્યરીતે વીજા મહારોની માફક આ મહાર પણ જૈનસઘની માલિકીનો જ ગણાય છે જે પોથીમાં આ કાવ્યનો સમાવેશ થયેલો છે તે પોથીનો નવર ૩૦૭ છે તેમા સાત પ્રયો છે

૧ પુષ્પવદ્ધકહા (પ્રાકૃત) પત્ર ૪૩ ગાથા ૬૪૩

૨ સુલસન્ધાણુ (અપભ્રશ) કર્તા દેવચદ્રસૂરિ પત્ર ૪૩—૧૬ ઉપરના ૪૩ મા પાનની વીજી વાજુથી આ કાવ્ય શરુ ધાય છે અને ત્યાર પછી વીજા પાનાથી ૨,૩,૪ ઇત્યાદિ અગ્રો કર્યા છે

૩ સાગરપુત્રાર્યાનક (પ્રાકૃત) પત્ર ૧૬—૧૯ ગાથા ૫૧ કર્તાનુ નામ નર્થી ૧૯ મા પાનની વીજી વાજુ નીચે પ્રમાણે લહિઆની પુષ્પિકા છે —

"સવત્ ૧૧૯૧ માદ્રપદ શુદિ ૮ મૌમે । અધેહ ધવલક્ષ્મી સમસ્તરાજાવલીવિરાજિત મહારાજાધિરાજપરમેશ્વર શ્રીત્રિભુવનગઢસિદ્ધચક્રવર્તિ શ્રીજયસિંહદેવ વહ્યાણવિજયરાજ્યે । એવ કાલે વર્તમાને તત્પાદપ્રસાદાત્ મહ૦ શ્રીગાનિહ શ્રીકરણાદૌ વ્યાપારાનુ કરોતિ । અધેહ શ્રીલેટકાધારમહલે રાજ૦ સોમનદોપ્રતિપત્તૌ । શ્રીલેટકાસ્થાનાત્ વિનિક્ષિતનાસ્ત્ય પડિતધામુકેન ગણિણિદેવસિરિયોગ્યપુષ્પત્રીકયા લિખિતમિતિ । શુભ મવતુ લેખકપાઠન[યો]ધૈવ ॥ ૧ પાદશ પુસ્તકે દૃષ્ટ તાદશ લિખિત મયા । યદિ શુદ્ધમશુદ્ધ વા મમ દોષો ન દીયતે ॥ ૧ યદક્ષર પરિભ્રષ્ટ માત્રાહીન ચ મદ્ભવેત્વાતુમર્હસિ (યદ્મવેત્ । ક્ષત્તુમર્હસિ) વિદ્વાસ કસ્ય ન સ્વલ્તે મન ॥ ૨ ॥"

[આ પુષ્પિકાગણ્ય પાનાનો ફોટો મુનિશ્રી જિનવિજયજીએ લેવાવ્યો છે, અને તેની પ્રતિશ્ચિતિ આ મુદ્રિત પ્રથના અપ્રમાગમા મૂકેલી છે]

'સુલસન્ધાણુ'ના અક્ષરો સ્થિરતાપૂરક ઢીક લખાયા છે પણ 'સાગરપુત્રાર્યાનક'ના અક્ષરો લેખકે ઘણી જ શરૂપથી લખેલા છે

૪ પડમસિરિચરિત (અપભ્રશ) પત્ર ૧—૫૩ કર્તા ધાહિલ કવિ આ કાવ્યથી વઢી નવા ક્રમાક શરુ કર્યા છે

૫ અંતનાસુદરિચરિત (અપભ્રશ) પત્ર ૫૪—૫૫ કાવ્ય અર્પણ કરતારે છે.

૬. જન્માભિષેક (અપભ્રંશ) પત્ર ૧-૮ આ કાવ્યના નવા ક્રમાક આપવાના આવેલા છે

૭. દાનાદિપ્રકરણ (સંસ્કૃત) પત્ર ૪૫ શ્લોક ૫૨૬-કર્તા સૂરાચાર્ય આ કાવ્યના પળ જુદા ક્રમાક છે

ઉપરના કાવ્યોના ક્રમાકોને આધારે (૧) પુષ્પનદ્કદ્દા, સુલસલ્કલાણુ, સાગરપુત્ર-કયાનક; (૨) પડમસિરિ ચરિત, અજનામુદરિ ચરિત, (૩) જન્માભિષેક, (૪) દાનાદિ-પ્રકરણ આ પ્રમાણે જુદાજુદા વિભાગની ચાર પોથીઓ મેળી કરીને આ પોથી બાધેલી છે, ઇટલે દરેકનુ માપ સારુ નથી એકદરે તેમા ચાર જાતના પાના છે પ્રતિના ક્રમાકો પણ એ જ પૂરાના ટેકો આધે છે આ પોથીનો ઉલ્લેખ A Descriptive Catalogue of Mss at Patan (G O S LXXVI) by C D Dalal and Pt Lala candra ના પૃષ્ઠ ૧૮૩-૧૮૪ ઉપર લેવામા આવેલ છે પરંતુ તે ઉલ્લેખમા અચોક્કસાઈ અને અશુદ્ધિ ઘળી છે, જો કે વર્ણન આદિ-અતની પક્ષિઓ ટાંકીને કરવામા આવ્યુ છે

૩. ધાહિલના 'પડમસિરિચરિત'ની પ્રતિમા ઉપર વતાવ્યુ તેમ પત્ર ૧થી ૫૩ છે. પ્રતિની લઘાઈ ૧૩॥ ઇચ અને પહોળાઈ ૧॥ ઇચની છે એક પૃષ્ઠ ઉપર ૨થી ૪ પક્ષિઓ છે પ્રલેક પક્ષિમાં લગભગ ૬૦થી ૬૫ અક્ષરો છે પ્રતિનો લેખનકાલ લગભગ વિક્રમ-નો ઘારમો સૈકો કરી શકાય વચમા આવેલી પુષ્પિકામા સં ૧૧૯૨ લહિઆના લેખ-નની સાલ છે,-લગભગ તે જ અરસાની 'પડમસિરિચરિત'ની નકલ કહી શકાય પ્રતિ બે વિભાગમા લખાઈ છે સામાન્ય રીતે તાલપત્રની પ્રતિઓમા વચલા ભાગમા પત્રોને પ્રથિત રાખના વધે કાણુ હોય છે, અને બે છેડે હાસિઆ હોય છે, જેમાં પત્રનો ક્રમાક નોંધાય છે, અર્વાચીન મુદ્રિત પ્રયો માફક પૃષ્ઠ-ક્રમાક હાય પ્રતોમા હોતો નથી પ્રતિની સ્થિતિ અલ્પન-જીર્ણ છે તેના પાનાની કોરો કચિત્ કચિત્ લખાઈ ગઈ છે અપનાદ સિવાય પ્રતિના અક્ષરો ખાસ ગયા નથી પ્રતિના કોઈ કોઈ પાનાના અક્ષરોને ઘસારો વધારે પડતો લાગ્યો છે, લ્યા અક્ષરો જ્ઞાંજા યદ્ ગયા છે તેમ છતા વાચનામા ખાસ ઘળી હરકત પડે તેમ નથી પ્રતિને જરા ઉઘેઈ લાગી છે તેમ છતા અક્ષર ન વચાય તેમ નથી પ્રતિ જે પોથીમા છે તે પોથી આ એક જ કાવ્યની પ્રતિની નથી, પરંતુ તેમા જુદીજુદી પ્રતિઓના ભાગો પ્રથિત કરેલા છે અને તે વધાય ભાગો મેળા બાધી તે પ્રતિ વનાવેલી છે.

૪. 'પડમસિરિચરિત'ની આ એક જ પ્રતિ ઉપરથી પ્રસ્તુત મુદ્રિત પાઠ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે મુદ્રિત પાઠ તૈયાર કરવામા અમારે ઘળો જ શ્રમ લેવો પડ્યો હતો, તેમ છતા ય અનેક સ્વલ્લે દુર્બોધતા હજુય કાયમ રહી છે આનુ કારણ એ છે કે લહિઆએ જે મૂલ પ્રતિ ઉપરથી આ પ્રતિનો ઉતારો કર્યો છે તે પ્રતિનો પાઠ તેને ધૂરેધૂરો સમજ્યા વિના ઉતાર્યો છે તે ઉપરાંત સમજાલીન ધ્વનિવિપયક વિલક્ષણતાઓની ટાટ-અજ્ઞાનથી કદ્દો કે બેદરકારીથી કદ્દો-ગમે તે કારણે લહિઆએ હાય પ્રતમા પુષ્કલ જ વેરી છે. આ ધ્વનિવિપયક વિલ-

ક્ષણનાઓ (Phonological Peculiarities) મૂળ અપભ્રંશ ભાષા-સ્વરૂપને ઠીકે નહિ, પરંતુ લહિઆની સમકાલીન બોલાતી ભાષાને ઠીકે છે તે વિલક્ષણતાઓના સામાન્ય લક્ષણ નીચે તારવેલા છે તે ધ્યાનમાં લઈને અમોજ સ્થલેસ્થલે મુદ્રિત પાઠ નિશ્ચિત કર્યો છે

આ ઉપરાંત લિપિ-વિષયક વિલક્ષણતાઓ(Orthographical peculiarities)ને ઠીકે પણ પ્રતિની વાચના અઘરી બનેલી છે તે વિલક્ષણતાઓ પણ અમારે મુદ્રિત પાઠ નહીં કરવા માટે ધ્યાનમાં રાખવી પડી છે તેના સામાન્ય લક્ષણો કાંઈક આ કઠિકામાં બતાવવામાં આવ્યા છે

લહિઓ સામાન્ય કોટિનો છે વેટલીક હાથ પ્રતોના લહિઆ પ્રાકૃત હોતા નથી ઇતલે તે પ્રતોની વાચના શુદ્ધ, મરોહદાર, કસાણી અને સુદર લિપિમાં લખાણી હોય છે છાસ કરીને આ સમયના જૈન મરોહમાં લખાણી િપિના અમ્યાસ માટે વાચકે મુનિશ્રી પુષ્પવિજયજી વિરચિત “ભારતીય જૈન શ્રમણ સંસ્કૃતિ અને લેખન કલા” (પ્રકાશક સારાભાઈ મણિલાલ નવાવ, અમદાવાદ) નામે મહાનિવેદ્ય જોમો ઘટે છે તે ગ્રંથના પાન ૭૮ ઉપર તેમણે લેખરૂના લિપિવિષયક અજ્ઞાન કે ભ્રમ વિષે સારી રીતે નોંધો આપેલી છે તે નોંધોનો અમ્યાસ આ પ્રકારની હાથપ્રતો વાચનામાં ઘણો સહાયમૂલ થાય એમ છે મુનિશ્રી પુષ્પવિજયજીએ ‘સમતિતર્કલુ ગૂજરાતી ભાષાતર’ (સં ૫ મુખલાલ તથા ૫ બેચરદાસ ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ)ના પ્રવેશકમાં જૂની તાલપત્રીય લિપિ ઉપર એક લેખ આપેલો છે, તેનો અમ્યાસ પણ તાલપત્રીય પ્રતોના વાચકને લાભદાયી થાય તેવો છે

પ્રતિની ધ્વનિવિષયક લાક્ષણિકતાઓ

(અ) સ્વરવિમાળ

§૧ આઠી પ્રતિમાં (લિખિત તાલપત્રીય પ્રતિમાં) હસને બદલે દીર્ઘ અને દીર્ઘને બદલે હસ લેખરૂની વેદરકારીને ઠીકે ચણા માલમ પડે છે દા ત લેહ (૧/૧૩) પીઝહ, ધીઝહ (૧/૧૦૨) ચીંતિતિહિ (૧/૧૭૨) ઘગેરે દીર્ઘને બદલે હસ માસિણિ, ધણ-સિરિ (૧/૧૯૧) પરિસળ (=પરીસહ ૧/૨૩૦) ઘગેરે તત્કાલીન લોકમાયામાં આ પ્રચારનુ તરખ હોય જોઈએ તેની અસર આ જોડણી ઉપર દેખાઈ આવે છે ‘સ્વાદૌ દીર્ઘહસૌ’ (સિ હે ૪ ૩૩૦) એ સૂત્રમાં પણ આ પ્રચારની અસર હોવાનો સંભવ છે તે જ રીતે એકમઠા અક્ષરને ઠેકાણે મેઝા અને વેઝાને ઠેકાણે એકમઠા તો સ્થલે સ્થલે માલમ પડે છે તેની નોંધ પાઠ તરીકે પ્રથમ સંધિના કલ્પક ૯ મુઘી લીધી છે, પઠીથી સપાદિત મૂલમાં તે લીધેલી નથી (જુઓ મુદ્રિત પાઠ પાદનોંધ*) આ પ્રકારની વિપરીતતા આજના પ્રથમ અન્યવચ્છિન્ન રીતે ચાલુ દ્રષ્ટિગોચર થાય છે

§૨ અમ્મા, કન હલાદિ સ્થલે પ્રતિમાં અમા, કન ઘગેરે છે

§૩ વૃત્તીયા વિમક્ષિના હસને બદલે દીર્ઘ સાનુસાર તથા નિરનુસાર રૂપો આવે છે દા ત વિસેસી, નાસી, નામી, પુસી, કિલેસી, સહર્ષી, છટી, સંલી હ, આના રૂપો જોડણી સુદિશુદ્ધ કરેલી છે

६४ केटलीक वार अनुस्यारो न जोइए त्या मुकेला छे . हउ, हउ, नमीय, भुयणु, गयणुगणु वगैरे.

६५ समासमा उकेइ (जे सामान्यत शब्दान्ते आवे) ते वधे आवे छे

उ . द्दुत्तरुमव० (१/११), वसतुपुरा० (१/२७), रयणायरुसमु (१/२९) आण-
दिउजण० (१/७०) अइदुक्करुत० (१/७५), धम्मघोसुमुणि (१/११०), घरुयारु (=घरु
वारु, मुद्रित पाठमा घरु सारु १/१३१) कोबुल्लहसिउसेउ (१/१९६) अवगाहिउसायरु
(२/४) वगैरे

इ . महिमहु (१/११६) निह्वाल्लिदोस (१/१४७) सिरिकमल्ल (१/१५४) वहु-
देसिपसिद्ध (२/४) जिणसासणिकय (२/१६) दाहिणकारिसठिउ (२/१३) नहियलि
(४/११८) समासना अतर्गत अवयवमा सप्तमीनो अर्थ सूचित यनो होय त्या समासनी
वधे सप्तमी विभक्तिना प्रत्यय इ ने आ प्रमाणे मूकनानी वृत्ति जणाई आवे छे

६६ प्रतिमा अने ठेकाणे इ अने इने ठेकाणे अ माळम पडे छे

अने ठेकाणे इ रणगिणि (१/१६४) उवविणाउ (२/२३) चित्तिमवीणि
(२/१५९) रुणुरणियतारिरविगेज्जमाल्ल (२/२१९) कोई वार दीर्घ ई मूकनामा आवे छे
दीयावणाह (१/११८) पलीकिय (१/१५९) वगैरे

इने ठेकाणे अ पणमेप्पणु (१/६) वइल्ल (१/२५) विउहूसय (१/२५) ससि-
रोवयारु (२/१३७, २/१३८) सरिस (=शिरीप २/१३८) सल्लिसित्तु (२/१६६)
वणवेसिउ (३/७६) निउड (३/१००) मउडि (३/१०१) कारववि (४/७७) ससिपाल
कल्लु (४/१९६) निउल्ल (२/१२६) वगैरे

कोईक वार तो अ अने इनु परिवर्तन विकृत अने अर्थमा गोटाळो उत्पन्न करे
तेहु होय छे जेमके किर (२/११५) ते करि = 'हाथी'ने माटे छे

६७ आज प्रमाणे उने स्थाने अ अने अने स्थाने उ दृष्टिगोचर घाय छे

उने ठेकाणे अ दप्पुद्धर (१/४०) उम्मक्क (१/७८) पत्त (=पुत्त १/१८८)
कचइज्जत (२/२५२) महुतु (२/८७) महुत (२/१६१) ससोमल्ल (२/१७१) वगैरे

अने ठेकाणे उ सुपुरिसुह (१/२५) जगमु (१/१२०) मड्ढुरु (१/१६४)
उउ (१/१८३) कल्लु (२/३२) मुतगइहु (२/२२२) पाहुल्लिउ (२/६७) समुजिय
(४/५) वगैरे.

उने स्थाने अकारनो स्वीकार करता अनो य याना दाखला पण छे पासाय
(१/३८)

६८ इने स्थाने य अने यने स्थाने इ वारवार मुक्याय छे

इने स्थाने य . मयरगय (२/६३), रय (२/६८) अण्णोयइउ (३/८५) निय
(=निइ ४/८८) लय (४/७५) कय (=कइ ४/१९५) इत्यादि.

यने स्थाने इ मइरद्धउ (२/१०५) मइरधयहु (२/३६) गइ (= गय २/११५) आगइ (= आगय २/११५) मुइयलहिं (२/२०४) लइ (= लय ३/१०३)
इने ठेकाणे इ अने इ ना दाखला पण घणा मळे छे ते टाकना निरर्थक छे

§९ उपरनी जोडणीनी समीक्षायी एक वान तो देखाई आवे छे के खरोनी जे ध्वनिस्पष्टता सस्वृत अने प्राकृतमा देखाई आन्ती हती ते ध्वनिस्पष्टता अपभ्रशमा घसाती चाली छे—एटलज नहि पण आ हाथप्रत वतावी आपे छे के तत्कालीन देशभाषानी उच्चारणपद्धतिनी असर नीचे लपता लहिआए भापामा खरोनी तो लगभग दुर्व्यवस्थाज करी नाखी छे सामान्यरिते अ, इ, उ ने एक वीजामा गमे तेने स्थाने गमे ते खर लहिआओ मनफाव्ये मूके ज जाय छे ए तो कबुल छे के अपभ्रश लेखको तो अपभ्रशनी शिष्ट जोडणीने इष्ट गणता ज हशे पण समकालीन खरोचारनी जुदी लढणने लीघे नकल करनाराओ जोडणीने असत विवृत करी देता आ प्रकारनी विवृतिओ प्रस्तुत प्रतिमा पारावार छे केटलीकरार दा त उ=आ पीणोरालुयल (५/३२) आ=ई तीसु (१/५९) इत्यादि प्रमादो खरोचारण प्रत्ये वेदरकारीने लीघे ज उत्पन्न थपली विवृतिओ छे केटलीक वार हाथप्रतमा ओ पण आवे छे चोगइ (= चउ गइ ४/१७) प्राकृत के अपभ्रशमा औ खर तरीके नथी एटले आ प्रकारनो खर समकालीन देशभाषानी जोडणीनी असर ज कही शक्याय

(आ) ध्यजन विभाग

§१० व्यजनोमा ध्वनिविपयक लढणने लीघे खास करीने नासिक्य व्यजनोमां 'म' जुदी जुदी रिते ध्वनित यतो हतो हेमचद्रे 'मोऽनुनासिको धो वा ।' (सि हे ४ ३९७) मा आ ध्वनिविकार नोंव्यो छे आ कारणने लीघे म, म्व, व, व, -य, -अ, उ तरीके जुदा जुदा पर्यायो छूटयी लखायेला आखी प्रतिमा मळे छे ते अभेदना दृष्टान्तो एटल्य वधा छे के टाकवानी अत्रे जरूर नथी

§११ य ध्रुति अने व ध्रुतिना आगमने लीघे अकार केटलीक वार यकार के वकार तरीके लखगामा आवे छे एटले मनो एक वार व थता तेनो अके य थयो ए मुस्कल वाबत नथी आ पण ध्वनिने लगती ज वानत छे

§१२ कडिना §१०मा जणावेळ वानतमाथी ज निप्यन्न थता केटलाक दृष्टतो नीचे प्रमाणे छे

म नो य सुयड (१/२०५)

व नो य सुयन (= सुवन १/१९७) तिहुयणु (४/१३४) सुयणि (२/१०८) वगोरे

म नो य वागणाह (१/११८) समाण (२/१२७) अथयणु (३/७५) वरथवेद (३/७५)

છે કેટલેક ટેકાણે પ અને ઘનો ભેદ પ(=વ)† કરીને, અર્પાત્ પના પૈટમાં વિંદુ કરીને વતાવ્યો છે સુઙ્ગ વાચક આ વિલક્ષણતાઓને મુદ્રિત-પાઠની નીચે પાદનોંધમાં મૂકેઝ મૂઝપ્રતિના પાઠો ઉપરથી સારી રીતે સમજી શકશે

૫. ઠદ વિપે તો માર મિત્ર પ્રો૦ માયાળીં વિસ્તૃત ચર્ચા કરી છે તેથી હું અહીં આહ્યાન કાવ્યો અને કઢવક વધ વિપે જ બે મોલ કહેવા યોગ્ય ધાર છું અપભ્રશ ચરિત કાવ્યો સધિમા રચાતાં સધિ ઇ સંસ્કૃત મહાકાવ્યના સર્ગ જેવો સંધિ=કઢવકોનો સમૂહ અને તેના આરમ્ભા ધ્રુવપદ, અને અતે ઘત્તા મૂઝ કઢવકના દેહમા ૮ પક્તિઓ જ આવતી શ્રીહેમચદ્રાચાર્યના 'હૃદોડ્નુશાસન'ના અપ્યાય ૬ નુ આદિ સૂત્ર અને તેની ટીકા અને ઘોતક છે

સધ્યાદૌ કઢકાન્તે ચ ધ્રુવં સ્યાદિતિ ધ્રુવા ધ્રુવક ઘત્તા ઘા । કઢવક-સમૂહાત્મક સન્ધિસ્રાસ્યાદૌ ચતુર્મિ પદટિકાવેદઙ્ગદોભિ કટવકમ્ । તસ્યાન્તે ધ્રુવ નિક્ષિત સ્યાદિતિ ધ્રુવા ધ્રુવક ઘત્તા વેતિ સજ્ઞાતરમ્ ।

સ્વયમ્ભૂના 'પૃથમચરિત'મા આઠ જ પક્તિનુ કઢવક દષ્ટિગોચર ઘાય છે (બુઓ મધુસૂદન મોદી 'અપભ્રશપાઠાઝલી'મા 'પૃથમચરિત'નુ અવતરણ પાન ૩ અને આગઢ) પાછલ્લથી લગભગ દશમા સેનામાં કઢવકની પક્તિસહ્યા વધી અને કઢવકમાં જ પચાસથી સો જેટલી પક્તિયોનો સમાવેશ કરી શકાતો ઇટલે સંધિને ઇકમ તરીકે રાખવા ઘરતાં કઢવકને જ ઇકમ તરીકે રાખીને કાવ્યો રચાયા લાગ્યાં અપભ્રશકાવ્યોમાં મોટાં ચરિત કાવ્યો વાદ કરતા છૂટા છૂટા કેવઢ કઢવકવદ્ધ આર્યાનો અને સધિઓ પાછલ્લના સમયમા લખાના લાગ્યા દા ત હેમચદ્રાચાર્યના ગુરુ દેવચદ્રસૂરિનુ 'સુલસક્ષાણુ' અને તેજો જ 'નમ્મયાસુદરિસધિ' મધ્યકાલીન ગૂજરાતી આહ્યાન કાવ્યો અને ટેઠ પ્રેમાનદનાં આહ્યાન કાવ્યોનાં મૂઝ આ રીતે અપભ્રશ કઢવાવદ્ધ ચરિત કાવ્યોમાં છે કઢવાઓના આરમ્ભા ધ્રુવપદ અને અતે 'વલ્ળ' અને વચમા કઢવાનો દેહ—આમ અનેક કઢવાંનુ આહ્યાન આ આહ્યાન શૈલીના મૂઝ અપભ્રશમાં છે જો વહુ જ વ્યવસિત રીતે તપાસી ઇ તો વસ્તુ અપમા રહ્યા તથા છપ્પય પળ ઇક પ્રકારનાં લઘુ કઢવા જ છે અહીં આ વાવત પ્રસ્તુત ન હોગથી વિસ્તૃત વિમર્શને અમ્કાશ નથી

૬. કવિ પોતાનુ નામ અને તે સાથે પોતાનુ ઉપનામ ધારણ કરી કાવ્યાદિમાં અને સમ્યતે મૂકે છે ઘાહિલે ધારણ કરેલુ 'દિ ઘ દિ ઢિ' ઇ ઉપનામ પ્રલેક સધિની અલ્પ ઘત્તામા અને કાવ્યારમે આવે છે નામાકની પ્રઘા જપદેવના 'ગીતગોવિંદ'ની અષ્ટપદીઓને અંતે માલમ પડે છે, તેમ જ મધ્યકાલીન દેશ્યમાધાના કવિઓ ઇ પોતાના પદોની અલ્પ પક્તિ પોતાનાં નામથી અક્તિત કરી છે શ્ર્યક અને લક્ષ્યક સર્ગાન્તે શ્લોકમા માઘે તથા મારવિ ઇ

† ઇ વસ્તતની નાગરીલિપિના ઘલ્ળમા 'વ' નો આદાર ઇવો પણ રહ હતો તે કેટલોક સીઝાં પુસ્તકો તેમ જ શિલાલેલ્લોમાં પણ દષ્ટિગોચર ઘાય છે —જિનવિલય ।

મૂકેલા છે તે પણ કદાચ આ પ્રયાણ આહુ સ્વરૂપ છે સ્વયમ્, પુષ્પદત, ધનપાલ વગેરે વધાય અપભ્રંશ કવિઓ પોતાના નામથી સધિની છેવટની ઘટાને અકિત કરે છે. જેમ ધાહિલે 'દિ ષ દિ ટ્ટિ' નામ ધારણ કર્યું છે, તે પ્રમાણે ધનપાલે 'સ ર સ્વ તી સ મ વ' એ નામ ધારણ કર્યું છે આ પ્રયાણો મન્યજ્ઞાલીન દેશ્યભાષાનાં પદોમાં અને કાવ્યોમાં કેટલેક અંશે દષ્ટિગોચર થાય છે તેની નોંધ અત્રે લેવી ઘટે છે

૭. ધાહિલ કાવ્યમાં તે પોતાના વિષે ચોડીક માહિતી આપે છે 'અન્મરિયણા દૂલજિયા' . (૪/૧૯૧) વતાવે છે કે તેણે દૂલજિયા (? = *દુર્લભા + આર્યિકા) નામની સાધ્વીના કહેવાયી આ કાવ્યની રચના કરી ૪/૧૯૫ પ્રમાણે શિશુપાલકવધ-કાવ્યના કવિ માઘ ના વંશમાં તે જન્મ્યો હતો તેના પિતાનું નામ ૪/૧૯૭ પ્રમાણે પાર્શ્વ હતું અને ૪/૧૯૮ પ્રમાણે તેના દાદાનું નામ તાય (= તાત ?) હતું એક 'વદિત્તા-સૂત્ર'નો ટીકાન્તાર પાર્શ્વ છે તે આજ પાર્શ્વ હોય તો પાર્શ્વની ટીકા દશમી શતાબ્દીમાં રચાઈ હોઈ, ધાહિલે આ કાવ્યની રચના પણ તે જ અસામા કરી હોવી જોઈએ બીજું આ કાવ્યની તાદ્વપત્રની હાય-પ્રતિ લગભગ વિક્રમના બારમા સૈમ્બાની અન્તની છે પણ એ પ્રતિ કોઈ જૂની પ્રતિ ઉપરથી ઉતારવામાં આવી છે એટલે પ્રતિ-પરપરાની દષ્ટિએ પણ આ કાવ્ય દશમી શતાબ્દીના અસામા રચાયેલા વાતને ટેકો મળે છે

૮. આ ઉપરાંત મારે કાંઈ કહેવાનું રહેતું નથી મારા મિત્ર પ્રો. ભાયાળીએ આ કાવ્યના વ્યાકરણની ચર્ચા, છંદોની વિગત અને ભાષાન્તર આપ્યાં છે ગૂજરાતી, રાજસ્થાની અને પશ્ચિમી હિંદીનાં ભાષાતત્ત્વોનો અભ્યાસ, અપભ્રંશના અભ્યાસ સાથે સંકળાવેલો છે. ભાયાળો ઇતિહાસ પ્રજાના માનસના ઇતિહાસ સાથે સંકળાવેલો છે એ દષ્ટિએ ભાયાળો તત્ત્વોનો અભ્યાસ પ્રજાના સામાજિક તત્ત્વોની સમજ વલનુત્તર બનાવે છે પ્રો વેટ્ટે 'Language' નામે પોતાના પુસ્તકમાં જણાવે છે "Language does not exist apart from the people who think and speak it, its roots go deep into the consciousness of each one of us The task of the philologist comes to an end when he has recognized in language the play of social forces and the influence of history" આ દષ્ટિએ ગૂજરાત અને રાજસ્થાન અને મુલ્યતયા પશ્ચિમ હિંદીની સંસ્કૃતિમાં અને ભાષાવિધાનમાં રહેલા તત્ત્વોનું દર્શન કરવા સ્કૂલનાર અભ્યાસીએ અપભ્રંશનો અભ્યાસ કરવો આવશ્યક છે. જેને માટે મોજદેવે 'સરસ્વતીકણ્ઠાભરણ' (૨-૧૩) માં કહ્યું છે :

અપભ્રંશોન તુપ્યન્તિ સ્વેન નાન્યેન ગૂર્જરા. ॥

તે અપભ્રંશના અભ્યાસ પ્રસંગે ગૂર્જરોએ આદર વતાવવો સર્વથા યોગ્ય અને ઉપયુક્ત છે.

प्रासङ्गिक भूमिका

*

अपभ्रशनुं स्वरूप अने अर्वाचीन भाषाओ साथे तेनो संबंध

इ स १९१८ मां जर्मन पंडितर्य हर्मन यान्सेरीए शास्त्रीय पद्धतिए संपादित करी प्रसिद्ध करेला अपभ्रश काव्य भ विसत्तकह पछी ठीकठीक अपभ्रश साहित्य प्रकाशनां आयु छे, अने तेना पौराणिक काव्य, महाकाव्य, चरितकाव्य, रासक वगैरे विविध प्रकारोनु प्रतिनिधित्व धरावती केटलीक कृतिओ पण मुद्रित पइ चूकी छे उपरांत अपभ्रशना स्वरूप अने संग्रहने लगतां जुदा जुदा अभ्यासीओनां मतब्यो पण प्रसंगे प्रसंगे प्रकाशित ययेलां छे आ सोने आधारे हवे आपणे अपभ्रशने विशेष केटलांक शिक्षित स्वरूपनां विधानो करी शक्तीए तेम छीये उत्तर भारतनी भाषाओनो विकास-इतिहास प्राचीन, मध्यकालीन अने अर्वाचीन एम जे ऋण भूमिकामां वहेची शक्याय छे, तेमां अपभ्रशनु स्थान मध्यकालीन (अथवा तो प्राकृत) अने अर्वाचीन भूमिकाने साधनारी कही जेतु छे ए अमुक दृष्टिए साचु छे, पण तेनो अर्थ एयो नयी के जेटली जेटली प्राकृतो हती ते दरेकनु उच्चकालीन स्वरूप ते अपभ्रश प्रसिद्ध साहित्य परयी स्पष्ट जोइ शक्याय छे के बीजी कोई पण अर्वाचीन भाषा करतां गुजराती, मारवाडी अने पश्चिमी हिंदी बोलीओ अपभ्रशनी वधारे निकट छे अपभ्रशनु ध्वनितत्र के उच्चारण जोतां ते प्राकृतोना ध्वनितत्रयी खास जुदु नयी पढतु पण तेना विभक्तिना अने आख्यातिक प्रत्ययो प्राकृतोना से ते प्रत्ययो करतां विकासक्रममां एक पगलु आगळ बघेला छे अने प्राचीन गुजराती के मजमायाना प्रत्ययोना पूर्वज जेवा तेमने गणी शक्याय तेम छे

आ उपरयी एम नयी धारी लेवानु के प्राचीन गुजराती अने प्राचीन हिंदी सीधे-सीधा अपभ्रशनां ज रूपान्तरो छे कारण, उपलब्ध साहित्य अने बीजा पुराणाओने आधारे अपभ्रश ए साहित्यमा ज प्रयुक्त एक मिश्रभाषा होयानु ठरे छे इसवी पांचनी सत्री आसपास हिंदना पश्चिम कांठा पर रहेती आमीर वगैरे जेवी जातिओनी नित्यना व्यवहारनी भाषा अज्ञात कारणोने लईने साहित्यमा प्रतिष्ठा पामवाने भाग्यशाळी बनी पण आवी ग्रामीण गणाती बोली तेना स्वाभाविक स्वरूपमां ज शिष्टोयी अपनावाय एवु न बने, एटले ध्वनितत्र के उच्चारण चालु प्राकृतोनु राखी व्याकरणना प्रत्ययो देशभाषा- (एटले के लोकबोली के बोलचालनी भाषा) भाषी स्वीकारवामां आव्या शब्दकोशमां पण मेयुं टका जेटला शब्दो प्राकृतना ज रखा वाकीनो अश ते देश आ मिश्र स्वरूपनी भाषा साहित्यरचना—वधारे चोक्रसाइयी कहीये तो काव्यरचना—माटे वपरावा लागी आ भाषा ते अपभ्रश

आनो अर्थ ए धयो के अपभ्रशनु पायो बोलचालनी भाषानो रखा आयी बोलचालनी भाषामां धये जतां परिवर्तनोनु प्रतिबिंब अमुक अशे अपभ्रशनां पण पढे ज

ધ્વનિ લિપયક લાક્ષણિકતાઓ તરીકે મ્વ, વૈં, વ એવી અનિશ્ચિત જોડણી પરથી સૂચવાતુ દ્વિસ્વરાન્તર્ગત ં્વુનુ વૈં ઉચ્ચારણ, દ્વિસ્વરાન્તર્ગત વ્નો લોપ અને ડ પાછલા અવયવ તરીકે હોય તેવા યુક્તાક્ષરોનાં ડની જાઢ્ઢવળી (૩ ત. પ્રાણપ્રિય)—આ ઘ્રણ ગણાવી શકાય

લિ મ ક્ષિ રૂ પો માં (૧) પુલ્લિંગ—નપુસકલિંગ અકારાત અગોના તૃતીયા એકવચનના પ્રત્યય ંઈ (હાપપ્રતમા ંઈં કે ઈં) અને ંૃળ (ંૃળ), તેમ જ તૃતીયા એકવચનમા યે વાપરી શકાતો સપ્તમી એકવચનનો ંઈ, પચમી તેમજ ષષ્ઠી એકવચનમા ંહુ અને ંહ અને બહુવચનમા ંહૈં, સપ્તમી એકવચનમા ંઈ તેમજ ંહિં (હિ), (૨) અકારાત નપુસકલિંગ વિસ્તારિત અગોના પ્રથમા-દ્વિતીયા એકવચનમા ક્ષિતિ ં પ્રત્યય, (૩) અગને અનુરૂપ ષષ્ઠીનો પ્રત્યય—અકારાત અગોમા એકવચન અને બહુવચનમા અનુક્રમે ંહ અને ંહૈં, ઈકારાતમા ંહિ અને ંહિં, ઉકારાતમા ંહુ અને ંહૈં, (૪) બીજા પુરુષ સર્વનામનુ ષષ્ઠી એકવચનનુ પાંચ વાર મઢ્ઢતુ રૂપ 'તુહુ' (આ મ વિ સત્ત ક હા માં પળ વપરાયેહ છે). આટલી વીગતો લક્ષમા લેયા જેવી છે

આ ક્ષ્યાતિક રૂપોમા, (૧) વર્તમાન પહેલો પુરુષ એકવચનમાં વિ (હ. પ્ર)= વિ, ંમિ તેમજ ંઉં વન્ને પ્રત્યયો, (૨) ંૃ વિકરણવાઢ્ઢાં સહ્યાબધ રૂપો—હસેહ, મળેહ વગેરે (છઢ્ઢનુ કારણ ન હોના છતા યે વપરાયેલાં), (૩) ત્રીજો પુરુષ બહુવચનમા ંન્તિ તેમજ ંહિં, (૪) આજ્ઞાર્થ બીજો પુરુષ એકવચનમા ંહિ (ંઅહિ અને ંૃહિ), ઈ અને ક્ષિતિ જ ંઉ અને ંમુ, (૫) મવિપ્યમા ંહુ વિકરણવાઢ્ઢાં રૂપોનો અમાવ, (૬) સંબધક મૂતકૃદતમાં ંૃવિ (ંૃવિ, ંઈવિ), ંઅવિ, ંૃપ્પિણુ, ંૃવિણુ અને ંઈઉ આટલી વિશિષ્ટતાઓ છે

કોઈ કોઈ પ્રાકૃત રૂપો પળ વપરાયા છે

આમાં તૃતીયા માટે ઘ્રણ પ્રત્યયો, ષષ્ઠી અને સપ્તમી માટે યે પ્રત્યયો, વર્તમાન પહેલો પુરુષ એકવચન અને ત્રીજો પુરુષ બહુવચનમા યે પ્રત્યયો, આજ્ઞાર્થ બીજો પુરુષ એકવચનમાં ઘ્રણ જેટલા પ્રત્યયો અને સંબધક મૂતકૃદતમાં છ-સાત પ્રત્યયો—આ લક્ષણો હેમચદ્ર-ઉદાહરત સચયલક્ષી શિષ્ટમાન્ય નાગર અપભ્રશનાં સૂચક છે બીજે પક્ષે સંબધક મૂતકૃદતમાં ંઈ પ્રત્યયનો અને ંહ વિનરણવાઢ્ઢાં મવિપ્યરૂપોનો અમાવ, ક્ષિતિ જ મઢ્ઢતુ આજ્ઞાર્થ બીજા પુરુષ એકવચનનુ ંઉકારાત રૂપ, સંબધક મૂતકૃદતમાં ંઈઉકારાત રૂપો, અગને અનુરૂપ ષષ્ઠીના પ્રત્યયો આ લાક્ષણિકતાઓ શ્વેતાચર કે ગૌર્જર અપભ્રશમા વિશેષે કરીને જોવા મઢ્ઢે છે ંલટપક્ષે ંઈવાઢ્ઢાં તૃતીયાના રૂપો અને વકાર-લોપ ં દિગવર અપભ્રશ માટે સામાન્યત લાક્ષણિક મનાય છે આથી પડમસિરિ ઘરિડના અપભ્રશમા મિત્ર મિત્ર લક્ષણોની કોટલીક સેઢ્ઢમેઢ્ઢ હોવાનુ જોઈ શકાય છે પળ હેમચદ્રના અપભ્રશમા દેઢ્ઢાતાં અર્વાચીન લક્ષણોથી પ્રસ્તુત કૃતિનો અપભ્રશ અસ્પૃષ્ટ હોનાથી માત્ર માપાના ઘોરણે પળ તેને ઈસવી ધારમી સદી પહેલા મૂકી શકાય

पद्मसिरिचरिउमा प्रयुक्त छंदो

१ कडवक-वेहमा प्रयोजायेला छंदो

महाकाव्य प्रकारना अपभ्रश काव्योना कलेजरमा सामान्यत पद्मडिका, वदनक अने पारणक ए व्रण छंदो योजाय छे पउमसिरिचरिउमा आमायी मात्र पद्मडिका (४+४+४+~) ज मुख्यत्वे वपरायो छे, पारणकनो अभाव छे, अने वदनक (६+४+४+~) मुख्य छद् तरीके नहीं, पण एकविधता टाळवा वपरायेला बीजा बे छंदोनी जेम काममा लौघो छे, वदनकमा रचायेला खडो आटला छे

१, १-२

१, १७-२५ (=पहेली बे पक्ति सिवायनु बीजु कडवक)

१, १०८-१०९ (=९ मा कडवकनी पहेली बे पक्ति)

३, ९०-९७ (=७ मु कडवक, पक्ति ५-८)

३, ९९-१०९ (=८ मु कडवक)

३, १३४-१३५ (=१० मु कडवक, छेड़ी बे पक्ति)

४, २७-३५ (=३ शु कडवक)

४, ५०-६१ (=५ मु कडवक)

वैविध्य खातर वपरायेला बीजा बे छंदोनु स्वरूप आ प्रमाणे छे

(अ) १, ४५-५६ (=४ शु कडवक, पक्ति ६-१७) अने ३, ६७-७० (=५ मु कडवक, पक्ति ११-१४) ए खडोमां वपरायेला छंदोनी योजना (४+~) (पहेला गणमा जगण निषिद्ध) ए प्रकारनी छे एटलेके पद्मडिकापादना उत्तरार्धनु बधारणी तेज आ छंदोनी पक्तिनु माप स्वयम्भूच्छन्दस् (८, ९) अने छन्दोऽनुशासन (पा. ४६ अ, प. १०-११) करिमकरभुजा नामे एक अष्टमात्रिक द्विपदी छंदनु लक्षण बावे छे पण तेमा अत्य चतुष्कलना स्वरूप बाबत कोई खास नियम नयी आपेलो आयी ए छद् अने पउमसिरिचरिउनो उक्त छद् वने एक होवानु खातरीयी न कही सकाय अप्रसिद्ध अपभ्रश कृति चद्रमुनिवृत कथाकोशमा आ छंदनु नाम दुहडहड आपेल् छे

(आ). २, २३०-२३७ (=२० मु कडवक, पक्ति ८-१५) ए खडमा ५+५+५+~ ए मापनो मर्दानावतारके कामिनीमोहन छद्* वपरायो छे एना

*मगावरा छद् शास्त्रीओए आनी व्याख्या आपेली छे वीगवी चर्चा माटे जुआं चरेशरासक (विपी जैन प्रथमाना, २२), पा ५८-६०.

પચકલ ગળોનો ઢાલો ઘણુવરુ રાગનો હોય છે ઉત્તરકાલીન અપધશ સાદિકમાં આ છદ વારવાર પ્રયુક્ત થયેલો જોવા મળે છે તેનુ વધારણ હુલળા છદના પૂર્વાંશને મળતુ છે.

૨ ઘટ્ટામાં પ્રયોજાયેલા છદો

સધિના આરભે અને તે સધિના દરેક કઢવરુને અતે કઢવરુના દેહમાં ઘપરાયેલા છદથી જુદો જ છદ અત સૂચના માટે ઘપરાય છે કઢવરુના આ અતસૂચક ઘડનુ સામાન્ય નામ ઘટ્ટા છે એક સંધિની વધી ઘટ્ટાઓ ઘણુવરુ એક જ ઉદમાં હોય છે

(અ) પહેલી સધિના આરમનુ વીજુ પથ અને તેના દરેક કઢવરુની ઘટ્ટા ૧૦+૮+૧૩ એ માપની પટ્પદીમા રચાયાં છે પટ્પદીમા પ્રાસયોજના પહેલી ને વીજી પક્તિ વધે, ચોથી ને પાંચમી પક્તિ વધે અને ત્રીજી ને છઠ્ઠી પક્તિ વધે એ પ્રમાણે હોય છે આઠમા કઢવરુની ઘટ્ટામાં ૧૦+૮+૧૨ એમ સહેજ જુદા માપની પટ્પદી મળે છે આમા દશમાત્રિક પાદમા ૪+૪+૨ કે ૬+૪ એવી ગણયોજના છે અષ્ટમાત્રિકમા ૪+૪ (જગણ નિપિદ્ધ) એ પ્રમાણે છે ૧૩ માત્રાનો પાદ ૬+૪+૩ એ યોજનાને અનુસરે છે ઉત્તરકાલીન અપધશકાવ્યોમાં આ પટ્પદી ઘળી જાળીતી છે

(બા) વીજી સધિનુ વીજુ પથ અને તે સંધિની મોટા ભાગની ઘટ્ટાઓ ૧૦+૧૩ એ માપના અતરસમા ચતુષ્પદી પ્રકારના છદમા છે, આ પ્રકારમા પ્રાસયોજના વીજી અને ચોથી પક્તિ વધે જ હોય છે અને પાદોની ગણયોજના અપર્યુક્ત પટ્પદીના તે જ માપના પાદો પ્રમાણે છે

વીજી સધિના ૨૨ કઢવરુમાંથી ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૮, ૯, ૧૦, ૧૨, ૧૫, ૨૦, ૨૧ એ ૧૨ કઢવરુની ઘટ્ટામા અપર કઢવો તે છદ ઘપરાયો છે બાકીના કઢવરુની ઘટ્ટાઓના છદોનુ માપ આ પ્રમાણે છે

૧૩, ૧૬, ૧૮ ને ૧૯ની ઘટ્ટામાં ૧૦+૧૨

૬ ની ઘટ્ટામાં ૧૨+૧૩

૧૪ ની ઘટ્ટામા ૧૩+૧૩

૧૧, ૧૭ ને ૨૨ ની ઘટ્ટામા ૧૪+૧૩

૭ ની ઘટ્ટામા ૧૦+૮+૧૩

(ઙ) ત્રીજી અને ચોથી સધિની ઘટ્ટાઓનો છદ ૧૪+૧૩ એ માપની અતરસમા ચતુષ્પદી છે માત્ર ૩, ૩ મા ૧૪+૧૨ અને ૪, ૩ ને ૪, ૧૬ માં ૧૦+૮+૧૩ એ પટ્પદી મળે છે ૧૪ માત્રાવાલો પાદ ૪+૪+૪+૨ (પહેલા અને ત્રીજા ચતુષ્કલ્પમાં જગણ નિપિદ્ધ) એ રીતે વિમલ્ક ઘડ શકે છે

आ उपरांत बीजी अने चौथी सधिना आरंभे एक एक, त्रीजी सधिना आरंभे ण अने काव्यने अते एक प्राकृत गाथा मूकेली छे

पठमसि रि च रि उ मां योजायेला छदो बिशे खास लक्ष खेत्ते तेवी वे हकीकत छे. पहिल तो ए के सामान्यत कडवकबद्ध अपभ्रश काव्योमां दरेक कडवक पूरतो एकज छद योजायो होय छे. पण शुरुआतमां नोंव्यु तेम पठमसि रि च रि उ ना १, २, १, ९, ३, ७ अने ३, १० एटला कडवकमां एकना एक कडवकमां अमुक भाग पददिकामा अने घाकीनो भाग वदनकमां रचायेले छे. ए ज रीते १, ४ अने ३, ५ ए कडवकोमां पददिका अने कोई अष्टमात्रिक छदनु, अने २, २० ए कडवकमा पददिका अने मदनावतारनु निश्रण मळे छे बीजु ए के संधिबद्ध काव्योमां सामान्यतः एवु जोबा मळे छे के सधिना आरंभक पधमां जे छद योजायो होय ते छदमां ज ते सधिना दरेक कडवकनी घत्ता रचायेली होय छे पण पठमसि रि च रि उ मां दरेक सधिमां अमुक कडवकनी घत्ताओ चाल करतां जरा जुदा एक के वधारे छदमां रचायेली छे बीजी सधिनी घत्ताओमां तो पाच जुदा जुदा छदो वपरायेला जोई शकाय छे

मुद्रित ग्रंथपाठमां केटलीक पक्तिओमां एकाद मात्रा तुटे छे. पण ते ते स्थळे नजीना फेरफारयी छदनी शुद्धि जाळवी लेवाय तेम छे.

चरित प्रकारनां काव्योनुं स्वरूप

स्वरूपदृष्टि ए अपभ्रश पौराणिक काव्यो अने चरितकाव्यो वच्चे बहु फरक नयी. पौराणिक काव्योमा विषयनो विस्तार खूब एटले सधिसह्या पण पचासयी सो-सवासो सुधीनी, ज्यारे चरितकाव्योमां विषयविस्तार मर्यादित अने सधिसह्या वेधी बार सुधीनी, बाकी सधि—कडवक—प्रासबद्ध पक्तियुगल ए रचनाप्रकार बनेमा समान पण दरेक चरितकाव्य सधिनद्ध ज होय तेवु नयी. हरिभद्रवृत्त णे मि णा ह च रि उ सळग रङ्गा छदमां छे

कचित चरितकाव्योना आरंभमा के अते प्राकृत गाथा मूकवामा आवे छे पठमसि रि च रि उ नो आरंभ तो वदनक छदनी चार पक्तिधी घाय छे पण घेही सिनायनी ण संधिओने आरंभे एरु अयया वधारे मागलिक गाथा मूकेली छे अने आवा काव्यने अते फलश्रुति आपती एक गाथा पण मूकेली छे

स्वरूपदृष्टि ए बीजी कशी विशिष्टता नयी विषयतरीके कोई पौराणिक के धार्मिक व्यक्तिनी जीवनकथा होय छे, अने प्रतिपादन तेम ज उदेश बोधप्रधान होय छे, एटले सामान्यत. धर्मकथानां प्रकारना आ काव्यो कही शकाय.

૧૧ પ્રસ્તુત કાવ્યનુ સપાદન પૂજ્ય મુનિશ્રી જિનવિજયજીની પ્રેરણા અને માર્ગદર્શન અનુસાર મેં હાથ ધરેલું મારા મિત્ર અપાપક મધુસૂદન ચી મોદી પળ કેટલાક સમયથી પડમસિરિચરિત સપાદિત કરવા માટે સામગ્રી એકઠી કરેલી હોવાનું મેં મુનિજી પાસેથી જાણ્યું. એટલે પછી એમની જ સૂચનાનુસાર અમે સાથે મઠીને જ મ્રયપાઠ તૈયાર કર્યો. અપભ્રંશ સાહિત્યની સમજ વધે અને લોકોને તેમાં રસ લેવાનું ઇચ્છામ પડે એ આશયથી મુનિજીની યાસ સૂચના પ્રમાણે મેં આ સાથે ગુજરાતી ભાષાંતર, શબ્દ-કોશ અને ભૂમિકા ઉમેરેલા છે. ભાષાંતર મૂલ્ય મ્રય સમજવાનાં સહાયક બને એ એક જ દ્રષ્ટિએ તૈયાર કરેલું છે. તેમાં મૂલ્યુ લાલિત્ય પ્રતિનિબિત કરવાનો કશોય પ્રયાસ નથી કરેલો. મધ્યકાલીન સસ્કૃત, પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ સાહિત્યના મુનિજીના બહુ-દેશીય જ્ઞાનનો, તેમજ અનેક કૃતિઓના શાસ્ત્રીય સપાદક તરીકે તેમણે સંચિત કરેલા અનુભવવિચ્છનો લાભ પ્રસ્તુત કૃતિને ઠીકઠીક મળેલો છે અને એથી મ્રયપાઠના સહ્યાવધ કૂટ કે અશુદ્ધ સ્થાનોમાથી કેટલાક બોધગમ્ય થયા છે. આ માટે તેમનો ઋણસ્વીકાર કરનો એ એક આનન્દદાયક કર્તવ્ય છે.

હરિવલ્લભ ભાયાળી

कवि धाहिल कृत पद्म श्री चरित

*

प्रथम सध

दिश्यदृष्टि कवि धाहिल कहे छे—हे लोको, हवे धमाल मूकी दहने सांभळो, हु कानने रसायणरूप अने घणा गुणनु भाजन एवु एक धार्मिक कथानक कहु छु

कपटभावने लीपे अने स्वभाव सहज ज विपम हतो तोये धनश्री, पटीना भवमां तरण भवमां, उत्तम गुणवाळा तेना पतिने जे रीते अप्रिय थनी

कडवक १

ते हु विशेष करीने वणधु छु (प) धर्म्य अने सुदर पद्मश्री चरित तमे सांभळो—जे तरुणी-जननी जेम छलित अक्षर (तरुणीपक्षे-वचनो) वडे उत्तम अधेने प्रकट करे छे अने अनेक विचार (तरुणीपक्षे-विकार) बाळु छे हु ए रूपी कइने जडमूठथी उल्लेखी नालनार, महासेन राजाना करकमळने, लक्ष्मणाना पुत्र, हुनयरूपी रज प्रभे समीररूप, शरदना चद्रना किरणो जेवी घवल दीप्तिवाळा, शयुना हास्य जेवी विमल अने विनार पामेली कीर्तिवाळा, कदप रूपी हायी प्रभे केसरी सिंहाना नाळक जेवा, पाच इन्द्रिय रूपी दुष्ट सर्प प्रभे मोर जेवा, दारुण माया शक्यने दरोडी नारनारा, मोहरूपी महान शत्रुमहना विनाशक, हुस्तर भवसमुद्रने ओळगनार, देवेंद्रथी नमन कराता चरणकमळवाळा, प्रण लोकना नाथ, मानने चूण करनार, शाश्वत सुखना निधानरूप, चोत्रीश महान अतिशयथी सुक्त, गुणना सागर, मोक्षमार्गने देसादनारा, (एवा) परमेश्वर चन्द्र प्रभ जिनेदने प्रणाम करीने; तेम ज जगतनी स्वामिनी, देवीओ वडे नमन कराती, श्वेत कमळ समान हाथवाळी चागेशरी—जेना प्रभाव घटे, तेने सदभावथी प्रणाम करनार कवि-ओनी चाणी उत्तम रीते प्रवर्ते छे, तेने प्रणाम करीने (हु पद्मश्री चरित कहु छु, ते सांभळो)

कडवक २

आ भरतक्षेत्रमा ऊजळाने सुदर धरोवाळो* मध्यदेश नामे सुप्रसिद्ध (देश) हतो त्यां वन, सरोवर अने राजभवन श्रेय हरि (एटले के अनुक्रम—सिंह, देडका, घोडा) अने कमल (एटले के अनुक्रम—हरण, कमल, कमळा=लक्ष्मी) वडे युक्त हवां राजाओ तेम ज मुनिवरो धर्ममां आसक हता प्राणो गुणवान हता सौ लोक शास्त्रज्ञानवाळा हता गामो, धाकर ने नगरोना समूह मनोहर हता सरोवर ऊढां, विपुल जळ वाळा, खीलेळां कमळवनथी शोभीतां ने केतकी पुष्पोनी सुगंधथी सुरासित हवां विप्रविध लोको वडे, धन अने धान्य वडे ते रमणीय हतो त्यां गाथोभंसोना घाडा भांभरवाणा अवाजथी आकुळ हता ऊचा, उत्तम, श्वेत भवनो वडे ते भूषित हतो खीघोरीच घसेळा गाम, सीमाडा अने इधुवनो वडे, सोहामणा कोमळ कदलीमटप वडे, फळना भारथी नमतां ऊचां वृक्षोना समूह वडे, सोपारी अने नागर घेलनां पानथी (समृद्ध) स्थानो वडे, ग्रामोघान अने यगीचा वडे ते मंडित हतो कचराना ढगळा (?), चोरो, दुष्ट राजथी अने दुष्काळथी ते सुक्त हतो त्यां पथिकोने उत्तम भोजन अथापु विप्रविध उत्सवथी त्यांना लोकोनु मन आनदित रहेतु उत्तम कविओ, नटो अने

* सुपेठ=सुवेदमन्

अस्तुन कान्पनु संपादन पूष्य मुनीश्री गिनविजयनीनी प्रेरणा अने कार्यदर्शन अनुसार में हाप धरेलु मारा तिर अयापक मधुसूदन धी मोदी ना केटवाक स्तनी पठमसिद्धि चरित्र संपादित करमा माटे सामग्री एकठी करेगी होवानु में मुनीजी पाठेया जाण्यु एटले पछी एमनीज सूचानुसार अमे साथे मछीनेज प्रयाठ तैपार क्यों अपभ्रश साहित्याी समज वधे अने लोकोने तैगां रस लेयालु सुगम पढे ए आशययी मुनीजीनी रास सूचना प्रमाणे में आ साथे गुनवती मार्गत, शब्द कोश अने भूमिका उमेरेल्यं छे भाषांतर गूळ मप समजवनां सहायक बने ए एकज दृष्टि तैपार धरेलु छे तेमा मूत्रनु लाञ्छित्य प्रमितिदित करवनी करोर प्रयास नयी करेओ मन्वकापीन सश्टन, प्राश्टन अने अपभ्रश साहित्या मुनीजीना बहू देशीय ज्ञानमो, तेमज ओक वृत्तिओना शारतीय संपादक तर्कि तेन्गे संचित करेन अनुभववित्तनो लाभ प्रस्तुत कृतिने ठीकठीक मछेओ छे अने एयी प्रदनाठना सफ़रव कूट के अशुद्ध स्थानोमांयी केटवाक चोधगम्य धर्या छे. आ नटे तेन्तो अगर्भकत करवो ए एक आनददायक कर्तव्य छे

हरिवल्लभ भाषाणी

कवि घाहिल कृत पद्म श्री चरित

*

प्रथम सर्घ

दिग्भट्ट कवि घाहिल कहे छे—दे छोको, हवे घमाल मूची दहेने सांभळो, हु कानने रमायणरूप अने घणा गुणनु भाजन एवु एक धार्मिक कथानक कहु छु

कपटभावने छीधे अने स्त्रमाव सहेज ज विपम हवो तोये धन थी, पछीना भवमां तरुण वयमां, उत्तम गुणवाळा तेना पतिने जे रीते अग्रिय वनी

कडवक १

ते हु विदोष करिने वणवु छु (९) धर्म अने सुदर पद्म श्री चरित तमे सांभळो—जे तरुणी जननी जेम ललित अक्षर (तरुणीपक्षे—वचनो) वडे उत्तम अथने प्रकट करे छे अने अनेक विचार (तरुणीपक्षे—विकार) पाळु छे हु स रूपी कदने जडमूळथी उन्वेडी नाखनार, महामे न राजाना करकमळने , लक्ष्मणाना पुत्र, दुर्नयरूपी रज प्रत्ये समीररूप, चारदना चंद्रना त्रिरणी जेवी घवल हीतिवाळा, शसुना हास्य जेवी त्रिमल अने विस्तार पामेडी फीतिवाळा, कदप रूपी हाथी प्रत्ये कैसरी सिंहना बालक जेवा, पाच इन्द्रिय रूपी दुष्ट सर्प प्रत्ये मोर जेवा, दारुण माया शल्पने उखेडी नाएनारा, मोहरूपी महान शत्रुमलना विनाशक, दुस्तर भवसमुद्रने ओळगनार, देवेंद्रथी नमन करावा चरणकमलवाला, प्रण छोकरा नाय, मानने चूण करनार, शाश्वत सुखना निधानरूप, चोग्रीन महान अनिनायथी युक्त, गुणना सागर, मोक्षभागने देखादनारा, (एवा) परमेश्वर चन्द्र प्रभ जिनेंद्रने प्रणाम करिने, तेम ज जगवनी स्वामिनी, देवीओ वडे नमन करानी, श्वेत कमळ समान हायवाळी वागे शरी—जेना प्रभाव वडे, तेने सद्भावथी प्रणाम करनार कवि-ओती वाणी उत्तम रीते प्रवर्ते छे, तेने प्रणाम करिने (हु पद्म श्री चरित कहु छु, ते सांभळो)

कडवक २

आ भरतक्षेत्रमां उजळीने सुदर धरोवालो* मध्यदेश नामे सुप्रसिद्ध (देश) हतो खां वन, सरोवर अने रात्रभवन अणेष हरि (पटले के अनुक्रमे—सिंह, देवका, घोडा) अने कमल (पटले के अनुक्रमे—हरण, कमळ, क मळा = लक्ष्मी) वडे युक्त हतो राजाओ तेम ज मुनिवरो धर्ममां आसक्त हवा ब्राह्मणे गुणवान हवा सी छोक शास्त्रज्ञावाळा हवा गामो, शाकर ने मगारोना समूह मनोहर हवा सरोवर ऊदां, त्रिपुल जळ वाळां, खीलेलां कमळवनथी शोभीतां ने केतकी पुष्पोनी सुगंधथी सुवासित हवा विषविष छोको वडे, धन अने धान्य वडे ते रमणीय हवो खां गावोसोना वादा मांभरवाना अवाजथी आकुळ हवा ऊचा, उत्तम, श्वेत भवनी वडे ते भूपित हतो खीचोखीच वसेलां गाम, सीमाडा अने इशुवनो वडे, सोहामणा कोमळ कदलीमडप वडे, फळना भारथी नमतां ऊचां वृक्षोना समूह वडे, सोपारी अने नागर वेळनां पानथी (समृद्ध) स्थानो वडे, प्रामोद्यान अने वनीचा वडे ते मद्धित हवो कचराना वगला (?), चोरो, दुष्ट राजथी अने दुष्काळथी ते मुक्त हवो खां पथिकीने उत्तम भोजन अयागु विषविष दरसवोथी खांना छोकीनु मन आवदित रहेतु उत्तम कविओ, नटो अने

* सुनेष = सुवैद्यन्

मर्तकों, चारणों અને यद्दिओ एवां सगुरुपुत्रु चरित गृह्यरूपक वडे भजवता उत्तम स्त्रीतना नादयी व्यास, ह्य वडे अने उत्तम राजा (स्वर्गपक्षे, देवो अधवा मुता) वडे युक्त ते जाणे के पृथ्वी उपर उतरेलु स्वग हतो

कडयक ३

ते देशमां वसतपुर नामे देवोना नगर जेयु उत्तम नगर हतु ते ऊढा जळवाळी पहोळी पाइवाळुं हतु तेते उचो हुग गुणुसेनाथी ओळगी शाकातो न हती; ज्या मोती, मणि अने परवाळोवडे युक्त समुद्र समी यार हती कुदपुष्प अने चद्र जेवा श्वेत आ सूर्यना रचना घोडाने (पण) जेना शिपरानी टोच नटे तेटळा ऊचा जिनमदिरो हता; रति जेथी रणाळी, विदास अने अित सहित थोळती नमणी सुदरीओ हती; लोको दारिद्र्यथी युक्त, मोहरहित, कदुपंनी कांतिनी रूपधा करे तेवा रपाळा, उत्तम कळा, तिनय, दाक्षिण्य, दान अने अभिमानथी युक्त अने गुणनां निधान हता; इद्रनीलना विरण(?) थी (स्थास) सेंकडो शिपर रूपी मेपवाळा, मणि विरणोथी रचायेला इद्रधनुपनी शोभावाळा, भृदगना निनादरूपी गभीर गजना वाळा, सुवर्णसमी कांतिवाळी खीओ रपी धीजळीवाळा, निमळ मोतीना प्रसरेला पाणीवाळा, कपूरनी सुयासरपी शीतल पवनवाळा, मरकत मणिना विरणरूपी नृणांवरवाळा, श्वेत चामरना समूह रपी छरुती माळाओवाळा, प्रादृद (परमाद) जेवो जयां विशाल प्रमाद (राजमहेल) हतो मरकतमणिना हारो वडे, उत्तम धनीचाओ वडे, मुकुमार कदलीगृहो अने छतागृहो वडे, पीलेछां कमळो वडे, हसोना समूह वडे अने वाव तथा सरोवरो वडे ते मखित हतु

कडयक ४

एवां त्रितशशु नामे अति पळवान, अने दर्पथी उदत शत्रुरूपी हाथीओ प्रथे सिंह समान राजा हतो तेने मन्मथनी भाया (रति) जेथी रूपवती लीलावती नामे खी हती ते नगरमां धनसेन नामे एक मोटो शेठ हतो धैभवमां कुबेर पण तेनाथी उतरतो हतो रावलि (रण्यावलि?) नामे तेनी पतिनिष्ठ प्रिय खी हती तेमने धनदत्त अने धनावह ते पुत्र हता, (अने) प्राणथी पण प्रिय धनधी नामे पुत्री हती तिलोत्तमा ने रंमने हती काडे तेनु तेनु रूप हतु तेनु छलाट सुकुमार काळा वालथी विशिष्ट हतु चद्रने हसी काडे तेनु तेनु वदनारविंद हतु (त्रण) भुवननी हृदमी जाणे के न होय तेम तेनी कमळपत्रसमी आंखो हती तेनां गाल कटकतां कुडळथी प्रकाशित हता तेति श्वेत दत्तपकि कांतिथी चळकती हती शिब समान तेनी अधरोष्ठ अने उत्तम शल समान तेनी कड हतो हुग क्षत्रभार ओ पातळी त्रिधली रेप्राओ हती नितव विशाल अने गति भयर हती प्रशस्त लक्षण युक्त रतुमदा हाय, अने गाल कदलीने ऊवारी पाडे तेवा पुष्ट उत्तमन हता गुद कनक जेथी गौर, मुनिभोना ये चित्तने घोरी ले तेजी, सौभाग्यनी राण, अतिशय मधुर वाणी थोळती, रूपथी रति नो (पण) तिरस्कार करी शकती ते सुदरी, नवधौयनरूपी सज करेला रथ वाळा, मोटा माहात्म्य वाळा, देवोना ये दर्पनु खडन करनारा मन्मथना हायमां रहेली भरी ज जाणे के हती

कडयक ५

मयनने आनद आपे तेतो धैध्रवणनो पुत्र शकर तेने धरण्यो पण तेना शरीरने असाध्य व्याधिळायु पळ्यो अने ते (धनधी)नो पति पुराणक अकाळे न (?) श्यु पाम्यो आंशु सारथी ते करग आकद करवा लागी, "नाथ, मारे शरण विनानीने शरण कोनु (रह्यु)? लक्षण विनानी हु, कहे कयां जाउ ? स्वामिन्, तारा विरहमां एक क्षण पण हु नहीं जीवु" प्राणत्याग करती तेने तेना माइओणु गद्गाद कडे पगे पडीने अत्काथी "धनधी, तु रो मा शोक सुकी दे प्राणत्याग

ન કર. ..તુ અમારી સરસ્વતી, યમુના, ગંગા, કુલદેવતા, ત્રિજયા, જયતી, હુગા, સાવિત્રી ગૌરી, અગધરી વિયાલા (?) (યજુ) છો જામે તારા કિંકર, મૃદુ, દાસ છીં ધા વહુર વશોમઠી અને યજ્ઞો દા તારી દાસીઓ જ છે જે કોઈ તારી આજ્ઞાનુ સ્વિકાર કરે તેના સાથે પણ (અમારે) કાંઈ લેવાદેવા નહીં તુ અમારા ધરની માઠ રાપજે પરિજનોનુ પાલન કરજે ગુરુ અને દેવોની પૂજા કરજે મુનિઓને ને ઉત્તમ વ્રાહ્મણોને વાન આપજે વહેન, સેદ ન ક્રી તારા શરીરને શરવા ન દે”.

કહવક ૬

ધરની સમાજ રાજવામા તેનો કાઠ વ્યતીત થતો હતો તે નગરમાં ઘણા મુળી ઇવા મહા-મુનિ ધર્મ ધોય વિહાર કરતાં કરતાં આઠ્યા લોકોના મનને ધાનદિત કરનાર, રોપરહિત, અજ્ઞાન-રૂપી ગાઠ તિમિરને દૂરી લેનાર, ઠિવાંજરૂપી મહાન નગરી (પ્રાસ કરવા માટે) પરમ શરણરૂપ, સમગ્ર વારેય ધર્મગી જેણે અન્યાસ કર્યા છે ઇવા, દ્વિવિધરૂપી ચચઠ તુરગને સયમમા રાપનાર, વૃણ, મળિ ને કાંચનને કે શયુ અને મિષ્ટને સમાન ગણનાર, નવવિધ મહાચર્ય અને મુક્ષિના પાલનને ઠીધે પવિત્ર, શીલામના મારે ચોશાને ઠચર્યી શકનાર, જીવાદિ પદાર્થોના તત્વને પ્રકટ કરનાર, અતિશય દુષ્કર ઠપથી શોપાઈ ગયેલા શરીરવાઠા, દશવિધ મુનિધર્મના નિવાસરૂપ, ધૈર્યવાન, ઘ્રણ શલ્યને ઠપેઠી નાણનાર, મિદિરૂપી પત્નીમાં વૃષ અનુરાગવાઠા, યોગેશ્વર, મદનને વાઠનાર શકર, લોકોના (નારાયણપક્ષે-અજ્ઞાનના) ધ્યાધિને દૂર કરનાર જાણે કે તારા યજ, મદરપર્વતની જેમ નિષ્કપ, કમઠસરોવરની જેમ કાંપ વગરના, ઇવા તે મુનિ હતા (તેમને ચદ્રનુ ઠપમાન ન આપી શકાય કારણ,) ઘદ્ર ઠોપાકર (૧ રાત્રી કરનારો, ૨ ઠોપની જાણ), કઠકના ઠોપ-વાઠો અને ઘાંકો છે ઇ પ્રમાણે જગતમાં તે અવમાનના પામે છે (અને) સૂર્યનુ તેજ ઠો વઘ અને ઠીવ હોય છે, તેને વિદ્વાનોના તેજની જેમ કેમ કહેવાય ? ઠપના તેજથી પ્રકાશતા, ઠપશમ ષાણ, સકઠ જીવોના સતાપને દરનારા, અને, જેનુ ઉત્તમ શાસન કઠી સઠિત થતુ નથી અને જે ષાપનો નાશ કરે છે તેવો ઉત્તમ ધર્મ જ જાણે સાક્ષાત્ હોય (તેવા તે હતા)

કહવક ૭

મતિમાન કલ્પદ્રુમ જેવા તે મુનિ નગરના દરવાજા પાસેના, પ્રાસાદોમાં શ્રેષ્ઠ ઇવા કદમી-ચૃદ ઠૈલમાં ઘણા મુનિવરો ઠધે, કુલપર્વતોની મધ્યમા મેરુપર્વતની જેમ, વેદા હતા દેવ સમાન સમૃદ્ધિ ષાઠ અને મધુરમાપી ઠાવકો તેની અલ્પત સેવા કરતા હતા કલ્પદ્રુમ દરિચદ્રનથી વીંટલોયેઠુ હોય તેમ તે મુનિ પવિત્ર અને સુદર લોકોથી વીંટલોયેલા હતા ધનથી, ધનદત્ત અને ધનાવદે તેમના સેવકો સાથે તે મુનીંદ્રના દર્શન વ્યાં સુરિને પ્રણામ કરીને સાયુઓને ધૂદન કર્યો તેમણે ‘ઉત્તમ ધર્મલાભ’ ઇથી આશિપ ઠીથી પઠી ત્યાં મેઠેલાને મુનિવર ધર્મ ધોય નથીન મેઘના જેવા (ગમીર) સ્વેરે કહેવા ઠાગયા, “જેનો સામો કાને દેખાતો નથી, જેમા સુષ્પણે જરા, મરણ અને ષ્યાધિરૂપી તરગો છે, તેવા અમાનક મવસાગરમા નીચ ષોનિમાં મઠ કલા દુષ્કર્મી જીવને (ઘણા) છેડો કરીને મનુષ્ય જન્મ મઠે છે ધર્મ, અર્થ, વામ અને મોક્ષ નામે ષાર (અથ) પુરપનાં મુલ્ય (પ્રવૃત્તિનિમિત્ત) છે તેમાં ધર્મને જિનવરોપ શ્રેષ્ઠ કઠો છે, વેમ જે તે હોય ઠો વાઠીના વધાર પ્રાસ થાય ઠો મુદ્ધિમાન પુરુષે આદરસહિત તેને જાણી, તેને જ આપરવો જેમ કોઈ વિષકેળ પુરપ ઉત્તમ લક્ષણ ષાઠા રક્ષને, વિચારીને આન્ર માથે પ્રહણ કરે છે, તેમ મવસાગરના તારક અને મોક્ષસુરના કારણરૂપ ધર્મનો પણ પઠિત પુરુષે (આદર કરવો જોઈએ)

કહવક ૮

હુ તમને ધર્મની (સાચી) પરણ કહુ હુ વિચાર્યા વિના શીક્ષા ન જ હો ઉત્તમ ધર્મ -
 કે જેમાં બીવરહા હોય ઉત્તમ ધર્મ તે કે જેમાં ધનુક નિયમો (લેવાના) હોય ઉત્તમ ધર્મ તે
 કે જેમાં સત્યભાષણ હોય ઉત્તમ ધર્મ તે, જેમાં માયા (કપટ) ન હોય તે જ ધર્મ જેમાં પારકા
 ઢગ્યો હરી ન લેવાય તે જ ધર્મ જેમાં યીજાને પીટા ન કરાય તે જ ધર્મ જેમાં સ્ત્રીનો સગ ન
 કરાય તે જ ધર્મ જેમાં ચારિત્ર્યનો ભગ ન થાય તે જ ધર્મ જેમાં દુષ્ટા મર્યાદિત હોય, જેમાં
 રાત્રીભોજન, ક્રોધ અને માન ન હોય તે જ ધર્મ જેમાં મોદ ને હોમ ન હોય તે જ ધર્મ જેમાં
 દ્વિધોનો નિરોધ હોય તે જ ધર્મ જેમાં મધ ન પીવાય તે જ ધર્મ જેમાં અર્કાર્ય ન કરાય તે
 જ ધર્મ જેમાં માંસ ન ચવાય તે જ ધર્મ જેમાં વિપયોનો અભિલાષ ન હોય તે જ ધર્મ જેમાં શીઠ
 કલંક વિનાનુ હોય, જેમાં કામરૂપી હાથી નિરંકુશ ન હોય તે જ ધર્મ જેમાં તપોનો વિચાર હોય
 તે જ ધર્મ જેમાં મન નિર્ધિકાર હોય તે જ ધર્મ જેમાં માથ સારી યેટે ત્રિપુદ્ધ હોય તે જ ધર્મ જેમાં
 દેવ તરીકે યીવરાગ હોય જેમાં ત્રિમુખના પરમેશ્વર, મદને કિતનારા, મોહના વિદારક, ત્રિનેશ્વર
 દેવનુ હમેશ પ્યાન ધરવામાં આવે છે, અને અન્યની હિંસા નથી કરાવી તે જ ધર્મ જગતમાં ઉત્તમ છે.

કહવક ૯

કળરૂપી ઈંજરિયી જિનવચનનું પાન કરો પાંચ મહાવતરૂપી રત્નો પ્રદાન કરો નિર્મલ
 જ્ઞાન યદે દેહને ઉજાલો (!) શ્રાવક ધર્મનુ પ્રપચ્ચથી પાલન કરો ” શ્રી ધર્મ ઘોષ મુનિવરની
 શાશ્વત મુક્તની રાગ રૂપ ઘણી સાંભળીને અતિશય પુલકિત યથેલા ઈંગરાજા તેમણે (ધનશ્રી,
 ધનદત્ત અને ધનાવહે) પ્રણામ કરીને તે મુનિવરને કહ્યું, “દે શુર, સંસારમાં પડતાં પૂર્વા અમારો
 ઉદ્ધાર કર, અમને શ્રાવક ધર્મ આપ ” તેણે તેમને સમ્પક્ષના મહાન ગુણથી સુક્ષ્મ પાંચ અશુદ્ધ
 આપ્યાં પૃથક્ લઈને તેઓ ઘણા રોમાંચિત થયાં અને ચંદન કરીને પોતાને ધરે ગયાં ધર્મશીલ
 પૃથી ને ધનશ્રી ત્રિવસે ત્રિવસે ઘણા ડાસાહથી ધર્મવત પાલવા છાગી તે જિનમદિરમાં મહો
 વસવ કરાવતી મુનિવરોને યથેચ્છ દાન દેતી પોતાની સપ્તીઓ દ્વારા તે તાંતૂલ, પૂઠ, આમરણ
 અને વચ સાપાર્મિકોના હાથમાં પહોંચાડતી ચરેરાં આંધળાં, કોંઠિયાં, ધામળાં, ડુગાં,
 વીન, ને દયામળાને તે અનુકંપાથી વચ ને આમરણનું દાન કરવી સુદ્ધ ને સન્નનોતું તે માન
 ધધારતી જિનનાસનના મક્ક ને દૃઢ સમ્પક્ષ વાઢા નિર્ધનોને, નિરભિમાન ધનશ્રી ગતિમાન
 કલ્પલતાની જેમ, જે જે કાંઈ વાંછે તેને તે યથેચ્છ દેતી

કહવક ૧૦

ધનશ્રીને દાન દેતી જોઈને યશોમતી અને યશોદા સાર રાસવા છાગી શ્રીકરને સ્ત્રીધે
 તેની આગળ તો કાંઈ ચોલતી નહીં, (પણ) માણસો પાસે પાછળથી વાત કરતી, “શામોટી ધર્મશીલ
 અને છાગણી વિનાની અમારી નળદ ઘર લુટાવી દે છે કારણ વિના પારકાના હાથ ભરે છે ”
 સેવકની આગળ આવી વાત કરી (!) તેના સેવકે તે વાત ધનશ્રીને કહી ધનશ્રી પોતાના
 મનમાં વિચારવા છાગી, “મેં દરરોજ મારા હાથે (દાન) વીધુ છે વીન, અનાથ અને ઘાઠ ને આધાસન
 આપ્યું છે, મારા ભાઈઓના નિષ્કટક રાજ્યમાં મેં ધર્મને કાજે કાંચતને તૂળ જેવું માયુ છે પણ
 હવે જેમણે મરજાદ છોટી વીધી છે તેવી મારી મોનાઈઓથી પૃચ્છન થયું નથી તેઓ મારા ગુણ-
 માંથી શોષ કાઢે છે, મારી અપવીર્તિ કરે છે, દુષ્ટ વિચારો કરે છે અને મારે પાપ વાંધે છે આથે
 પ્રસને મારે શુ કરવું સુક છે ? શુ હુ આશુ ધર ને યધુ દ્રવ્ય તરીકે દુઃ ? અથવા તો શુવાહુ,
 મનોહર ને મૂલ્યવાન સીધેલુ વચ જૂં ચોંઠ્યાને કારણે કોળ તરીકે ? ભાઈઓ મારા દુષ્ટની
 દુષ્ટાને પૂરનારા અને આજ્ઞા ઉઠાવનારા છે, પટ્ટી તેમની વહુઓ તદ્દવ પ્રતિકૂલ અને નિંદાલોર હોય
 તો યે શું ? યજ્ઞ કરો પટ્ટી તારિકાઓનુ શુ કામ ?

कडवक ११

(पण) तदन त्रिगुण होय तोये यहुं स्तनभार वाळी भायांची कोण न मोह पामे ? (पटले) जो भार माईओ मार वेण नहीं राखे, तो हु घर तजी वईश एमां जराये शका नहीं " (पछी) तेनामां अविबेकरूपी अग्नि प्रगट्यो पटले तेनो रोप जरा बध्यो, "आ हुष्ट बुद्धिनी ते छाया केश वाळी यशोमती तेना पतिने अग्रिय यई पडे तेबु हु वर यशोमतीने आजे काईक कलक लगाडीने तेना माया पर वज्र पाडु" कुटिल चित्त वाळी घन थी ए आबु विचारीने, ज्यारे रात्रीना आरभमां शणगर सरीने यशोमती पोताना पतिनी पासे जती हती, छारे तेनो हाय पकडीने तेनो पति सोमळे तेवीं रीते तेने कसु, "पुत्री, ससारमां मनुष्य जन्म यहु दुर्लभ छे (माटे) जिनदेचे कहेलो धर्म तु पाळजे तु निर्मळ ने मोटा कुळमां जन्मी छो अने वारी माया तो जाणे के महामती सी वा ज छे पटले येटा, पुष्ट अने क्वा स्तनयी नमेला वक्षस्थळवाळी तु वार शील निष्कलक राखजे जे छीनु चारिण्य मलिन होय, तेनी जगतमां कोई घाव पण न पळे तेवीं निर्मळ छीओ वडिलोने वण गणती नथी वाघवोना मोटा पर मशानो कूचडो फेरवे छे तेनो पिटा पण तेना विसे सामळीने रक जेवो थाय छे (!) ने होठ साथे तेनु नाक कापी नाखवामा आवे छे पर पुरुषने निहाळवामा दोपयी युक्त तेवीं छी स्वभावयी ज पोताना पतिने छेवरे छे गुण अने शीलयी अलकृत अने कलक चिनानी छी, जळमां कमळिनीनी जेम, वृद्धि पामे छे लोको गगनतलमांनी चद्रलेखानी जेम तेने प्रणा हर्षयी वदन करे छे "

कडवक १२

घन थीनां आ वचनोधी, जेना कपाळमां अम्भर तणाइ गई छे अने वृटेला प्रखेद जळनां बिंदुओनी जेना पर जाळ माझी गई छे तेवो तेनो (यशोमतीने) पति घन दत्त धमावा अग्निनी जेम सळगीं जळ्यो "आ मारी गृहिणी कराव चारिण्यनी लागे छे ए वीजळीना चमकारा जेवी चंचळ बुद्धिनी, करोटियाना तांतणानी जेम कुटिल स्वभावनी, तुळने कलक लगाडनारी, कुनीतिनु घर अने पापणी छे चोक्स ए परपुरुषमां भासक छे पटले ज घन थी आवा शब्दो 'बोली तो हवे ए दुष्टानु फिरकमळ तोडी लऊ ? के होठ साथे नाक कापी लऊ ? पण सहसा आबु करबु ठीक नहीं (कारण), अविचारी कामयी चित्तमा दाद थाय छे " मनमा ते आम विचार करवो हयो खां तेनी मिय छीए आनदयी पासगृहमा प्रवेश कर्यां जेवी ते पळगपरनी शय्या पर बेसवा जाय छे, खां यने छातीमां छात लगावी ते खोख्यो, "नीकठ मारा घरमांथी 'हजी पण तु मारी शय्या पर बडे छे ? जेनु चारिण्य नष्ट थयु छे ते छी लपट छे जेने अनेक लोकोए मोगवी छे ते छी लपट छे शील अने गुणवाळा पतिनी जे आज्ञा नयी उठावती ते छी लपट छे जेम पूर बडे नदी पोताना यने काज छोटी पाडे छे, तेम उन्मागें प्रवृत्त थयेली ने ने पतिने अनुकूल (!) एयी प्रगडमा तल्ली रीलेला कुदुपुप अने चद्र जेवा समुज्वळ पोताना अने कुळने पाडे छे (कलक लगाडे छे) "

कडवक १३

पतिना निष्ठ पचनयी यशोमती, दावानळयी वनकवा करमाय तेम करमाइ गई दुखना मारे बीजायी अत्यंत प्रसन्न यइ गई जाणे के तेना मायामां मुद्गर मार्तुं जेम रणांगणमां घोरपुरुष मीरने भगाडे तेम तेनो सौभाग्यनो गर्व भांगी गयो दोफानी नदीना पूरयी काठानु पलाववृक्ष उखडी पडे, तेम तेनो मुरतनो अभिलाष निर्मूल धयो नवपीवनमां मन्मथरूपी अग्नि केशव तेम तेना हृदयमां सत्वाप विस्तरवा लाग्यो रडवा साडवा, जाणे के

મોતી ન હોય તેવાં ઝૂંઝૂં આંસુ પડવા લાગ્યા તે મનથી વિચારવા લાગી, “આ આજ કારણ વિના પતિ મારા પર કાં રુઝ્યા ? જામારામાં ય મેં કોઈ અપરાધ નથી કર્યો, તો એ મને ધરમાંથી કાઢી મૂકે છે હુ હમેશા મારા પતિને પ્રાણથી પણ પ્રિય હતી (પણ હવે) વિષલતા હોડ તેમ મારા પ્રત્યે તેમણે જોયુ” સિંહ નજરે પડતા મધ્યમ્ન ધનેલી હરિણીની જેથી તે, ઘાવે તપતા માણસની જેમ, લીધ નિ શ્વાસ મૂકવા લાગી સુવાગ્રને દીધેલા ઉત્તમ દાનની જેમ તેની તે રાત્રીનો કેમે ય ઔત આવતો ન હતો ઘણી જ દુ સ્વાતે અને માનભગ થયેલી પૃથી તેની રાત્ર વિચાર કરતા કરતાં પૂર્તી થઈ ઘડનો પરાજય કરી શૂય ઝાચ્યો, (અને) રતિમધનમાંથી તે ચટાર મીકલી

કહવક ૧૪

શત્રુમહાં નયન વાલી, નિસ્ત્રેજ વદનવાલી, હાલ વિનાની, નિ શ્વાસ મૂકતી, નષ્ટ થયેલી કાંતિવાલી, કરણ રીતે રહતી, ઉદ્વિગ્ન, દીન પૃથી તે (યશોમતી)ની આપ્તી રાત્રી (જેમતેમ)થીતી આશ્રય વિનાની તે, જેનાં ફૂલ ચુટી લીધા છે તેથી લુટલાગી ઢાલી જેથી પરથી (હાગતી હતી) બ્યારે યશોમતીને આવી અવસ્થામાં જોઈ ત્યારે ધનશ્રી તે શોકની જેમ હૃદયમાં સતોષ થયો (યશોમતી શોલી,) ‘તમારા માઈપુ માર મારીને કરણ રીતે રહતી મને ધરમાંથી કાઢી મૂકી. પુ નિસ્ત્રેજ સરાવ યેણ શા કારણે મોલે છે તે હુ હતી પણ જાણતી નથી” (ધનશ્રી શોલી,) “બેટા રહ નહીં ઘડીક શાંતિ રાલ” તેણે માઈને ઘોલાયીને કહ્યુ, “ધનદત્ત, મને શોકોચોક્મ્નુ કહે, યશોમતી પુ તારો શો અપરાધ કર્યો” નાનો માઈ કહે, “પુ આચરણ સ્વચ્છદી છે, ધારિશ્ય સરાય છે, પુ શીલવિનાની છે રાત્રે તેં જ કહેલુ કે (પુ) પરપુરપ તરફ જોનારી (અને) દોષિત છે પરલોસ્ને અલગવળી, દદ ધારિય વિનાની, ઉદ્વેગના ત્રંચિયા સમી દુષ્ટ સીને — અને ફૂલ વાસણને — ધરમાં રાત્રીને શુ કરે ?”

કહવક ૧૫

“ધોલાને કાઠુ ને કાઠાને ધોલુ હુ કહુ, તો એ આ વધુ માની લે છે કેમ કે સ્ત્રી તરફ અનુપમ પ્રેમ છતાં એ મારો માઈ વલોટીમાં ટકી રહ્યો” આમ વિચારીને ધનશ્રી કહ્યુ, “માઈ, તારી વહુને આવી કુલાલ ધર્મોપદેશ મ આપ્યો તેથી શુ તે સ્વદિત ધારિશ્ય વાલી થઈ ગઈ ? (તારી) વહુ નિર્દોષ, મહાસતી, ત્રિનપવતી ને કુલુનુ મૂપણ છે તે તુ જલદી પ્યાનમાં લે” ત્રિષ શ્યા ધનદત્તે તરત જ સુદર યશોમતીને પ્રસન્ન કરી પછી ધીજે દિવસે મીઠામોલી ધનશ્રી યશોદાનો પતિ સાંમલે તે રીતે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં યશોદાને કહેવા અને દોષ આરોપવા લાગી, “અહીં યશોદા, માર કહેલુ સામલ મારક અને તિર્યક (યોનિભોથી) મરપૂર પ્વા આ ગતમાં મનુષ્યજન્મ ઘણા ગુણ્યે કરીને મલે છે (પટલે) તે (મનુષ્યજન્મ) પામીને નિષ્કલક ધર્મે આચરવો નિર્મલ કુલને દૂષિત કરતી, સુવનો સાવ નાશ કરતી, સર્ગાંજીદીને હમાસ્પદ, વહુ દુઃખ પમાડતી ધૂવી ચોરી કરીને (તુ) પાપ વધારતી નહીં”

કહવક ૧૬

આવા વચનથી જેને કોપને લીધે પ્રલેદ છૂટ્યો છે પ્વો યશોદાનો પતિ આમ વિચારવા લાગ્યો, “મારે ત્યા એક છાલ માર સોનુ, અસલ્ય દ્વંદ્વીલમણિ ને મરકવ, પરવાલાં, કહેંતન, વકઘકતા હાર ને ધીગલી જેવાં ત્રિણોથી શામગતા ઘોરા છે; હુદલ, મણિવલિત મુપુર અને વકઘક છે, વહુ મુલ્યવાન જાતનાં આમૂપણો છે, (ઘલી) કેમર, કસ્તૂરી, વદન અને વહુ જ પ્રસન્ન થયો (પણ) ઘણાં ઘણાં છે (આમાંથી) જે જે ધરમાં દેશાવા નથી, તે તે યશોદા પુ જ ઘોવા છે પુ હજી પણ ધોરપણુ કરે છે, પટલે જ ધનશ્રી (તેને) શિક્ષામણ દે છે” (પછી)

यशोदा आधीने शय्या पर बेदी तेने ते दुष्ट नागणी जेवी लागी तेणे पाहु मारीने शय्या परथी तेने उतारी अने हृदय वीराई जाय (?) तेवी तेनी निभत्सना करी यशोदा पोते (कोई) अपराध (क्यों होय तो) समारवा लागी, "मारा पति मारा पर विरक्त वेम यया ? हु बने पक्षे शीलथी ऊजगी हु मीवा जेम में मारा चारिग्यनी रक्षा करी छे प्रतिदिवस हु प्रयत्नथी सेवा कर छु लन्मथी रहूने पण कांइ विप्रिय करेलु स्मरती नथी जेम उषेंद्र (विष्णु)ने हृक्षमी अने चद्रने रोहिणी सेम हु (ये) मारा पतिने प्राणथी प्रिय हती सो शु ते यीजी कोइमां आसक्त गया छे, अने तेथी मारी उपर आजे विरक्त थया छे ? खबर नथी पढती पनी प्रिया कोण हसे "

कडवक १७

रहता रहता तेनी रात्री यीती सूर्य उग्यो ते शयन खडमांथी बहार नीकळी पाहु मारी पलग परथी पोताने पछाडी ए बहु सवारमा (ज) धनश्रीने तेणे कहु ए जाणोने धनश्री सतुष्ट थइ, "बने भाइजो मारा वशमा छे " पण दुर्भाग्यथी कळकित पछीना खीमवमां तेने पोताने ज सुखभोगमां अंतराय आवणे, तेम ज तेने माये 'चोरदी' एतुं अमस्य अने भयकर सोडु आळ आवरो (धनश्री बोली,) "हे सुग्धा, रट नहीं झाडां आसुती धारथी घोवाई ययेलर अजत वाडी भाग्यी छडी नगर " (पछी तेणे पोताना भाइने कहु,) "धनावह, यशोदा नो त केम आजे तिरस्कार क्यों ? तेनु कारण मने चोखेचोरनु वही दे " जेनो छेह नए थयो छे पयो धनावह कहेवा लाग्यो, "ए अभाग्य स्त्रीने जाणु घर छोडी जवा रो त ज चोखरा दाव्दोमा फौड पाडीने कहु हतु के कुळने दूणरएप चोरी तपी दे " (धनश्री बोली,) "भाइ, में तो जाणु के तु चतुर छे पण तारा जेवो मूख यीजो कोई नथी में तो उपदेश दीधो हती तारी स्त्रीने (तु) (चोर छो, एतु) (नो'तु) कहु (डळटी ए तो) लोभरूपी मुजग मल्ले डेल जेवी छे सुंदर गुणना निधान एप एवी तेनु तु समान कर नहीं तो तने पिताश्रीनी आण छे " परस्पर अनुरक्त भाइभो तेमज तेमनी बहुभो, सौना छेहेजव्या चित्तमा अटस पडावी, कपटना निधि रूप धनश्रीए कोई विचित्र प्रकारने प्रगट क्यों

कडवक १८

जिनमदिरमांती मूर्त्तिभोने खान कराएतु (वगेरे प्रकारे) पूजा करता करता, मुनिभोने दान देतां देता अने तीधप्रभावना करता करतां तेनो (धनश्रीनो) काळ व्यवात थया लाग्यो (पछी) हु खना जाण समान घरवासने तजी दइने, प्रफुलित मनथी दान दइने तेमणे (सौ) - ए अणगार-दीक्षा लीथी (पण) समयने ह्छटती धनश्रीए पेल मायाशास्यनी आलेचना (पश्चात्ताप) न करी धणु ज कठिन एतु बसुचर्यं तेणे धारण कर्यु तेनु मन जाणे के भेर न होय तेनु समयमा निश्चल बन्धु भोगोने विपनी जेम दूर तजी दीधा धयाए सावय योगनो परिहार क्यों (तेओ सौ) अनेक प्रकारनी तपश्चर्यां करतां जिनेद्वेदेवने वादवा ने समता स्वाध्याय करतां अने ज्ञान पाटे करतां चार प्रकारनु धर्म ध्यान धरता दस प्रकारनो मुनिधर्म आचरतां उपसर्ग बन परीपहने जीतवां चार भावनाओ भाववा श्रीपम्कृतुमा आतापना छेतां शकामुक्त्तपणे महीमदलमां त्रिहरी, निष्कलक सम्यक्त्व पाळी, भाव साथे शरीरनी सलेखना करी, मनमां दिव्य दृष्टि निरनु स्मरण करी, पांच महावत पाळी, शुभ ध्यान धरी, मनशन लई, उत्तम दर्शन अने गुणवाळां (ते) सौ देवलोकरमां गयां

ત્રિતીય સધિ

સસાર સંમુદ્રના નૌકા સમાન ધીરનિનને ભાવ માયે પ્રણામ કરીને, હુ ધનધી, ધનદત્ત (ધગેરે) નામ ધારણ કરનારાઓનુ પટી હુ યયુ તે (હવે) કહુ છુ

* * * *

દેવલોકમાં દેવોને યોગ્ય મુખો ભોગવીને મોહિત મનવાળાં વેળાં પાંચે જાગ પરી પળ
મરતક્ષેત્રમાં જ ઘવતર્થાં

કહવક ૧

જ્યો પ્યા નગરીમાં વહુ દેશમાં પ્રસિદ્ધ અશોકદત્ત (નામે) એક સિદ્ધિવત સાધવાહ (હતો, જેને) સાગર સેહલો હતો, અને પોતાના વેમચર્ચી જણે સ્વગતા પતિ દુગ્ધને (પણ) જીલ્યો હતો કાચનવર્ણાં દેહવાળી ચદ્રેણા નામે તેની નવયુવાન મૃદિળી હતી પૂર્વેક ધનદત્ત અને ધનાથ હ સ્વર્ગલોચમાયી તેના પુત્રો સરીકે અગતયા પટેલાનુ ગામ પાલ્યુ સમુદ્રદત્ત અને યીજાનુ પાલ્યુ વૃષભ(વદર્ધી)દત્ત કામદેવને (પણ) હસી કાઢે તેવા તે યને જાગ કઠાચી મોઘતા ધદ્રની જેમ દિવસે દિવસે વધવા લાગ્યા દેવકુમારની જેમ ગમીર બાકૃતિ યાઢ્યા, મુદર, નગરની રમણીઓના હૃદયના હાર રૂપ, કમલ સમાન મુદર નેત્રવાળા, પ્રસન્ન વૈશમૂવાવાળા, સૂય સમાન અતિશય તેનસ્ત્રી અને અદ્યદ્યોપ (સૂયપક્ષે—જેને શાસ્ત્રીને કદી જોઈ નથી તેવો; પુત્રપક્ષે—દોષરહિત), ધદ્રનવૃક્ષની જેમ શીતલ સ્વભાવવાળા, માવોળી જેમ ગુણયુક્ત, ઘણવર્ગને ઘહાળા, વડિલો પ્રત્યે વિનયી, સિદ્ધ સમાન ગતિવાળા, અને સાગરને ઓઢગી આવેલા તે બંને યાગે કે રામલક્ષ્મણ હતા

કહવક ૨

જ્યા દેશપરદેશના અનેક લોકો નિવાસ કરતા હતા, ય્યાં પ્રાસાદોનુ શાંધકામ મુચળ અને મળિ વહે યતુ, પવનમા પરફરતી કરોડો પતાકાઓ કરીને જે રમ્ય લાગતુ હતુ, તેવા જગ વિશ્વ્યાત હ સ્તિના પુર નગરમા શશ્વ નામે એક દુમ્યપતિ હતો હામીની જેમ તે ઉત્તમ જ્ઞાન (હાચી પક્ષે—મદ, દોષપક્ષે—સલાવત) દેવામાં પ્રવૃત્ત હતો જૈનધર્મરૂપી પદા પ્રત્યે છે અમર સમાન હતો તે કુલદ્રીપકે અણુમત લીધાં હતાં જીવ, અનીવ આદિ પદાર્થોનુ તેને જ્ઞાન હતુ દાક્ષિણ્યનો સાગર અને ગુણોનુ નિધાન હતો તેની પ્રિય સ્ત્રી નામે શીલવતી, સીતા જેવી મહાસતી અને ઉત્તમ ગુણોવાળી હતી તે ધદ્ર સમાન મુલવાળી, ઉદ્ધત સ્તનવાળી, વિશાલ નિત્યવાળી, પ્રિયભાષિણી અને જૈનધર્મમા મરિવાળી હતી આનદની વૃદ્ધિ કરે તેવા દેવલોકમાં લાંબો સમય રહીને, અને સ્તનમારવાળી અપ્સરાઓ સાથે મોગ મોગવીને ધનધીનો જીવ શીલવતીની પુત્રી સરીકે અવતર્થાં શીલવતીને જે પુત્રો પર એક ઉત્તમ રૂપવાળી પુત્રી આગી વરુણીઓના વૃલ્લ સાથે અને ઘાગની શરણાઈ સાથે શરો નગરમાં લોકોને આનદપ્રદ પૃચી ઘધામણી કરી

કહવક ૩

તેની માતાપુ સ્વપ્રમા મોટા કમલપર મેટેલી અને કમલવર્ણીં છદ્મીને દીઢી હતી તેથી તેનું નામ પદ્મધી પાલ્યુ (સમય પતા) તે મનહર નવયૌવનને પામી અમર અને ઝંજન સમાન કાઢ્યા અને સિન્ધ કેશ, પાંચમના ચદ્ર જેવો મુદર આલપ્રદેશ, નીલકમલ જેવાં લોચન, છદ્મીના લીલાકમલને હસી કાઢે તેનુ ધદ્રસમાન ધદ્ર, લાવણ્ય અને કાંતિ યુક્ત ઉજ્જ્વા ગાલ, કિરણો વહે ત્રિગવને પ્રકાશિત કરવા ઉજ્જ્વા દાઠ, અતિ મુદર અને વિંચ સમાન અઘર, શશ્વ સમાન કઠ, તુટેલી વીળા સમાન રમણીય સ્તનમાર, કલ્પવૃક્ષના પલ્લવ જેવા મુદર હાથ, મુવિમક અને મનોરમ ઘશ્લલ(૧), ગમીર નાભિ, ત્રિવલીરૂપી સરંગ, ગાઢી રોમાવલી, સ્વિર ધરાંગ, ની સમાન વિશાલ શોભાનુ નિતમ્બ, પ્રુષ્ઠ ઉચ્ચુગલ, રક્કમલના દલ સમાન મુકુમાર ધરણ,

पुष्ट उरयुगल, रक्तमलना दळ समान सुकुमार चरण, चंद्रकिरण समान नग, मथर गति, समग्र कलासमूहनु ज्ञान, कोयलना टहुकारने ये कडबो बरे तेनी चाणी, केतनी ने कपूर समान सुगंधी श्वास, देवीओना विलासने पण पुंकारे तेरी लीला—(आ बधाथी युक्त) उत्तम वशमा उपपन्न थयेली अने नवीन गुणोथी शोभती एथी (पद्मश्री) त्रिभुवनने जीतवानी आशावाळा काम देवनी चापवटि (जेरी) हती

कडवक ४

एक वार काम देवनी प्रिय यधु अने उत्तम विलास युक्त वसत (धैर्य) मास आथो असोकयुक्त विकसित अने सुवासित पण्यां हवा उमवी (?) यद्दु मधमघतां हती आंश महोया हवा, अने (तेमना उपर) असरप फुडो हवां (?) कोपेला कथो तरणीओ मनावती हती पलातपुक्षो रताश पडतां पृथोथी शोभता हवा—जाणे के प पृथो मदनथी विह्वल थनेला माटे पात न होय (?) कोयलो मधुर टहुकार प्रसरतो हतो—जाणे के ते काम देवनी धनुपटकार न होय ? के हाय उचा करीने चर्चरीओ देती ने मदमा घूमती तरणीओ नाथती हती (ए वेळा) एक दिवसे तें बाळा पद्मश्री घोडा पृथोनी माळाथी वाल बांधी, वस्तूना तिलक वटे घदन शोभीतु करी, गाल पर सुंदर पत्रेया आलेली, चपाना राजा पृथु वणपूर पहेरी, कुडळना मणिमांथी (नीकळता) किरणोए करीने सूर्यने (पण) दासी देती, कडमा रत्नाभरणोनी भार अने सनयुगापर षडहलतो द्वार धारण करी, हाथमा नवां आकषक ककणो पहेरी, सर्गीने हनुचदनने लेप करी, विशाळ तितथने मणिमेललाथी मडित करी, सुंदर धरणोने उत्तम नूपुरोथी भूषित करी, माळानी आदेश लई, प्रफुल चित्ते, प्रिय सखीओथी धाटळाइने अपूष श्री (नामना) उद्यानमा गड

कडवक ५

उद्याने जोईने हाथिल मने वसतसेगा हाथ ऊचो करी कहेबा लागी, “सखी, उद्यान लक्ष्मी तो जो ! हे मृगाक्षी, (तो पेला) नवपल्लवयुक्त वालपुक्षो (अहीं) जो ! चपो, तिलक अने आंशो—त्रणे कामदेवतां वाण समं (आ) भ्रमरोथी सुंदर थनेलो विकसित अशोक—जे विरहिणीओने माटे तो घणो शोकप्रद छे (आ) पवनमा हलता ऊचा समाल अने ताल पुक्षो—जाणे के काटा (?) वेताळ न नाचता होय ? (आ) घन, लकुच ने जूझनी नथी कठीओ (जो)—जाणे के छ मासना मुक्तापर न होय ? विह्वलेला दडवाळा,

अनुपम सुवर्णकांति धारी रक्षा छे भ्रमराओ केतनीने तारथीने बकुळ पर लागी गया छे (ए सो) जेने जे मनगमतु होय तेमा ते रज थने (?) पेटी जाइ हाथनी आगतीओ उची करीने जाणे के भ्रमरयुवकने बोलाथी रहीं छे पेलु मगरेरेतु पाटपुक्ष जो—जे मालिनीओना मानने निमूळ करवाणा काममां दक्ष छे सहकार तो आ गगतमां महापुक्ष (गणाय) बोहक (ह्यं) त्रिपत्तमा साथे झुंटे छे” ह्यो जातजातनी रमतो रमीने पद्मश्री देवीनी जेम ते वनमां फरबा लागी कोइ एक सखी बोली, “सूर्यना त्रिणो (हव) निधुर बण्यां छे तो हे प्रिय सखी, आपणे आ माधवीमडपमा एक क्षण वेसांये”

कडवक ६

परशामां नक्ष तारना जेथी मथर गति बाळो सगुद्र दत्त (लां) आच्यो नेणे माधवी छद्याना मडपमा सखीओ सहित तीरंते बंटेली पत्रांथी दींगी (ने ते थोली उच्चो) “कदुप राजधीनी रातपानी समान आ नवयुवान कृशोदरी बोज छे ? तेना सुलक्षमाथी नीकळता सुगंधी श्वासमां मुख थनेला सुगंध भ्रमरोने ते छीलाकमथी मारी (श्रावने छे) विकसित पाटल फूल समान आंणोवाळी छु प ते वनश्री छे, देवी छे के वसतलक्ष्मी छे ? छु ते मद परहित रति छे, पउम० प्र० ४

मनमां विचारवा छाग्यां, "लावण्यपूण, कुट्टु समान श्वेत दांतवाळी, त्रयोदित मन्मथनी पताका ससी, उन्नत पयोधर वाळी, अने कनकवर्णां आ बाळा जेनी स्त्री थरो तेना पर (साक्षात्) काम देव ज प्रसन्न थया मानवा," "आ जेनो पति थरो ते नारी धन्य (बनी जरो) मने छागे छे के जगतमां ते ज सौभाग्यवती हरो जेनो पुण्यराशि मोटो एणे (तेनी ज) आ पति थरो हु तो आ युवाननी दासी थवातु (पण) पसद कर " रति अने मन्मथ सरला रूपवाळां ते बने मनमां मानद पाण्यां यने रोमांचित थयां (?), जाणे के अमीरसथी (अमृत समा प्रेमथी) भीजाया न होय !

कडवक १०

परिजनोनां मनरूपी समुद्रने जानदित करतो ते बनेनो अनुरागरूपी चंद्र वृद्धि पामतो हतो तेवामां पद्मश्रीनी धात्री नामे सुधेगा पवननी द्रव्ये (खां) आदी तेणे पद्मश्रीनो हाथ पकडी कछु, "वेगा, मातुश्री बोलावे छे वरस, जल्दी चाल बापुजी तेम ज बीजां सबधीनो जमया माटे तारी चाट जोडू रखां छे " एटछे उद्विग्न चित्ते (ते) बाळाए कछु, "माने खबर कर के आ (हु) आमी " धात्री चाली गई (पद्मश्रीनो) हृदयभाव जाणी (तेनी) सखी बोली, "हे महातुभान, मारू कहेतु सांभळो मारी प्रियसत्तीने रजा आपो अमे घेर जईये कुमार समुद्रदत्त, सांभळो दिनप्रतिदिन खेद यधतो रहे ते प्रमाणे दररोज तमारा कुशलसमा धार कहेवरावता रहेथो सज्जनोने धारंवार शु कहीये ? कुमार, मारी प्रियसत्तीतु तमे (ज) धरण छो " एटछे कुमार कहेवा एथयो, "बहेन, त्रिभुवनमख वाम देव कृष्णसु थयो होवाथी आ (तमारी) शम्भुना बने पक्षने सरखी (हातु पडे) छे हे सुदरी, घेर जाओ (जापणे) परी मळतु " हुमारे जाणे के हुमारी(पद्मश्री)तु मन हरी टीतु, अने तेने (पोतातु) हृदय तेणे सोंपी दीधु शम्भुनि पुत्री साव शूयमने धर तरण चाळी

कडवक ११

घणा वसत सुधी कुमारने अनुरागथी जोडू रखा पछी केमेय बरीने ते उपवामांथी नीकळी जाणे के कोडू मोटो बळगाड वळययो होय तम पद्मश्री चालवा मांडती, (वली) उभी रहेती, पाळी बळती, (वळी) चालती सुनसुन अणे उद्विग्न पृथी ते धरे पहोंची मनमां खूब विपाद् पामनी पृथी तेनी आंखो टपकवा लागी ते बाळा सुवाळा पदग पर आडी पछी —जाणे के सूर्यकिरणोए करीने म्लान थयेळी हुमुसमागा १ खावानी हृच्छा करती के न पीवानी पोवाने ते मरेळा जेथी ज मानवा छागी मान, तावूळ, फूट (बधु य तेणे) तज्यु ङाळभूली वादरी जेथी ते थई रही चंद्रना खड समान गोरा गालवाळी ते सत्तीनी साये चक टोळ पर पण न चडनी ककण, हार, दोरो, हरिचंदन, केसर अने झीणा पीर तेने हरेर जेवां छागतां रागमां, धीणामां के मां तेतु चित्त लागतु नही चित्रचित्र पत्रणैय पण हयार अकारथी न घांचती, न नृत्य करती के न हसती, न शुक्कारिवाने बोलावतो कस्तूरीमृगना बघानी पण सभाळ न लेती (आम) तेणे यथाये सुप्रमोग तजी गीषा धारवार मूळा पामती, लिप्य थती, रडती, मन्मथना बाणवी घोंघायला मनवागी ते बागाना अंगमा कोडू असख संताप वृद्धि पामतो गयो.

कडवक १२

आत्मनमां, ज्ञाननमां, महेश्वरमां, उद्यानमां, युक्षोमां, , महपमा, रथमा, वाह नमां, सरोवरमां, देवळमां, के नवाणमां,—(कयाये) तेतु मन घोंटतु नहीं चंद्रकिरणनो खग तेने न गमतो शीतोपचारथी पण तेना शरीरमां दाड थनो कमळिनीपत्र, शिरीष, वमळततु, पुष्पहार, खंदनरस अने शीतळ कपूरनो गाढो(लेप)—सखीनो बडे करातो आ थयो शीतोपचार

द्वितीय संधि

सतार सगुदरमा नौका समान वीरनिने भाव भाषे प्रणाम करीने, हु धनधी, धनदत्त (योगे) नाम धारण कानाराभोनु पत्नी पु पयु से (हृदे) कहु तु

* * * *

देवलोकरमा देवोने योग्य सुगो भोगवीने मोहित मनवाळी वेढा पांचे लग करी पण वरतक्षेत्रमा ज भवतयां

कडवक १

स यो ध्यानगरीमां बहु देशमां प्रतिद्व मशोकदत्त (नामे) एक निद्रियत सार्यवाह (हृते, जेणे) सागर राहडो हतो, अन पोताना र्भवयथी जेणे स्वगना पति इद्रने (पण) जीलो हतो कांचनयणा दहवाळी चद्रलेरा नामे तेनी मययुगान गृहिणी हतीं पूर्वीच धनदत्त अने धनाय ह स्वर्गलोकरमांसी तेना पुत्रो सरीच भवतया पहेलानु नाम पाण्डुं सगुदरदत्त अने वीजानु पाकुयु वृषभ (उदधि?) दत्त कामदेवने (पण) हतीं काटे तेवा ते र्भने जग कटापी शोभवा चद्रनी नेम दिपसे दिपसे बधवा लाग्या देवकुमारनी जेम गमीर भावृति बाळा, सुंदर, नगरनी रमणाभोना हृदयना द्वार रूप, बमळ समान सुंदर नेत्रवाळा, प्रसन्न बेशभूपावाळा, सूर्य समान अतिगय तेजस्वी अन अदृष्टरोप (सूपस—जेणे सत्रीने कर्दी जोईं बधी तेपो; पुत्रपक्षे—दोपरहित), पदमवृक्षनी जेम शीवल स्वभाववाळा, मावोनी नेम गुणगुण, बभुवगने बहाल बढिळो प्रत्य विनयी, सिंह समान गतिवाळा, अने सागरने भोळणी आवेळा ते र्भने जाणे के रामछदमण हता

कडवक २

ज्या देशपरदेशना भोक लोको निवास करता हता, ज्या प्रासादोनु बांधकाम सुवण अने मणि घडे धनुं, पवनमां परपानी कठोडो पताकाभोण करीने जे रम्य लागणुं हतु तेवा जग विश्वात ह तिनाना पुर नगरमां सास नामे एक इम्पपनि हतो हाधीनी जेम ते उत्तम दान (हापी पक्षे—मद, दोटपणे—सहायत) देवामां प्रवृत्त हतो जैनधमरूपी पकत्र प्रत्ये ते धमर समान हतो ते कुलदीपक अशुभत स्त्रीधां हतां जीव, अजीव आदि पदार्थोनुं तेने ज्ञान हतुं दागिण्यपो सागर अने सुगोनुं तिधान हतो तेनी मिय श्री नामे शीलवती, सीता जेयी महासती अने उत्तम गुणोवाळी हती ते चद्र समान सुमवाळी, उन्नत स्तनवाळी, रिगळ नित्यवाळी, मियमापिणी अने जैनधर्ममां भक्तिवाळी हती आनदनी वृद्धि करे तेवा देवलोकरमां छांबो समय र्हीने, अने स्तनभारवाडी अप्सराभो साये भोग भोगवीने धनधीनो जीव शीलवतीनी पुत्री सरीके भवतयां तीळवतीने ने पुत्रो पर एक उत्तम रूपवाळी पुत्री जापी तरुणीभोना मृत्य साये अने वागती शरणाइ साये वारो नगरमां लोकोने आनदप्रद पवी बधामणी करी

कडवक ३

तेनी मातापु स्वप्नमां मोटा कमळपर घेटेली अने कमळवर्षीं कक्षमीने दीदी हती तेथी तेनुं नाम पद्मश्री पाण्डु (समय जतां) ते मनहर नवयौवनने पामी भ्रमर अने अंजन समान काळा अने क्षिप्र केस, पांचमना चद्र जेयो सुंदर भावप्रवेण, मीळकमल जेयां लोचन, छद्मनीना छीलाकमळने हतीं काटे तनु चद्रसमान बदन, लावण्य अने कांति पुष्क उन्नटा गाल, किरणो यडे शिगतने प्रकाशित करता उजळा दाठ, अति सुंदर अने बिंब समान अघर, शंख समान कठ, वृटेळी घीणा समान रमणीय स्तनभार, कल्पवृक्षना पल्लव जेवा सुंदर हाथ, सुविमळ अने मनोरम वक्षस्वळ (?), गंभीर नाभि, त्रिवलीरुपी शरंग, गान्नी रोमावली, स्त्रिर शरंग, ती समान विशाल शोभतु नितम्प, पुष्ट उल्लुगळ, रक्तकमटना दृळ समान मुकुमार चरण,

પુષ્ટ ઉચ્ચગલ, રક્તકમલના દલ સમાન સુદુભાર ચરણ, ચન્દ્રચિરણ સમાન નય, મધર ગતિ, સમગ્ર કલાસમૂહનુ જ્ઞાન, કોબલના ટહુકારને યે કડવો કરે તેની વાગી, કવચી ને વપૂર સમાન મુગધી શ્વામ, દેવીઓના વિલાસને પણ ધુલકારે તેની હીલા—(આ વધાર્થી યુક્,) ઉત્તમ વચના મા ડાવજ્ઞ થયેલી અને નવીન ગુણોથી શોભતી યૌ (પદ્મશ્રી) ત્રિમુખને જીતવાની આશાવાળા કામદેવની આવવટિ (લેરી) હતી

કહવક ૪

એક વાર કામદેવનો પ્રિય યજ્ઞ અને ઉત્તમ વિલાસ યુક્ત ધમત(ચૈત્ર)મામ ધામ્યો અસોકવૃક્ષ વિકસિત અને સુવાસિત ધાર્યાં હતાં ઉમચી(?) વહુ મધમચત્રી હતી શાવા મહોર્થાં હતા, અને (તેમના ઉપર) અમલ્ય પૂજો હતાં(?) કોપેલા કથને તરણીઓ મનાવતી હતી પલાશવૃક્ષો રવાસ પદતાં ફૂલોથી શોભતા હતા—જાણે કે જે પૂજો મદનથી ધિહ્નુ થનેલા માટે પાસ ન હોય (?) કોયલનો મધુર ટહુકાર પ્રમરવો હતો—જાણે કે તે કામદેવનો ધનુષ્ટદાર ન હોય ? જે હાય જ્યા કરીને ચચરીઓ તેની ને મદમાં ધૂમતી તરણીઓ નાચતી હતી (જે થેલા) એક દિવસે તે યાજ્ઞ પદ્મશ્રી ઘોઝા પૂજોની માગથી વાજ યાંધી, કસ્તૂરીના તિલક ઘટે વદન શોભીતુ કરી, ગાજ પર સુદર પત્રલેવા આલેયી, ચપાના યાગ પૂજનુ કળપૂર પહેરી, કુડના મળિમાથી (તીકલતા) કિરણોળ કરીને સૂવને (પળ) ઢાંચી વતી, ષડમા રક્ષામરણોનો માર અને મનયુગલપર ડાઝદલ્લતો દાર ધારણ કરી, હાયમા નરાં આકપક કક્ષણો પહેરી, સર્ગમે હરિચંદનનો લેપ વતા, વિશાજ નિતયને મળિમેગલાથી મલિત કરી, સુદર ચરણોને ઉત્તમ નૂપુરોથી મૂવિત કરી, માગાનો આદેશ શ્ડ, પ્રફુલ્લ ચિને, પ્રિય સત્વીઓથી યાંટાઝાને અપૂષથી (નામના) ઉદ્યાતમા ગટ

કહવક ૫

ઉદ્યાને જોઈને હાંપિત મને વસતસેના દ્વાપ ડાચો કરી કહેવા લાગી, “સત્વી, ઉદ્યાન લઈમી તો જો ! હે મૃગામ્ની, (જો પલા) નવપહુરયુક્ત વાજવૃક્ષો (અરી) જો ! ચપો, તિલક અને આયો — પ્રણે કામદેવનાં યાગ સમાં (આ) અમરોથી મુદર યનેહી વિકલિત અસોક — જે વિરહિણીઓને માટે તો ઘણો શોકપ્રદ છે (આ) પવનમા હલતાં ડાચા તમાલ અને ટાજ વૃક્ષો — જાણે કે કાઝા (?) ઘેતાલ ન નાચતા હોય ? (આ) ધય, લકુચ ને વૃહંની નથી કઢીઓ (જો) — જાણે કે છ માસનાં મુક્તાપજ ન હોય ? વિકસેલા દલવાળા,

અનુપમ સુવળકાતિ ધારી રહ્યા છે અમરાઓ કેતરીને વારનીને ચકુડ પર લાગી ગયા છે (જે તો) જેને જે મનગમતુ હોય તેમા તે રજ વને (?) પેલી જાઈ હાથની આગલીઓ ડાચી કરીને જાણે કે અમરયુવકને ઘોલામી રહી છે પેતુ મહોરેતુ પાટલવૃક્ષ જો — જે માનિનીઓના માનને નિમૂઠ કરવાના કામમાં ડાચ છે સદ્કાર તો આ જગતમા મહાટ્ટન (ગયાય) વોડક (લા) પ્રિયતમા સાથે ફૂલે છે” આ જાતવાતની રમતો રમીને પદ્મશ્રી દેવીની જેમ તે ઘનમા ફરવા લાગી વોઈ એક સત્વી ઘોહી, “સૂવના કિરણો (હવે) નિહર ધન્યાં છે તો હે પ્રિય સત્વી, આપણે આ માધવીમહપમાં એક ક્ષણ વેસાયે ”

કહવક ૬

પટલામાં મજા ઉતરના જેવી મધર ગતિ વાગે સમુદ્રદુષ (લા) આચ્યો તેણે માધવી ડવાના મહપમા સત્વીઓ સહિત તિરાત ઘટેલી પગશ્રી ઢીઢી (ને લે ઘોલ ડાચ્યો) “કદવ રાજવીની રાજધાની સમાન આ નવયુવાન ઠોસોદરી વોળ છે ? તેના મુવકમાગથી મીવલતા મુગધી શ્વાસમાં લુચ્ચ થનેલા મુગધ અમરોને તે હીલાકમઝથી મારી (હગથે છે) વિકલિત પાટલ પૂક સમાન આંલોવાળી શુદ્ધ તે વનશ્રી છે, દેવી છે કે વસતલક્ષ્મી છે ? શુ તે મઢ તરહિવ રતિ છે,

નાગકન્યા છે, કે સોનલવર્ણી વિદ્યાધરી છે?" મનમાં વિચિત્ર થઈને તેનું રૂપ જોતાં તેની આંસો દેવની જેમ અનિમિત્ત ધરી ગઈ મદનાતુર અને કપતાં ઝાંગવાઢો તે, મગ્રોથી ઘસ કરેલા સપી જેમ ડમ્બો રહી ગયો (અને) એ સાધવાહનો ઉત્તમ પુત્ર પન્નશ્રીને (પણ) દષ્ટિગોચર થયો (કે તરત જ તેને થયું), "તુ આ તે દોષનાગ, સુરંદ્ર, સ્વદ, નારાયણ, સૂય, ક્રુએર કે ચદ્ર છે? કે રતિરહિત મદન કે નાગવતુ છે?" શામ વિચારતામાં તેને સ્વેદ છૂટ્યો પેલો આનદાશુધ્ધી ઢાકુઢ ઘની ગયો અને આનાં મુલ અને લોચન ચચલ ઘની ગયાં (?)—જાણે કે પ્રેમપરવશ શરીરવાઢા ત્યાં પરસ્પર મઢ્યાં (?)

કહવક ૭

"ઉત્તમ લક્ષ્મણી ભૂષિત સુદર શરીરવાઢો પેલો સુવક કોણ છે તે, હે સહી, તુ જાણી આવ" (એમ પન્નશ્રીએ કતુ એટલે) તેનો હૃદયમાવ જાણીને ય સત્સેના તેના (સમુદ્રદત્તના) મિત્રને ઘળા ન આદર સાથે પૂઢા લાગી, "પૂળચદ્ર સમાન મનોહર આ કોનો પુત્ર છેને તેનું નામ શુ છે?" એટલે પ્રિય કરે કતુ, "કોવલ જેવા મધુર ઢોલવાઢો હે મદ્રે, સામલ ધી ત્રિજય શા જા એ જેને છદ્ર આપ્યું છે તે સાધવાહ અશો કદત્ત અયો ધ્યાથી અહીં આવેલો છે તેનો ઉત્તમ હદમી પુત્ર પહલો પુત્ર નામે સમુદ્રદત્ત છે પરછીને માગા સમાન માને છે તેજ, સુંદરી, આ છે હે સુતુ, કહે, પેઢી અનુપમ રૂપનિધિ ચાલા કોણ છે, તે એ કોની (પુત્રી) છે?" (વસતસના ઢોઢી,) "આ નગરીમા કાવ્ય નામે સેઢ છે, જેને મહાનિધિ પન્નશય સિદ્ધ થયો છે હે સુંદર, મુનિઓના મનને પળ હરી છેનારી આ કુમારી તે તેની પુત્રી નામે પન્નશ્રી છે" તે વિચક્ષણ સહી અને મિત્ર ઘને એ તેના (પન્નશ્રીના) પિતાનું નામ અને કુલ (સમુદ્રદત્તને) કહ્યાં તેણે (વસતસેનાએ) હાથ ઝોઢી કુમારને કતુ, "હે મહાનુભાવ, આ મનોહર માધવીમઢપ છે તો પિતુન જેવા સૂર્યકિર પોથી જેમને તાપ લાવ્યો છે એવા (આવ) ઘઢીક (અહીં) ઘેસો" તેણે ઘસંતનુ ઘેળ સ્વીકાર્યું હે લોકો, અતિશય મીઢુ (ને ઘઢી) ઘેઘ ફરમાવેલુ એવું ઓસઢ કોને પ્રિય ન લાગે?

કહવક ૮

સુંસવળ મર્યાં તરલ નયનવાઢી પન્નશ્રી લજ્ઞાથી અભિમૂત અને ગમેલા ઘદને ડમ્બી રહી નિ આસના ઘવનથી હલ્તની લીલાકમલઢી પાંદઢીઓ તે ગળવા લાગી ઘસતે શક્તની પુત્રી સામે (નોઢને) કતુ "પ્રિય સહી, અહિંયા પહેલા આપણે આપ્યા છીએ તો હે વિશુદ્ધ ગુણવાઢી મુગધા, કુમારનું સ્વાગત ઘર મૂઢ, (એમને એમ) ડમ્બી ન રહે" સહીનું ઘચન સાંમઢીને શીલ ઘડીની પુત્રી સહજ ઘોધરાની ઢોલઢા લાગી, "લોકોના નયનને આનદ આપનાર અને મુલના નિધાનરૂપ હે રતિરહિત કામદેવ! પધારો (સ્વાગતમ્) (એમે) અધા જનો રૂપી કમલના ઢાલ સૂય ઝો, કલ્યાણના ધામ અને, ઉત્તમ શરીરવાઢા છો" એટલે સાધવાહનો પુત્ર ઢોલ્યો 'હે ચાલા, ઘમારુ સ્વરૂપ સદા સુદર ઢાસે છે (?)'" (પઢી તેની) સપી અને પરિજનોને તેના સ્વર પૂઢી (?), તેણે ઘસતસેનાને કતુ (?), "તમારા મુલકમલનાં ઢર્શન ઘયાથી અમારાં લોચન કુવાથ ઘયાં છે તમારા મુલનાં ઢર્શન ઘયાથી હુ મારું છુ કે વિધિ આણે (મારા પર) પ્રસન્ન છે સુંદરી! શું પુણ્યવિનાનાને રક્ષનિધિ મલે સરો?"

કહવક ૯

પ્રતુર કપૂરવાઢુ પાનઘીઢુ ઘનારીને પન્નશ્રી એ તેને આપ્યું (તેમજ) સુવાસે કરીને ઢમર સમૂહને આનદિત કરતી અને પોતાને જ હાથે ગુંઘેલી ઉત્તમ ઢકુલમાઢા (પળ આપી, જે) તેણે (હુમારે) આનદ સાથે લઈ ને ઘાગા ઘાઢા કેશવાઢા (પોતાના) મસક પર ધારણ કરી હુમારે નિમઢ અને ગુણમયા હૃદય જેવો સ્વચ્છ અને સૂઢયુક્ત હાર તે કુમારીને આપ્યો ઘદનને પ્રસન્ન કરતા તે હારને તેના કઢમાં સ્થાન મઢ્યું ઘપીયે સહીઓ મનમાં હર્ષિત થઈ ઘને જળ

मनमां विचारवा लाग्यां, "लावण्यपूण, कुद्द समान श्वेत दांतवाळी, नवोदित मन्मथनी पताका समी, उन्नत पयोघर वाळी, अने कनकवर्णा आ वाळा जेगी छी थरो तेना पर (साक्षात्) कामदेव ज प्रसन्न थया मानवा;" "आ जेनो पति थरो ते नारी धर्य (बनी जरो). मने लागे छे के अगतमां ते ज सौभाग्यवती हरो जेनो पुण्यराशि मोटो परो (तेनो ज) आ पति थरो हु तो आ युवाननी दासी थवातु (पण) पसद कर " रति अने म-म-य सररा रूपवाळां ते थने मनमां आनद पाम्यां थने रोमांचित थयां (?), जाणे के अमीरसथी (असुव समाज प्रेमथी) भीजाया न होय ।

कडवक १०

परिजनोनां मनरूपी समुद्रने आनदित करवो ते थनेनो अनुरागरूपी चद्र वृद्धि पामतो हरो तेवामां पद्मश्रीनी धात्री नामे सुवेगा पवननी श्रद्धे (त्यां) आधी तेणे पद्मश्रीनो हाथ पकडी कहु, "बेटा, मातुश्री बोलावे छे चरस, जलदी चाल वायुजी तेम ज वीजां सवधीओ जमया भाटे तारी घाट जोडू रखा छे " एटले उद्विग चित्ते (ते) वाळाए कहु, "माने खर कर कं आ (हु) नाथी " धात्री चाळी गडू (पद्मश्रीनो) हृदयभाज जाणां (तेनी) सखी बोळी, "हे महातुभाव, मार कहुवु साभळो मारी प्रियसखीने रचा आपो अमे घेर जईये कुमार समुद्रदध, सांभळो दिनप्रतिदिन खेह पधतो रहे ते प्रमाणे दररोज तमारा कुमालसमाचार कहेवरायता रहेशो वज्रनोने वारंवार शु फहीये ? कुमार, मारी प्रियसखीनु तमे (ज) कारण छे " एटले कुमार कहेया लाग्यो, "बहेन, त्रिभुवनमछ कामदेव कटिबद्ध थयो होयाथी आ (तमारी) अम्यथना थने पक्षे सरथी (हाणु पडे) छे हे सुदरी, घेर जाओ (आपणे) परी मळशु " कुमारे जाणे के कुमारी(पद्मश्री)नु मन हरी लीधु, अने तेने (पोतानु) हृदय तेणे लोपी दीधु आथनी पुत्री माय शून्यमनो घर तरप चाली

कडवक ११

घणा वलत सुची कुमारने अनुरागथी जोडू रखा पछी वेतेय करिने ते उपवामांथी नीकळी जाणे के कोई मोटो बळगाड बळगयो होय तेम पद्मश्री चाल्वा मांडती, (वची) उनी रहेती, पाछी बळती, (वळी) चाळनी सुनमुन अने उद्विग पथी ते घरे पहांची मनमां खूब विपाद्द पामती पत्री तेगी ओळो टपकवा लागी ते वाळा सुवाळा पलग पर आडी पची —जाणे के सूर्यकिरणोण करिने म्ळान थयेळी कुसुममाळा १ एवावानी इच्छा करती के न पीवानी पोताने ते मरेळा जेवी ज मानवा लागी आन, तांशूळ, पूल (बधु थ तेणे) तज्यु ङाळमूली वांदरी जेथी ते थई रही चद्रना खड समान गौरा गात्रवाळी ते सखीनी साये चक ढोळ पर पण न चडनी ककण, हार, दोरो, हरिचद्रन, वेसर अने शीणा खीर सेने शेर जेवां लागवो रागमा, धीणामां के मां तेनु चित्त हागतु नही चित्रविचित्र पत्रछेप पण तैवार न करती न वांचती, १ मृत्थ करती के न हसती, १ शुकसारिकाने बोलागती करतुरीमृगना बघानी पण सभाळ न लेती (आम) तेणे वधाये सुजमोग तजी दीधा वारवार मूला पामती, लिख थती, रडती, मन्मथना आगथी वींघायला मनवाळी ते घाटाना अंगमा कोडू असल संवप वृद्धि पामतो थयो

कडवक १२

आसनमां, शयनमां, महेलमां, उषानमां, पृक्षोमां, , मटपमां, रथमा, वाह नमां, सरोवरमां, देवळमां, के नचाणमां,—(थयाये) तेनु मन घोटतु नही चद्रकिरणनो सग तेने न गमनो शीतोपचारथी पण सेना शरीरमां दाद थतो कमळिनीपत्र, शिरीष, कमळवतु, पुष्पहार, चंद्ररस अने शीतल करुणो गाढो(लेप)—सखीओ वडे करातो आ थयो शीतोपचार

हिमालयनी नेम ओळखो हतो, जेणे घटडीओना रवधी गगनतळना मागने भरी दीधो हतो, चादळानी जेम जेणे मदा७धी कादव कर्यो हतो, श्वेत चामर ने शरत वडे जेने शोभतो कर्यो हतो स्थिर, रथूळ ने दीध जेने पुनादळ हतो जेनां मद्गळतां गदस्थळ उत्तम कुसुमोनी माळाधी युक्त हां, जेना मदी गधमां हुंज मधुकोर कोलाह७ करी रक्षा हता, जेर्तु मीधानु आभूषण तीणा स्वरे रणरणाट परी रक्षु हतु, गभीर कन्वरे करी जेणे कश्चुओने नसाळ्या हता, जेना पर रत्नमुवणमय अंवाडी मुखवामां जारी हती, जे अतिशय दर्पित शत्रुओ प्रले कृतात समान हतो, जेनां धोळा दत्तमळ हरिचदनधी धोळेलां हातां, जेनां कुमस्थळ पर सिंदूर लगाववामा आभ्यो हतो—एवो त मत्त गजद विद्युत्सुक्त, धारदना गजता महान मेघनी जेम शोभतो हतो

कडवक २०

तेना पर चडेलो कुमार ऐरापत पर रहेला इन्द्रनी पेटे शोभवा लाग्यो चद्रकिरण समान धवळ छत्र तेना पर धरवामां आयु परती मोटी जान चालवा लागी चागतां टोलवाजांना कोलाहल अणे पडघाधी दिशाओ भराइ गइ मधुर अने तीम स्वरे वदीओ पठन करवा लाग्या तरुणाओ मनदर गीत गाया हागी आशीश देता प्राज्ञणो साधे, गूळ कता कुळ अने वामनो साधे, विशाल नयनोरूपी अंजलिधी पौरांगनाओ घड अस्त जेम पीवातो, सुद्धो अने बांधवो सहित समुद्रदत्त शरत शखना भवनना आंगणामा आवी पर्हांच्यो—जे जोरथी चागतां नगराना शब्दपी आठुळ हतु ज्या सुदर उत्तम मांगलिक गीत गवावा हातां, ज्यां मद्मत्त तरुणीओ नृत्य करती हती, ज्यां परिजनो उतावळा परता हता; ज्यां घटती रीते गोठवेळा मणिल्लभोने समूह हतो ज्या गणगणता भमराओ वाळो कुसुमोने समूह घेरेळो हतो, ज्यां देवताइ चदरना बाध्या हता ज्यां माणेनना निरणोधी प्रकाश थइ रक्षो हतो; ज्यां श्वेत चामर अने मणिमाळाओ झलती हती, ज्यां अनेक हारोनी जाल दीपी उठती हती; ज्यां वेणु ने वीणानो उत्तम रय सभळातो हतो, ज्या सुद्धो ने बांधवोने साकार थतो हतो ज्यां कस्तूरी ने कपूरनी उत्कट सुवास प्रसरेली हती ज्यां जमण करता घणा लोकोनी गरवी हती ज्यां कपूरवाळुं तांजळ अपात हतु, ज्यां तबरो कोलाहल केलाइ रक्षो हतो लोकोना लोचनने सुखद एवो कुमार गजेंद्र परथी उज्यो बांधवो सहित शरत तेनु सामेयु करवा नीसयो

कडवक २१

विशाळ तितवयाळी, उत्तम कुळनी, सधवाओ सप्ती सहित शीलधनी ए आचार प्रमाणे विधि करीने छट मुष्ट थइ वर साधे माहाराजा प्रवेश कर्यो (पद्मश्रीनी) सखी वसते परिहास करीने कुमारने सप्त शोक बोळाव्या रक्तपट हाथधी खेंची लेवामां आभ्यो (ने कुमार) साक्षात् देखी जेरी पद्मधी ने दीडी तनाइ ने जेम लक्ष्मीनो तेम ते (कुमार) तेनो पछव सरखी कोमळ हाथ लीधो स्पर्श थतां बनेनो काम वृद्धि पाग्यो पद्मनाळगी जेम तेमनु अंग पुळकित थयु हृदयप्रवेशपर रमता हार चाळो कुमार विधिपूर्वक पद्मधी साधे समिघनां टाक हांधी अग्नि प्रगतीने प्राज्ञणोण राजा(जव)नी अंजलि नाळी असक्य चाजां गभीर स्वरे घामवा लाग्यां वाहल अने जोरिया शख प्रकवा लाग्यां रमणीओ ऊंचे स्वरे भगळ गीत गावा लागी चारेव केरा कर्यो गुरने थदा करी, आशीश भेळनी उत्तम आंमन पर बने भेटां एक ज आसने भेटेळा कुमार साधे कन्या शोभवा लागी—जाणे क विष्णुनी सामे लक्ष्मी, जाणे के संकर साधे गौरी

कडवक २२

घडिलो अन साध्या आनदित थयां पति साधे रोमांचित देहे चद्रलेखा साधे शीलवती नृत्य करवा लागी हावभावने प्रगट करतो शांक्षरानो मीठो शमकार मद्मद् प्रसरवा

છામ્યો આ પ્રસંગે સુખ જ રોમાચિત થયેલા સાર્થવાદે તેમ જ નારે વેવાઈપક્ષના ચાંધવોતું, સ્વજનો મિત્રો, વટિલો, પરિજનો, સુવાસિતીઓ, વહુઓ, કવિઓ, નટો, ઘેટો, માંડ, માટ, મહા ને છાત્રો એમ સૌ નગરવાસીઓનું આમરણ, ઝગઝગાં વચ્ચ, ઘાંટૂલ, કુસુમ, તિલેપન, માણેઈ, મીઠી, અનેક પ્રકારનાં લાઘ, વેધ, મીનન ઘમેરે વઢે સમાન કર્યું તો સપૂળ સતોપ પામી (વાહનમાં) ઘડી ઘડીને ગયા જાન (પણ) સત્કાર પામીને ઘાઈ તો અરસપરસ સાથે હસતાં ને ઘાત કરતાં હતાં જાગતના નાથ, દેવંદ્રથી વદન કરાવેલા, દિશ્યદષ્ટિવાળા વિનને પ્રણામ કરીને કુમાર પદ્મશ્રીનો પહુરસમાન હાથ પકડીને ઘાંધવો સાથે ઘરે ગયો,

દ્વિતીય સધિ સમાપ્ત

*

તૃતીય સંધિ

દેવોથી પૂજિત, મોહરૂપી ઈંધકારનો નાશ કરનારા, મધ્યરૂપી પક્ષને આનંદિત કરનારા, ગુણરૂપી ક્ષામગતાં કિરણોવાળાં ઋષભજિનને હુ પ્રણમુ છુ ચંદ્રમૂર્તિની જેમ નિમિરસમૂહને નષ્ટ કરતી, જ્ઞાનીઓથી પૂજિત, કમલ (૧ હરણ, ૨ કમલ) થી યુક્ત, નિર્મલ કલ્પાળ કરીને સુદર શુભદેવતાનો જય હો ઘકચરિત કરેલા સુવ્રણના વળગાળી, શુભજાન યુક્ત, શ્રેત સિંહ પર આરુઢ, હાથમાં કેરીની હામ ધારણ કરતી ઈંધાદેવી કવ્યાળ કરો

* * * *

કડવક ૧

આજા જગતને પ્રકાશિત કરીને, ઘણા રાગથી રસાયેલા હૃદયવાળો, સધ્યાવધૂને મલવા આતુર ધવો સૂર્ય અસાચલના તિલ્લર પર આવી રહ્યો

— સૂર્ય આગમ્યો સધ્યા ઘડ દિશાઓ સોને ઘમી હોય તેથી બની રહી કમલમાંથી નીકળેલા અમરોથી કમલિની જાણે વે કાજલવાળાં આંતુ સારતી હતાં ચન્દ્રાકતુ મન શોકાતુર યતું હતુ મિત્ર (૧ સૂર્ય, ૨ મિત્ર)નો વિયોગ કોને હુ જ ન દે ? ઘધાય દિશાના વિસ્તારો ઈંધારા બની ગયા મૂત, રાક્ષસ ને પિશાચ કલકલ કરવા લાગ્યા ઈંધાર પ્રસરું છોકો ફાડુ પણ કઠી શક્તા ન હતા— જાણે વે જગત ગર્ભવાસમાં ફેરવામા આશ્યુ ન હોય ! કુસુદવનને જાગાહતો, કદર્પરૂપી મહાન ઓપધિના વિસાલ કદ જેવો ચંદ્ર ઝગ્યો ઘનમાં જેમ સૂગંદ્રથી હાથીઓનું ગૂંચ નાસે તેમ ચંદ્રથી ઈંધારાનો ઓઘ નાસવા લાગ્યો ચંદ્રકિરણોથી પ્રકાશિત ગગનાગણ ચૂમાથી ધોલેલુ હોય તેમ શોભવા લાગ્યુ રાત્રીના પહેલા પહોરે, જેમા કામ ઉલ્કટ થને છે, જ્યાં ઉત્તમ ધૂપની સુવાસ લૂવ મધમયે છે, જ્યાં પચરમી કુસુમોમી માગાગી સુગધ છે, જ્યાં અમરના ચાલ મધુર રવે ગૂંચી રહ્યાં છે, જ્યાં મળિમય મગઠ દીપ પ્રગટાવ્યા છે, તેવા મનોહર વામગૃહમાં કુમાર પદ્મશ્રી સાથે પલ્લવ પર ઘેટો આનંદિત થયેલી સધીઓ ઘરે ગઈ વિધવિધ કરણીપ્ કરીને દેવ સમાન સુલ મણીને સાક્ષાત્ કામ દેવ સમો કુમાર પ્રિયાને આલિંગન દૂઢને સુહુ ગયો

કડવક ૨

રાત સરી ગઈ સૂર્ય ઝગ્યો મધ્ય છોડરૂપી પાત્ર (?) પ્રકાશિત થયુ શાક્ષી પટેલી કાંતિ વાળો ચંદ્ર આગમ્યો—કલકલાળાનો ઉદય તે સ્થિર હોય ? સૂર્યના મધ્યથી નાસીને, ઓછો થઈ ગયેલો ઈંધારાનો ઓઘ ગિરિકદરા ને મુખાઓમા સતાઈ ગયો કમલસરોવર વિકસેલા કમલકોશ સાથે શોભવા છાયાં દોષ (૧ દોષ, ૨ રાત્રી) ઘાલી જતા, મિત્ર (૧ મિત્ર, ૨ સૂર્ય) આનંદિત યાય જ ને ! કુસુદ ધીલાવા લાગ્યાં, અમરાઓ સુક્ત થવા લાગ્યા (૨) મેલા હોય તેનો છેદ કદી સ્થિર હોય તરો ? મુનિવરો સ્વાધ્યાય અને ધ્યાન કરવા લાગ્યાં હામ તિલોજા લાગ્યા નિર્મલ પ્રભાત થયુ (ટોકો) નવકાર મધને પાઠ કરવા ને સિંદોની સ્તુતિ કરવા લાગ્યાં પદ્મશ્રી તેમ જ કુમાર જાગ્યાં થયુ ધ પ્રાત્ર કાર્ય કરીને થને વે વટિલોના ધરણકમળને પ્રણામ કર્યાં

સાથવાહ વયુજનોસાથે પોતાને ગામ ગયો ઉત્તમ યુવમના જેવા દર્પે વાલો કુમાર ત્યાં જ રહ્યો તેનામા ગાઠ અતુરાગવાલી પદ્મથી છાયાતી જેમ એક પલ પળ તેનુ પડતુ મેલતી નહીં જેમ વિષ્ણુના હૃદયમાં જ હમી ઘસે છે, તમ તે દીર્ઘાંક્ષી પણ કુમારના હૃદયમાં રહેતી પૂર્વાંચિત (પુણ્યે કરીને) તેઓ ઢોકોના મનને હરી છે તેવુ યથેચ્છ વિષયસુખ માળતા હતા તેમનુ આતુ સૌભાગ્ય અને છાવણ્ય જોડીને દિવસે દિવસે લોકો વિચિત્ર મને અને દૃષ્ટી ત્રિકસિત લોચને સેમની પ્રસાસ કરવા છાવણ્યો

કહવક ૩

જાતપાવના ઘણા પિનોદમાં સેમના દિવસ ત્રવા લાગ્યા તેઓ ખરસપરસ પ્રમોક્ષવ કરતાં —કદી પોતાની ચરિતે કાળગાર સત્રીને, કદી ગુહ્યોના ચરણની આરાધના કરીને, કદી વિનૈદ્વનાં ગુણોનુ ધીંતન કરીને, કદા સાપુઓને નમસ્કાર કરીને, તો કદા જૈન ધમનાં કમ્પાનકોથી, કદા તેઓ ડઘાનમા રમતાં, કદા સુદર જલક્રીડા કરતા, વર્ષે ઉત્તમ વિપ્રકામ ખાલેલતા; કદા માત્યપ્રયોગ પોડીને, કદા સાધર્મિકોને મોખન કરાવીને કદા અનેક પ્રકારના અને જેમાં ઘણા અધુરો ગૂં છે તેવા પ્રશ્નોત્તર રમતા આમ સુદર મનગમતા વિપલોપભોગ કરતાં આટ વરસ ધીંતી ગયાં પછી એક દિવસ ત્યાકેતથી વરાહ નામે લેખવાટક આવ્યો તેને તેણે ભાગલ મૂક્યો કુમાર ઘાંધવા લાગ્યો એ લેખમા લખેલુ હતુ તેનો સાર આ “હે કુમાર સમુદ્ર દક્ષિણે જલદી આવ હે પુત્ર, તારા ચિરદે તારી માતા વડાવરી થની મહ છે મહાન શોકરૂપી માલાથી મેદાતી પૂવી તેના પ્રાણ હુ રાં કરીને ગલમાં બાસી અચ્ચવા છે શેરીને નાવે, ધરમા કે ધરના આંગણમાં ઘડી પણ એ રોતી રહેતા નથી સરવરમાં જલ વિનાની નલિની જેમ તે રાત દિવસ મુકાની ગાય છે”

કહવક ૪

(સમુદ્ર દક્ષે) પત્રની ઘાત વધધીને કરી, “મારી માતા હુ પછી થાય છે તો હે પ્રિયે, હુ જાઠ, મારા ધાપુનીને મહુ ને માનનો દૃશ્યશોક દૂર વચ” આમુથી આદ્ર ચનેલી આવ્યો સાથે ત મોલી “હે આયપુત્ર, હુ તમારી સાથે આતુ છુ” (તેણે કહ્યુ), “પ્રિયે, (રક્ષામાં ઘણા) દિવસ છાવે છે (વહી) પ્રદેશ (પણ) વિકટ છે મુ પીયરમાં જ રહે હુ જલદા ભાષી જઈશ” તે ગયો યાતાને સમ્યો અશોકને પ્રણામ કર્યાં (તેને) મેટતા અનેનો શોક નટ ઘયો ચાધવો, સ્વપનો ને મિત્રો આનદિત થયા કુમાર વટલોક યજત ત્યા રહ્યો ચિરહામિથી નોપાયેલા ક્ષીંગ વાલી વધધી રાત્ર વચગાવી શરે તેમ સ્વ શરવા લાગી નૈમિત્તિકો ને પૂડવા લાગી સાપુઓને કહેવા લાગી, “મારા નાય વચારે આવવો” કામડાને સથોઘવા લાગી (?), “મધુર વાણી વાલા હે કાર, જલદી તુ કરવર શબ્દે મોલ મારો વચ આજે આતુ તો તને દહિમાવતુ મોજન આપુ નયન મનોહર વચ આવે તો તને લાડુની આપુ મારો જીવિતેશ જલદા આવે તો તારી માનવા રાતુ (?)” જેનાં ગાલ આંખમાંના આંસુ ઘડે મીંવાયા છે, તેથી ને વાલા દિવસે દિવસે હીણ થવા છાગી—વૃણવધ્મની યાયવ્ય અને કાંતિ વિનાની શશિલેક્ષ્મી જેમ

કહવક ૫

એક દિવસ રાતને યલસે સમુદ્ર દક્ષ સરોવર પર આવ્યો તેણે (ત્યાં) પોતાના પ્રિયતમથી વિલ્હી પહેલી કરણ કરન કરની ચિચારી હુ પછી ચક્રવાકીને ધીંતી જલમાં કૂડવો મારીને તે બહાર નીકળી ને પાડી પાલો હલાવી કાંગ પર રહી કમલવનને હલાવવા છાગી અધૂર જન્વા છાગી કાંટિના શાક પર વેટી (શુર્યાશુર) દિશાઓમાં દોહવા છાગી (અર જોડીને સમુદ્ર દક્ષને યયુ,) “આ સરોવરમાં રહલી ચક્રનાકવધ્મી જેમ મારી દયિતા પણ ચિરહાસુર હરો પાંચરામાં રૂંધાયેલી રાજાની પોપગૈની જેમ એ મુગ્ધા મારી રાહ જોવી હરો” પુત્રને યચ્ચિત્ત, ચિચ્છલ, મિલેજ અને ચિરહામિથી મુકાયેલો જાડીને તેને ઘલિલે કહ્યુ, “મિમલ સ્વભાવવાલા હે વાસ, મારી ઘડીને તુ છાઈ”

મને કપોરને સમયે તે તા સ્વના વિશાલ મહેલમાં પ્રવેશ્યો તેણે, જેણે ઘેળી ચાપી છે, જેના દાંતની હાર ખેલ છે, જેના હાથમાંથી ચલ્પ સરી પડ્યા છે, જેની છટો છટકે છે, મેલથી મલિન જેનો વેપ છે, રેલા (જેટલુ જ જેલુ શરીર) ચાપી રહ્યુ છે—આયા પ્રકારનાં ગુણવાળી પદ્મધીને જોહુ કુમારો જોઈને તે ઘાલાનો શોક બદ્ધી ક્ષણમાં જ નાસ પામ્યો—પુણ્યસાહીનુ અસદ્ય અને છોકોને સત્તાપત્તુ દારિદ્ર્ય ગાત્ર પામે તેમ

કહ વ ક ૬

ધાનયોગ્ય, મુગધી જલ્દથી તે નાહ્યો, જમ્યો, હરિચંદનનો લેપ કર્યો; તેને ઠાંબૂલ દીધુ ઘટની આગતાસ્થાગણા કરી તેના કુશલમમાચાર દ્વાદિ પૂછવા પટકામાં ધના પ્રતાપ (૧ ઠાપ, ૨ પ્રતાપ) ચાલ્યો અને વાણી (૧ પશ્ચિમ દિશા, ૨ દાર)ના સગથી જેનામાં અનુરાગ (૧ રતાગ, ૨ પ્રેમ) જન્મ્યો છે તેવો (સૂર્ય) આધમ્યો સૂર્ય પળ આધમી જાય છે (તો પછી આ) જગતમાં (ધીજા) કોનો અસ્ત નથી થતો? પદ્મધી પૂ ઘાસગૃહ સમ્ય કર્યું પોષી વઝાહ શયન પર વિછાથી (?) ઈંબારાને દટાવતો નિર્મલ પ્રદીપ (મૂકવામાં આવ્યો) સ્વાં તરવામાં હુમાર ઘેટો હતો (હવે) અપ જન્મમાં ધન ધી પ અનેક દુ રતના સમૂહરૂપ જે કર્મ યોગ્યુ હતુ તે, મોગને ઈંતરાય કરનાર અદ્ય પામ્યુ, (અને) સ્વાં કેડિ પ્રિય વિશાચ આવ્યો પદ્મધીને ઘાસગૃહ તરફ આવતી જોઈને તે વિચારવા લાગ્યો, “હુ ધનેના એહમાં વિદેષ પડાવું” તે ધીજી ઈંતની આટે રહીને પેલો હુમાર સાંબલે તેમ મોટેથી શબ્દો યોલવા લાગ્યો, “સૂય આધમે અને ગાડુ અંધાર પ્રસરે સ્વારે દરરોજ અહીં (મારે) ઘરે યાવજે આ પ્રમાણે મને સનેવ વહીને, હે પદ્મધી, ત છો અહીં ધીજા કોઈને આપ્યો છે” “પ કોણ પટ, અનાય વોલે છે” કહી હુમાર જોવા જાય છે સ્વાં તો તે શટ વહીને નામી ગયો તે હુટ ને માયાવી વિશાચની હુમારે સારી રીતે વપાસ કરી, પળ પત્રનથી ક્ષપટાયેલા પ્રદીપની જેમ પકાપક તે કયા ગયો (પ) જણાયુ નહીં

કહ વ ક ૭

કુમાર વિચારવા લાગ્યો, “આ મારી છી નિઃશ્રેહ અને દુઃશીલ થઈ ગઈ છે ઘટુ જ વિશ્વાસની ઘાલ છે કે નિમલ કુટમાં ઉત્પન્ન યપેલી તાસની પુત્રી કેમ કરતાં ધારિત્રવી સ્વરાય થની ગઈ પ હુટ શીલવાળી છોટે માંઘે ઘઈ ગઈ તિરકુટ કામઠીલાને તેણે ઘધવા દીધો સ્વચંદ્રી, અનાયો, અનુકપા વિનાની (?), અજ્ઞાની, મોહિત ધવેલી, ધીક વિનાની! કુલટા ાથી ગળતી યોલાવું કુલ કલચિત ધાય છે તે; નથી ગળતી શીલરત માંગે છે તે; નથી ગળતી માં, ધાપ કે આઈને, નથી ગળતી સામુ, સમરા કે દરને; નથી ગળતી સ્વજનવર્ગ, મુદ્દનો કે પરિજનને, નથી ગળતી આ છોક ને પરલોકના મયને, નથી ગળતી મરગને હાજ ને ધીક તેણે મૂકી દીધા હોય છે ન કરવાના કરે છે, ને . તેલે છે કપટ કરી ધળીને મરાવે છે, ને ધીજા સાયે મોજ કરે છે, ને પછી તેપ ગમતો નથી અનેક કદવાળી (?) કુલટા ઈને ધડનલવાની જેમ મુજગો (૧ ઉપરનિમ્નો, ૨ સર્પો) મોગવે છે આ છોકરીના નાકકાન કાપીને પ દુઃશીલાને આને દુ ક્ષતીવના વર્તન કરાવું છુ પ દુદાવું કમઠની જેમ સાયુ સોઠી છટ હું પાપિશ્ચને વામામકિતું મલ મલ્યું જોઈપ ” કોપાપ્રિયી જટલા મનગાઠો કુમાર આમ વિચાર કરતો હતો (પછી) તેને ઘાઘા માળમોની મીલિતુ સારણ ધયુ, “હુટ ઈને તપી દેવી પ જ (તેનો) વટ ”

કહ વ ક ૮

જેના મુજવાસની ઝાકટ મુગંધ પ્રસરી રહી છે, જે ત્વ રોમાંચિત ઘટ છે પવી પદ્મધી હાથમાં કમલ અને પ્રસુર ઠાંબૂલ રહીને, અને શાગાર સરીને આવી અવિશય ભૂર્મગથી જે પડમ • પ્ર • ૩

भयकर छागवो हतो, बोपेला वृत्तांतनी जेम जेनी सामे जोनु कटिन हतु, कोपने लीधे जेनु नाक पूळतु हतु, जेणे होठ दवाच्यो हतो, साक्षात् दानिश्वर जेथी जेनी दूर दृष्टि हती (एवा कुमारने जोयो) एतु भीषण रूप निहाळीने, जेम गजंद्रधी पनल्ला धीवे, जेम दुर्वातधी मजरी धीवे, जेम चद्रधी कमळिनी धीवे, जेम बलंकधी कुलपधू धीवे, जेम गरुडधी नागण धीवे, जेम वाघधी हरणी धीवे, जेम चद्रधी शैलमूर्ति धीवे, जेम अकार्यधी मुनिधेष्ट धीवे, जेम सर्व असतीनां सगधी धीवे, जेम देवकी सापधी धीवे, जेम चक्रवाकी सांजना समयधी धीवे, जेम ढेल विलादाधी धीवे, जेम रावहसी चादळांधी धीवे, जेम यमुधरा प्रलयधी धीवे, जेम विंध्यने विसे हायणी सीक्षण नहोरवाळा सिंधधी धीवे, तेम ते बाळानु चित्त भूषु

कडवक ९

पनिने बोलाव्यो पण ते घोटयो नहीं हाय मस्तक पर मूनी खी बोली, 'हे स्वामिधेष्ट, मे क्यो अत्रिनय कया ?' कोधे भरयेला तेणे ते बाळाने उत्तर दीधो, "हु शील, माती दृष्टि सामेथी दूर था, नहीं तो तु घणखूय मरीस" कदी न सामळेलु (वेण) रामळीने घणा घ्रासथी जेनां गात्र कपता हता, तेथी ते खी, यज्ञाघातधी कुलपवतनु शरीर पडे तेम तरत ज मूढा खाईने धरणीतळ पर पडी लावा घखत भानमा बायला ते ऊरी, ने हायमा मुक्कमळ मूनी खूय रडी हु खी हरणीनी जेरी स्थितिमां ते बाळा हती करणनी वृद्धि धाय तम (?) चल्दी वहाणु चायु जेम पद्मश्री ना शरीरमाथी तेम आकाशमाथी, चद्रनी कालि सरी गइ जेम (तेनु) विषयमुख, तेम अंधाराने ओघ नासी गयो जेम (तेनो) मोह तेम कूकडानो शोर प्रवरवा लाययो आकाशमां चद्र पण निस्तेज बनी गयो (?) जेरी रीते (तेनो) गोक वधतो हतो, तेरी रीते चक्रवाक बानदित थवा लाययो (?) जेम तेना नयन, तेम कुमुदो धीडावा लाययां जेम (तेनी) आशा, तेम दिशाओ लयाजा लागी तेम सनापनो, तेम बरणनो, उदय थयो जेम बुद्धि, तेम रात्रीनो क्षय थवा लाययो जेम हर्ष चाली गयो, तेम कुमार पोताने देश चाली नीकळयो जेम दुभाग्य, तेम ते उत्तम बाळानु पृथ्वीतळ पर रनु

कडवक १०

(ते विलाप करथा लागी,) "मामा दुषचनरूपी शक्य भोवीने, करण रदा करती मने तजी वईने, जेनो खेह सगी गयो छे तजो मारो पति (पोताने) घरे चाल्यो गयो मं हताशे क्यु पाय क्यु हसे ? मारा नाय आण्णे ए (आशा) वी हु प्राण धारण करी रडी हती मं कदीये तमारी आशानुं खडन क्युं नधी स्वामी, म न करवानु क्युं छे एम तमने कोईक इहु ममळायु (?) विरहना सतापे तपेली हु करेणनी मागनी जेम सुनाइ गइ छु, नहीं के हु तमारा तरप विरक्त छु" दुवातधी क्षपाथेली मजरीनी जेम म्लान, ऊगडी गयेला दत्तशळ्याळी हायणीनी जेरी, ऊगडी गयेला फणामणिव्याजी नागणनी जेरी, निस्त्रा, दीन, भयधी धूनता अगयाळी ते शील यती वखना ऐनाधी भाखो लोती घायगुहमांधी नीकळी पूळपरछ करी पटले (?) तेणे वडिलीने घात करी (तेमण) कुमारी तपास करारी, (पण) ते कयाय जोवामा न आयो ते महा भयवर शोकसागरमा फेंनाइ विचित्र (?) दुर्भाग्यरूपी शक्ययी ते वीघाइ गइ जेम विषमजरीने भ्रमतो तजी दे, जेम तमरा सूयनी कानिन तजी दे, जेम पिशुनो सज्जनगोष्टीने तजी दे, जेम हरण निहनी दृष्टिधी दूर रहे, तेम वधा मुखधी त ताण्ड तेनी बौवनश्री निष्कळ जेथी बनी गई पति प्रनासे तनां पद्मश्री दिव्य दृष्टिचाला निननु मनमां ध्यान धरता लागी

तृतीय सधिसमाप्त

चतुर्थ संधि

जेना हाथमा लीलामळ छे, जेने हाथीभोवी अनरत अभियेन कराय छे एयी लक्ष्मी देवी तमारो दारिद्र्य न हरी ले

* * * *

कडवक १

भरणोदय घतां सूर्यनी कांतिमा चंद्र जेम ज्ञातो पडे तेम निरलेज (समुद्रदत्त) रडती खीने छोडी दहने उद्विग्न मने पोताने नगर गयो एभारे घडिलीने वात करी, "मारी बहु चारिभ्यदीन छे" कोसळपुरीमा पोताना हुळन्पी गगनमा चट्टरूप नद नामे पाणियो हतो—जेणे पोताना भुजदंड घटे विपुल क्रोध प्राप्त कया हतो, जे गभीर, प्रियवादी अने शुद्ध लक्ष्यावाळो हतो तेने ब्रह्मन्नभार वाळी पुष्पवती नामे कृशोदरी खी हरी स्वर्गमायी प्युत धडने यशोमती अने यशोदा अने त्यां पुत्री तरीने क्षत्रती कानिमती अने कीर्तिमती नामनी ते अने य सुगणसमा पान वाळी, गन्धानि, हरणगमान विगाळ नवनवागी, चंद्र समाज वदन वाळी, उलुग पयोधरवाळी, ते तथयौवन घटे मनोहर हरी कानिमतीने समुद्रदत्त परण्यो, ते कीर्तिमतीने तेनो भाइ उदधिदत्त परण्यो तेओ ते उत्तम खीओ—ते तेमनी पूव भवनी भावांओ हती—साथे आद करवा लाव्या परस्पर अशिश्य खेहवाळा कामोदप्रमोद करता ने गतोहर भोग भोगनता प्या तेमने तेमनी खीओ सहिव देनी जेम वाळ घ्यान थया लाव्यो.

कडवक २

नदनी पुत्री कानिमतीने अशोफदत्तनो पुत्र परण्यो एट्टे ए (नवा) संबंधनी क्षरने खयर पडी तेमनो परस्परने खेहमवध कृती गयो आननु जयु (घगेरे) व्यवहार वंध घड गयो विदादसाथे क्षम चित्तमां चिनवया लाव्यो, "मारी दीकरी शीलवंती, विनीत, अने गुमानुरागी होवा छतां तेना पतिए तेने तनी दीधी जेने दीकरी नथी ते खरेपर हतार्थ छे, जेने दीकरी नथी तेनु हुळ निमळ छे, जेने दीकरी नथी ते सुखोतु विगासस्थान ज छे जेने दुर्नया पिधानरूप दीकरी नथी तेनु कोण मानवडन वरी नवे? जेने दीकरी नथी ते माणस बुलीन छे ने ते कदी केमे थ करी दीन (वषा) भोलतो नथी जेने हुष्ट साचरणवाळी दीकरी नथी तेनी निष्कण्ठ कीर्ति जगतमां भमे छे जेने दीकरी नथी ते घरे, बहार, परिचनोमा, स्वानोमा ने जागमां गरयो होय छे निर्दाप छता पण पतिथी तनाएली (अने तेथी) थोयाभार पडे शोनातुर एयी पीपर पसनी दीकरी दारिद्र्यनी जेम भागे सतापे छे"

कडवक ३

पद्मधी पोताना कौशल ने ज्ञाननो (?) राजदिवस मूढ मने विचार करवा लागी "जेम हुशील तेम हु निर्दोष छतां पतिण मने तजी दीधी तु में कोट्टनो धरवाम भांगयो, के मन लडने तेनु क्षरदित पावन न कर्युं? तु म पापणीण सरोचरमा समताममता हसमुगलने विरुद्धे पाह्युं? पतिए तजेली नारी निष्कण्ठ होय सो ये दरेक जणने ते वराथ चारिभ्यनी होयानी संका पडे छे पतिए तजेली नारी रज्ज क्षीण थडे ताप छे, ने घरमां तेना बांधवो पण तेने गणनां मधी पतिण तजेली नारी जे कांड जुवे तेमां तेने मोड हुळकलंक लागे छे पतिए तजेली खीनी सासु परकीगमन बननारा विनारी पुरूप जोया ज वरे छे जेम सूर्यने ताप क्षण पण छेहतां मधी, तेम पतिए तजेली नारीने मठाप क्षण पण छेहतां नथी पतिए तजेली नारी पोताना थापणेने लगाने छे, अने पोताने न गमतु काम ते करे छे पतिण तजेली नारी विषविष

તુ પનો ભરેલો તરી ન શક તેમો (?) વરલિયો જ છે પતિન તજી દીધેલી, તિરહે સુવાપરી, પર પુરપનો ત્રિચાર પળ ન કરતી પની માત્ સારણ્યથી વનહુ ચૌવન તિન્નક છે—જેમ યવતો રહેલી માલતીનુ કુમુદ તિરપક છે તેમ "

કહ વ ક ૪

જ અરમામાં ત્રિમત્રીલા તામે ઇક તિનધર્મમા કુતલ ગણિતી ત્યાં ખાતી તપશ્ચર્યામાં રત પૂર્વી સાધ્વીઓ જેની સાથે હતી, ધુતવેદનાતી જેમ જે વિદ્યાયુત હતી, જેણે ઐનાગમોનો સમુદ પાર કયા હતો, જેણે અનેક મહ્યરૂપી કમઝોનો પ્રતિરોધ (૧ જ્ઞાનનાગૃતિ, ૨ વિદ્યામ) કર્યો હતો, સૌમ્યતાણ કરીને જેણે ચદ્રકાતિને પળ નીતી હતી, જે મૂર્તિમતી ડપરામથી હતી, જેમ વિંધ્યાટવી મદ શરતા ગઝોવાઠી તેમ જે મદ ને ત્રિવાર રહિત હતી, ચર્પાની વદ્દમીની જેમ જે સવાપહારક (૧ તાપને દૂર કરનાર, ૨ સતાપને દૂર કરનાર) હતી, વદ્દવાનગની જેમ જેણે જલધિ (૧ સમુદ્ર, ૨ જડ હુદિ)ને ગોપી સ્વીચી હતી, સૂચમમા જેમ દોપા(સાત્રી)નો નાશ કરે, તેમ જેણે દોપનો તાશ કર્યાં હતો, હારમાલા જેમ તિમલ અને સુવર (?) હોય, તેમ જેણે ચિત્ત છુમ અને તિર્મલ હુ, જેના હાથમા હુદપુષ્પ અને ચદ્ર સમાન થેત રજોહરણુ હતુ, વિશ્વામપુલક જે પૂક મુગ મુષી નગર નાઠીને (ચાલતી), જે સમ્પસ્તવ, પાન ને દર્શન યુત હતી, જેણે વિપયો અને કુધર્મનો સગ દૂરથી જ તની દીધો હતો યસતત્કુતમા કોયલ બાગ્રવૃક્ષને જુવે તેમ તે(ગણિતી)ને જોડને શરપની પુથી આનદિત થદ ઘના સતાપનુ શમન કરવા વાઠી (તે) ગણિતીને લેવા તે ઠઠી, આપત આપ્યુ (અને) તે વેદી આનદથી ટપવતો આસુ સાથે લેને ઘદન કર્યાં પુત્રે ગણિતીણ તને ધર્મલાભ દીધો પુમભાવે ગણિતીને વર્ધને, કરકમલની ઝંપાલિ મનક પર ધરિને, તિરુસેગ નયનવાઠા મુલકમલ સાથે પદ્મશ્રી (તેની) આગલ વેદી

કહ વ ક ૫

વિનયથી નમેલી મહાસતી પદ્મશ્રીને શુભચી જોડને ગણિતી આશ્વાસન આપવા લાતી, "હે ધમગીલ લ્હી, પતિન તજેલી ચક્રવાકીની જેમ તુ સાર તિલેજ દીસે છે મોહુ મ્હાન છે, તેણુ તેજ વેવાલુ નથી—તાણે કે રાહુ ચદ્રને ગળી ગયો ન હોય" (પદ્મશ્રી બોલી,) "હે મગવતી, હું તમને દૂકમાં નહુ મારા પતિ વળાકે મારાથી વિરત ધયા અમારો પ્રેમવધ સો દુકદા થઈ તૂરી ગયો, મોતની જેમ માર ભાગ્ય પૂંધું નહીં (!) વીજી કોડને પગીને તે સુરે રહે છે ને સ્વપનામાં મારી વાત પળ વૂછતા નથી (માર્) હુન્ તિન્નક છે, મુગથી તિમલ (માર્) ગીલ છે ચૌવન હુજય છે અનય વહુ વલિયો છે, ઘચલ મનમકંટસ્થિર રહેતો નથી, (તે તો) વિપયરૂપી મહાનમમા અમરા ઈચ્છે છે ત્રિગ સાથ મોગ વિનાના અને ત્રિલાસરહિત ત્રિવસો ત્રિર ધક (પાય) છે (આવું) અસદ્દા હુમાપ્ય પામીને મારે અભાગણીણ ઝીરીને શુ કરવુ છે ? તો હુ મારે કરવાનુ કામ હાથ ધર્મ ઘાપુજીને લાંડન તો અવરૂવ નહીં લગાડુ આવો વિચાર કરીને ડ્યાં હુ મરણને ઈચ્છતી હતી ત્યાં, મગવતી, ઇકાળક તમને તોયો મગવતી, તમાર મુલકમલ જોડેને મેં મરવાનુ છોડી દીધુ મોગ શોકમસુદર્મા દુવેલી હુ અનાપણુ તને જ શરણ છો "

કહ વ ક ૬

પટલે ગણિતી મહુરવાણીથી બોલી 'સુવરી, ધ્યાન વદ્દ મારાં ઘચન સામાઠ અનાદિ કાઠથી કમ વાંધીને આ ઝીવ, તિને વનો ધર્મ ન પ્રાપ્ત થતાં, નારક અને તિયલ યોગિમા અનંત કાઠ મુધી અનિશય હુલ મોગયે છે ત અન્ય ભવમા ધર્મ કયા હતો, તેથી, હે સુવરી, હું મનુવ્યજમ પામી, મેઠ્ઠપુ અને શોકરહિત, મનોહર કામમોગ પ્રાપ્ત થાય તેવું ચૌવન મેઠ્ઠપુ કોઈકના મોગમા ઝંતરાય પાઠ્યો હતો, તેથી પુવા

एक बाधो पड्यो (?), जेथी तु निदाप अने धर्मशील (होवा छता अने तारो) पनि (तारा प्रत्ये) खेहवाळो (होवा छता), ते विरक्त यथो केटलोये वरत देयो अने मनुष्यो वधे भोग भोग्यया छता ये बीरने संतोप नथी मळतो आभे रमिक पण अंत विरक्त प्या विषयोने हे सुग्वा, तु किंपाव पळ जेवा ताण हे आभिका, ते कयाये आ सोभळ्यु नथी वे आपघातमा यहू जातना पाप छे ? विषयमा भटवता तारा मानो निरोध वर, जैन धर्म पर चित्त चीटाड मयममा मन निश्चल राखीने भावथी पांच महाव्रत ले जेथी तु ए स्थान पाभे वे ज्यां न होय जन्म ते न होय मरण "

कडवक ७

शख, माता अने बाधवोनी रजा लहने, लोकोने पुष्कळ धननु दान करीने, जैन मदिरोमा महोत्सव करानीने, सुगिररोने दान दहने पद्म श्री ए मे र प र्थ त समान दुर्बह पाच महाव्रत लीधा तेने थोडा ज चरतमा अग्यार अंग पाळा कटिज आगम, व्याकरण, छन्द, ज्योतिष, निमित्तशास्त्र (वगेरे) विविध शास्त्रो अने महाप्रथोनु पाल मेळ्युं सित्य चित्तथी भावना करीने, दिन प्रतिदिन विधिविध तपश्चर्या करवा लागीं स्वाध्याय (अने) ध्यानने अनुलक्षीने उच्चम करवा लागीं अनिश्चय विनय, क्षमा ते दया आचरना लागीं गणिनीनी साथे उत्तम गामोभा विहार करनी प्यी ते फरतां परतां मा के त न गरी आनी विहरतां विहरता पद्म श्री आया पेळीं कांतिमती अने कीर्तिमती नामक स्त्रीभोने घरे गइं तेओ पण आदरथी उठी, विनयथी नमस्कार करीने (पछी) घेटी पोवानो जम मफळ थयेलो माननी प्यी ते वनेण हर्षयुक्त मने खीर, खाड, घी, चटणी (वगेरे) भोजननी भिक्षा दीधी

कडवक ८

(ते बोली,) "हे भगवनी, अमारा पर हृषा करो दररोज आ घरे भावजो अमो धारि-काओने नीति ने धर्मनो उपदेश करजो (?)" ते दररोज आपनी अने धमनो उपदेश करती तेओ (पण सीधे) काम छोटी दहने साभळनी स्तुति, सोश्रो ने देववत्तनो पाठ करनी पचोत्सुम्बरी, मध ने मखनो त्याग करती हवे षक दिवसे जेना पापनो पुंज धोवाह गथो छे, तेरी पद्म श्री भार्या विहार करनी (हा) आनी, (खार) कांतिमती चक्रविरण जेरो श्रज्जळतो अने चार समुद्रना साररूप (मोरीने-बनेलो पोवानो) तूटेलो हार परोवनी हनी कांतिमती हार नीचे मूरीने, वंन करीने आहार (खाववा) माटे घरमा गइं (आ चरते, पूरं भवमा) यशो न पर जे आळ नारयुं हतु ते (कर्मना) उदयथी क्षेत्रपाल पद्म श्रीने जोडने एव हळो (अने) ए दुष्ट, पापिष्ठ आम विचारवा लाग्यो, "हु मोर (?)" रूपे नीचे ऊतरीने हार हरी लड, जेथी आ धार्याने माणमो चोरटी कहे" (आ) व्यतरदेवनी मायाथी प्राणित थईने चित्रमां रहलो मोर ऊठ्यो अने तरत ज मोय पर रहीने मनोहर कलाप साजे नूळ करवा लाग्यो

कडवक ९

जेनो कड भाषेला इहनील मणि जेवो श्याम हलो तेजा (मोरना) मन्त्र पर चद्रक चळ-पता हता—नीलरत्ना मन्त्र पर चळकता होय तेम, जे पीडाओ धुणापतो हलो, ललित कांतिवाळो हलो अने जेनो कलाप, सुदर अने दीर्घ हलो तेवा (मोर) ते पुष्कळ चळवतां ने चचक मणिकिरणो पाळो हार जोयो ने ते बघोये ते गटी गयो (पळी) तरत न (पाळो) ऊडीने तेनी ते ज जाणु ते रही गयो पद्म श्रीना मनमा तो विस्वय मातो न हतो (धातु) अनिश्चय मोड आश्चर्य कसु जाय तेवु न हतु—ने कहेवाए कोडने श्रद्धा बेसे तेम न हतु (ते दरमियान) कांतिमती घरमांथी लाडुनो घणो जवरो आळ मरीने बहार भावी यहू भक्तिथी तेणे ते यथाये धर्मा, (पण) पद्म श्री भार्याए केटलाक ज लीधा घंदना करीने पळानी ष्टले (ते) विहारे गइं

દેવો, અસુરો ને નગરજનો સામઠે તેવી રીતે કાનિમતી કહેવા છાગી, “મારો ચિત્રેલો મુદર મોર હાર ગઠીને વેધી રીતે તટ્ટ જાય ણ પુક આશ્રય છે, (અને) સૌના દેવતાં જ તેને હારને ઝોપી કાઠ્યો હે ભગવતી, કૃપા કરી અમને ણ સમજાવો” પદ્મશ્રીપૂ પોતાનુ પૂર્વાંક ચરિત (ને તેમાં) જે કાઈ વચુ હતુ તે વર્ણુય વધુ ણાઠ ઘટાવ્યુ તે માટે નગરજનો સહિત શ્વેત્રપાલ સમાવવા છાગ્યો પદ્મશ્રીનુ મુદર ચરિત સાંભઠીને કેટલાકે સાગારધર્મે સ્વીકાર્યોં કાં તિમતી તા અને વીર્તિમતીના પત્ની દીક્ષા લઈ ભાવરાણુ થયા શરીરરૂપી જર્જર પંજરાને છોડીને (ને) સસારના ભયને દુર ટેલીને ભગવતા પદ્મશ્રી ડ્યાં દિવ્ય દટિ ઝિત છે સ્વાં ગઈ

કહવક ૧૬

જે શુતદેવતાની જેમ સારી રીતે પ્રસાસાયોગ્ય, પકજકર (૧ હાથમાં રહેલા કમલવાઢી, ૨ કમલમમાન હાય વાગી), હાથમા રહેલા પુન્યસ્વાઢી છે; જે ઉત્તમ કવિની કથા જેમ મુપ્રસન્ન (૧ અતિશય પ્રમાદ ગુણથી યુક્ત, ૨ સારી રીતે પ્રવચ્ચ), ગુમલક્ષણ (૧ વ્યાકરણ શુદ્ધ, ૨ સારાં લક્ષણવાઢી), મુદર ટૂટ (૧ છદ્દો, ૨ આચરણ) વાઢી (?) ને વિનય યુક્ત (ધર્મવાઢી ?) છે, હિમાલયની પુશી (ઉમાની) જેમ જે ભવવિરક્ત (૧ શકરમાં અતિશય રાગવાઢી, ૨ સમારથી વિરક્ત), સપશ્ચમાં ઉચ્ચત અને નિયમમાં આસક્ત છે, જણે વિનયથી સાધુજનોને પ્રસન્ન કર્યાં છે ણથી વૃલ ઝિયાની અમ્યથનાયી મેં આ પદ્મશ્રીચરિત રચ્યું છે જે કોઈ ણુ પગ્ન કરે કે સામઠે તેનુ શ્રેય થાય, તેને શુત દેવતા નિમલ્લ શુદ્ધિ આપો; ઐશામાત (તેના) દુલ્લ હરો; વમલ્લપત્ર જેથી આંસોવાઢી લક્ષ્મી અનુરાગથી આસક્ત ગૃહિણીની જેમ તેના ઘરમાં ઘાસ કરશે તે ધર્મ ને અધમનો ભેદ જાણશે; (ને) ટૂંવ સમયમા જ તનાં દુલ્લ છેદાશે શિશુપાલકાવ્યનો કવિ જે મોઘ હતો,—જેની વિમલ્લ વીર્તિ સારાવે નગતમાં મને છે—તેના નિમલ્લ વચ્ચમા નમેલા ધાહિલે પદ્મશ્રીચરિત રચ્યુ છે કવિ પાર્શ્વ અને મહાત્મની મુરાઈ નો દોષપુ નિમર્દન કરનારો પુત્ર, તાતનો પૌત્ર, (અને) દિવ્ય દટિ(પવા ઉપનામ)વાઢો (ધાહિલ) પોતાની નિમલ્લ મતિથી નિનઘરણનો ભક્ત છે

* * * *

ગ્યાસુધી આ(પદ્મશ્રીચરિત)નો (યોગ્ય) સમયે શુભ ચિત્તે સ્વાખ્યાય ધરો, છાસુધી પહેલાનુ પાપ ક્ષીણ થયું જશે, ને નવું પાપ નહીં વધાય

ચતુર્થ સધિ સમાપ્ત

* *
*

शब्दकोशः

[The figures refer to Sandhi and lines]

[दे = देह्य, हेमचन्द्रिया देशीनाममाला वा, गु = गुजराती]

अहहव २ २०३, २३९ अविधवा
 अकृद् १ ६० आक्रन्दति
 अकाल मारि २ १६५ अकाल मारी
 अगह १ १२२ अग्ने
 अगज ४ ११५ अनार्य
 अगजसील १ १८२ अनार्यशील
 अणुदिवहु २ ११८ अनुदिवसम्
 अणोरपार १ ८९ [*अनपरपार] अनत
 अणोवस २ ५६, ८२, ४ ६५, १३४, १६२ अनुपम
 अतरहर्जे ४ ३५ [तरह=नौका] तरणाक्षम ?
 अन्नदिवहि २ ४३, ४ ९१ अम्बदिवसे
 अघेत्त ४ ११७ अघत्र
 अघोत्र २ २६० अघोऽन्य
 अघ्य ४ ३४ आत्मन्
 अघ्यत्रह ४ ७३ आत्मवध
 अघ्याण्डे २ १२७ आत्मानम्, ४ १३६ आत्मा
 अमरराम २ २१० अमरखी
 अर्विय २ ११० अमृत (गु अमी)
 अम्माएवि २ ११३ अम्मादेवी, मातृ
 अयडे ४ ६९ अकाण्डे
 अलिय १ २१३, ३ १२७, ४ १०६ अलीक
 अवणेइ ४ १८१ अपनयति
 अवरोप्य १ २२१, ३ ३१, ४ १३, १५ परस्परम्
 अवस ४ ६० अवश्यम्
 अह १ १५४, ३ ११३ अय, अयवा
 अहु १. १; २ ८८, ४ १७५ अहो
 अर्जिय २ २०५ अक्त (गु अजी)
 अर्वाई ४ १९३ अम्मादेवी
 अर्वाडिय १ २१५ तिरस्कृत, उयालव्य
 अर्सुय १ १६० अर्धु (गु अर्धु)
 आउच्छइ ४ १२० आपृच्छते
 आणवडिच्छा १ १३३, आणवडिच्छी १. १६०
 [आशायत्येक] घशवद
 पउम० ६

आणा १ ६७, आण ३ १२६ आशा (गु आण)
 आयव १ ५३, २ २०५ आवात्र
 आयविल ४ १२३ आचान्छ (गु अवेछ)
 आल १ २१३, ४ ९४, १०६, ११८ (दे)
 दोपारोपण (गु आल)
 आठिद्ध २ १६२ (दे) आशिष्ट, दृष्ट
 ✓ आव=आ+गच्छ (गु आवहुँ)
 आवइ ४ ८९, आविय १ २०३, ३ ३९,
 आह्य १ ६९, २ ८०, ३ ७९, ९९, आय
 २ १७८, ४ ९१, १४५, १४९
 आवजिय २ ३४ [आवजित] शत
 आसीस २ १९० आशिष (गु आशीष)
 इ =अपि (गु य)
 अयेसु-इ १ ७९, ३ ४, ४ १४६, १८३;
 अकलक इ ४ २९, इ-इ ३ ४९, को इ ४ १०६,
 को इ १ १६९, २ ६०, ७५, ४ १७३, केण-इ
 ३ १२७, केय-इ १ १७२; न-इ २ १३१,
 १३२, वत्त इ ४ ५५, सयल्ल इ ३ २५
 इयमाइ ४ १२५ इत्यादि
 इव २ १७१,
 नयणा इव, मासा इव ३ १२१
 य २ २०६, ३ ६, व्व २ १८, १६३,
 २१५, ३ १२९, ४. ३८, ४१, ४२, ४३,
 १८८, १८९, १९०
 ईसीसि २ ९३ [ईपव+इपव] अत्यल्पम्
 उ २ २४८ [उत ?]
 उहत्त ४ ११८ उदीर्ण
 उक्कय १ ७६, ३ १३० [उक्वात्] उक्कमित
 उग्गाइय २ २४८ उद्गीत
 उधिणिय १ १७६ उधित
 उच्छलिय २ २३७ [उच्छलित] प्रसृत
 (गु उच्छली)

દેવો, અસુરો ને નગરજનો સામઠ્ઠે તેડી રીતે કાંતિમતી કહેવા લાગી, “મારો ચિત્રેલો સુદર મોર હાર ગઠીને કેડી રીતે લઈ જાય ઠ ઠક આશ્ચર્ય છે, (બને) સૌના ટેલતા ન તેણે હારને ઝાંડી પાડ્યો હે ભગવતી, છૂપા કરી બમને ઘૂ સમજાવો” પદ્મશ્રી ઘૂ પોતાનુ પૂર્વોક્ત ચરિત (ને તેમાં) જે કાંઈ અચ્યુ હતુ તે વધુનુ વધુ આઠ ઘડાચ્યુ તે માટે નગરજનો સહિત ક્ષેત્રપાલ તમાવવા લાખ્યો પદ્મશ્રીનુ સુંદર ચરિત સામઠ્ઠીને કેટલાક સાગારધર્મ સ્ત્રીકાયા કાંતિમતીના બને કીર્તિમતીના પત્નિ દીક્ષા લઈ ભાવસાધુ થયા શરીરરૂપી જર્જર પીંજરાને છોડીને (ને) સસારના ભયને દૂર ટેલીને ભગવતી પદ્મશ્રી જ્યા દિવ્ય દટિ જિન છે ત્યાં ગઈ

કલ્પક ૧૬

જે શ્રુતદેવતાની જેમ સારી રીતે પ્રસાદાયોગ્ય, પરૂજર (૧ હાથમાં રહેલા કમલવાલી, ૨ કમલપ્તમાન હાથ વાલી), હાથમાં રહેલા ધુન્નરવાલી છે જે ઉત્તમ કવિની કથા જેમ સુપ્રસન્ન (૧ અતિશય પ્રસાદ ગુણથી સુક્ત, ૨ સારી રીતે પ્રસન્ન), શુભલક્ષણ (૧ ધ્યાનરણ સુદ, ૨ સારા લક્ષણવાલી), સુદર ઘૂત (૧ છદો, ૨ આચરણ) વાલી (?) ને વિનય સુક્ત (વળવાલી ?) છે, હિમાલયની પુત્રી (ઉમાની) જેમ જે અપવિરક્ત (૧ શકરમા અતિશય રાગવાલી, ૨ મસારથી વિરક્ત), તપશ્ચર્યામાં ઉદ્યત અને નિયમમાં આસક્ત છે, જેણે વિનયથી સાધુજનોને પ્રસન્ન કર્યા છે ઈવી દૂલ જિયાની અચ્યથનાથી મેં આ પદ્મશ્રીચરિત રચ્યું છે જે કોઈ ઘનુ પઠન કરે કે સામઠ્ઠે તેનુ શ્રેય થાય, તેને શ્રુત દેવતા નિમલ શુદ્ધિ આપો, ઝંઘામાત (તેના) દુલ હરો, કમઠ્ઠપત્ર જેડી આણેવાલી લક્ષ્મી અનુરાગથી આમક ગૃહિણીની જેમ તેના ઘરમાં વાસ કરશે, તે ધમ ને અધમનો ભેદ જાણશે, (ને) ટૂક સમયમાં જ તેનાં દુલ છેદાશે શિશુપાલકાચ્યનો કવિ જે મોઘ હતો,—જેની વિમલ કીર્તિ સારાયે જગતમાં ભમે છે—તેના નિમલ વદનામાં જામેલા ધાહિલે પદ્મશ્રીચરિત રચ્યું છે કવિ પાર્શ્વ અને મહાત્મી સુરાઈનો દોષશુ વિમદન કરનારો પુત્ર, તાતનો પૈત્ર, (બને) દિવ્ય દટિ(પવા ઉપનામ)વાલો (ધાહિલ) પોતાની નિર્મલ મતિથી વિનચરણનો ભક્ત છે

* * * *

જ્યાસુધી આ(પદ્મશ્રીચરિત)નો (યોગ્ય) સમયે શુભ ચિત્તે સ્વાધ્યાય થશે, ત્યાસુધી પહેલાંનુ પાપ ક્ષીણ થતું જશે, ને નવુ પાપ નહીં અધાય

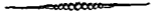
ચતુર્થ સધિ સમાપ્ત

* *
*

शब्दकोशः

[The figures refer to Sandhi and lines]

[दे = देश्य, हेमचन्द्रीया देशीनाममाला धा, गु = गुजराती]

अहहव २ २०३, २३९ अविधवा
 अकदह १ ६० आक्रन्दति
 अगाल मारि २ १६५ अकाल मारी
 अगाह १ १२० अग्रे
 अगम ४ ११५ अनार्यं
 अगजसील १ १८२ अनार्यशील
 अणुदियहु २ ११८ अनुदियसम्
 अणोरपर १ ८९ [*अनपरपर] अनत
 अणोवम २ ५६, ८२, ४ ६५, १३४, १६२ अनुपम
 अतरद्वे ४ ३५ [तरद्वे=नौका] तरणाक्षम ?
 अस्तदियहि २ २३, ४ ९१ अस्तदिवसे
 अस्त ४ ११७ अस्त
 अस्तोष २ २६० अस्तोऽन्य
 अस्त ४ ३४ आत्मन्
 अस्तवह ४ ७३ आत्मवध
 अस्त्यापते २ १२७ आत्मानम्, ४ १३६ आत्मा
 अमरराम २ २१० अमररक्षी
 अर्विय २ ११० अस्त (गु अमी)
 अस्त्यापति २ ११३ अस्त्यादेवी, मातृ
 अस्त ४ ६९ अकाण्डे
 अस्तिय १ २१३; ३ १२७; ४ १०६ अलीक
 अस्त्येह ४ १८१ अस्तनयति
 अवरोपर १ २२१; ३ ३१, ४ १३, १५ परस्परम्
 अवस ४ ६० अवश्यम्
 अह १ १५४, ३ ११३ अय, अयवा
 अहु १ १; २ ८८, ४ १७५ अहो
 अर्जिय २ २०५ अक्त (गु औजी)
 अवाह ४ १९३ अम्बादेवी
 अवाहिय १ २१५ तिरस्कृत, उपासक्य
 अमुय १ १६७ अमु (गु औमु)

आदच्छ ४ १२० आदच्छते
 आगवद्विष्ठा १ १३३, आगवद्विष्ठी १ १६०
 [आशाप्रत्ययर्] वशावद्
 पत्रम० ६

आणा १ ६७, आण ३ १२६ आजा (गु आण)
 आयव १ ५३, २ २०५ आवाज
 आयविल ४ १२३ आचाम्ल (गु अँविल)
 आल १ २१३, ४ ९४, १०६, ११८ (दे)
 दोपारोपण (गु आळ)
 आलिद्ध २ १६२ (दे) आलिष्ट, स्पृष्ट
 √ आव=आ+गच्छ (गु आवहुँ)
 आवह ४ ८९, आविय १ २०३, ३ ३९,
 आह्य १ ६९, २ ८०, ३ ७९, ९९, आव
 २ १७८, ४ ९१, १४५, १४९
 आवजिय २ ३४ [आवर्जित] ज्ञात
 आसीत २ १९० आशिप (गु आशीश)

इ =अपि (गु य)

असेसु-इ १ ७२, ३ ४, ४ १४६, १८३;
 अक्लक इह २९, इ-इ ३ ४९, कौ इ १०६;
 को-इ १ १६९, २ ६०, ७५, ४ १७३, केण-इ
 ३ १२७, केव इ १ १७२, न इ २ १३१,
 १३२, वत्त इ ४ ५५, सयलु इ ३ २५

इयमाह ४ १२५ इत्यादि

इव २ १७१,

नयणा इव, आसा इव ३ १२१

घ २ २०६, ३ ६, न्य २ १८, १६३,
 २१५, ३ १२९, ४ ३८, ४१, ४२, ४३,
 १८८, १८९, १९०

ईसीति २ ९३ [ईपत्+ईपत्] अत्यल्पम्

उ २ २४८ [उत ?]

उह्य ४ ११८ उदीर्ण

उकरय १ ७६, ३ १३० [उक्कान] उक्कमित

उग्गाद्य २ २४८ उद्गीव

उक्षिणिय १ १७६ उक्षित

उच्छलिय २ २३७ [उच्छलित] प्रसृत

(गु उच्छली)

उज्ज्वल २ २३३ उद्योत
 उत्तारिय १ २०४ अवतारित (गु उतारी)
 उत्ताल २ २३१ शीघ्र (गु, उताबल्लुं)
 उत्तर २ ४१ [भव+सृ] नि सरति
 उद्दलिय १ १९ [उद्दलित] (दे १ १००
 उद्दलित=विकसित) विकसित
 उपपरि ४ ७४ उपरि (गु उपर)
 उष्णादिय १ १०; ३ १३० उष्यादित, उन्मूलित
 उभय ३ १०१ [उभय] विकराल
 उभयसिद्धि १ १९ [उभयसिद्धि] प्रकाशित
 उभिमह २ ५६ उन्मीलित, विकसित
 उह ३ ४६ आद्र
 उहोच २ १९८, उहोचय २ २३३ उहोच
 [दे १ ९८] प्रितान
 उहसिद्धि १ १९६ [उहसिद्धि] उद्भूत
 उहवावह २ १५४ विष्णुमापयति
 उवसिद्धि २ २०१ उपवेशित
 उवणमिष ४ ६८ उपगत, माह
 उविय ३ ३ परिकर्मित, उहोह
 उविसा १ १७५ उद्भिन्न
 उवेलुत २ ७० कम्पमान
 उवेल १ १८६ उद्देश
 उवेलकरण १ १८६ उद्देशकरण
 उवय १ २५ उवयव
 एकारम् ४ ७९ एकादश
 एरावणस्य २ २२३ ऐरावतस्य
 एवहि १ १२९, ४ ११८ इदानीम्
 एवविह २ १८९ एवविध
 ऐह २ १०९ एष, ऐह २ १०६ एषा
 ओकसण ४ १६९ अवकृतन
 ओणय ४ ५० अवगत
 ओमाण १ ७९ अवमानना
 ओयाह ३ ५५ उपपाचितकम्
 ओलहय २ १०४ [भवलग्न+हय] अवलग्न
 ओहामिय २ ८९ अभिभावित, तिरस्कृत
 ओहामिणि १ ५० (ह्री) अभिभाविका,
 तिरस्कर्त्री
 ओह वि २ १५७ कति+भवि

कहुय वि ३ ३२, ३४, ३५, ३६, ३७,
 कहुया वि ३ १२६ कदापि
 कहुयहुं ३ ५१ कदा
 कण्डुरिय २ २३९ [दे] व्याप्त
 कनुयामिय २ ३४ कटुकीकृत
 कणयच्छह ४ ८ कनकच्छवि
 कणवीर ३ १२८ करवीर (गु कणेर, करेण)
 कणह २ १३१ कल्पते, विरचयति
 कणपरेवि १ १५४ कर्तव्यामि
 कम्मारिया १ ६६ [कमकारिका] दासी
 कयवर १ २४ [दे] तुणासुत्कर
 कयाह वि ४ २१ कदाचित्+भवि
 करडट ४ ३५ करण्डक
 करविय ४ ११० करम्भित
 करि वरतणु ३ १२९ [करिन्+वरतणु] करिणी
 कलन २ १९ [कलत्र] जघन
 कहिजतवै ४ १०२ कथ्यमानम्
 कयुहजत २ २५२ कयुह सवेष्ट्यमान
 काई ४ ५९ काँई १ २१५, काह १ ८१ किम्
 (गु काँई, काँ)
 कामहृष्टि २ १७३ कामभलि
 किह ३ ५६ कृष्ण
 किर ३ २१ किल
 किलकिलिय ३ ८ कृनकिलकिलकाम्
 किह ४ १८१ कथम्
 किचि १ १३८ किञ्चित् किचि नि १ ३७
 किञ्चित्+भवि
 किंयाग ४ ७२ किम्पाक
 किंय २ ७७ किंवा
 कुमर २ १२८, २३१ ३ १३२ (इत्यादौ);
 कुमार २ २४१ (इत्यादौ) कुमार (गु कुँवर)
 कुवेर २ ७२ कुवेर
 कुरलति ३ १०३ [कुरल<कुरर=दिट्ठिम] कुरलित
 कुरल ३ १०२ [दे २ ६३ निर्देय] कूर
 कुसुमाल १ २४ [दे २ १०] चौर
 कुट १ ११८ कुञ्ज
 कुपल २ ५५ कुञ्जल (गु कुँपल)
 क्यारड ४ १४५ केकारवम्
 केरी १ १२२ सम्बन्धार्थं (गु केरी)

कोटय २ २०३ कौतुक, अमाह्वय-नाशक-
क्रियाविशेष

कोट्ट ४ १४५ [दे २ ३३] कौतुक
कोय ३ १०२ कोप

खाज, पेज २ २५६; खज[य] पेज २ १९५
खाघ, पेघ [गु खाज]

खय २ १३९ क्षत

खाह्य १ २८ [खातिका] परिचा (गु खाइ)

खार २ १३९ खार (गु खार)

खास ४ १७२ कास (गु खाली)

पित्तवाल ४ १८४, मेचवाल ४ ९४ क्षेत्रपाल

खुज २ २२७ हुज्ज

खुह ४ १७१ झुया

खेलह ३ ९३ [खेलनि] कीदति

गउरव २ २३५ गौरव

गउरि ७ २५० गौरी

गगार १ ६२ गद्गद्

गज्जु १ ३५ [गज्जै] गजना (गु गाजवीज)

गणणि ४ ३७, ४७, ४८, ५०, ६३ गणिनी

गहय ४ १५४ गुरुक

गरुवर्द्ध ४ ३१

गठविय २ २५८ ?

गधुकुट २ २३६, ४ १५१ गधोरकट

गुय २ १०१ ग्रथित

गोजमाल २ २१९ ग्रैयेयक-माला

गोसग ३ २५ [गोसग] प्रमात

घरवार १ १३१ [गृहद्वार] गृहादिक
(गु घरवार)

घरवास ४ २७ गृहवास (गु घरवास)

घहिय ४ १३६ क्षिप्त

घिच ३ ४० क्षिप्त

घित्तिघ २ २४६ क्षिप्ता

घिय ४ ८६ घृव (गु घी)

घुमिभर २ ४२ घृणायमान

घोळव २ २४५ घृणायमान (गु घोळवुं)

घडक २ २०० चतुष्क (गु चोक)

घकडोळ २ १२९ चक्रदोळा (गु चकडोळ)

घकमाल १, २४ चक्रवाल, समूह ?

चकाय ३ ७, ६१ चक्रवार ;

(स्त्री) चकाइ ३ १०८ चकाई, ४ ५१

चचारि २ ४२ चचरी

चट २ २५८ (दे) छात्र

चत्तारि १ ९१, चिपारि २ २४८ चत्वार
(गु च्यार)

चचरीय २ १६ चञ्चरीक, भ्रमर

चित्तिम ४ १८१, १४२ (?) चित्र

(गु चित्तम)

चित्तघट्ट १ १९६, ४ ९५ चिन्तयति

चेडय २ २५८ चेट, दास

चोळ ४ १०२, १४२, १८१ [चोघ] क्षात्रये

चोरी १ २१७, चोरि ४ ९६, ११३, ११६,
११७ चौरि

छाया ३ २७

छिन्न-छिद् (गु छीनवुं)

छिन्नवि ३ ९६ छिरया, छिन्नजइ १ १४६
छिघते

जउण १ ६४ यमुना

जजर ४ १८७ जर्जर (गु जाजर)

जडिय १ २२१ जचित (गु जड्युं)

जणि २ १२२ (उधेक्षार्थ) जनु

जणेरि ३ ४५ [*जन+करी] जननी

जशजत २ २२४, २६० [ज-या+पात्रा]

विवाहयात्रा (गु जान)

जमलसख २ २४७ यमलसख, युगलसख

जम्मण ४ ७५ जन्मन्

जरिय १ १७१ जवरित

जलद् २ १६७ जलार्द्र (वस)

जलहि ४ ४२ (१) जलधि, (२) जल घी

जहिच्छइ १ ११६, १२०, ३ २९ यथेच्छम्

जपान २ १३६ [जम्पान] वाहनविशेष, शिक्षिका

जा ४ १४३ यावत्

*जाण २ १७, ४ १५८ ज्ञाता (गु जाण)

जाणवत् ४ १७८ [मानपात्र] नौका

जाय ३ १११ जाया

जावय २ २७७ यावक, छाक्षा

जि १ २१७, २ १४३ एव (गु ज) ज नि

४ ७०, सो जि १ ९६, १०७; ३ ९४

२ ११, ५५, ६३, १२४, ३ १०१, ११९, नाई
 २ १६२; नावह १ ५, १५१; २ २२२, २५०,
 ३, १७, ४ ४०, ५२ [उत्प्रेक्षार्थे] ननु
 मङ्ग १ ४६, १५४, ३ ९६ (दे ४ ४६)
 नासिका (गु नाक)
 नखत्तनिव ३ ११८ नक्षत्ररूप, चन्द्र
 मज्ज ३ ८५, ४ १३४ शायते
 नगद १ १२३ ननान्द (गु नणद, नणद)
 नमसेषि ४ ८५ [नमस्य] नमस्कृत्य
 नमसण ३ ३३ नमस्कृण
 नवकार ३ २४ नमस्कार
 न (द्रष्टव्य—नई)
 न १ १२२ न
 नास ३ १०२ नासा
 नाहि १ ६७, ४ ३०, ५१, नाहि १ १४५ न हि
 निष्कालिय १ १७३ (दे) नि घृत (गु नीकळी)
 निष्कालह १ १६९ निष्कासयति
 निष्कालिय १ १७८
 निगालिय ४ १४०, १४६; निगालिउ ४ १८२
 निर्गलित
 निघोस १ ८८ निघोष
 निडाल (?) १ १५० लडाट
 निडुह २ १४६ निर्दहति
 निहलिय ४ ४२ निर्दलित
 निष्कप १ ७८ निष्कपय
 निमन्तय २ १९५ निमन्त्रण
 निपल ४ १७४ निगड
 निरारिउ २ १६७ अतिशयम्
 निर १ ५६; २ १२२, १२५, ४ ३०, ४२,
 ७०, १०३ निश्चितम्, अतिशयम्
 निरुसु २ १३९ ४ ३० (दे) निश्चितम्
 निरुम=निरुध्
 निरुमहि ४ ७४, निरुमह २ १८९
 निलाड १ ४५ लडाट
 निवाण २ १३६ निपाण (गु नवाण)
 निडुड ४ ६२ निमम (गु डुडुँ)
 निभिय ४ १२३ (?)
 निभियार ४ ११४ निर्विचार
 निहित ३ १३३ निक्षिप्त
 नीसाय २ ९० नि श्वास (गु नीसासो)

न्हाणिय ३ ७२ खानीय
 पइदिपहु १ २०७ प्रतिदिवसम्
 पइसरह ३ ६६ प्रविशति
 पईवय ३ ८५ प्रदीप
 पउरथ ३ १३६ प्रीयित
 पभोस १ १४० प्रदोष
 पडिणीय ४ १६७ प्रत्येक, विरह
 पडिलाहण ४ ७७ प्रतिजामन, दान
 पत्तलिनु २ १३१ [पत्रलेपम्] कलाविशेष
 [प] दीहर २ २१८ प्रदीर्घ
 पन्हि १ १५७, २०४ पार्णि (गु पानी)
 पभार ४ १५२ (दे ६ ६६) प्राग्भार, समूह
 पयपूरण ४ ५८ पदपूरण, निरर्थक
 परिचिन्तवइ २ १६७ परिचिन्तयति
 परिसुकइ ३ ४३ (परि+शुष्क) परिशुष्यति
 परिहावि[य] २ २०८ परिधापित
 परज ३ ११६ मयदित
 पलकिय १ १५९, १६० ३ ९५ (दे) लम्पट
 पलीविय २ १५३ प्रदीप्त
 पवण ४ ५७ प्लवङ्ग
 पहिलइ १ १४० प्रथमे (गु पहेले)
 पचज ३ १४ पञ्चवण
 पलुवरि ४ ९० पञ्चोदुम्बरी
 पाडल २ २५८ ?
 पालोचि १ १५२ पादलूतिका
 पासि १ १४०, २ १४३ पाशें, समीपे (गु पासे)
 पिट्टियि १ १७८ ताडयित्वा (गु पीट्टुँ)
 पिवास ४ १७१ पिपासा (गु प्यास)
 पिच्छ ४ ९९ पिच्छ
 पीलु १ १०४ हस्तिन्
 पुणइसणु २ १२१ पुनर्दानम्
 पोणइ ४ ९२ [प्रोत] प्रवयति
 पोत्तउ ४ १९८ पौषक
 पोत्थय ४ १८८ पुस्तक (गु पोथुँ)
 प्राण २ १८३
 प्राण प्रिय १ २०८
 प्रिय १ २०८, २ ३७, ३ ४७
 प्रियमाहवी २ ७८ [दे ६ ५१] [प्रियमाधवी]
 कोकिला

फंस २ २४४; फास २ २०६ स्पास
कार ४ १००, १५१ स्फार, प्रसुर
फास (द्रष्टव्य-फस)
फिट्ट-चरित्रि १ १५९ अष्टचरित्रा (गु फीट्टुं)
कुट्टय ४ ५४ स्फुटित (गु पृट्टुं)
फुगग २ १४५ स्फुटिङ्ग

भयकराल १ ११५ भयकर
भट्ट २ १९० भट्ट, माहाण (गु भट्ट)
भट्ट २, २५८ भट्टिन्, स्तुतिपाठक (गु भाट)
भट्टहाउ ३ ६३ भट्टहायः
भणेष १ १० भणित्तय्य ?
भमुह २ ३३ भू (गु भुँ)
भयावण ३ ०२ भयोत्पादक
भविय ४ ३९ भय्य
भसल २ १५१ भमर
भड २ २५८ बहुरूपिन् (गु भौड)
भीसावण ३ १०१ भीपक
भुयण ३ ४ भुवन
भुल(?) २ १२८ (दे) भ्रष्ट (गु भुँल)

महल ३ ६९ [*मल्लि] मलीन (गु मेल्लुं)
मउड २ २०९, २१३ मुडुट (गु मोड)
मउरिय २ २९ मुकुरित, कोरकित (गु मोरुं)
मउळ [मुळ] = मूळ

मउळति ३ ९२ मउळिड ३ ७४
मउळि ३ १११ मीलि
मउट्फर १ १६४ (दे ६ १९०) गर्ध
मणोज ४ १४२, १८१ मनोज
भवनाहि २ ४४, २३६ [मृगनाभि] कस्तूरी
मरट १ १७३ (दे ६ १२०) गर्ध
मरणद्विय ४ ६१ मरणाधिक
मसार ० १६४ रक्षविदोष
महमहिय ३ १४ प्रमृतयष
महरिय ४ १०५ महाया
महोचहि २ १७, १८० ४ १५४ महोदधि
म १ ६३, ६८, १२४, १८०, १९५, २१४;
२ ९२, १४५, ४ ११९, १७६; म म
१ ९५ मा
मजीर २ २५३ म्पूर
माइ ३ ९१ मावा (गु मा)

माहमंदिर २ २४० मातृमंदिर
(गु माळहें-मातृगृह, माहधर, माइहर)
मायाविष ३ ८५ मायाविन्
मारावह ३ ९४ घातयति
मिळण २ १२६, ३ १२९ म्लान
मिळणउ ४ ५२
मुसुमूरह २ १४७ भनकि, विनासायति
मुसुमूरिय १ १०
मुह रसिय ४ ७२ मुखरम्पिक, आरम्भरसिक
मुष १ २१४ मुग्धा
मेळह २७, ९३; ४ १४५ मुद्यति (गु मेळुं)
मोसाहल २ १०१; ४ ५४ मुपताफल

य २ ४७, १०९; ३ १०३ य
-नय २ १३२, १३३ नय, नविय २ १२७
नापि य
-कह वि य ३ ७५ कथमपि य

रुसिदिउ ४ २५ रात्रिदिचम्
रुसिदियहु ३ ४३ रात्रिदियसम्
रमण १ ५१; २ ४८ जयन
रपहरण ४ ४४ रजोहरण
रवह ३ ९४ रमते
रवाउळ १ २० [*रम्याकुळ ?] रमणीय
रनिय २ २०७ रक्त
रगुरणिय २ २१९; ३ १५ गुञ्जित
रद ३ १० (दे ७ १४) विखीर्ण
रूप १ ५७, (इत्यादौ) रूप
रयसाल २ ८९ रूपशाला
रेहह २ २२३ (दे) राँभैते
रोर ४ १३९ नरकविदोष
रोळ १ १ कोलाहळ (गु रदारोळ)
रोवत ४ २ (झी) रोवेतिय १ २०९ रोदमान
(गु रोहुं)

लह्य २ २४३ (कात) गृहीत
लजावह ४ ३४ लजयति
लट्ट २ २९; ३ ३८ [<लए] मनोज
लट्टि २ ३६ यधि
लठह १ ३१ (दे ७ १७) रम्य

ललितछाप ४ ९९ ललितछाय
 छामण २ ३० ?
 लिह १ ९४ [लाति] गृह्णाति (गु ह्ये)
 लीव ३ १५ (दे ७ २२) बाल
 लीह ३ ६९ [लेखा] रेखा
 लुहति ३ १३१ मार्जयन्ती
 लुह १ १२३ लुण्टति

वहसह २ २११ उपनिशति (गु वेसे)
 वहट्ट २ १७३, वहट्टय २ २४९ उपविष्ट
 (गु वेहु)
 वहसमण १ ५८ वैश्रवण
 यहिजह २ १९३ पिप्यते (गु वाट्ठुं, घटाठुं)
 यह १ २१८ मूर्ति
 यधरि २ १२८ यानरी (गु बांदरी)
 यप्प ३ ९१ (दे ६ ८८ यप्पो) पिता (गु बाय)
 यमाल २ २१९, २ २२५ (दे ६ ९०) कलकल
 यरहिणि ३ १०९ ग्रहिणी
 यलह २ १२४ यलति (गु बळे)
 बहुवारिया १ ६६ यधु (गु बहुवार)
 यरिण २ २२६ यो दन्
 माहय २ २४७ यादित (गु यायुं)
 यादवसिंहि ४ ४२ [बाडवसितिन्] यदवानल
 याणिपय ४ ४ याणिजका (गु याणिघो)
 बारवार २ ११९ वारवार
 बावण २ २२७ वामन
 यासहर-मग्गि १ १५६ यासगृहमग्घे
 याह ४ ४८ थाप्य
 चाहइ २ १४९ वाघने
 यिउस १ ८० यिउस
 वि=वे (गु वे)
 विहु २ २२ (गु वेउ)
 विभि वि २ ११०, ४ ९, १० विहि १ ४३
 (गु यजे) विहिं वि २ ८५, १२१, ४ ८६,
 विहि म्वि २ १११, विहि मि ३ ८०
 विच्छाई ४ ५१ विच्छाया, निष्प्रभा
 विच्छेहिय ४ २८ [विक्षोभित] विक्षोभित
 विजशाह्य १ २६२ म्हापित
 विडप्प ४ ५२ [दे ७ ६५] राहु
 विथु ४ ५३ विना

विग्दह्य ४ १४७ विक्षित
 विग्दह ४ १०१ [विक्षितम्] विस्वाम
 विषप्पइ ४ १०७ विक्कपरते
 वियरविणु ४, ७६ वितीर्यं
 वियारि ४ ३२ विचारिन्
 वियाल ३ १०८ [विकाल] (दे ७ ९०) सध्या
 विसडुल ३ ४१, ६३ [विससुल] विह्वल
 विसुरहि १ ६ (दे) विथ
 विहडिप ४ १५, १२५ विधटित
 विहाइ २ ११८ विभाति, प्रमात भवति
 विहावइ २ २२२ विभायते
 विहुणिय ४ ९९ विपूत
 विंशाडइ ४ ४१ विन्ध्याटयी
 वुट्टि ४ १५ वृष्टि
 वुध १ १७१, २ १२५, ३ १२७ [=विम]
 (दे ७ ९४) मीत
 वुधमण ४ २ विममनस्
 वेउविप ४ १५१ वैकुर्विक
 वेयाल २ ५४ वेताल
 वेवाहिय २ २५७ वैवाहिक
 वेविर ३ १२९ वेपमान
 वेस १ १३७ वेष्वा
 वेळिय १ २२३, ३ ३८ व्यतीत
 वेळइ २ ९१, ३ ८४ वदनि (गु योले)
 वेळाविड ३ १११ (गु वेळाव्यो)
 सह १ २१ स्वयम्, सइं नि १ ५८ स्वयमेव
 सइसल २ ११८ स्वइसल (?)
 सकोमल २ १७१ कोमल (गु सकोमल)
 सकर ४ ५४ शकरा, शकल
 सघविउ २ ९८, १५९, १७३ [सत्यापित]
 मलयकीकृत
 सज २ १४९ सघ
 सणिच्छर ३ १०२ शनैश्चर
 सणेह २ १२७ खेह
 सरथाइ २ १६८, १८३, २१२ सार्थवाह
 सघ ३ ११६ सशा (गु सान)
 समुद्धिय ४ १४४ समुद्धीन
 सम्मत्तण १ २३२ सम्मत्तव
 सया ४ १७५ मर

सरसहिम २ १३४ शर-शरियत
 सलहिजह ३ ३० श्वायते
 सल्लण ३ ५४ [सल्लवण] रमणीय (गु सल्लण)
 सबकि १ १७७ सपमी (गु शोक)
 सवाण २ १२७ समान
 सव्वापरेण २ ७६ सवापरेण
 ससग्गस २ ८९ ससाग्गस
 ससिपाल-कम्ब ४ १९६ शिशुपाल-वाग्य
 ससिहर २ १३७, १८५, ४ ५२ शशधर
 (गु शशिवर)
 समुरउ ३ ९१ शशुरक (गु ससरो)
 सहह २ २५० (द) शोभते
 सहसत्ति ४ ११३ [सहसा इति] सहसा
 सह १ १७, १२२; २ १२९, २५० (?),
 सह १ १४६, २ २१, ६०, ६४ ३ २४,
 ४६, ६५, ९६, ४ ८३, १८४ सह
 सहोद्वर्द्ध १ १५४ स+ओष्ठकम्
 संकट २ २३५ [सकट] सकुल
 सदोहय २ २३२ [सदोहक] समूह
 सभान्णिय ३ १२७ आवित? (गु सभन्नावु)
 समुहय २ २३८ समुल (गु सामु)
 संबलिय २ २२४ [संबलित] मिलित
 सागउ २ ९४ स्वागतम्
 साणद २ १२० सनद
 सामिसाल ३ ११२ [स्वामिशाल] स्वामिधेष्ठ
 सारि २ २२० [शारि] गज पर्याण
 साल १ २८ शाल, हुगे
 सालरि ३ १०७ साली
 सासय ४ २७९ शाशत
 सामुय ३ ९१ शशू (गु सामु)
 साहु १ २१०; ४ १९६ [सर्व+सलु] सर्व
 (गु सह)

साहुणि ४ ३८ साष्ठी
 सिलोय २ २४१ श्लोक
 सिद्धि ३ ५० शिरिन्, अग्नि
 सीहविकीडिय ४ १२३ सिद्धविकीडित, तपोविशेष
 सुद्धण (द्रष्टव्य-सुमिण)
 सुक ३ १२८ शुष्क (गु सुकुं)
 सुमिण २ २४; सुहण ४ ५५ स्वम (गु समणु)
 सुवच्छ २ २५० विष्णु?
 सुवत्त २ २३५ श्रुयमाण
 सुहि २ २२९ मुहद्
 सुंवरइ (?) १ २०५ स्मरति
 सेठ ४ १९२ श्रेय
 सोमसण ४ ४० सौम्यश्व
 सोमाल २ ३३ सुकुमार, (स्त्री) सोमालिया २
 १४४ (गु सुंवाळ)
 सोयासिणि २ २५७ सुवामिनी (गु सोवासण)
 हकारइ २ ५८ आह्वयति
 हकारिणि ४ ११० आह्वय
 हट्टमाग १ २९ [हट्टमाग] विपणि
 हरियणउर ३ ६५ हस्तिनापुर
 हलवोलय २ २३७ [दे ८ ६४] कोलाहल
 हलुप्फळ २ १९९ व्माकुल [दे ८ ५९
 हलुप्फलिअं आकुलरवम्]
 हिण्ढत १ ९०, २ २३१ अमत् (गु हींढतो)
 हिण्डोलइ २ ६० प्रेङ्गोलयति (गु हींढोलो=
 प्रेङ्गा)
 हियउवप्स ४ १७५ हियोपदेस
 हिययचोर ४ १४४ हृदयचौर
 हु १ ६५ खलु
 हेट्टि १ ४२ अघस्तात् (गु हेठ)
 होकारइ २ ११३ आकारयति, आक्रोशति (गु
 होकारुं)

कङ्-धाहिल-किउ पउमसिरि चरिउ

[पढम संघि]

धाहिलु दिवदिट्टिं कवि जंपई अहुं जण! रोळु मुएविणु सपई ॥ १
निसुणह साहमि कन्न-रसायणु धम्म-कहाणउँ वहुँ-गुण-भायणु ॥ २

॥ घत्ता ॥

कउडत्तणं-भाविं विसमं-सहाविं धेणेण वि तारु नं हवि(?) ।
धणसिरि गुण-सारहु निय-भत्तारहु हुय अणिट्ट जिह अन्न-भवि ॥ ३

[१]

तिह कहविं¹ विसेसिं² सुणह धम्मु पउमसिरिचरिउ निसुणेहु रम्मु ॥ ४ "
ललियक्खर-पयडिय-अत्यसार तरुणीयणु नाउइ वहु-वियारु ॥ ५
पणमेप्पिणुं चदप्पह जिणिंदु निम्मूलुम्मूलियं-दुक्ख-कंदु ॥ ६
महसेणराय-करकमल-सरिं³ सुरु(?) लक्खण-सुं[उ?] दुन्नय-रय-समीरु ॥ ७
सारय मियक-कर-धउल-दित्ति हर-हासं-विमल-वित्थरियं-कित्ति ॥ ८
कदप्प-दतिं⁴ केसरि किसोहं पचेदिय[2A]-दुहु-भुयंग-मोरु⁵ ॥ ९ "
उप्पाडिय-दारुण-भाय-सहुं मुसुमूरियं-मोह-महारि-महुं ॥ १०
उल्लपियं-दुत्तरं-भउसमुहुं तियसिंद-नमियं-चलणारविदु ॥ ११
तियलोक [x]हुं निदलिय-माणु परमेसरु सासय-सुह-निहाणु ॥ १२
घउतीस-महा-अइसय-समगु गुण-सायरु पयडिय-भोक्खं-मग्गु ॥ १३

॥ घत्ता ॥"⁶

पणमिनि जय-सामिणि नय-सुरकामिणि वागेसरि सिय-कमल-कर ।
पणयहं सवभाविं⁷ जीएँ पभाविं कविहिं पयइइ वाणि वर ॥ १४

1 Beginning १म श्रुतदेवाय 2 ०दिहि ३ जपइ ४ मट्टु ५ सपइ ६ ०कहाणउँ
७ पहु ८ वयइउणु ९ पयम १० should it be सारय? Metro requires one
more mora ११ वइवि १२ विसेसी १३ पणमेप्पणु १४ निम्मूलुयमूलिय १५ To
rhyme properly with समीर, it should be something like "सार
१६ रक्खण १७ हार १८ प्पियारिय १९ ०दती २० ०रिमोरि २१ मोरि २२ ०सलु
२३ मसिसुरिय २४ ०महु २५ उल्लपिय २६ दुत्तर २७ ०समुहु २८ नमीय २९ तियलोकहु
Two moras are too few ३० निदलियमाणु ३१ मोव ३२ The closing
stanza of the Kāḍavaḷ is nowhere in the Ms prefixed with
this designation, which is otherwise invariably seen in such Aṅg-
bhāṣa poems ३३ ०वभावि

[२]

इहे भरहि अत्थि उज्जल-सुपेसु
 तहिं तिन्नि वि हरि-कमलाउलाइ
 धम्मासत्त नरेसरं मुणिवर
 १ गामागर-पुर-नियर मणोहरं
 उदलियं-कमल-सड-उब्भासिय
 बहुविह-जण धण-धन्न-रवाउलु
 भूसिउ धवल-तुग-धरभवणेहि
 कोमल-केलिभयण-कय सोहिहि
 २ फोप्फलं-नागवेलि^{१६}-दल यामेहि
 कयवर-चक्कमालि कुसुमालिहि
 पधियजण विइन्न-धरभोयणुं

सुपसिद्ध नार्मिं^३, मज्झदेसु ॥ १५
 कतार-सरोवर-राउलाइ ॥ १६
 स^{२B}हु सुयसालिं लोग गुणि दियवर ॥ १७
 विउल-नीर गभीर सरोवरं ॥ १८
 केयइ-कुसुम-गध-परिवासिय ॥ १९
 गो-महिस-उल-रवाउलं-गोउलु ॥ २०
 सकुल-गाम-सीमं-उच्छरणेहि^{१७} ॥ २१
 फलभर-नामिय-तुगं दुमोहिहि ॥ २२
 मडिउ गामुज्जाणारामेहि ॥ २३
 वज्जिउ दूराउल-दुक्कालिहि^{१८} ॥ २४
 विविहसय-आणदिय-जण मणु ॥ २५
 ॥ घत्ता ॥

[3A] रुइवर-नड-नट्टिहि चारण-वदिहि^{१९} नच्चिउ सुपुरिसिंहे चरिउ ।
 ३ वर गेय-रवाउलु रहस-सुराउलु महिहिं सग्गु न^{२०} अवयरिउ ॥ २६

[३]

तहिं अत्थि देसि सुरपुर-समाणु
 गभीरनीर साइय-विसालु
 मुत्ताहलं-मणि विहुम-समग्गुं
 १ कुदिदुं धवल जिणभयण तुग
 सविलास हास परिभासिणीउं
 दालिह-मु^{३B}क्क नर विगय-मोह
 विनाण विणय-दक्खिन दाण-
 गोविंद-नील-सरयंसिहर-मेहु
 २ गभीर-मुयग-निनाय-गज्जुं
 पसरिय मुत्ताहल विमल-नीरु

वर-नयरु वसतपुराहिहाणुं(?) ॥ २७
 परचक्कालधिय-तुग-सालु ॥ २८
 रयणायरं-समु जहि हट्टमग्गु ॥ २९
 सिहरग्ग-खलिय-रवि-रह-तुरग ॥ ३०
 रड-रुयउं लडह विलासिणीउं ॥ ३१
 नियरुय-तुलिय-कंदप्प-सोह ॥ ३२
 अहिमाण-सार बहु-गुण निहाण ॥ ३३
 मणि किरण-जणिय-सुरचाय-सोहु^{२०} ॥ ३४
 तपणीयं-भमुज्जल-नारि-विज्जुं ॥ ३५
 क^{२१}पूर-गध-सीयल-समीरु ॥ ३६

1 इय 2 ऊजल 3 नार्मी 4 नरीसर 5 लोमसालि 6 मुणि 7 ०६ 8 उड्डलिय
 9 उलु रवाउलु 10 भर 11 सेम 12 उच्छरणेहि 13 नार्मी तुग 14 फोफल
 15 नागवेलि 16 दुक्कालेहि 17 वइसयभोयणु 18 ०हहिहि 19 सुपुरिसुह One
 mora 18 too few in the third pada 20 सग्गु 21 वसंतपुराहिगमणु
 22 मोत्ताहल 23 ०विहुमयमग्गु 24 रयणावर 25 कुदिदु 26 ०परिभासिणिउ
 27 रहरुयहु 28 ०विलासिणिउ 29 ०मय 30 जणमोसरचायपोह 31 गजु 32 तवनीर
 33 विज 34 हाय

मरगयमणि-किरण-तिर्णकुगलु सिय-चामर-नियर-पलंव-मालु ॥ ३७
(१) पासाई धरिउ पाउस-वितालु ॥ ३८

॥ घत्ता ॥

मरगयमणि-दामिहि पवरारामेहि कोमल-केलि-ल^{4A}याहरिहि ।
पफुल्लिर्य-कमलेहि हिउ हंसउलेहि मंडिउ वावि-सरोवरेहि ॥ ३९

[४]

जियसत्तु महाउलु तहिं नरिदु	दप्पुदुरं-रिउ-कुजर-मइंदु ॥ ४०
लीलावइ नामि' तासु कत	न वम्मह गेरिणि रूयवंत ॥ ४१
धणसेणु नावँ पुरिई वरंसेट्टि	विहवेण जसु धणओ वि हु हेट्टि ^१ ॥ ४२
रावलि(१)तसु पिय एकचित्त	धणदत्तु धणावहु विन्हि पुत्त ॥ ४३
पाणप्पिय धणसिरी ^{१०} -नाउँ धूय	उवहसिय तिलोत्तम-रभ-रूय ॥ ४४
मिउ-कसिण-चाल-	सगय-निलाड ॥ ४५
वयणारपिंद-	उवहसिय-चंद ॥ ४६
पंकय-द ^{4B} लच्छि	न भूयणं-लच्छि ॥ ४७
कुंडल-विलोल-	उज्जलं-कवोल ॥ ४८
विफुरियं कति-	सिय-दसण पति ॥ ४९
पिंवाह[रोट्ट]	वर-कवुं कठ ॥ ५०
धण-हार-तुग	तणुं-तिवलि-भग ॥ ५१
वित्थिइं-रमणि	मथरिय-भामणि ^{१५} ॥ ५२
आयव-हत्थं	लक्खण-पसत्थं ^{१६} ॥ ५३
जिय वाल-रभ-	पीणोरु-वभं ^{१७} ॥ ५४
नव-कणय-गोरि	मुणि-चित्त-घोरि ॥ ५५
सोहग-खाणि	निरु महुर-चाणि ॥ ५६

॥ घत्ता ॥

रइ-रूओहामिणि सुदर-कामिणि नवजोवणं-सज्जिय-रहहु ।
खंडिय-सुर-दप्पहु गुरु-भाहप्पहु हत्थि भद्धि^{१८} न वम्महहु ॥ ५७

1 तिग्हु° 2 पासाय 3 पफुल्लिय° 4 दप्पुधर 5 नामी 6 नाचपुरिय 7 वरे
8 हदेहि 9 पक्क° Two moras are too few in this pāda 10 धणसिरीं 11 °दल्लि
12 भूयणं 13 उज्जल 14 विफुरिय 15 कवुट्ट The superfluous °ट्ट here is
most probably transferred from the previous pāda 16 वण 17 वित्थिन
18 °भामणिं 19 शायवहय 20 लक्खणपभय 21 पिणोरु 22 जोवण 23 भद्धि.

[५]

सा परिणिय^(5A) नयण-सुहकरेण
 हुय तासुं सरीरि^१ असञ्ज वाहि
 कलुण अफदइ^२ मुयइ वाह
 १ निह्लक्खणं हउं^३ कहि केत्थु जामि
 सा धरिय मरती^४ वधनेहि
 “म रोयहि धणसिरि मुयहि सोउ
 तुहुं^५ अम्हहं सरसइ जउण गग
 सावित्ति गउरि भयउइ पियास^(?)”
 ११ जसउइ-जसोय बहुणारियाउं
 जो आणा-उंडणुं करइ अञ्जुं

वइसमणहं पुत्तिं^६ सकरेण ॥ ५८
 अविआयहि मुउं^७ भत्तारु ताहि ॥ ५९
 “को सरणु असरणहि मञ्जु नाह ॥ ६०
 तुहु विरहि^८ न जीवउं खणुं वि सामि” ॥ ६१
 पाएहि पडेवि गग्गैर-रवेहि ॥ ६२
 म मुयंहि न दीसएं नाहि लोउ^(?) ॥ ६३
 कुलदेवर्यं वि^(5B)जय जयति” दुग्ग ॥ ६४
 तुह अम्हे हु किंकर भिच्च दासं ॥ ६५
 एयाउं तुहु कम्मारियाउं ॥ ६६
 वप्पेण इ किंचि वि नाहि कञ्जुं ॥ ६७

॥ घत्ता ॥

घरु अम्ह निहालहि परियणुं पालहि करहि पुज्जं गुरुसुरवरहं ।
 म वहिणि^९ विसूरहि निय-तणुं झूरति देहि दाणु मुणि दियवरहं^{१०} ॥ ६८

[६]

तहि घरु पालतिहि^{११} जाइ कालु
 विहरतु महामुणि धम्मघोसु
 अन्नाण-वट्टल तिमिरोह-हरणुं^(6A)
 जो पढइ असेसु इं वारसगु
 ११ सम तिणं-मणि-कचण-सत्तुं-मित्तु
 उव्वट्ट-गरुय-सीलग-भारु
 अइदुक्करं-तव-सोसिय-सरीरु
 उक्खर्यं तिसल्लु निज्जिय-कसाउ
 जोईसहं सकरु दहं-मयणु
 ११ मदरगिरि व जो निप्पकपु

तहिं पुरवरि आईउं गुण विसालु ॥ ६९
 आणदिय-जण-मणुं विगय-रोसु ॥ ७०
 निवाणं-महापुरि-परमसरणुं ॥ ७१
 सजमिय-चवल-इदिय-तुरगु ॥ ७२
 नव-वभ-गुत्ति-पालण-पवित्तु ॥ ७३
 पयडिय-जीवाइ-पयत्थ-सारु ॥ ७४
 दसविह-मुणिधम्म-निवासु धीरु ॥ ७५
 सिद्धि^{१२}-वहु-वद्ध-गुरयाणुराउ ॥ ७६
 नारायणु न नर-वीहि-गमणु ॥ ७७
 कमलायरु वं उम्मुक्कं-कपु^(?) ॥ ७८

1 वइसमणह 2 पुत्तिं 3 तीसु 4 सरीरी 5 मू 6 अक्खण 7 निह्लपण 8 इउ
 9 केधु 10 विहरि 11 साणो वि 12 मरति 13 गगर 14 मुसुपहि 15 तुहु 16 देवइ
 17 जयत 18 सु 19 कीकर 20 भिच 21 वारियाउ 22 एयाउ 23 मुपु
 कमारियाउ 24 खडणु 25 अजु 26 कजु 27 परियणु 28 पूज 29 दहिनि 30 दियवरह
 31 पालतिहि 32 आईउ 33 आणदिय जणमण 34 तिमिरोहहरणु 35 नेग्वाण 36 परम
 सरण 37 मसेसुइ 38 सम्मत्तिण 39 उत्त 40 पयय 41 दुक्कर 42 उक्खर्यं
 43 तिधि 44 जोइसर 45 दह 46 वाहि 47 कमलायरो 48 उम्मुक्क

दोसायरु दोस-कलंक-चंकु ओमाणण पापइ जगि मियंकु ॥ ७९
 चरचदं दिवायरु तिबतेउं(?) कह विउस-तेय-सम ज भणेय ॥ ८०
 ॥ घत्ता ॥

तव-तेय-फुरतउ उवसमवंतउ सयल-जीव-सतावहरु ।
 अखलिय-चरसासणुं पाव-^(6B)पणासणुं धम्मु नाइ पच्चक्खु वरु ॥ ८१

[७]

जगम-कप्पहुमु पुर-दुवारि लच्छीहरि चेट्टएँ भवण-सारि ॥ ८२
 उवविट्ठु मज्झि वहु-मुणिउराहँ कंचणगिरि घ कुल-महिधराहँ ॥ ८३
 सुर-सारोहि^१ महुर-पलावएहि^२ अच्चतु निसेविउं सावएहि ॥ ८४
 परिवारिउ सुह-सुदर-जणेण कप्पहुमु^३ न(?) हरियंदणेण ॥ ८५
 सो दिट्ठु मुणिदु सपरियणेहि धणसिरि-धणदत्त-धणाउहेहि ॥ ८६
 पणमेवि सूरि^४ उदति^५ साहु आसिसी देइ वर-धम्मलाहु ॥ ८७
 उवविट्ठहँ नव-जलहर-निघोमु तो पभणइ मुणिरु धम्मघोसु ॥ ८८
 “भव-सायरि भीमि अणोरपारि^६ जर-मरण-चाहि-कळोले^७-सारि ॥ ८९
 हिंडंतु कुजोणिहि दुकय-कम्मं जिउ लहइ किलेसिं^८ मणुय-जम्मु ॥ ९०
 धम्मत्थं-काम-मोक्खाहिहाणं चत्तारि हुति पु^(7A)रिसह पहाणं ॥ ९१
 तह पवरु धम्मु जिणउर भणति जिं हुतइ^९ अवरं असेस हुति ॥ ९२
 तो सो जिं^{१०} करेउउ आयरेण परियाणवि बुद्धिमया नरेण ॥ ९३

॥ घत्ता ॥

जह रयणु सलक्खणुं कोइ वियक्खणुं लेइ^{११} वियारि[वि] आयरेणं ।
 भव-सायर-तारणुं सिउ-सुह-कारणुं धम्मु वि तह पडिय-नरेण ॥ ९४

[८]

हउं^{१२} कहविं^{१३} तुम्ह धम्महु परिक्वं अवियारिउ मं मं लेहु दिक्खं ॥ ९५
 सो धम्मु सारु जहि जीव-रक्खं सो धम्मु सारु जहि नियम सख ॥ ९६
 सो धम्मु सारु जहिं सच्च-वायं सो धम्मु सारु जहिं नत्थि मांय ॥ ९७
 सो धम्मु न जहि पर-दव-हरणु सो धम्मु न जहिं पर-पीड-करणु ॥ ९८
 सो धम्मु न जहि कामिणि-पसणु सो धम्मु न जहि चारित्त-भणु ॥ ९९

1 Should it be करचण्डु? 2 Proper rhyming requires तिबतेउ,

- 3 सासणु 4 पणासणु 5 सुरवारेहि 6 पलाएवणहि 7 निसेवेविउ 8 कयसुपुद
 9 सूरि, 10 उदति 11 आसिस 12 मरोरपारि 13 *कळोले* 14 *कमु 15 किलेसी
 16 धम्मथ 17 सोपाहिहाणु 18 पहाणु 19 हुतइ 20 अवरि, 21 सोति 22 सलक्ख
 23 वियरणु 24 लेइ 25 आयरेण 26 *तारणु 27 *कारणु 28 हउ 29 कहवि
 30 परिस 31 विख, 32 *रत 33 सबथाय 34 नथिन्माय,

सो धम्मु जेत्यु इच्छा-पमाणु
 सो धम्मु जेत्यु नत्रि मोहु लोहु
 सो धम्मु न पिज्जई जेत्यु मज्जु
 सो धम्मु न खज्जइ जेत्यु मासु
 सो धम्मु जेत्यु अकलकु सीलु
 सो धम्मु जेत्यु तत्तहँ वियारु
 सो धम्मु जेत्यु सुविसुद्धु भाउ

निसि-भोयणु जेत्यु न कोहुंमाणु ॥ १००
 सो धम्मु^[7B] जेत्यु इदिय निरोहु ॥ १
 सो धम्मु न किज्जई जहि अकज्जु ॥ २
 सो धम्मु न जहि विसयाहिलासु ॥ ३
 मुक्कवुसु जेत्यु न काम पीलु ॥ ४
 सो धम्मु जेत्यु मणु निवियारु ॥ ५
 सो धम्मु देउ जहि वीयरउ ॥ ६

॥ घत्ता ॥

तिहुयण-परमेसरु देउ जिणेसरु जिय-मउँ मोह-वियारउ ।

११ अणुदिणु झाइज्जइ परु न हाणिज्जई सो जिँ धम्मु जगि सारउ ॥ ७

[९]

कन्नजलिहि^{११} पियहु जिण-वयणइँ

निम्मल्लुँ नाणु(?) देहु उज्जालहुँ

सिरिधम्मघोसँ-मुणिपरहँ वाणि

१२ उब्भिन्न-वहल-पुलयगयेहिँ^{१३}

“ससारिँ^{१४} प[8A]डता उद्धरेहिँ^{१५}

तिहिँ^{१६} दिज्जईँ^{१७} पच अणुवयाइँ

गिन्हेविणु निरु रोमचियाइँ

दिणि दिणि सा धणसिरि वम्मसील

१३ जिण-भवणहि मह-महुँ कारवेइ

तपोल-फुल्ल-आहरण-वत्थँ

वहिरधहँ^{१८} कुटहँ^{१९} वावणाहँ

अणुकपइ वत्थाहरण-दाणु

गिन्हहुँ पच-महवयँ-रयणइँ ॥ ८

सावयधम्मु पयत्तिँ^{२०} पालहुँ ॥ ९

निसुणेविणु सासय-सोक्ख-खाणि ॥ ११०

पणमेविणु मुणिपरु वुत्तुँ तेहि ॥ ११

गुरु अम्हहँ सावय धम्मु देहिँ ॥ १२

समत्त-महागुणँ-सजुयाइँ ॥ १३

वदेविणु निय भरणह गयाइँ ॥ १४

धम्मवइ वहइ महत्त-लील ॥ १५

मुणिवरहँ जहिच्छइ दाणुँ देइ ॥ १६

निय-सहिहि पयच्छइ सामि-हत्थँ ॥ १७

कर-हीणहँ दीण-दयावणाहँ ॥ १८

सुहि-सयणहँ सउहेइँ माणु ॥ १९

॥ घत्ता ॥

१४ जिण^[8B]सासणि भत्तहँ दढ-समत्तहँ^{२१} धण-हीणह उम्मुवँ-भय ।

धणु देइ जहिच्छईँ जो ज वछइँ धणसिरि जगमँ कँप्पलय ॥ १२०

1 Throughout जेत्यु 2 बोह 3 पीज्जइ 4 मज्जु 5 कीज्जइ 6 अकलु 7 मसु
 8 मुक् 9 नत्तहि 10 निवियारु 11 सुविसुद्ध 12 नियमय 13 हर्णीज्जइ 14 सोवि
 15 कन्नजलेहि 16 गिन्हहु 17 महवह 18 निमल्लु 19 उज्जालहु 20 पयत्ति
 21 धम्मघोसु 22 सोख 23 वमहिँ 24 वुत्तु 25 ससार 26 उद्धरेहि 27 तिदि
 28 दनइ 29 महासुणि 30 महिमहु 31 दाणु 32 वय 33 हय 34 पहिरधह
 35 कुटह 36 दीयावणाह 37 वया 38 सवेउइ 39 समत्तह 40 उमुक्
 41 जहिच्छइ 42 वछइ 43 जगमु 44 कप

[१०*]

पेक्खेविणु धणसिरि दाणु दिंति
न भणति किचि अग्गइ भएण
“अइधम्मसील निच्छिन्न-नेह
निकारण पूरइ परहँ हत्थ
परियणहु मग्गि नं केव इहु(?)
त कहिउ ताहि निय-परियणेण
“मइ दिन्नं सहत्थिं सब-काल
कंचणु तिणु मत्तिउ धम्म-कज्जि
एवहि विमुक्क-मज्जाइयाउ
गुण दूसहिं करहिं अवन्न-याउ
महु एहइ अनसरि काइ जुचु
अहवा मिउ मणहरु सुय-महत्थु

जसग्गइ-जसोय मच्छरु वहंति ॥ १२१
जंपति परोक्खहि सहु जणेण ॥ २२
घरु लुडइ अम्ह नणद एह ॥ २३
म कहवि भूय एहिथ(?) घरत्थ” ॥ २४
मायाविणु पयडिउ नाइ विहु(?) ॥ २५
धणसिरि परिचिंतइ नि[१A]अमणेण ॥ २६
आसासियं दीण अणाहँ वाल ॥ २७
निक्कटइ भाइहिं तणइ रज्जि ॥ २८
विसहंति न भाउज्जाइयाउ ॥ २९
खलु चिंतहि व[धिहिं] गरु[य]-पाउ ॥ १३०
कि चयमि सयलु धरु सौरु वित्तु ॥ ३१
को जूयहँ छंदि” चयइ वत्थु ॥ ३२

॥ घत्ता ॥

पूरिय-हियइच्छा आणप्रडिच्छा वंधन काइ व दारियहँ ।
सुद्धं वि पडिक्कलहँ निंदणंसीलहँ उइइ चदि किं तारियहँ ॥ ३३

[११]

अंइनिगुणहँ गुरुं यण हारियाहँ मोहिज्जइ को वि न भारियाहँ ॥ ३४
महु वयणु न वंधन जइ करति तो चयमि गेटु नवि एत्थु भति” ॥ ३५
अविचेय-हुयासणु जणिं जाभ्यं ईसी सग्गिउं रोसुं ताम्ब ॥ ३६
“इह जसमइं दुम्मइ दीह-केस तिह करउ होइ जिहँ पइहि वेसं ॥ ३७
आएविणु किंचि कलकु अज्जु पाडेमि सीसि” जसग्गइहि वज्जु” ॥ ३८
एउ चिंतिवि धणसिरि कुडिल-चित्त जसग्गइ” करि लेविणुं तिणं वुत्त ॥ १३९

* Such readings of the Ms which have a single consonant in the place of a double one required by the grammar and metre have not been recorded any further, as they are a common feature of the orthography of our Ms. As the number of such readings so far recorded is sufficient to give an idea of this feature, it would not serve any useful purpose to continue noting them down. 1 प्पर 2 लुडइ 3 घाह 4 प्परथ 5 पग्गिउ 6 परिचिंतये 7 दिधु 8 सहर्था 9 आसासिय 10 हणाह 11 एहइ 12 प्पर 13 यार 14 जुयइ छदी 15 हारियह 16 सुद्ध 17 परिक्कटइ 18 निदण 19 उइइ 20 रइ 21 गुण 22 व्रति 23 हुयासण जणिय 24 ज्जाअ 25 सबटिय 26 रोस 27 जसमइ 28 विव 29 वेम 30 पाडेमि 31 सिंसि 32 जसवइहि 33 नसग्गइ 34 लेविणु

कय-भंडणं जती^१ पइहि^२ पासि
 “ससारि सुदुछहु मणुय-जम्मुं
 तुहु निम्मलि वसि विसालि जाय
 अकलकु सीलु वारेहि वच्छिं
 ३ जा तीमइं मलिणं-चरित्त होइ
 नीलज्ज नाहिं गुरुयणु गणेइ
 आयत्तवि^४ वप्पो इ नायर कु^(१)
 परपुरिस निहालणि दोस-जुत्त

जह सुणइ कतु पहिलइ पओसि ॥ १४०
 पालेहि पुत्ति जिण-भणिउ धम्म ॥ ४१
 न सीय महा^[10A]सइ तुज्झं माय ॥ ४२
 पीणुन्नय-यण-ओनमिय-वच्छि ॥ ४३
 तहि वत्त न पुच्छइ कोवि लोइ^५ ॥ ४४
 मसि-कुच्चइं मुहि ज निर्यहं^(१)देइ ॥ ४५
 छिन्निज्जइ सहुं होट्टेणं नक्कुं ॥ ४६
 सब्भाओ वचइ नियय-कत ॥ ४७

॥ घत्ता ॥

॥ गुण-सीलालकियं नारि अपकिय वहुइ कमलिणि^६ जेम जलि^७ ।
 वदिज्जइ लोएहि गरय-पमोएहि चद-रेह जिं गयणयलि^८ ॥ ४८

[१२]

तिं धणसिरि-वयणिं ताहि कतु
 धणदत्तु भिउडि भगुर-निडालु
 ११ “दुचारिणि^९ गेहिणि मज्झु एह
 पालोत्ति-त्ततु जिह बुडिल भाउ
 फुडु अन्न पुरिस-वड्ढाणुराय
 ता दुट्टहि कि सिर-कमलु लेविं^{१०}
 सहसत्ति न करणह एउ जुचु
 ११ चित्ततहु तसु मणि एह इट्ट
 उअविसइ तूळि^{११}-पल्लकि जाव
 पभणिय महु गेहहु नीसरेहि^{१२}
 पलक्खियं नारि जि फिट्ट-चरित्ति
 पलक्खियं नारि सील-गुणत्ततु

पज्जलिउ हुयासणु जिम्प झियतु ॥ ४९
 उल्लसिय-सेय-जल विंदु-जालु ॥ १५०
 चचल-मइ ना^[10B]रइ विज्जु-लेह ॥ ५१
 कुल-दूसणि दुन्नय गेह पाव ॥ ५२
 ति धणसिरि जपइ एह वाय ॥ ५३
 अह नक्कु सहोट्टुं कप्परोविं^{१३} ॥ ५४
 अवियारिउ कज्जु दहेइ^{१४} चित्तु ॥ ५५
 वासहर-मज्झि सहारिसु पइट्टं ॥ ५६
 हय पहि पहारि[हि] हियइ ताम्प ॥ ५७
 अज्ज वि महुं सेज्जहि^{१५} आरहेहि^{१६} ॥ ५८
 पलक्खियं नारि जि^{१७} बहुएहि भुत्ति ॥ ५९
 आणत्तडिच्छी जा नवि कतहु ॥ १६०

॥ घत्ता ॥

उम्मगि पयट्ठी तरण तरट्ठी नव कुदेंदु-समुज्जलियं । [11A]
 वे-पइं-अणुत्तली (?) जिह नइं पूरिं दोन्नि वि^{१८} पाडइ कुलइं निर्यं ॥ १६१

१ मइणु २ जती ३ पइहि ४ जसु ५ मह ६ तुसु ७ वच्छ ८ जेवइ ९ मणिण,
 १० न ११ लोए १२ कचइ १३ य ववइ १४ भायनुवि १५ होहेण १६ नक्
 १७ लकीव १८ कमलीणि १९ जले २० हगुरि निहउ २१ दुचारिणी २२ नावइ
 २३ मिरिकमलु लेवि २४ कप्परोमि २५ रहेइ २६ पइइ २७ तूळी २८ निसरेहि २९ महु
 ३० सेनहि ३१ आरहेहि ३२ पलीकिय ३३ पलकिय ३४ ज ३५ समुज्जलियइ ३६ ववइ
 ३७ आणुत्तली ३८ पूरिं The rhyming is defective ३९ दोन्नि ४० नियडुछइ

[१३]

जसजइ पिय-वयणि^१ निदुरेण
तुडुडु(?)^२ गरुय-दुक्खह भरेण
सोहग-मडप्फरुं भग्गु केम
उम्मूलिउ कह सुरयाहिलासु
सताउ वियंभई हियएँ केम
रोवंतिएँ निवडहि उज्जलाइ
“एउ अज्जु^{11B}काइँ विणु कारणेण
“अवराहु न जम्मोवि कियउ कोइ
हउ सब-काल पाणाहँ इडु
भयँ बुद्ध हरिणि जिह दिडु-सीहँ
सा रयणि न केवँइ खयहु जाइ

विज्झाइय वण-लय जिह दवेण ॥ १६२
सिरि ताडिय नावइ भोग्गरेण ॥ ६३
घीरेण रणगणि^४ भीरुं जेम ॥ ६४
नइ-पूरिं^५ जिह दोत्तडि-पलासु ॥ ६५
नव-जोवणि वम्महँ-जलणु जेम ॥ ६६
असुयइ नाइ मोत्ताहलाई ॥ ६७
महु रुडु नाहु” चितइ मणेण ॥ ६८
निक्कालइ भईं मंदिरह तो वि ॥ ६९
विस कदलि जिह द[इ]एण दिडु” ॥ १७० ॥
जरिय व मुयइ नीसासँ दीह ॥ ७१
वर-दाणु सुपत्तेहिं दिणु नाइ ॥ ७२

॥ यत्ता ॥

बहु-अट्ट-दुहट्टई
उग्गमिउ दिवायरु

भग्ग-भरट्टई
हय-दोसायरु

तहिं चिंतंतिहि^{११} निसि गलिय ।
सा रइ-भवणह निक्कलिय ॥ ७३ ॥

[१४]

आरत्त-नयण, विच्छाय-वयण
दरमलियँ-कति, कलुण रुयंति
आहरण विवजिय विगय-हार
जं जसवँइ” एहावत्थ दिडुं
“कलुण रुयंति तुहु वंधवेण
न वि जाणउं कारणु किं पि अज्जु
“म रुयहि वच्छि विसहहि मुहुत्तु”
“धणदत्त कहहि एहुं फुडउं मज्झु
जंपइ कणिट्टु “सच्छंद-लील
निसि समईं अज्जु तं तइएँ(?) बुत्तं

उम्मुक्क-हास, पस[12A]रत-सास ॥ ७४
उव्विग्गं दीण, निसि सयल खीण ॥ ७५
उच्चिणिय-कुसुम नं कुद-साह ॥ ७६
धणसिरि सवकि जिह हियइ तुडुं ॥ ७७ ॥
पिट्ठिवि निक्कालियँ घरहु तेण ॥ ७८
दुव्वयणइ जपइ जिह अलज्जु” ॥ ७९
हकारिउ वंधवु तीएँ वुत्तु ॥ १८०
अवरज्जु काइ जसवइएँ तुज्जु” ॥ ८१
दुच्चारिणि एह अ[12B]णज्ज-सील ॥ ८२ ॥
पर-पुरिस-निहालणि दोस-जुत्त ॥ ८३

॥ यत्ता ॥

अवगणिय-परत्तिं”
उव्वेव-करडई

दुडु-कलत्तिं”
फुट्टइ भडइ

ददचारित्त-विवजियइ” ।
काइ-मि” किज्जइ धरि थियइ” ॥ १८४

1 पीयवयणी 2 for तुडुट्टि or उत्तट्टि ? 3 मडफुर 4 रणगणि 5 हीर 6 पूरि
7 वियहइ 8 नवजोयणि वसह 9 मई 10 भव 11 सीय 12 निसास 13 चीतंतिहि
14 दरवलिय 15 उव्वीग 16 जसवइ 17 दिह 18 तुइ 19 निक्कलिय 20 महु 21 समई
22 वुत्तु 23 परत्ती 24 कलत्ती 25 विवजियइ 26 गरडइ 27 काइमि

[१५]

“धवलं पि कसिणु कसिण पि धवल
ता अत्थि जाणुवमु इत्थि-राउ
चित्तेविणु धणसिरि भणइँ “भार्थ
‘धम्मोवणमु मइँ दिट्ठु पुत्तं
निहोस महासइँ विणयवत
धणदात्ति चारु वियक्खणेण
अह अन्न-दियहि पिय भासिणीएँ”^{१०}
जह सुणइँ कतु पयडक्खरेहि
” “महु वयणु निसामहि हल्लेँ” [ज]सोएँ
वहु पुत्तेहि लंभइँ मणुय-जम्मु

॥ घत्ता ॥

निम्मल-कुल-दूसणि अइ-सुह-णासणि” सुहि-वध-लज्जावणिएँ”^{११} ।
म पाउ वियभहि इह-पर-लोइ [चोरिइ वहु-दुईँ ?] पावणिएँ” ॥ १५

[१६]

तिं वयणि कोवुत्तसिर्थ-सेउ
“महु अत्थि सुवन्नह भार लक्ख
विहुम कक्केयणं तार हार
कुडल-मणि-नेउर ककणाइँ
” कुकुम-कत्थूरी-चदणाइँ
दीसति न मदिरि जाइँ जाइँ
इह अज्ज वि चोरत्तणुं करेइ
आविउ जसोय सेज्जहि” घइँ
उत्तारिय सेज्जहि पन्दि देवि
” [14A] सुँयरइँ जसोय निययावराहुँ
हउँ सील-सुनिम्मल-उभयपक्ख
पँइ-दियहु पयत्ति”^{१३} अवयरेवि”^{१४}

पित्तवइँ जसोयहि [13B] कतुँ एउ ॥ १६
वज्जिदनील मरगय असख ॥ १७
सोदामणि किरण-फुरत दोर ॥ १८
वहु-भोलइँ विविह-विभूतणाइँ ॥ १९
सुपसत्थइँ वत्थइँ अडघणाइँ ॥ २००
हरियाइँ जसोयइँ ताइँ ताइँ ॥ १
गाढ ति धणसिरि सिक्खवेइँ” ॥ २
सा दुट्ठ भुयगि [व] तेण दिट्ठं ॥ ३
निब्भच्छिय पुणु हिय उम्मूलेवि^१(?) ॥ ४
“महु काइँ विरत्तउ आहुँ(?) नाहु ॥ ५
सीया इय क्रिय चारित्त-रक्ख ॥ ६
जमह विनवि(?) पिउ सभरेवि ॥ २०७

1 परित्तर ताम्य हा 2 चित्तविणु 3 हणइ 4 हाइ 5 पत्त 6 इय 7 महासइँ
8 कुलदूसणि 9 जसग्घइ 10 “भासिणिए 11 धणसिरिए 12 हते 13 कइइ
14 “भासणि 15 “लज्जावणीए 16 Mib-sing 17 पावणीए 18 “वुत्तसिउ 19 ।
20 सुपत्तव 21 वज्जिद 22 कक्कयण 23 सोदामणि 24 चोरत्तरणु 25 सेज्जहि
26 दिइ 27 (?) 28 सुपरइ 29 निययावराहु 30 (?) 31 “सुनीमल 32 पँ
33 पयत्ती 34 अवयरेहि

॥ घत्ता ॥

जिह लच्छि उर्विदहुँ रोहिणि चदहुँ तिम्र हउँ कंतहु प्राण-प्रिय ।
किं अन्नासत्तउ तेण विरत्तउ अज्जु न जाणउँ का वि प्रिय?" ॥२०८

[१७]

रोवंतिई निसि परिगलिय ताहि रवि उग्गउ निग्गय भवण-चाहि ॥ ९
धणसिरिहि विहाणइ कहिउ साहुँ पल्लकहुँ पाडिय देवि पाउँ ॥ १०
परितुट्टी धणसिरि त मुणेवि "वसि वट्टहिं वधव मज्झु वे वि" ॥ ११
अह तीएँ य वि(?) भोगतराउ दोहग्ग-कलंफिउ इत्थि-भाउ ॥ १२
चोरि ति जि दुस्सहुँ अलिय-आलु पावेसइ तइय भयंकरालु ॥ १३
"मं रोइ मुंघे" फुसि लोयणाई बहु-असु-धारे-धोवजणा[14B]ई" ॥ १४
"साहेहि धणावह फुडउँ" कज्जु अवाडिय काँइ जसोय अज्जु" ॥ १५
पभणइ धणावहु नट्ट-नेहु "धरु अमहँ मुयउँ अभव एहु ॥ १६
फुडु तई जि वुत्तुं पयडक्खरेहि कुल-दूसणि चोरी परिहरेहि" ॥ १७
"मई जाणिउ वधम तुहु वियहु तई" जेहउ अशु न को वि वहु" ॥ १८
उवएसु दिशु ण वुत्त चोरि तुहु रोहिणि लोह-भुयंग-मोरि ॥ १९
सम्माणहि सुदर-गुण-निहाण अह तायह केरी तुहुँ आण" ॥ २०

॥ घत्ता ॥

अवरोप्परु रत्तह वधु-कलत्तह सबह चित्तई" कजड-निहि" ।
विहडाणेवि पयडई नेहि जडियई धणसिरि को वि अउवँ विहि ॥ २१

[१८]

जिणभवण-विंव-न्हवणचणाई" मुणि-दाणई तित्थ-पभावणाई ॥ २२
कुषतिहि वोळिउ ताहि कालु घर-चासु मुएविणु दुक्ख-जालु ॥ २३
दाऊणं दाणु हरिसिय-मणेहि [15A]अणगारं-दिक्ख पडिवन्न तेहि ॥२४
त माया सल्लु न धणसिरीएँ आलोईउँ सजम-कसिरीएँ" ॥ २५
घारेइ" सुदुद्धरुं वभवेरुं सजमि" मणु निच्चलु नाड मेर ॥ २६
उग्गियइ विस व दूरेण भोग परिहरिय सयल सावज्ज जोग ॥ २७
तव-चरणु चरति विचित्त-भेउ वदति नमति जिणिद-देउ ॥ २८

- 1 विदहु 2 रोवतिय 3 पल्लकहु 4 प्पाडिय 5 प्पाउ 6 परितुहि 7 वेवि
8 One mora too few 9 रि दुसहु 10 मुचे 11 जासवरवोवणणाह 12 फुड
13 मुयइ 14 पुनु 15 तह 16 नहु 17 ण 18 तुपु 19 उसाण 20 चित्तहु
21 निहि 22 पडियइ 23 भाउव 24 ंभवणचणाह 25 दाउण 26 जाणगार
27 अलोइउ 28 कपीरीए 29 वारेइ 30 सुदुधर 31 यमवेद 32 सरमि

सज्ज्ञाउ करति पढति नाणु
दस विहुँ मुणि-धम्मु समायरति
भावति दुवालसं भावणाउ
विहरवि महि-मडलि विगय-सकु
भावेण सरीरइँ सलिहेवि

ज्ञायति^१ चउविहुँ धम्म-ज्ञाणुँ ॥ २२९
उवसगं परीसहँ निज्जिणंति ॥ २३०
गिन्हमि दिंति जायावणाउ ॥ ३१
सम्मत्तणु पालिउ निकलकु ॥ ३२
मणि दिवदि द्वि जिणु सभरेविँ ॥ ३३

॥ घत्ता ॥

दसण-गुण-सारइँ
सुह-ज्ञाणुँ [15B] करेविणु

[xxxxxxx] पालेइ पंच महवयइँ ।
अणसणु लेविणु देवलोइ सवइँ गयइँ ॥ २३४

॥ प्रथमसंधि' ॥

*

॥ [विईय सधि]

भव-जलहि-जाणयत्त
वोच्छामि जमिह वित्त^{११}

वीर जिण पणमिऊण भावेण ।
धणसिरि-धणदत्त-नामाण ॥ १

॥ घत्ता ॥

सुर सोक्खइँ भुजेवि
पुणरवि अवइन्नइँ^{१२}

देवलोइ मोहिय-भणइँ ।
भरह-रोत्ति पच वि जणइँ ॥ २

[१]

सापय-महापुरि सत्थवाहु
अवगाहियँ-सायरु सिद्धिवतुँ
तसु गेहिणि^{१३} नामि चदलेह
१४ धणदत्त धणावह पुद्य-वुत्तँ
किँउँ [16A] पढमहु नाउँ समुहदत्तु
पइ-दियहुँ वे वि^{१५} उवहसिय-काम
गभीर-मुत्ति न^{१६} सुर कुमार
कमल व^{१७} सुनेत्त पसन्नँ-वेस
१८ चदणँ दुमो व सीयल-सहाव

निय त्रिहँव-विणिज्जियँ-सग्गनाहुँ ॥ ३
वहु-देसि पसिद्धुँ असोगदत्तु ॥ ४
नव जोषणँ कचण-वन्न-देह ॥ ५
सुरलोयहु तहि उवयन्नँ पुत्त ॥ ६
वीयाहुँ निवेसिउँ उसहदत्त ॥ ७
वडुंति ससि व कलाहिराम ॥ ८
सुदर पुर-कामिणि^{१९}-हियय-हार ॥ ९
सूरो व सुतेय अदिदुँ-दोस ॥ १०
आरूढ-महागुण नाइ भाव ॥ ११

१ ज्ञायति २ बहुविहु ३ ज्ञाणु ४ दसविह ५ उवसहसद ६ परिसण
७ दुवल्लय ८ सहरेवि ९ Missing १० रसाणु ११ धीत्त १२ भवइँनइँ १३ विह
१४ विणिज्जिउ १५ पग्गनाहु १६ अवगाहिउ १७ सिद्धवतु १८ पस्तिधु १९ ~~~
२० चदलेहिँ २१ नवजोषण २२ वत्त २३ उववत्त २४ किय २५ पीयाहु २६ विवेसि-
२७ पइदियधु २८ वेवे २९ व ३० कामिणि ३१ व ३२ सुपसन्नवेस ३३ भविह
३४ दु चदणदुमो व

॥ घटा ॥

वधवजण-चल्लह
लघियं-रयणायर

गुरुयणि^१ विणिय मइंद-गई ।
राहव-लक्करण दोधि नई ॥ १२

[२]

हृत्थिणउ[र]-पट्टणि जय-पयासि
कचण-मंणि-निर्मिय-भवण-कम्मिं
[16B]इच्चवई आसि^२ सखाहिहाणुं
जिणसासणं पकय-चचरीउं
जीवाजीवाउं-पयत्थ-जाणुं
सीलवइ नाउं^३ पिय तासु इइं
चद-मुह तुग-यण पिहु-कलत्त
धणसिरिहि जीउ वद्विय-पमोए^४
भुजेवि भोग सहुं अउराहिं
सीलवइहि सा उप्पन्न धीयं

नाणाविह-चहुदेसिय-निवासि ॥ १३
पवणुद्धुय-कोडि-पडाय-रम्मि ॥ १४
कुजरु इयं पवरं-पयट्ट-दांणु ॥ १५
पडिवन्नाणुवउं कुल-पईउ ॥ १६
दक्खिन्न-महोवहि गुणनिहाणु ॥ १७
सीयं व महासइ गुण-गरिइं ॥ १८
पिय-भासणि^५ जिण धम्माणुरत्त ॥ १९
चिरु कालु वसेविणु देवलोए ॥ २०
कचणमणि सोमणि^६ (१) यणहराहिं ॥ २१
विट्ट पुत्तहं उप्परि पवर-रुयं ॥ २२

॥ घटा ॥

नचंतिहि^७ तरुणिहिं
वज्जतेहि तूरंहि

पट्टणि लोयं-सुहावणउं ।
ससि^८ किउं वज्जावणउं ॥ २३

[३]

सुमिणतरि जणणिणं^९ कमल-वन्न
तिं दिन्नु ताहि पउ[म]सिरि नाउं
भमरजण-नील-सिणिउं-केस
नीलुप्पल-लोयण वयण-चद-
उज्जल-कवोल-लावन्न-कति
विवाहर सुललिय कवु कठ
कप्पहुमं-पहव-चारु-हृत्थ
गभीर नाहि^{१०} तिपली-तरग-

सिरि दिट्टु महा-पंकय-निसन्न ॥ २४
नव-जोवणुं पत्त मणाभिरामु ॥ २५
पचमि-ससि-सुदर-भाल-देस ॥ २६
उवहसिय-लच्छि-लीलारप्रिद ॥ २७
सिय-दसण-किरण-धवलिय-दियंति^{११} ॥ २८
तुट्टुगं-चीण-यणहार-लट्ट ॥ २९
सुविभत्तय-चरल(?)मण प[17B]सत्थ ॥ ३०
सगय-रोमाजलि-रुइरमगं(?) ॥ ३१

१ गुरुयणिद २ मइंदमइ ३ लघीय ४ मणि ५ नीसिय ६ कांति ७ इहवई
८ जासि ९ इहाणु १० इव ११ पवर १२ पयट्ट १३ जिणसासणि १४ ककयचचरिउ
१५ पडिवन्नाणुरय १६ जीवाजीवापय १७ दाणु १८ नाउ १९ इइ २० सीह
२१ गरिइ २२ भासणि २३ पमोज २४ (?) २५ धणहराइ २६ घीय २७ उदय
२८ वचंतेहि २९ लोए ३० संखी ३१ कीद ३२ जणणीय ३३ नवजोवण
३४ सणीद ३५

विंनिय(?) व पिहुं वर कलत्तुं
रत्तुपल-दल-सोमाल-चलणि
आवज्जिय-सयल-कलाकलाव
केयइ-कप्पूर-सुगध-सास

पीणोर्ह-जुयलु जलहर भमतु ॥ ३२
नह-ससि-भऊंह मथर-गामणि ॥ ३३
कडुयाविय कल-कोइल-पलाव ॥ ३४
लीलावहुयं-सुरवहु-विलास ॥ ३५

॥ घटा ॥

उन्नय-यंमुन्भव
अहिणत्र-गुण-सुदरि

आसासिय-तिहुयणं-जयहु ।
चार्यं-लट्टि मयरद्धयहै ॥ ३६

[४]

एत्यंतरि पत्तुं वसतु मासु
" [18A] कंकेलि^{१४} - फुल्ल-परिमल-सुयध
मजरियं चूय फुल्लियं अणत
आरत्तं-कुसुम रेहहिं पलास
उत्थरंइ महुरं कोइल-निनाउ
चच्चरिउं दिति उव्भिय वि हत्यं
" सा अन्न दिवहि पउमसिरि वांल
मयणाहि-तिलय कय-चयण-सोह
नव-चपर्यं-त्रिरइय-कन्नपूर
कठट्टिय-रयणाहरण-हार
भुय विनिहियं-नवककण विचित्त
" मणि-मेहलं-मडिय विउल-रमणि

वम्मंह-प्रिय-वधउ वर विलासु ॥ ३७
उम्मच्चि^{१५} (?) वियभिय-चहल-गध ॥ ३८
अणुणिज्जाहिं तरुणिहि कुविय कत ॥ ३९
न मयण विहलं^{१६} - विरइयं^{१७} - पासं ॥ ४०
न वम्मह-धणुं-हुकार-राउ ॥ ४१
मय धुम्मिर नच्चहिं तरुणि-सत्थ ॥ ४२
सिय-कुसुमं-दाम-सत्थियं-वाउ ॥ ४३
गडयलालिहियं सुपत्तलेह ॥ ४४
कुडल-मणि-किरणतरिय-सूर ॥ ४५
यणजुयलं-निरेसिय-तार-हार ॥ ४६
सद्यगि^{१८} य हरियदण विलित्त ॥ ४७
घरनेउर भूसियं-चार-चलंणि ॥ ४८

॥ घटा ॥

आएसि^{१९} जणाणिहि^{२०}
[18B] पियसहि-परिवारिय

आणदिय मणि पउमसिरि ।
गय उज्जाणि अउव सिरि^{२१} ॥ ४९

[५]

" उज्जाणु नियवि हरिसिय-मणेणं
" सहि पेक्खु पेम्बु उज्जाण-लच्छि

करु उच्चिभि भणंइं घसतसेण ॥ ५०
पल्लविय-त्तरणं-त्तरर मयच्छि ॥ ५१

- 1 3 moras less 2 पपिउ 3 वल्लु 4 पीणोरा 5 एहमसिमयुह 6 पउ
7 कडुयाविय 8 लीलावहुप 9 तिहुयणि 10 चाउ 11 महरययहु 12 पउ 13
14 ककेलिय 15 उम्मच 16 मजरीय चूय 17 फुल्लिय 18 ज्जारत्त 19 विहलं
20 विरइय 21 मास 22 उच्छरइ 23 महुर 24 धणु 25 चच्चरिहु 26
यवियत्थ 27 पउमसिरि 28 कुसुम 29 सबलीय 30 उदाहियं 31 धंपप
32 उयाण 33 नविदिय 34 सत्थी 35 मेहर 36 मुसिय 37 चलय
38 आरोसि 39 जणाणिहि 40 ज्ञाओवमिदि 41 मणेण 42 मणइं 43 उरुणि

अवलोयहि चंपय तिलय चूय
भमरउल-मुहल फुदिय असोय
पवणाहय तुंग तमाल ताल
धव-लउय-जूहि[-नन]-कुंपलाइँ(?)
उर्मिह-दलावलि किंकराराइँ(?)
अलि वचैवि केयइ वरलें लगु(?)
उचिभय-करअगुलि एह जाई
पाडल-तरु मउरियउ एह पेक्खु
सहयारुं महादुमु एथु लोइँ^१
नाणाविह-कीलइ जाहिँ^२ रमेविँ^३

तिन्निवि रइनाहह वाण-रुय ॥ ५२
विरहिणि-जण-जणिय-महंत-सोय ॥ ५३
नचंति नाइ वेयाल काल ॥ ५४
छम्मासइँ नइँ^४ मोत्ताहलाइँ ॥ ५५
उववहहिँ^५ अणोवम कणय-छाय ॥ ५६
जं जसु मणिइु त तासु लगु ॥ ५७
हक्कारइ भमर-जुयाणुँ नाइ ॥ ५८
माणिणिजेण-माण-निमूल-दक्खु ॥ ५९
हिडोलइ सहुँ पिययमइ कोइ ॥ ६०
पउमसि[रि] भमइ वणि नाइ देविँ^६ ॥ ६१

॥ घत्ता ॥

सहीँ^७ का विँ^८ जंपइ
इह माहविँ^९-भंडवि

“रवि वट्टइ निट्टर-फिरणु ।
पिय-सहि घइसहुँ^{१०} एक्कु खणु” ॥ ६२

[६]

एत्थतरीँ^{११} पत्तुं समुददत्तु
माहवि-लथं-भडवि सुहँ-निविट्टुँ^{१२}
“कदप्प नराहिन-रायहाणि
मुहँ-कमलँ-सुरहि-नीसास-लुद्ध
कि वण-सिरि पयडिय-पाडलच्छिँ^{१३}(?)
रँइ मयण-रहिय किँ^{१४} नाग-कत्तं
विग्गिय-मणु ताहि नियंतु रुँउं
मयणाउरु उवेळतँ-अगु
सो सत्थवाँह-नदण-वरिडुँ^{१५}
“कि एहु फणिंदु सुरिंदुँ^{१६} रंइँ^{१७}
रइ-रहिउ मयण किं नागकेँउँ^{१८}”

मंधर-गँइ कुजरु नाइ मत्तु ॥ ६३
पउमसिरि तेण सहुँ सहिहि दिट्टु ॥ ६४
का एह किसोयरि नवजुयाणि ॥ ६५
लीलारविंद-हय-भमर-मुद्धं ॥ ६६
[19B]सुर-सुंदरि किँ^{१९} वसत-लच्छिँ^{२०} ॥ ६७
विज्जाहरि किव सुवत्तं-वत्त ॥ ६८
तियसोँ^{२१} इव निच्चल-नयँणु हूँउँ ॥ ६९
ठिउ मँतेहि [वसिकि]ँउँ न भुयँणु ॥ ७०
पउमसिरि-णय[ण]ँ-गोयरि पइँट्टुँ ॥ ७१
नारायणु सूरु कुयेरु चट्टु ॥ ७२
चिततिँ^{२२} सहि उल्लसिँउँ सेउ ॥ ७३

1 रपनाइह 2 सोह 3 घइरह उगुहिपुचलाइ 4 नइ 5 उमेह 6 उववहहिँ
7 छे वि 8 रग 9 जाइ 10 जुपाणु 11 माणणि 12 सहिपाह 13 लोए Pro-
bably to be corrected to जोइ 14 Meaning? 15 रमेवि 16 देवी 17 सहि
18 कप 19 महाप 20 पइसह 21 एत्थतरी 22 घत्तु 23 मधरगय 24 लइँ
25 सहु 26 निविट्टु 27 सुहु 28 कमउ 29 उद 30 पाडलच्छि 31 केम्प 32 रय
33 नि 34 नागकत्त 35 सुयस 36 मणु 37 र 38 पिउ सो 39 निच्चलु णयण
40 दूउ 41 उवेळत्तु 42 Three moras too few 43 ययवाहु 44 वरिहु 45 नय
46 पइहु 47 सुग्गिहु 48 हउ 49 नागकेँउ 50 चिततीँ 51 उलसीउ

॥ घत्ता ॥

आणद-जलाउल्ले सो
जाणउ राय-परावस-

[सा] मुह-ल्योयण चचलियं^(१) ।
देह परो^[20A]प्परु तिहि मिलिय ॥ ७४

[७]

“वरल-खण-भूसियं-ललिय-देहु
तहि मुणिवि भाउ सवायरेण
“सपुत्र ससि व मणाभिरामु
तो” भणइं पियकरु “मुणसुं भदे
सिरि विजय-नराहिय दिन्न-छत्तु
इह पुरवरि आइउ सत्यवाहु
[20A]मुदरि नामेण समुहदत्तु
साहेहि” सुयणु कह एह वाल
“इह नयरि सेट्टि नामेण सपु
तसु घीय एह सुदर कुमारि
सहि-मित्तोहिं विहि-मि” वियक्खणेहि
कर जोडिउ तीए कुमारु बुत्तु
उवविसहि मुहुत्तुं महाणुभावं

सहि जाणहिं को इ जुयाणु एहु” ॥ ७५
पुच्छइ तसु मित्तु वसतसेण ॥ ७६
एहु कासु[पुत्त त]सु किं वं नामु” ॥ ७७
प्रियमाहवि-महुरालाव-सदे” ॥ ७८
साएयपुराउं असोगदत्तुं ॥ ७९
तसु पढम-पुत्तु वर सिरिय-नाहु ॥ ८०
जो जणणि वं मन्नइ पर-कलत्तु ॥ ८१
कसु तणियं अणोपम-रूय-त्ताल” ॥ ८२
जसु सिद्धुं महानिहिं” पउ[म]सखु ॥ ८३
पउमसिरि नाउं मुणि हियय-हारि” ॥ ८४
कुल-जणय-नामुं तहि कहिउ तेहि ॥ ८५
[21A]“इय माहवि-मडवु हरियं चित्तु ८६
पिसुण वं सुरं-कर-जणिय-तावं” ॥ ८७

॥ घत्ता ॥

अव्भत्थियं-सारि [xxxxxxx]” वयणुं वसतहि” तेण किउ ।
“ओसहु” निर मिट्टु विज्जुपइइ अहु जण कासु न होइ” पिउ ॥ ८८

[८]

पउमसिरि ससज्जस तर[ल] नयण
नीसास-समीरण चचलाइं
सख-सुय-समुह योलइ वसत
पडिपत्ति कुमारुं करहि मुद्धे”
सहि वयणु सुणिउं सील[व]”इ^(१)-जाय जपइ इसीसि”-खलत्त-चाय ॥ ९३
“सागउं रइ-वज्जिय पचवाण

ठिय लज्जोहामिय-नमिय-वयण ॥ ८९
गणयति केलि-पंकय दलाइं ॥ ९०
“इहं पियं सहि” पढम अम्हि पत्त ॥ ९१
म अच्छहि मूढिणं गुणविसुद्धे” ॥ ९२
जण-णयणाणदण सुह-निहाण ॥ ९४

1 *जलाउल्ले 2 चवलीय 3 दुमिय 4 जाणइ 5 वेव 6 भो 7 यणइ
8 मुणसि 9 सादि 10 दिनु 11 *पुराभो 12 अणोगदत्तु 13 जजणी 14 सोहहि
15 वणीव 16 सिद्धु 17 महानिहिं 18 पदिं वि 19 नामु 20 माहव 21 करिय
22 मडवु 23 महणुभाव 24 *यय 25 सुर 26 वाम्प 27 आभणिय 28 Missing
29 वयणु 30 वसतहिं 31 गायधिय 32 होइ 33 इय 34 विप (विय) 35 महि
36 कुमारु 37 मुहे 38 One mora too few 39 इसीस 40 सोगउ

पणईयेण-पंकय-वालसूर
तो सत्थजाहं-सु[उ] भणइ “वाल
पुच्छिय पउत्ति सहि^१ परियणेण
“लोयणइं कयत्थइं जासुं आ^{21B}म्ह सच्चविउ जेहि मुह-कमलु तुम्ह ॥ ९८

कल्लाण-निलय धिय^(१)वर-सरीर” ॥ ९५
धिय सुदर सुदरि सघ-काल” ॥ ९६
सभासिय तेण वसतसेण ॥ ९७

॥ वत्ता ॥

सुहु तुम्हहँ दसणि
कि सुंदरि लब्भइ

मन्न अज्जु पसन्न विहि ॥
पुन्न-विहणेहि^१ रयण-निहि” ॥ ९९

[९]

कप्पूर-पउर विरइय^(१) सणाहु
मयरदाणदियं-भमर-जाल
साणद लेवि घण-नील-केसि¹¹
निम्मल-गुणहु¹² हियय व हारु
ओलइउ कठि तिऐ¹⁴ व[य]ण^(१) तोसुं
परिचिंतवि¹⁵ दुन्नि वि हियइ एउ
ऐह चाल हुएसइं जासु कति¹⁶
अहिणव-मयरद्धयं-वेजयति
सा नारि धन्न ऐहु दइ[उ] जाहि
पिउ जाहि य ऐहु वैहु पुन्न-रासि

पउमसिरि देइ तंवोळुं ताहु ॥ १००
निय-हत्थ-गुत्थं वर-चउलं-माल ॥ १ ॥
आणेवि निवेसिय तेण सीसि ॥ २
कुमारिए¹³ पयच्छइ सो कुमारु ॥ ३
हरिसिज्जइ सहियणु मणि असेसु ॥ ४
“मयरद्धउं तासु पसनु देउ ॥ ५
लावन्न-पुन्नं सिय-कुद-दति ॥ ६ ॥
उत्तुग-पओहर कणय-कलि ॥ ७
मन्नउं सुहवत्तणु भुयणि” ताहि¹⁸ ॥ ८
वरि ह विजुय^(१) तह तणियं दासि” ॥ ९

॥ वत्ता ॥

रइ-यम्महँ-रूपइं
x x गीयं पल्लवइं^(१)

विन्नि वि¹⁷ मणि आणंदियइं¹⁸ ।
ना^{22A}त्रइ अविंय-रसुल्लियइं ॥ ११०

[१०]

वहंति विहि पिं अणुराय-चंदि²¹
एत्थतरि आगय पवणवेग
करि [ले]वि तीऐं पउमसिरि वुत्त
लहु एहि वच्छि वधव-सहाउ

आणंदिय-परियण-मण-समुद्धि ॥ ११
पउमसिरि-धावि²²(१)नामि सुवेग ॥ १२
“होकारइं अम्माएवि पुत्त ॥ १३ ॥
परिवालइ भोयण-समउ ताउ” ॥ ११४

1 पणइं 2 सयवाहु 3 सहियं 4 meaning 5 छइइ 6 विहुणेइ 7 सवोळु
8 द्वाणदीयं 9 गुच्छ 10 वउळ 11 केप 12 गुणइ 13 कुमारीय 14 तिय
15 घणठेसु 16 परिचिंतवि 17 मइइदउ 18 दूपसण 19 कत 20 पन्न
21 मयपन्नइ 22 सुयणि 23 ताहिं 24 पदु 25 वणीय 26 यम्मइ 27 विविधि
28 अणंदियइ 29 Two moras too few 30 पल्लवइ 31 वदि 32 परियणि
मणि समुद्धि 33 धावि 34 होकारइ

तो भणइ बाल उघिग-चित्त "इह आगये जणणिँ कहहि वत्त" ११५
 गये धावि' भणइ सहि मुणिय भाव "आयन्नह वयणुं महाणुभाव ॥ १६
 अणुजाणहि' पिय-सहि जाहुँ" गेहुँ पइदियहु विवहुइ जह सणेहुँ ॥ १७
 तह सुणहि कुमार समुददत्त अणुदियहु कहायहि स-कुसल-वत्त ॥ १८
 किं बुच्चइँ" सुपुरिस धारवार पिय-सहिहु सरणुँ तुहु वर-कुमार" १९
 तो कुमरु पजपइ^[2.2B] "सुद्धसामी"^(१) साणद्धइ तिहुयण-भँडि कामि ॥ २०
 अब्भत्थणु विहि वि समाणु एउ पुणदसणु सुदरि जाँउ गेहु" ॥ २१

॥ घत्ता ॥

मणु हरिउ कुमारि[हि] हियउ समप्पिउ तासु जणि ।
 सचल्लिय भणणह सख-धूय निरु मुन्न-मणि" ॥ २२

[११]

विरु कुमरु नियच्छेवि साणुराँउ कह कह वि विणिग्गय उववणाँउ ॥ २३
 सचल्लइ थक्कइ वलइ जाइ पद्मसिरि महा-गह गहिय नाइ ॥ २४
 सपत्त गेहि सा सुन्न बुद्धं विगलत्त-नयण निरु मणि विसन्न ॥ २५
 कोमल-पल्लकि निविद्धं वाल रवि करि मिलणं न कुसुम-माल ॥ २६
 अहिलसइ न भोयणुं न वि य पाणु अप्पाणउँ मन्नइ मुय सणुँ ॥ २७
 परिहरिय न्हाण-त्तपोल फुल्ल अच्छइ जिव वत्तरि डालि भुद्धं(?) ॥ २८
 हरिणक-खड पडुँर कपोल नारुहइँ स^[23A] हिहिँ सँहु चक्कडोल ॥ २९
 विसुँ मन्नइ ककण हार दोर हरियदण कुकुम रीण चीर(?)^{३४} ॥ ३०
 न इ राइ वीण नलि"^(१) होइ चित्तु न य पत्तछिज्जु कप्पइ विचिँत्तु ॥ ३१
 न इ पडइ न नच्चइ न य हसेइ पडिवायँ ण सुयँ-सारियह देइ ॥ ३२
 न य भायँइ(?) गध-कुरगं पोय परिहरिय असेसँ वि सुह विणोय ॥ ३३

॥ घत्ता ॥

मुच्छिज्जइ रिज्जइ रोयँइ वम्मह-सर-सल्लिय-मणहि ।
 सत्ताउ वियभइ बालहि अगि असहँणु को वि तहि ॥ १३४

1 भागइ 2 जणणिय 3 गइ 4 भावि 5 मुणाउ 6 वयणु 7 अणुजाणहिँ
 8 जाउ 9 गेहि 10 सणेह 11 स is metrically redundant 12 बुच्चहिँ
 13 सहहि सरणु 14 हुड वर^० 15 Corrupt for सुद्ध मामि ? 16 °मह 17 जाउ
 18 सुउमण 19 साणुराय 20 उवविणाउ 21 पुव 22 विल्लवत्त 23 निवध
 24 मल्लण 25 इमत्तम^० 26 इहिलसइ 27 भोयणु 28 सवणु 29 चुक्क 30 पडुर
 31 नरुहइ 32 सहिँहिँ 33 निसु 34 चीर रीम is probably corrupt for
 वीण or हीण 35 For वीणि न वि ? 36 विविणु 37 क्यक्य 38 परिवारि 39 सुर
 40 छावइ 41 कुरग 42 असेसे 43 रिज्जाइ 44 रोवइ 45 असदणु The
 fourth pāda is defective by one mora अँलिहिँ for अँलि ?

[१२]

अभिरमइ न आसणि सयणि भवणि उज्जाणि न तरुयरि रुदतवणि^(१) १३५
 न वि मडवि न वि जपाणि^२ जाणि^३ न सरोवरि देडलि न य निवाणि ॥ ३६
 न वि इच्छइ ससिहर किरण-सगु सिसिरोवयारुं [पुणु] डहई अगु ॥ ३७
 कमलिणि-दल-सिरिस-मु^[23B] णाल-हारु चंदणरसुं सीयलु घण-तुसारु ॥ ३८
 सिसिरोवयारु सहियणि पडसुं खई खार-सरिसु मन्नइ निरुत्तु ॥ ३९
 अवलोयहि जामिणि^४ चद-धवल करपल्लव-सठिय-वयण-कमल ॥ १४०
 उगायई पचमं-राउ^(१) गीई भगगुलि निदर्यं कुसुमचाउं ॥ ४१
 "रे रे रई वल्लह पचवाण निकारणं कि अवहरहि पाण ॥ ४२
 "जिय×सहिय जि तु^(१) दुबिलासि^५ पुरिसत्तणु दरिसहि तह जि पासि ॥ ४३
 सयवत्त-कुसुम-सोमालियाह पहरतु न लज्जसि वालियाह ॥ ४४

॥ घत्ता ॥

हिम-सीयल-मंडल
 म ससिहर मेळहि

रोहिणि[-नयणा]णदरं ।
 जलण-समाणफुलिग-करं ॥ ४५

[१३]

अवभर्त्थिउ ससि निडुहइ ती वि सकलकु थंकु कसु सु[इ]^६ होइ ४६
 सहि मालहि कुसुमैहि सुहुं^७ मियंकु^(१) मसिणं मुसुमूरई^[24A] विगय-संकु ४७
 खणु एकु तीएँ सताव-हारु^८ यण-मंडलि^९ मुकु कुमार-हारु ॥ ४८
 दीहुं^{१०} मुयइ नीसास सज्ज सहि वुत्त वसत मुएवि लज्ज ॥ ४९
 "सरसइ-कुलमदिरु विमल-वंसु कामिणिजण-माणसं-रायहंसु ॥ १५०
 कुजरवर-पीवर-चाहुं^{११} दडु सय-वधु-भसलैकुल-कमल-चंदुं ॥ ५१
 गुण-रासि सविग्गहु पचवाणु लहु आणहि पिथं-सहि सो जुयाणु ॥ ५२
 फुडु कहिउ तुहुं^{१२} परमत्थु एहु मयणगि-पलीविउ मज्झुं देहु ॥ ५३
 तसु अग-सग-सीयल-जलेण उल्हावई अंगु असेसु जेण^{१३} ॥ ५४
 "सुडु वि मयणगि करालियाहँ [24B] न वि जुत्तु एउ कुलालियाहँ^{१४} ॥ १५५

1 for तरुयर रुद तवणि ? 2 जपाणि 3 जाणि 4 सरोवरि 5 ससिरोवयारु
 6 डडणु 7 सरिस 8 चदणरसु 9 ससिरो 10 यहुत्त 11 खर 12 जामिणि
 13 उगगायइ 14 पचदु 15 रायगाउ 16 निदइ 17 कुसुमचाउ 18 रे
 19 निकारण 20 Defective 21 दुबिलासि 22 तुह 23 रोहिणिभाणदरं 24 फुलीग
 25 अरच्छिउ 26 Two moras missing सुडु or सुहइ ? 27 Can be read as
 सुडु or सुहइ 28 मसिमूरई 29 अहर 30 धणमडली 31 दीहुइ 32 माणय. 33 पाउ
 34 सयवधुभसल 35 अयहु 36 विय 37 उपाय 38 तुधु 39 मज्जा 40 उल्हावि
 41 पाटिपहि

॥ घत्ता ॥

तुहुँ अज्ज वि सुदरि
समिलेहा-नदणुं

पाणिग्गहणु न किज्जई ।

केम्व एँत्थु आणिज्जइ ॥ १५६

[१४]

१ परिवाल्हि वासर कइ वि मुद्धि
पइँ सइँ जि वरेसइ सो कुमारु
सच्चविय जेण तुहुँ तरल नयणिं
सहि-वयाण तिं हिम-सीयलेण
अवहियमणि कन्न मुहुत्तं देह(?)
२ पिय[^{25A}] नहि य दिट्ठ ति चक्कावईं
वासर-ससि व विच्छाइ मुत्ति
न परिक्खइ कचण-रयण हार
“तहि दिट्ठ महावणि जा कुमारि
दीवंत्त मुयइ नीसास केर

तुहुँ उत्तिम कुलि निम्मलि विसुद्धि ॥ ५७
को मुयइ महामणि-रयण हीरु ॥ ५८
न विलग्गइ अन्न तसु चित्त-भवणि” ॥ ५९
आसासि[य] चदण-रस-जलेण ॥ १६०
वट्टइ कुमारह वि अवत्थ एह ॥ ६१
झूरइ ससि-किरणालिद्ध नाई ॥ ६२
गय हियउं हरेविणु सत्त पुत्ति ॥ ६३
विहुम-ककेयण-मणि-मसार ॥ ६४
सा अम्हईं मित्त अगाल मारि” ॥ ६५
घण-सलिल सित्तु गिरि गिम्हि” जेव ६६

॥ घत्ता ॥

हरियदणु च्चदु जलहुँ

सों कुमारु ताहि वर-वालहि

[^{25B}] तासु निरारिउ तणु [त] गइ ।

अगं सगु परिचिंतवइ ॥ ६७

[१५]

दुवल्ल-सरीर पेक्खेवि” [पु]त्तुं
१ “कहि वच्छ पियकर कणय-गौरि”
“मुणि ताय तुज्झं सुंउ कुसुमवतु
लच्छी वं सकोमल कमल-हत्थ
लावन-तुलिय-तियसिंद-नारि
सच्चविय कुमारिं वणि वइट्ठ
२ सत्थाहिं” बुत्तुं समुददत्तुं
तिह करमि वच्छ उज्झहि” विसाउ”
तणील-पमुदुं गेहोवयारु
सायरु पडिपुच्छिउ कुसल-चत्त

पुच्छइ सत्थाहुँ कुमार-मित्तु ॥ ६८
किं वाहइ तुहु मित्तु सरीरि” ॥ ६९
कीलणह पत्तु निम्भेरु वसतु ॥ १७०
मइरं इव मणे ²⁶ मोहण-समत्थ ७१
सुय सत्तह नव जोवणं वुमारि ॥ ७२
सा काम-इत्थि जिह मणि पइट्ठ” ॥ ७३
“सा वाल होइ जिह तुहुँ कलत्तु ॥ ७४
गउ सत्त भवणि उद्धयफाउ(?) ॥ ७५
त्तिउ सखि” तासु वहुय-पयारु ॥ ७६
“हउं धत्तु जासु घरि तुत्ति पत्त” ॥ १७७

1 तुहुँ 2 पाणीग्गहणु 3 वीज्जइ 4 नदणु 5 हार 6 °रयण 7 चित्तिमयीणि वि 111
the line is metrically redundant 8 वयणी 9 महुत्त 10 चरुव 11 हिय
12 दिव-इ 13 सललित्तु गिरि गिम्हि 14 जवदी 15 अग्नि 16 टुयल 17 पेक्खेवि
18 व 19 सत्तयदु 20 कुमारमित्तु 21 कणयरोरे 22 वाहइ 23 मित्तु 24 तुत्त 25 सुदु
सुमवतु 26 पत्तु 27 निम्भ 28 वि 29 मयरा 30 मणि 31 °वोयण 32 सत्थाहिं
33 बुत्तु 34 समुददत्तु 35 तुहुँ 36 उज्झहि 37 पमुद 38 सखी 39 वदुवरवार

खणु एङ्क विलंविवि^१
अह साखिं पुच्छिउ

॥ वत्ता ॥

“सत्थवाहु विहसन्त-सुहुं ॥

“कहहि वत्त कि आउ तुहुं”^[26B] ॥ १७८

[१६]

तयणांतरि वोळइ सत्थवाहु
गुणरयण-महोवहि मञ्जु पुत्तु
निय धूय तासु पउमसिरि देहि
आपुच्छिउ परिचणु सुहि कलत्त
सत्थाह-सुयह सगेण दिन्न
दोहिं वि आणंदिय माणसेहि
चउवेय-वियकखणु निघियारु
गणिऊण प^[27A]यत्तिं^{१०} गुण-समग्गु
“पंचमि तिहि सोहणु गुरुहु वारु
अइसुंदरु वालहि पिय-करणु

“सुणि सख कज्जु परिभवाहु^(१) ॥ ७९ ५

नव-जोवण-कल-विन्नाण-जुत्तु ॥ १८०

अन्भत्थिउ सुपुरिसु एउ गेहि” ॥ ८१

बंधवहँ असेसह कहइ वत्त ॥ ८२

प्राणहँ वि इड्ड पउमसिरि-कन्न ॥ ८३

पुच्छिज्जइ लहु जोइसिउ तेहि ॥ ८४ ५

जो जो[इ]स-सत्थहँ गयउ पारु ॥ ८५

जोइसिउ कहहँ” फुडु ताह लग्गु ॥ ८६

नक्खत्तु हत्थु सिवु जोग्गु सारु ॥ ८७

सोहग्ग-रिद्धि-सुह-सोक्ख-करणु ॥ ८८

॥ वत्ता ॥

सोहग्गइ सजुत्तुं
एउविह सठिउ

दोस असेस निरुभइ ।

अहँ लग्गु न वि लन्भइ” ॥ ८९

[१७]

सपुज्जिउ दोहिं वि जणें[हिं] भइं
धवलिज्जाहँ तुंगइं मदिराईं
[27B] विरइज्जाहिं मत्थिय विविह-चन्न
वट्टिज्जाहिं^{१०} कुकुम-चंदणाइं
आणिज्जाहिं वत्थ-विभूसणाइं^{११}
उवणिज्जाहिं^{१२} सज्जा[य]-पेज्जायाइं
निम्मिउ वर-भडवु अइमहतु
कय कचण-कलसेहि रम्मएहिं^{१३}
देयंगुल्लोयं मणाभिराम

आसीसं देवि निय वरिं पयट्टु ॥ १९०

विरइज्जाहि चित्तइं उज्जलाइं ॥ ११ २५

वट्टु जाइफलाइं^{१४} xxx-^{१५} ॥ १२

कप्पूर-तेह-गधुं कडाइं ॥ १३

किज्जंति विविह कोऊहलाइं^{१६} ॥ १४

सुहि-सयणहँ जति निमत्तयाइं ॥ १५

कोमल-तरु पड्ड-माल-यत्तु ॥ १६ २५

जा दिट्ठ-दिट्ठ सुहि-सज्जेणेहि ॥ १७

मुहं[त] हार मणि-कुसुम-दाम ॥ १९८

1 मिल्घधि 2 सत्तायाहु 3 सुहु 4 मली 5 अन्भयीउ 6 कलत्तु 7 मिय इह
8 °सायहि 9 गणिउण 10 पयत्ती 11 वट्टइ 12 °वरणु One mora too few
13 सज्ज The odd pādas are unequal 14 अंगु 15 भट्ट 16 यानिस
17 परि 18 जाइफलाइं 19 Seven moras wanting 20 वट्टीजइ 21 गधुं
22 विभुसणाइ 23 कोऊहलाइ 24 उवणिज्जाहि 25 °यत्तु 26 रम्मवेहिं 27 देवगोत्रोय

॥ वृत्ता ॥

हलप्लुट दो^[28A]हिं वि परियणु वालहि मणु आणदियउँ ।
[]¹ विवाह-दिवसु सपावियउँ ॥ १९९

[१८]

- १ सिरि-मडविइ दुविह-वन्नएहि पूरिउ चउकु वर-चुन्नएहि ॥ २००
मोत्ताहल-मडिउँ पट्ट देवि उवएसिय तहि पञ्चमसिरि-देवि ॥ १
पडु-पडह-तूर-मगल-रवेहि सुइ-सत्थ पढतेहि दियवरेहि ॥ २
अइहरहि करेविणु कोउयाइँ अहिसिचिवि गाइवि मगलाइँ ॥ ३
भुय-लयहिं वद्धु ककणु पविचु दिवोसहि सिद्धत्थएहि जुचु ॥ ४
१० आयव-कसिण-धवलुज्जलाइँ अजियइँ नयण-नीलुप्पलाइँ ॥ ५
पिययम-फासेण वं सीयलेण धवलिउ सरीरु चदण-रसेण ॥ ६
रजिउ विवाहरु जावण राण वं विहिय-सुहावण ॥ ७
[28B] हर-हासँ हस कुदँदुं धणल परिहावि¹¹[य] अहिणन-सोमजुयल ॥ ८
मणि-नेउर-कुडल मउड-हार चामीयर-किंकिणि-मउड-दोर ॥ ९
१५ भमरउल-मउड^(?)सिय-कुसुमदाम- सज्जमिय-केस न अमर राम ॥ २१०

॥ वृत्ता ॥

कुलदेविहि अर्गइ
मतो इव ज्ञायइ

वाल वइसइ सो कुमरु ।
नियँ^(?)-हियइ सताज-हरु ॥ ११

[१९]

- २१ कय-मगलुँ सो सत्थाहुँ जाउ आहरण कति-कच्छुरियँ-काउ ॥ १२
मणि-मउडालविउ उत्तिमगु दाहिण-करि सठिउ तिकखु खग्गु ॥ १३
सिय कुसुम विलेणुँ धणल वत्थु वदइ गुरु-देवय तिप्पसत्थु ॥ १४
अच्छइ [सो] पियकर-सहिउ जाव सिरिपुज्ज-नामु करि¹² पत्तु ताम्ब ॥ १५
जो हिमगिरि व लघिय-नहग्गु घटारव भरि^[29A]य-गयणयल-मग्गु ॥ १६
२१ भय-जल-कय कइमुँ नाइ मेहुँ सिय-चमर-सख-सज्जमियँ सोहु ॥ १७
थिर-थोर-[प]दीहर-सुडदुँ^(?) वर कुसुम-मालिय गलियँ-नाडु ॥ २१८

1 Third line missing? The even pādas are unequal 2 मडविउ
3 चूएहि 4 मडीउ 5 तूर 6 सुइयलहि 7 वणु 8 निहुपलाइ 9 °इ 10 य
11 °हार 12 कदु 13 परिहावि 14 अग्गइ 15 हिय 16 °मेगलु 17 सत्थाहु
18 कउरिय 19 विलेविणु धणल सत्थु 20 नाम 21 करि 22 मणलयमगु One
mora two many 23 कइम 24 °मेहु 25 °सज्जमिय 26 दीहरु वइसोहु
27 गलिव One mora too few

मयगंध-रुद्ध-महुयर-वमालु(?)
गभीर-कठरवि^१ नासिगारि
दप्पुवभई^२ रिउ-रुलवडु(?) कयंतु

रुणुरुणियं-तार-रवं-गेज्जमालु ॥ २१९
आरोविय-रयण-सुयन्न-सारि ॥ २२०
हरियंदण-धयलियं-धवल-दंतु ॥ २१
॥ घत्ता ॥

सिंदूरियं-कुंभउ
गज्जतु सविज्जुलं

मत्त-नाइंदुं विहावइ ।
सरय-महाघणु नावइ ॥ २२

[२०]

आरूढं तेत्थु रेहइ कुमार
ससिक्किरण-धयल-धरियायवत्तुं
वज्जंत-तूर-काहल-ववॉलुं
वदणोहि पढतेंहि महुर-तारु
आसीसउ दितेंहि वभणोहि
अमय व पउरंजण-सुदरीहि
सुहि-वंधव सहिउ समुहदत्तु

एरावणत्थु न वज्जधार्हं ॥ २३
[29B]सवलियं-चलिय-चह-जन्नजत्तु ॥ २४
पडिसह-भरिय-भुयणतरालु ॥ २५
गायतिहिं तरुणिहिं हियय-हारु ॥ २६
नच्चतेंहि^{१६} खुज्जोहि वावणेहि ॥ २७
पिज्जतु विउल-नयणजलीहि^{१७} ॥ २८
भयणगणि सखह तुरिउ पत्तु ॥ २९

ज च वज्जंतं-पडु पडह सहाउलं^{१०}
ज च नच्चत-मयमत्त तरुणीयण
ज च सुविभत्त मणि-यम-सदोहय
[30A]जं च आवद्ध-देवग-उल्लोवय
जं च शुद्धंतं-सिय चमर-मणिमालय
जं च सुधंतं-वर-वेणु-वीणा-रव
जं च मयणाहि-घणसार-गंधुकडं^{११}
ज च दिज्जंतं-कप्पूर-त्तवोलय

ज च सुपसत्थ-गिज्जंतं-वर-मंगलं ॥ २३०
जं च हिडत-उत्ताल-वर-परियणं^{१२} ॥ ३१
ज च विक्खित्त-अलि-मुहल-कुसुमोहयं^{१३}
ज च माणिककर-जणियं-उज्जोवय ॥ ३३
जं च दिप्पंत-हारावली-जालय ॥ ३४
जं च किज्जंतं-सुहि-वंधुजण-गउरवं ॥ ३५
ज च भुज्जत-वंहुं-लोय-सय-सकडं ॥ ३६
ज च उच्छलिय-उद्दाम-हलवोलय ॥ ३७
॥ घत्ता ॥

अवयरिउ गइदह
सह वंधव-लोपेंहि

कुमरु लोय-लोयण-सुहउ ।
सखु^{१०} वि निस[रि]उं समुहउ ॥ ३८

[२१]

सीलवई नियं-विसालियाहि अइहवहिं^{१३} सहिय कुल[30B]वालियाहिं^{१४} ॥ २३९

1 यमाणु 2 रणु 3 तारि रवि 4 मालि 5 कठरवि 6 दप्पुवभइ 7 धवलिउ.
8 सिंदूरियं 9 मुत्तगइदु 10 सविज्जलु 11 भाइदु 12 वज्जवार 13 व्याह्वत्तु
14 सवलिय 15 पवालु 16 नाचनेहि 17 पढर 18 यजलीहि 19 वज्जत्त 20 सइउल
21 गीज्जत 22 पडियण 23 माणिककरजणियं 24 पुल्लत 25 सुवति वेणु 26 सुहं
27 गंधुकड 28 यहु 29 दिज्जच 30 सरकोइ 31 निसड 32 सीलवइ 33 अइधवहि
34 सहियकुलयालीवाहिं

आयारु करेविणु टिट्ट तुंडु
 परिहासु करेविणु सहि वसत
 अवणित रत्तरु करंहि लेवि
 सहरिंसे लच्छी वं जणहणेण
 'फसेण विहि' म्बि वट्टिड अणंगु
 पठमसिरि-सहिउ विहिहिं कुमार
 जालेवि जलणु समिहिंधणेणं
 गमीर-तूर वाइय [अ]सस
 रवैणिहिं^{१४} उग्गाइय मगलाइं
 " गुर वदिवि लद्धासीसयाइं

एकासणि सठिय
 धवलच्छि सुवच्छह

" आणदिउ गुरयणु वप्यं-भाय
 रोमच-कचुइज्जतं-देह
 अइमथरु पयटिय-हाउ-भाव
 एत्थतरि सखु ससत्थनाहु
 आहरणेहि वत्थेहि उज्जलेहि
 'माणिकेहि'^{१५} [x]एहि मोत्तिएहि
 वेवाटिय-वधउ सयण मित्त
 कइवर नड चेडय भड भट्ट
 आरुहिय जाइ सधग-तोसु
 निगय समाणियं जणजत्तं

"

वर-सहियं माइ-मंदिरि पइट्ट ॥ २४०
 पाडेइ कुमार सिलोय-सत्त ॥ ४१
 पठमसिरि दिट्ट न पयड देवि ॥ ४२
 कोमल-कर-पल्लवि लइय तेण ॥ ४३
 न पठम-नालु कटइउं अगु ॥ ४४
 आरूहु हियइ धोलत-हारु ॥ ४५
 लायजलि^{१०} घित्तिय^{११} दियवरेण ॥ ४६
 आऊरि^{११A}य काहल जमल-सख ॥ ४७
 भमियाइं चियारि उ मडलाइं ॥ ४८
 पवरासणि दोवि वइट्टयाइं ॥ ४९

॥ वत्ता ॥

वाल कुमारहुं सहइ सहे^(१) ।
 नावइ गउरि तिलोयणहु ॥ २५०

[२२]

भत्तार-सहिय वज्जिय सुताय(?) ॥ ५१
 नच्चइ सीलवइ स चदलेह ॥ ५२
 वित्थरिय-महुर मजीर-राय ॥ ५३
 उव्वंढ^(?)-गरुय-रोमच-वाहु ॥ ५४
 तवोलेहि^{१६} कुसुम विलेवणेहि ॥ ५५
 वहु खजेहि पेजेहि भोयणेहि ॥ ५६
 गुरु परियणी सोयासिणि कलत्त ॥ ५७
 गठविय(?) पाडल मल्ल चट्ट ॥ ५८
 सम्माणइ सो पुंरं-जणु असेसुं ॥ ५९
 अन्नोन्न हसति कहति वत्त ॥ २६०

॥ वत्ता ॥

जिणु दि धदि ट्टि पणमेविणु भुयण-नाहु तियसिंद-नउं ।
 पठमसिरि लेवि कर-पल्लवि कुमार सवधु धरहु गउ ॥ २६१
 ॥ विईय सधि ॥

*

१ आयारु, २ तुण्डु ३ चरि सहिय ४ सहरसु ५ पि ६ जणहणेण ७ विहिमि
 ८ कंइरु ९ लोपजटी १० समहिं ११ रिमिय १२ रवैणिहिं १३ कुमारहु
 १४ मुहिं वसइ १५ पिण १६ कचइमत° १७ उव्व १८ चयोलेहि १९ परियणि
 २० पु २१ जणेसु २२ सम्माणिय २३ नयसत्त २४ वइसिंदनउ

[तईय संधि]

पणमामि मोह-त्तम-निग्रह-नासय भविय-पकयाणंदं ।

विष्फुरिय-गुण-करोह

निद्वलि^{32A}ध-तिमिर-नियरा

निम्मल-कलाभिरामा

उविद्य-त्तवणिज्ज-यन्ना

अव्वय-लुंवि[य]^१-हत्था

उसभजिण तियस-महिय च ॥ १

बुह-महिया कमल-सगया जयउ ।

सुयदेवय(?) चंद-मुत्ति व्व(?)^२ ॥ २

सुय-सहिया धवल-सीहमारुद्धा ।

अम्वादेवी^३ सिव दिसउ ॥ ३

* * * * *

॥ घत्ता ॥

उज्जोइउ भुयणुं असेसु उ

अत्थवण-सिहरि रवि सठियउं

गरुय-राय-रजिय-हियउ ।

सज्ञा-वहु-उक्कंठियउ ॥ ४

[१]

अत्थमिउ टिवायरु सझ जाय

कमलिणि कमलुन्नियं^(१)-महुयरेहि

[^{32B}]सोआउरु मणि चक्काउ होइ

अधारियं सयलं-वि दिसि विहाइ^३

तसु पसरिउ किपि न जणु विहाइ

वोहंत कुमुय-वणुं उइउ चदु

वणि जेम मइंदहु हत्थि-जूहु^४

हरिणंक किरण विष्फुरिउ भाइं

निसि-पढम-पहरि उद्दाम-कामि

महमहिय-चहल-वर-धूय गंधि

रुणुरणियं महुर-रवि भमर-लीवि^५

पउमसिरि सहिउ पळ[कि] ठाइ

धिय कणय-घडिय नं भुयण-भाय ॥ ५

असुएहि रुपइ सकज्जलेहि^६ ॥ ६

कउ मित्त-विओउ न दुक्खु देइ ॥ ७

किलिकिलियं भूय रक्खस-पिसायं ॥ ८

जगु गब्भ-चासि निक्खिउत्तु नाइ ॥ ९

फदप्प-महोसहि^७-रुद-कदु ॥ १०

नासेइ मियकहं तिम्व तमोहु ॥ ११

गयणगणुं धवलिउ न छुहाइ ॥ १२

वासहरि बुमारु मणाभिरामि ॥ १३

पंचत्त-कुसुममाला-सुगधि ॥ १४

पज्जालिय-मणि-मं^(33A)गल-पईवि^८ ॥ १५

सहियणु आणदिउ घरहु जाइ ॥ १६

॥ घत्ता ॥

नाणाविह-करण विसेसैहिं

आलिंगिउ कत पसुत्तउ

सुर-सोक्खइं माणेउं^९ कुमर ।

नाइं स-विग्गहु पचसरु ॥ १७

1 प 2 सुयदेविई 3 अनुचीय 4 उकीय 5 अय 6 लुपि 7 अम्वादेवि 8 सुयण
9 Metro requires सठिउ 10 कमउमिय 11 अवारिय 12 सयसपल 13 विहाइ
14 निठिकीठिय 15 मिसाय 16 वणु 17 होसदि 18 हत्थीउ 19 मिहयकइ 20
भाइ 21 गयणगणु 22 धवलीउ 23 रणुरणिय 24 लीय 25 पइय 26 For माणिउ 1
27 भाविह

[२]

परिगलियं रयणि उग्गमिउ भाणु
 विच्छाय-कति ससि अत्थमेइ
 सरह भएण नासेवि निर्हीणु^१
 रेहिहि^२ कमलायर पयड कोस
 मडलति कुमुयं महुयर मुयति
 मुणियर करति सज्जाउ झाणु
 नवकार पढति धुणति सिद्ध
 गोसग्ग-कज्जु सयलुं इ करेवि
 गड सत्थवाहु निय पुरि स-वधु
 गाढाणुराय पउमसिरि तासु
 हरि-हियइ जेम्ब निवसेइ लच्छि
 पुघज्जिय जणं मण-हरण-दक्खु

उज्जोइउ मज्झिम-भुयण-भाणु ॥ १८
 सकलकह कि थिर-उदउ होइ ॥ १९
 गिरि कदरि त्रियरि तमोहु लीणु ॥ २०
 विलसति भित्त किर विगय-दोस ॥ २१
 थिर[३३B] नेह मलिणं किं कह वि हुति ॥ २२
 कुरलति हस निम्मलु विहाणु ॥ २३
 पउमसिरि कुमारिं सहुं विउद्ध ॥ २४
 गुरु-चलण-कमलु पणमति वे वि ॥ २५
 ठिउ कुमरु तहि वरवसुहगधु (?) ॥ २६
 छाया वै न मेहइ सणुं वि पासु ॥ २७
 तिह सा वि कुमारह दीहरच्छि^३ ॥ २८
 माणंति जहिच्छइ^४ विसय-सोम्बु ॥ २९

॥ घत्ता ॥

" [३४A] सोहग्गउं लावन्नवे त पेक्खेवि[णु] निम्हिय-मणेहि ।
 सलहिज्जइ अणुदिणुं लोएहि हरिसुप्फुल्लियं-ओयणेहि ॥ ३०

[३]

गुरुं विविह विणोइ दिवह जति
 कइय वि निय-अग पसाहणेणं
 कइय वि जिणिद-गुण कित्तणेण
 कइय वि जिण धम्म-कहाणएहि
 कइय वि करति जल केलि रम्मु
 कइय वि पेच्छणाय-पलोयणेण
 कइय वि पढन्ति पन्हीत्तराई[३४B]
 भुजतह मणहर विसय लट्ठ
 अह अर्धं दिवहि नामि^५ वराहुं
 तिं धिचु लेहु वायइ कुमार

अवरोप्परु राउसवइ(?) करति ॥ ३१
 कइय वि गुरु-चलणाराहणेण ॥ ३२
 कइय वि साहूण नमसणेण ॥ ३३
 कइय वि रमति उज्जाणएहि ॥ ३४
 कइय वि लिहति वर-चित्त-कम्मु ॥ ३५
 कइय वि साहम्मिय-भोयणेण ॥ ३६
 वहु भेयइं गूढ घणंक्खराइं ॥ ३७
 सवच्छर वोलिय ताम अट्ठ ॥ ३८
 साएयहि आविउ लेहयाहुं ॥ ३९
 तहिं लेहि लिहिउ किरं एउ सारु ॥ ४०

1 परिगलिय 2 अत्थमेइ 3 निहिणु 4 लीणु 5 रेहिहि 6 कुमुम 7 नलिण
 8 कुमारी 9 सयलु 10 सयलु One mora too few in the next pāda 11 वि
 12 खणे 13 दीहलच्छि 14 विण^० 15 जहिच्छइ 16 सोहगुरु 17 अणुदिणु 18 सुक्खिय
 19 गुह 20 रातुसयइ 21 अंगयसा 22 पो-उणय^० 23 गुदप्पण^० 24 अन्न^० 25 नामी
 26 वराउ 27 लेहवाउ 28 विव

“लहु एहि कुमार समुहदत्तं
गुरु-सोय-सेह-निविभज्जमाण

तुहुं विरहि विसट्टल जणणि^१ पुत्त ॥ ४१
कठ द्विय दुक्खि घरइ पाण ॥ ४२

॥ घत्ता ॥

रच्छामुहि गेहि घरगणि^४ खणि रुयंति न वि चकइं ।
सरि नलिणि जेम जल-चज्जिय रत्ति-दियहु परिसुक्कइ” ॥ ४३

[४]

पउमसिरि[हि] साहिय लेह-यत्त
ता जामि कत्ते पेक्खेमि ताउ
सा पभणइ अंसु-जलोह-नेत्त
“लग्गति दियह प्रिय दुग्गु देसु
गउ दिट्ठ जणणि पणमिउ असोउ
आणदिय-वधव-सयणं मित्ते
पउमसिरि विरह-सिहि सोसियंगि
नेमित्थिय पुच्छइ भणइ साहु
धलि-महु-भक्खणं महरु-वाय
आवेइ कतु जइ मज्झु अञ्जु
आवेउ कतु लोयण-सल्लुणुं
आवेउ तुरिउ महु जीविएसु

“महु दुक्खि अच्छइ जणणि तत्त ॥ ४४
अवणेमि ज^{35A}णेरिहि हियय-सोउ” ४५
“हउं जामि तइ सहं अज्जउत्त” ॥ ४६
पिउ-मट्टिरि अच्छइ तुरियउं एसु” ॥ ४७
आंलिगिण विहि ति^(१) पणट्ठुं सोउ ॥ ४८
अच्छइ कुमारु कु इ कालु तेत्थु ॥ ४९
निरु झूरइं रयणिहि जिह रहंगि ॥ ५०
“कइयहुं आवेसइं मज्झु नाहु ॥ ५१
लहु (xxxx)उरिउरेहि^(१) काय ॥ ५२
दहि-सालि भत्तु तो देमि तुज्झुं ॥ ५३
तुहु देमि जक्खा^{35B}ल्लुयहं हणु^(१) ॥ ५४
ओयाइउं तुम्हहं³⁰ वि^(१) देसु ॥ ५५

॥ घत्ता ॥

नयणसु-सलिल^(१) गडयल-धलं^(१)
ठापन्न कंति परियज्जिय

दिणि दिणि झिज्झइ वाल किह ।
किन्ह-पक्खि ससिरेह जिह ॥ ५६

[५]

अह एकहिं दियहिं^२ समुहदत्तु
पिय-रहिय दिट्ठ तिं चक्खाइं
उनेइ झप जलं-मज्झि देवि
पकय-चणुं लोलइ गयणि ठाइ

निसि-समइ सरोवरु नेण^(१) पत्तु ॥ ५७
कदत्तं कलणु दुक्खिय वराइ ॥ ५८
तीरहिं ठिय पंखउं पुणुं धुणेवि^३ ॥ ५९
तउं-तरुयरि लग्गइं दिसिहिं धाइ ॥ ६०

1 समुहदत्तु 2 तुहु 3 जणणि 4 घरगणि 5 चक्खइ 6 दुक्खी 7 Metre
requires 8 तुरिउ 9 आंलिगिण विहिंति^१ 10 पणट्ठु 11 सणयण 12 मिस. 13 सुरइ
13 आवेसि 14 Two moras too few 15 दुक्खण 16 न्यु 17 सल्लुणु 18 लट्ठय
ट्ठुं 19 ओभाइउ 20 अंपदिसु 21 Should it be सित्त नयणसु-गडयल? 22 दियहिं
23 चक्खाइ 24 कदत्तु 25 शाल 26 पंखहु 27 पुणु 28 धुणेइ 29 चणुं
30 तदि 31 ललइ

“चक्राय घरिणि” सरि एह जेम्ब
जिह राय-कीरि पजरि निरुद्ध
[36A] उकठ विसहुलं भङ्ग-छाउ
गुरुयणेण वुत्तु सु “सहाव-सच्छं
आरुद्धु तुरगि समुद्धदत्तु
पमुद्ध-भण सो अवरन्ह-कालि”
आनद्ध-वेणि”
कर-गलिय-चलय
मल मडल-वेस
इय-गुण- विसिट्ठ

विरहाउर मज्झ वि दइय तेम्ब ॥ ६१
अच्छइ महु मग्गु नियन्तं मुद्ध” ॥ ६२
विरहानल-सोसिय नियवि जाउ ॥ ६३
निय कत लपविणुं आउ वच्छं” ॥ ६४
हत्थिणउरि सहं सत्थेण पत्तु ॥ ६५
पडसरइ सख-भदिरि विसालि ॥ ६६
सिय-दसण-सेणि” ॥ ६७
लपत-अलय” ॥ ६८
लीहावसेस ॥ ६९
पउमसिरि दिट्ठ ॥ ७०

॥ घटा ॥

पेक्खेपि कुमरु तदि वालहि
दुविसहं लोय-सतावणुं

नट्टु खणद्धि” सोगु किह ।
कर्य-पुनह दारिहु जिह ॥ ७१

[६]

“नहाविय सुयध-न्हाणिय-जलेर्णे
[36B] तमोले दिन्नु किय उचिय वित्ति
एत्थतरि मउलिउ गुरु पयाउं
कह वि य अत्थवणुं न होइ लोउ
पउमसिरिइ” सज्जिय घास-भवणुं
निम्मल पइउं निह्यधयारु
ज वद्धउं” अन्नहि जम्मि आसि
त उदयंगद(?) भोगतराउ
पउमसिरि नियवि आपत गेहुं
सो अन्न भित्ति-अतरिउ भणइ
[37A] “अत्थमिइ च्छरि पसरिउ तमोहि
पउ[म]सिरि मज्झु सकेउ देइ
“को वोहइ एहु अणज्जु धट्टु”

भुजिउ विलिनु हरियदणेण ॥ ७२
परिपुच्छिय कुसलाइय-पउत्ति” ॥ ७३
वारुणि पसगं-जणियाणुराउं ॥ ७४
न” अब्भमुक्कुर” वि अत्थवेइ ॥ ७५
विणिवेसिउ(?)” कोमल-तूलि” सयणुं ७६
सेज्जहि ठिउ अच्छइं तहिं कुमारु ॥ ७७
धणसिरिणं कम्मु यहुं-दुक्ख-रासि ॥ ७८
केलिप्पिउ आइव तहिं पिसाउ ॥ ७९
चित्त[वि]” विहडावउं विहि मि” नेहु” ८०
फुडु धयणेहिं जिह सो कुमर सुणइ ॥ ८१
आवेज्जसु अणुदिणु एत्थु गेहि ॥ ८२
आणिउ एत्थु पइ अज्जु कोइ” ॥ ८३
जोवइ कुमार ता ज्जत्ति नट्टु ॥ ८४

1 घरणि 2 नियध 3 विसहुल 4 भङ्ग 5 सख 6 लपविणु 7 घय
8 पवरन्हकाली 9 भावधवीणि 10 सेणी 11 अणय 12 खणदी 13 दुविसह
14 *सतावणुं 15 पाय 16 *पणेण 17 तवोनु 18 कसलाइ पउत्ति 19 पयाउ
20 *पसगु 21 *णुराओ 22 अत्थवणु 23 व 24 अब्भमुक्कुर 25 पउमसिरिय
26 *भवणुं 27 वणवेसिउ 28 तालि 29 *सयणु 30 पइउ 31 अच्छइं 32 यधउ
33 यडु 34 दुयह One mora too few 35 गेहि 36 विहिंवि

॥ घत्ता ॥

मायाविउ दुहु पिसाउ
पवणाहउ जेम्ब पईवउ

सुहु कुमरि अजलोडयउ ।
झत्ति न नजइ कहि ठियउ ॥ ८५ ॥

[७]

चितइ कुमार “दुस्सील एहं^[37]
अइविमहउं निम्मल-कुल-पसूय
सम्मग-लग हुय^(?) दुहु-सील
सचउंद अणज निराणुकप^(?)
न गणइ निय-कुलु मइलिजतं^१
न गणइ माइ वप्पु स-सहोयरु
न गणइ सयण वगु सुहि परियणुं
न गणइ मरणु लज्ज भउ मेहइ
कवहु करेवि कनु मारावइ
पलकिर्ये एह नारि वहु-भगोहिं
छिन्निवि^२ नहु कन्न-सहुं चालहिं^३
तोडमि^४ कमलु जेम्ब सिरु दुहुहि

‘ कलत्तु महु भिन्न-नेह ॥ ८६
दुचारिणि कहं हु[य] स[र]-धूय ॥ ८७
उदाम-वियम्भिय-कामलील ॥ ८८
अत्ताणिय मोहिय विगय-सक ॥ ८९
न गणइ सील-रयणु भजंतं^५ ॥ ९०
न गणइ सासुय ससुरउ देयरु^[38] ॥ ९१ ॥
न गणइ इह-परलोय भयावणुं ॥ ९२
करइ अकजइ^६ दहुसु खेखइ ॥ ९३
खइ अल्लु पुणु सो जि ण भावइ ॥ ९४
चंदण-लय जिह भुत्त भुयंगोहि ॥ ९५
दसमि अल्लु कयंतु दुसीलहि ॥ ९६ ॥
फलउ अणगं-सगु पाविइहि^७ ॥ ९७

॥ घत्ता ॥

चितइ एउ कुमारे
“परिहार उंडु खल नारिहि”

कोवाणल-जालिय-मणउ ।
सुमारिय नीइ^८ वियक्खणहु ॥ ९८ ॥

[८]

आइय पउमसिरि अलकरेवि
पसरत-वहल-मुहवास-गध
उवभड-भिउंठि-भंग-भीसावणु
फोय-फुरत-नासु डसियाहरु
सकिय वण-लय जिह करि-गयहुं
सकिय कमलिणि जेम्ब मियकहु

करि क^[38]मलु पउरु तंरोलुं लेवि ॥ ९९
उविमन्न निविडे-रोमच-वं^[९] ॥ १००
कुविउ कयंतु नाइ दुइसणुं ॥ १
कुरुल-दिट्ठि न पयहु सणिच्छरु ॥ २
सकिय मजरि जेम्ब दुवा[य]हु ॥ ३ ॥
सकिय कुलवहु जेम्ब कलकहु ॥ १०४

1 अजलोडयउ The first pāda is metrically defective 2 कुमरु
3 एहिं 4 मंतप (T) Not properly legible 5 विहउ 6 कइ 7 स 8 अणजो
नाराहण 9 मइलीजतं 10 ममतं 11 परियणुं 12 भयावणु 13 जकजइ 14 पणिकिह
15 छिन्निवि 16 चालेहि 17 तोडेमि 18 अणगु सगु पाविइहि 19 Defective 20 निइ
21 कम्मोउ 22 मियइ 23 रोमचय 24 भवडिभगमीवावणु 25 दइसणु 26 पुरंत
27 इइ 28 परिवापइ 29 जेव

सकिय गरडह जेम्ब भुयंगी
 सकिय सेल-मुत्ति जह वज्जह
 सकिय जिह सइ असइ-प^(39A)सगह
 सकिय जिह चक्काइ वियालह
 *सकिय रायहसि जिह जलय[ह]

सकि[य] वग्घह जेम्ब कुरगी ॥ १०५
 सकिय मुणिवइ जेम्ब अकज्जह ॥ ६
 सकिय जिह सालूरि भुयगह ॥ ७
 सकिय वरहिणि^१ जेम्ब विडालह ॥ ८
 सकिय जेम्ब वसुधरि पलयह ॥ ९

॥ घटा ॥

जिम्ब करिणि विझि आसकिय
 तह भीसणु रूडं निएविणुं

खर-गहँरह पचाणणहु ।
 वाल चमकिय-चित्त तह ॥ ११०

[९]

॥ बोछाविउ कतु न देइ वाय
 “को अविणउ मइँ” निउ सामिसाल” पडिभणइ सो वि आरुट्ट वाल ॥ १२
 “दुस्सीलें दिट्ठि महु परिहरेहि”
 त असुय-पुवु निसुणेवि कत
 वज्जाहय जिह कुल-सेल-मुत्ति
 ॥ चिर वेलई उट्ठिये लद्ध-सन्न
 अच्छेइ वाले जिह बुद्धं हरिणि
 पउमसिरि-सरीरह जेम्ब कति
 इदिय-सुह व नासइ तमोहु
 गयणे वि चदु विच्छाउ जाउ
 ॥ नयणों [इ]न कुमुयइँ” सकुयति
 उग्गमई अरणुं सताउ नाइ

कर मउलि करेविणु भणई जाय ॥ ११
 अह कालि अपूरइ लुहु मरेहि^{१०} ॥ १३
 [39B] अइगरय-तास-कपत-गत्त ॥ १४
 मुच्छिय धरणीयलि^{११} पडिय झत्ति ॥ १५
 मुह-कमलु करिवि करयलि परुत्त ॥ १६
 नइ कलुणइ(?) झत्ति विहाइ रयणि ॥ १७
 नक्खत्त निवह नहयलि गलति ॥ १८
 कुक्कुड-रउ पसरइ नाइ मोहुँ ॥ १९
 सोय व वियभई चक्काउ ॥ १२०
 आसा इय दीहउ दिसउ होति ॥ २१
 रयिवुद्धि(?)जेम्ब निसि खयहु जाइ ॥ २२

॥ घटा ॥

हरिसो इवां^(40A) निगउं
 टोहरगु जेम्ब वर-वालहि

कुमरु सदेसहु पट्टियैउ ।
 उयलि (?) महीयलि सठियउ ॥ २३

[१०]

॥ “दुव्वयणँ-सहु मणि पक्खिवेवि
 पिउ नेहि गयउ गलियाणुराउ

कलुण रुयति मइँ परिहरेवि ॥ २४
 मइँ काइँ हयासईँ कियउ पाउ ॥ १२५

1 पयवहिणि 2 विरालह 3 °दहरह पचाणणह 4 रुउ 5 निपुविणु 6 चमकिय°
 7 भमइ 8 मइ 9 परिहरेहि 10 मरेहि 11 कत्त 12 धरणीयलि 13 विरवलइ
 14 उट्ठिय 15 वाल 16 पुन 17 नहियलि 18 मेहु 19 चवियभइ 20 नयणों
 21 सुमुयइ 22 उग्गमइ 23 धरणु 24 Defective 25 पहियउ 26 जेब
 27 हुवयण 28 हयासइ

आवेसि नाह ति धरिय पाण कइया वि न खंडिय तुम्ह आण ॥ १२६
 सुहुँ सामिय केण इ अलिउ अञ्जु सभालिउ जिह मई किउ अकञ्जु ॥ २७
 हउँ सुक विरह-सताय-त्तच कणवी[40B]र-माल जिह न वि विरत्त ॥ २८
 दुबाइय मजरि जिह मिलान करि-वरतणुं घ उक्त्तय-विसाण ॥ २९
 उप्पाडिय-फणि-मणि जिह भुयंगि विच्छाय दीण भय-वेविरगि" ॥ १३० 5
 घासहरह निगय सीलवति वत्थंचलेण नयणइँ लुहति ॥ ३१
 चितंतु एहु गुरुयणह सिद्धु जोयाविउ कुमरु न कहिँ वि दिद्धु ॥ ३२
 अइभीम-सोय-सायरि निहिच्च दोहग-सल्ल-सल्लिय-विचित्त ॥ ३३
 वज्जिय विस-मजरि जह भमरँहि वज्जिय सूर-दिट्ठि जिह तिमरँहि ॥ ३४
 वज्जिय सुयण-गोट्ठि जिह पिसुणँहि वज्जिय सीह दिट्ठि जिह हरिणँहि" ॥ ३५ 11
 ॥ घत्ता ॥

तिह सयल-सोक्ख परिवज्जिय निष्फल इ[41A]वँ तारुन्न-सिरि ।
 जिणुं दि ष दि ट्ठि मणि ज्ञायइ कति पउत्थइ पउमसिरि ॥ १३६

[इइ तईय संधि]

*

[चउत्थ संधि]

15

लीलारविद-हत्या सिचंती⁹(?) वारणेहि¹⁰ अणवरयं ।
 सिरिया-देवि¹¹ अघहरउ तुम्हं¹² दालिह-दुक्खाइ ॥ १
 * * * * *

॥ घत्ता ॥

अरुणुगमे सूर-छाहिहि¹³(?) चंदु जेम्ब विच्छाय-त्तणु ।
 रोवतँ कत मेळेविणु गउ निय-नयरह बुन्न-मणुं ॥ २ 21

[१]

गुरुयणहँ कुमारी" कहिय वत्त "सा दुद्ध-सील हुय अम्ह कंत" ॥ ३
 कोसलउरि निय-कुल-भायण-चदु वाणियउ आसि नामेण नंदु ॥ ४
 भुय-डंड-समज्जियँ-विउल-कोसु गभीर पियवडँ सुद्ध-लेसु ॥ ५
 तसु पुक्कँरँई नामेण कंतँ खँमोयरि गुरु-थण-हार-वतँ ॥ ६ 23
 जसवँई जसोय सग्गहँ चवेवि⁹ धूयत्तणेण तहि जाय दो वि[41B] ॥ ७

1 भव 2 हउ 3 महान 4 वरतणु 5 सीलवति 6 हरणेहि 7 उय 8 तिणु,
 9 सिंचति 10 वारणेहि 11 देवी 12 तुम्ह 13 अरुणुगमे सुहत्यादेदि 11 सेम्बल
 15 पुक्कण 16 गुरयदाह 17 कुमारी 18 समुजिय 19 पियवड 20 पुक्कण 21
 21 केणउ 22 रामोयरि 23 वत 24 जसम्बइ 25 सगहि 26 चववि

कतिमइ कित्तिमइ-नामियाउ
विन्नि वि कुरग-पिट्ठ णयणयाउ
विन्नि वि उच्चुग-पओहराउ
परिणइ कतिमइ समुद्धदत्तु
ते ताहि सहिउ घर-दारियाहिं

केणय-च्छइ गयवर-गामियाउ(?) ॥ ८
विन्नि वि मियक-ससि(?)वयणियाउ ॥९
विन्नि वि नव-जोवण-मणहराउ ॥ १०
कित्तिमइ भाउं तहुं उयहिदत्तु ॥ ११
किट्ठति^१ पुव्वं-भंउं-भारियाहिं ॥ १२

॥ घटा ॥

अउरोप्परु गरुय सणेहँ
भुजतह भोग मणोहर

सकलैत्ताह पमोय [प]रहँ(?)^१ ॥
जाइ कालु जिम्ब सुरवरहँ ॥ १३

[२]

११ जिह नद-धूय कतिमइ तेण
सखेण मुण्डिं सवधु एहु
आगमणु गमणु ववहारु छिन्नु
“सीलवइ विणीय गुणाणुरत्त
जसु धीय नत्थि सो वरु कयत्थु
१२ जसु धीय नत्थि कुलु विमलु तासु
जसु धीय नत्थि दुन्नय-निहाणु
जसु धीय नत्थि सो नरु कुलीणु
जसु धीय नत्थि दुस्सील वित्ति
जसु धीय नत्थि सो गुरु[उ] होइ

परिणिय असोगदत्तह सुएण ॥ १४
अवरोप्परु विहडिउ ताहँ नेहु^[42A] ॥१५
चितवइ सणु चित्ति^१ विसत्तु ॥ १६
महुं धीयं तह वि दइएण चत्त ॥ १७
११ [x x x x x x x x x x x x -] ॥१८
जसु धीय नत्थि सो सुह निवासु ॥ १९
को खडिवि सकइ तासु माणु ॥ २०
न कयाइ वि जपइ कह वि दीणु ॥ २१
अकलक तासु जगि भमइ कित्ति ॥ २२
घरि वाहिरि परियणि सयणि लोइ ॥ २३

॥ घटा ॥

निहोसँ वि दइय-विज्जिय
दालिइ जेम्ब मणु तापइ

सोयाउ[र] जोवणहँ भरि ।
जणयह धीय वसत घरि^१ ॥२४

[३]

पउमसिरि नियय-विज्जाणु नाणु
११ “निहोस वि हँउं” कतेण मुक्क
किं कासु वि मइ घरवासु भग्गु
किं हस-जुयलु सरवारि भमतु

चिन्तवइ रत्ति दिउ मूढ-झाणुं ॥ २५
दुस्सील जेम्ब पेसणह चुक्क ॥ २६
वउ लेवि न पालिउ किं समग्गु ॥ २७
विच्छोहिउं मइ पावई रमतु ॥ २८

1 कणगण्डमयसवरायसामियाउ 2 पभोपराउ 3 कतिमइ 4 कित्तिमइ 5 भाय
6 सहि 7 इयहिदउ 8 विणति 9 पूव्व 10 भण 11 सकलवाह 12 एम्मोयरह
13 मुणीउ 14 चित्ती 15 मइ 16 जिय 17 This pāda is missing 18 नदोम
19 जोवणह 20 तापइ 21 घरे 22 नाणु 23 शणु 24 हउ 25 इमत्तु
26 विजोहिइ 27 पावइ

कंत-विमुक्क नारि अकलंक ड
 कत विमुक्क नारि निरु झिज्जइ
 कंत-विमुक्क नारि ज जोयड
 कत-विमुक्क नारि सवियारिहिं
 कत-विमुक्क नारि सतापि
 कंत-विमुक्क वधुं लज्जावड
 कंत-विमुक्क नारि [अ]तरडडँ^[43A] वहुविह-दुक्खह होइ करडडँ^१ ॥ ३५

॥ घत्ता ॥

महु कंत-विमुक्कहि विरहिं^२ सुक्कहि अन्नं-पुरिस-वज्जिय-मणहि ।
 लावन्न-समुज्जलु जोवणुं निप्फलु कुसुम जेम्ब वणिं^३ मालइहिं^४ ॥ ३६ ॥

[४]

एत्थंतरि आगय विमलसील
 तवचरण-निरय-साहुणि-समेय
 अवगाहिय-जिणसासणं-समुह
 सोम्मत्तण-निज्जिय-चदकति
 विज्ञाडइं^५ व गय-मय-वियार
 वाडय-सिहि व कय^[43B]-जलहि-सोस
 हारापलि व निम्मल-मुचित्त
 कुदेंदु-धवलु रयहरणु हत्थि
 सम्मत्त-नाण-दसण-समग्ग
 तं पेम्मियवि हरिसिय सख-धूय
 अब्भुट्ठियं^६ गुर-सताव-समणि
 वंदिवि आणद-गलत-दाह
 नामेण गणणि जिण-धम्म-कुसल ॥ ३७
 सुयदेवय व विज्जोपवेय ॥ ३८
 पडिवोहिये^७-वहु-भवियारपिद ॥ ३९
 उवसम-सिरि नापड मुत्तिमति ॥ ४० ॥
 पाउसं^८ सिरि व सतावहार ॥ ४१
 दिणयर-पह व निहलिय-दोस ॥ ४२
 जिण-धम्म-नाण-भूसिय पवित्त ॥ ४३
 जुग-मेत्त-निहिय लोयण-विसत्थियं^९ ॥ ४४
 दूरुज्झियं^{१०}-विसय-कुधम्म-सग ॥ ४५ ॥
 कोडल वसति जह दिट्ठ-चूय ॥ ४६
 आसणुं^{११} विदिन्नु उवविट्ठं^{१२} गणणि ॥ ४७
 गणणीएं^{१३} दिन्नु तहि धम्म-लाहु^[44A] ॥ ४८

॥ घत्ता ॥

वदेवि गणणि^१ सुह-भापिं
 पफुल्ल-नयण सुह-पकय
 कर-कमलजलि^२ करिवि सिरि ।
 अग्गं^३ सठिय पउमसिरि ॥ ४९

[५]

प्रिणओणय पउमसिरि महासइ
 "धम्मसीलें तुह निरु विच्छाई
 दुवल गणणि^४ नियपि आसासईं ॥ ५०
 कत विमुक्क नाई चक्काई ॥ ५१

१ जणु जणु २ सणो ३ वध ४ तरडड ५ विरहि ६ सुन ७ जोयण
 ८ वणि ९ मालइ १० एतामणि ११ परिपोहिय १२ सोमत्तणि १३ विज्ञाटिय वधगय
 १४ पाउय १५ विसय १६ हरमिय १७ अबुट्ठिय १८ भायण १९ वयविट्ठ २० वाहु
 २१ गणणि २२ एत्थणि २३ अग्ग २४ गणणि २५ सामायइ २६ गारि
 पउम ५

वयणुं मिलाणउं कति न विभावइ
 “भयवइ साहउं^१ तुज्जु समासिं^२
 पेम-वधु सय-सिक्करु तुट्टउ
 परिणियं अन्न का वि सुहि^३ अचउइ
 १ कुलु अकलकु सीलु गुण निम्मलु
 चचलु मण-पणु प्रिरु नचउइ
 पिय-सभोग विजजिय दीणइ
 सपाविय-दूसह-दोहगइ
 ता सवारवि^४ अज्जु अप्पाणउं
 ५ एउ चित्तेवि जाम्म मरणद्विय

गिलिउ विडप्पि^५ ससिहुरु नावइ” ॥ ५२
 मज्जु विरत्तु कतु विणुं दोसि ॥ ५३
 मोत्ताहलु जिह भगुं न फुट्टउ ॥ ५४
 महु सुइ^६ जे वि न वेत्त इ पुच्छइ ॥ ५५
 जोवणुं दुजउ अणगु महावलु ॥ ५६
 विसय महाणणि^७ भणणहि इच्छइ ॥ ५७
 पय पूरणइं विलास विहीणइं ॥ ५८
 मइं^८ जीवतिइं काइं अभगंइं ॥ ५९
 तावह लछणु अपस न आणउं ॥ ६०
 भयवइ इत्ति ताम्य तुहं दिद्विय ॥ ६१

॥ घटा ॥

मुह-कमलु^९ तुहुं पेक्खेविणुं
 गुर-सोय-समुद्धि निवुड्ढहि

भयवइ उज्झिउ मइं मरणुं ।
 मज्जु अणाहदि तुहं^{१०} मरणुं ॥ ६२

[६]

१ तो गणणि पजपड महर-वाय
 जिउ एउ अणाइ निवड-कम्म
 नारय तिरिएमु अणत-कालु
 तइं आसि भ्रतरि किं^{११} [य]उं धम्मं
 जावज्जिउ सुहलक्खण-सरीर
 २ सपाविउं जोवणुं विगय-सोणुं
 किउ आसि कि पि भोगतराउ
 निहोसहि ज जि विरत्तु कतु^{१२}
 चिरु कालु भोग सुर-माणसेसु
 मुह रसिय प्रिसय विरसाउपसाणि
 ३ किं कह वि न सविणं सुयउ एउ
 मणु (नि)रुं^{१३} विसेणहि सचरतु

“सुणि सुदरि अवहिय मज्जु जाय ॥ ६३
 अलहतु जिणिदह तणउं धम्म ॥ ६४
 अणुहवड अणोउमु दुक्क-जालु ॥ ६५
 ति पाविउ सुदरि मणुय-जम्म ॥ ६६
 जिणवयण वुसुमवण-सत्थ-सूहं^{१४} (?) ॥ ६७
 उवणमिय-मणोहर कामभोणुं ॥ ६८
 तिं एह अयडे” इउ विराउ ॥ ६९
 तुहु धम्मसील निर नेहयतु ॥ ७०
 उउभुत्त न जीवह तह वि तोसु ॥ ७१
 किपाग फलोउम मुद्धि जाणि ॥ ७२
 अप्प-वहु होइ वहुं पाव-भेउ ॥ ७३
 जिण-धम्महु उप्पेरि देहि चित्तु ॥ ७४

1 वयणु 2 One mora too many 3 विडप्पि 4 नावइ 5 साहउ 6 समासि
 7 विण 8 कम्म 9 परिणीय 10 सतां 11 वित्तइ 12 जोवणु 13 नेच्छइ 14 वणिं
 15 पइउरणइ 16 विहीणइ 17 दोहगइ 18 मह 19 जीवतिथ 20 अभगइ
 21 सवारवि 22 साणउ 23 मुहुं कमलु गुण 24 पेक्खविणुं 25 मरणु 26 तुहं
 27 सरणु 28 अणाहिइ 29 मणत 30 किउ 31 धणु 32 सय 33 संपाविय
 34 जोवणु 35 सोहु 36 भोग 37 अयरे 38 नि 39 यहु 40 नि appears
 to be superfluous 41 उवरि

॥ वत्ता ॥

लई पच-महवय भावि
त ठणुं जेण लहु पावहि

सजमि निचलु करेवि मणुं ।
जेत्थु ण जम्मणु न वि मरणुं" ॥ ७५

[७]

आउच्छवि वध[व] जणणि सखु
कारविवि' महच्छउ जिणहरेसु
पउमसिरिइ^{१०} पच-महवयाई
एकारसगु आगमु विचित्तु
थेणेण वि काळि^{११} विविह-सत्थ
भावणह निच्चु^{१२} भावेनि चित्तु
सज्झाय ज्ञाणु उज्जमुं करेइ
सहुं गणणिइं वर-गामइं भमतें
कंतिमइं-कित्तिमइं-नामियाहं
गय मेहि ए वि अचुड्डियाइं

वियरेविणुं लोयह धणुं अससु ॥ ७६ १
पडिलाहणं टेण्णुं मुणियरेसु^[46A] ॥ ७७
पडिवत्तइं मुर-गिरि-दुवहाइं ॥ ७८
वागरणु छंदु जोइसु निमित्तु ॥ ७९
जाणिज्जहि तीएँ महंत गय ॥ ८०
अणुदियहु चरइ तव-चरणुं चित्तु ॥ ८१ १
गुरु विणउ सति दय आयरेइ ॥ ८२
साकेर्यं-नयरि गय जंत जंतं ॥ ८३
पउमसिरि-जज्ज विहरत ताहं ॥ ८४
विणएँण नमसेवि वइड्डियाइं ॥ ८५

॥ वत्ता ॥

॥

पडिलाहिय दिवाहारेहि
निय-जम्मु सफल मन्नतिहि

खीर-सड-धिय-यंजणेहि ।
ताहिं विहिं वि हरिसिय-मणे^[46B]हि ॥ ८६

[८]

“भयवइ पसाउ अम्हह करेहि
निई धम्मु कहइ(?) मणि भावियाउ
सा दिणि दिणि आवइ कहइ धम्मु
धुइ-थोत्त-देवदण पढंति
अह अन्न-दियहि पउमसिरि-जज्ज
पोएइ तुहुं कतिमइ हारु
कतिमइ मुणविणु हारु हिइ
ज आसि जसोयहि दिच्चु आळु

आवेजसु अणुदिणुं एत्थु मेहि ॥ ८७
अहिहि दिति जि सावियाउ”(?) ॥ ८८ १
निसुणति ताउ परिहरिउ कम्मु ॥ ८९
पचुवरि^{१०} मह-मज्जइं चयति ॥ ९०
विहरणाहि^{११} आय धुय पाउ-पुज ॥ ९१
ससि-किरण-कति चउ-जलहि-सारु ॥ ९२
वदेवि आहारहु धरि पइइं ॥ ९३ १
तहुं कम्मह उँदउं खेत्तवालु ॥ ९४ १

१ छप २ मणु ३ ठणु ४ मरणु ५ विणुविणु ६ घणु ७ कारववि ८ परिलाहण
९ देविणु १० पउमसिरिय ११ पउवणइ १२ काळी १३ नित्तु १४ वरणु १५ उज्जमु
१६ गणणिय १७ भमतु १८ सानेइ १९ जव २० कतिमइ २१ कित्तिमइ २२ अचुड्डियाहु
२३ पइइपाहु २४ अणुविणु २५ निय २६ पचुवरि २७ मज्जइ २८ विहरणाहि २९ सुह
३० पइइ ३१ तहि ३२ उदइ

पउमसिरि निणविणुं सुद्धु रुद्धु^(47A) चित्तवड एउ पविट्टु दुद्धु ॥ ९५
 “अवहरमि हारु अवयरमि मोरि जिं एह अज्ज जणु भणइ चोरि” ॥ ९६
 ॥ घत्ता ॥

वतरं-सुरं-मायाहिद्धिउ
 नचेइ कलाव-मणोहर

चित्त सिहडि^१ समुद्धियउ^२ ।
 इत्ति महीयलि^३ सठियउ ॥ ९७

[९]

भिन्निदणील-भणि-साम कठि
 विहुणिय पिआवलि ललिय-आउ
 विप्फुरिय-त्तरळ-भणि किरण फारु
 ॥ लहु उडुंवि सठिय तम्मि ठाइ
 अइ-गरुय-चोखु कहणु न जाई
 कतिमइ भरिउ लडुयहँ^४ आलु
 गुरु-भत्ति जुत्त सबे वि देइ^५
 वदेवि विसज्जिय गय विहारं^६
 ॥ सा जपइ “कोइ वतरु करालु
 कतिमई न पेक्खइ हारु जाम्ब
 “कि केण वि थविद्यउ पूकरेण^(१)
 सावज्ज-जोग परिवज्जियाए

सिरि फुरिय चद न नीलकठि ॥ ९८
 त नियवि रुइर-दीहरं-कलाउ ॥ ९९
 सबो वि तेण सो गिलिउ हारु ॥ १००
 पउमसिरिहि मणि विम्भित्ठु न माइ ॥ १
 कहि^(47B) जतउं को वि न सदहाइ ॥ २
 निग्गय घर-मज्झट्टु निरु विसालु ॥ ३
 पउमसिरि अज्ज कइ य वि गहेइ ॥ ४
 महरियहि कटिउ जिह गिलिउ हारु ॥ ५
 तुहु देवउं^७ इच्छइ अलिउ आलु” ॥ ६
 निय-चित्ति वियप्पइ एउ ताम्ब ॥ ७
 सहस त्ति हरिउ कि तक्करेण ॥ ८
 अवहरिउ हारु कि अज्जियाए^(48A) ॥ ९

॥ घत्ता ॥

॥ कतिमई वाळ हक्कारिवि आउच्छइ परियणुं सयलु ।
 “इह मुक्खु हारु न वि दीसइ कति-करवियं-ग[य]णयलु” ॥ ११०

[१०]

परिपुच्छइ परियणु सलवेइ
 अवहरिउ हारु फुद्धु अज्जियाए^१
 ॥ सहस त्ति मिलिय दुज्जणु अभहु^२
 घोसिज्जइ धरि धरि निवियारु
 विहरत नियवि पउमसिरि अज्ज
 “इह सामिणि^३ अद्दु न को वि एई ॥ ११
 दक्खिअ लज्ज भय-वज्जियाए^४” ॥ १२
 वित्थरिउं नयरि तहि चोरि सहु ॥ १३
 “अज्जिइ कतिम[इ]हि हरिउ हारु” ॥ १४
 “सा एह चोरि” जपहिं अणज्ज ॥ ११५

1 निणविणु 2 जणु 3 घतरु 4 मुहु 5 चित्तपहडि 6 समुद्धियउ 7 महियलि
 8 विहर 9 माइ 10 कहणु 11 जाइ One mora too few 12 लडुयह 13 देई
 14 विहारि 15 देवउ 16 कत्तेमइ 17 कतिमइ 18 परियणु 19 करविउ 20 सामिणि
 21 इए 22 अज्जियाउ 23 वज्जियाइ 24 हुजणु 25 अभहु 26 विच्छरिउ
 27 अज्जिय

“जइ विसयहँ तुँहु नियत्तु चित्तु अवहरिउ हारु तई कहु निमिउ” ॥ ११६
 “भयवड मई जणुं जणु भणइ चोरि तो जामि कहिं वि अनेत्त दूरि” ॥ १७
 तई कह वि भउतरि^{148D} आलु टिछु तं असुहँ कम्म एउहि उडुं ॥ १८
 मं कास वि उपपरि⁹ वहहि रोसु किय-कम्मह कह वि न होड नासु ॥ १९
 तवि सजमि निच्चलु करहि भाउ अणुदिणुं मणि सुमरहि वीयरउ ॥ १२०

॥ घत्ता ॥

लहु अयसं-पंकु पक्खालहि तवि सजमि निच्चल-मणहि ।
 जं दिनु तुज्जु सइ हत्वि⁹ अमुणिय-परमत्थेहि खल्लेहि ॥ २१

[११]

छट्टम-दसम-दुवालसाई मासल्ल-मासं-दोमासियाई ॥ २२ ॥
 आयविल-निव्विय एगदति केस[रि] विकीडिउ हारपंति ॥ २३
 चदायणुं रयणावलि-विहाणु जव-वज्ज-मज्जुं लई वहुमाणुं” ॥ २४
 इयमाइ चरतिहि तव-विसेसुं घण-धाई-कम्मु विहडिउ असेसुं ॥ २५
 शायंती¹⁵ निच्चलु सुक झाणुं उप्प[49A]जइ केवल-दिद्य-नाणु ॥ २६
 जाणिज्जहि⁹ तिन्नि वि जेण काल जाणिज्जहि सायर जे विसाल ॥ २७ ॥
 जाणिज्जहि जेण असेस दिद्य जाणिज्जहि छविह जेण जीव ॥ २८
 जाणिज्जहि कुल-पवय नरुं सुर-भणुय-तिरिय-नारय-गईउ ॥ २९
 जाणिज्जहि जेण प्रिचित्त कम्म मदर-गिरि-उववण परम-रम्म ॥ १३०
 जाणिज्जहि जेण अइंदियत्थ धम्माधम्माइर्यं वहु पयत्थ ॥ ३१
 जाणिज्जहि वायर-सुहुम-भाव वंधासव-सवर-पुन्न-पाप ॥ ३२ ॥
 जाणिज्जइ²³ जि पायालु मग्गु जाणिज्जइ जि फुडु मोक्ख-मग्गु ॥ ३३

॥ घत्ता ॥

सपुत्तं अणंतु^{49B} अणोवमु उत्तमु सासउ सिउ अचलु ।
 उप्पन्न नाणुं वर-केवलु नज्जइ तिहुयणुं जिं सयलु ॥ ३४

[१२]

निदुहु-कम्म झाणाणलेणं खेत्ताहिउ चितउ निय-मणेण ॥ ३५
 “मई अलिउ आलु अज्जियहि देवि अप्पाणउ²³ घल्लिउ नरइ नेवि ॥ ३६
 उवसग्गु करइ जो मुणिराहँ सम्मत्त-नाण-दसण-धराहँ ॥ १३७

1 वउ 2 जणु 3 भमवरि 4 अणुह 5 उइत 6 उपरि 7 अणुदिणु 8 अयसु
 9 हत्थी 10 नाम 11 चंदायणु 12 वामणु 13 एय 14 वहुमाणु 15 वेसेसु
 16 धाय 17 असेसु 18 शायति 19 झाणु 20 जाणिज्जहि 21 नडउ 22 धम्माइय,
 23 जाणिज्जइ 24 सपुत्त 25 णणु 26 तिहुयणु 27 णानलेण 28 आपाणउ

तउ-सजम-करण-समुज्जयाहँ
सो आउ निवधइ नरइ घोरि
पेक्खतह लोयहँ अज्जु तारु
पउमसिरिहि जि उत्तरिउ(?)आलु”

“चित्तमय सिहडी” महु मणोज्जु
कतिमइ स-परियणु सुट्टु रम्मु
ता झत्ति समुद्धिउ चित्त-मोर
केया रउ मेहइ कल निनाउ
तस्स वि उतउं(?) कलाउभारु
” उड्ढेवि झत्ति भित्तिहँ” विलग्गु

“निम्मल-चारित्त-गुणहृदि
अमुणिय-परमत्थेहि अम्हेहि”

मय मोट-विहूणहँ सजयाहँ ॥ १३८
निच्चधयारि वीभच्छ-रोरि” ॥ ३९
तेण वि कमेण निग्गलिउ हारु^(50A) १४०
चित्तइ मणेण सो खेत्तनालु ॥ ४१
कह गिलिउं हार अउणेइ चोज्जु(?) ॥ ४२
अच्छइ नियतं जा चित्तयम्मु ॥ ४३
भवणगणि नच्चइ हियय-चोर ॥ ४४
कोड्ढेण लोउ देक्खणह आउ ॥ ४५
निग्गलिउ असेसु इ तेण हार ॥ ४६
विम्हइउ लोउ वोड्ढणह लग्गु ॥ ४७

॥ घत्ता ॥

लोह-मोह-मय यज्जियहि ।
आलुं दिच्चु तहि अज्जियहि” ॥ ४८

[१३]

” पउमसिरिहि केवल महिम देव
अवणिय-त्त^(50B)णयकुरं तक्खणेण
मेहइहँ गधुक्कडं-कुसुम-बुद्धि
वित्थिन्न पत्त-पम्भार-फार
पउमसिरि तेत्थु भयवइ निसत्त
” पक्खुहिय-महोउहि-गरय-नाउं
वायति धीण विज्जाहरीउं
मणहरु नच्चति सुरगणाउ
विज्जाहरं सुर गधव जक्ख
अज्जियहि दिट्ठु उप्पन्नु नाणु
” निय महिम सुरेहि उच्छलिय वत्त^(51A)
पुर-जणु अतेवर विजउ राउ

भत्तीएँ करति हि(?) आय केम्ब ॥ ४९
सिचति भूमि चदणरसेण ॥ १५०
इदियवर-कुल-सज्जणिये-त्तुट्ठि” ॥ ५१
धेउघिय चदण मलय-सार ॥ ५२
चउगइ-ससार-समुह-तिउ ॥ ५३
वाएँति(?)विट्ठि किउ सीहनाउ ॥ ५४
गायति सुहावउं निम्नरीउ ॥ ५५
रस-हाव-भाव-रजिय-मणाउ ॥ ५६
“जय जय” धुणाति भयउइ असर ॥ ५७
निस्सेस-वत्थुं वित्थार-जाणुं ॥ ५८
कतिमइ कित्तिमइ ताहि कर्त ॥ ५९
वदणह आउ निग्गय पयाउ ॥ १६०

1 विम-उरुप 2 It should be तेणवि कमेण निग्गलउं In the next line
also उत्तरउ should be उत्तरइ 3 चित्तइ 4 चित्तइमसिरिहिदि 5 मिलिउ 6 कतिमइ
7 पारयणु 8 नियतु 9 For उहउ or उतुग ? 10 भित्तिहि 11 पलु 12 अज्जियहि
13 उरुपउर 14 गधुक्कड 15 सन्मिय 16 तुट्ठ 17 भयवइ 18 उवाउ
19 Defective 20 विज्जाहरीउ 21 विजहर 22 भयवइ 23 वरप 24 पाणु
25 कति 26 पुराणु

टिप्पण

[अपभ्रंश शब्दोनी साधे काममा सस्कृत पर्याय मूकल छे

सुदित पाठमा ज्या ज्या मूक पाठ अष्ट के व्याकरण, छद्म अगर अधनी दृष्टिए अस्पष्ट के शाकास्पद लक्षणो छे खां ता वाजुमा प्रधापनु सिद्ध मूकल छे ने केटरेक स्थाने पादनोंधमा ए अगुदि के भ्रष्टता दूर करवा माटेना सूचन पण आपेटा छे परतुत टिप्पणमा आवा शका स्थानोमाथी जेमने विशेष कांइ विशेष कहेयातु छे तेमनो ज उल्लेख करेलो छे]

प्रथम सधि

प्रारंभना छद्ममा दिव्यदिष्टि (दिव्यदृष्टि) ए कविउ उपनाम मूकल छ प्रत्येक सधिना अन्तमा पण ते मूकल छे

सधिनी आदिषत्तामा तारुनहन्नि=तारुण्यभवेन के तारुण्यमवे एई 'तारुण्यथी उदपद्यथेला (कपटभावथी)' एवो अथ अथया तो 'तरुण वयमा (भव=वय ?)' एवो अर्थ वदाच घटागी शक्य

सधिनी आदिषत्तागी बीजा पकि (हुय अणिट्ट जिह्मन्नभयि) तो सबव पहला कट वरुनी पहली पकि (तिह्म कहर्षि) साथे छे एटले भापातरमा 'जे रीते अप्रिय वनी,' एम पूण विरामने स्थाने अल्पविराम जोइए

४ भापातरमा धम्म=धर्म्यम् एइ तेने पठमतिरिचरिउना विशेषण तरीने घटावी अथ कर्या छे, अने सुणहने मात्र वाक्यभगीथी पुनरुक्त थयेउ गणी, निस्तुणेहने क्रियापद तरीके लीधु छे बीजा रीते, सुणहनो पण अथ करतो होय तो आम थये, 'ते हु विशेषे करीने कहु छु, धमनु श्रवण करो रम्य, एउ पद्य श्रीचरित तमे सामळो'

६-७ चन्द्रपह (चन्द्रप्रभ) आठमा जैन तीरनर महसेण (महासेन) तेमना पिताउ नाम अने लक्ष्मण (लक्ष्मणा) तेमनी माताउ नाम

१२ मूक पाठ तिथलोक[ना]हु (त्रिलोक-नाथ) होय

१४ छट्टी पकिथी ननु वान्य शरु थयउ गणीए तो ते वाक्य चौदमी पकि सुधी चाल रहे छे, कारण के पदरनी पकिथी नवो विषय अने ननु वान्य शरु थाय छे ते स्पष्ट छे पण ६ थी १४ पकि वचे पणमेपिणु अने पणमिनि एम बे सबधक भू ह ज भावे छे, एने पूण क्रियापद नथी आवतुं ए रीते वान्य अपूण, अद्धर लटन्तु रटे छे एटले भापातरमा कर्तुं छे तेम चौथी पकिमाथी तिह्म कहर्षिने अही अप्याहाय गणवु जोइए

१५ 'सुवेस=सु+वेसन् उजलसुवेसुने बहुवाहि गणवो

१६ हरिकमलाउलाइ छिष्ट छे हरि अने कमलने कतार, सरोवर ते राउल प्रणयनी साथे सुदासुदा अथमा लेवाना छे

१७ मूकना सह सुय लोग सालिगे अर्थ न यतो होयाथा सालि ने लोगो व्यत्यय थयो मानी सह सुयसालि लोग एम पाठ सुवाथो छे वकी मूकमा मुणि दियवर छ (ओ आगत उपर प ६८मा मुणि दियवरह मळे पण छे), छता प्रस्तुत पकिमा पूजा थैन अत ज मुणिवर शब्द आवेलो छे एन सीधे आ मुणि निरर्थक वनी जाय छे तेथी मुणि एवो पाठ कल्प्यो छ

पउमसिरि असेसु ई पुव-बुत्तु
पणमेवि खमापड सिचपाळ
पउमसिरि-चरिउ निमुणेवि रम्म
कतिमइ कतु कित्तिमइ-नाहु

निय-चरिउ कहइ ज जेम वित्तु ॥ १८३
सहुँ पुर-जणेण ज दिव्हु आळु ॥ ८४
पडिवज्जहि केवि गिहत्थ धम्म ॥ ८५
गहिज्जणं दिक्ख ह्य भाव-साहु ॥ ८६

॥ घत्ता ॥

[न]णु पजर जजरु मेळिवि
जिणुं दि ष दि द्वि जहिं अच्छइ

दुरुज्जिय-ससार-भय ।

तहिं भयवइ प[53A]उमसिरि गय ॥ ८७

[१६]

सुय-देवय व जा सुप्पसरं
११ घर-कइ-कहं व जा सुप्पसन्न
हिमगिरि-सुय व जा भव विरत्त
अब्भत्थिएण दूलज्जियाएँ
पउमसिरि च रिउ मइ रइउ एउ
सुय देवय निम्मल बुद्धि देउ
१२ अणुराय [रत्त ?] पकय-दलच्छिँ
सो जाणइ धम्माहम्म भेउ
मसिपाल-कव-कई आसि माहु(१)
तसु निम्मलि वसि समुब्भवेण

पकय-कर पोत्थय-कमल-हत्थ ॥ ८८
सुह-रक्खणं सुवच(१)^१ विणयवन्न ॥ ८९
तवचरण-समुज्जय नियम-सत्त ॥ १९०
विणएण साहुजण-रजियाएँ^{१२} ॥ ९१
जो पढइ मुणइ तसु होइ सेउ ॥ ९२
अवाइ^{१३} दुक्खइँ अवहरेउ ॥ ९३
घरणि व तासु घरि वसइ लच्छि ॥ ९४
अचिरेण होइ[53B] तसु दुक्ख-छेउ ॥ ९५
जसु निम्मल कित्ति जगु भमइ साहु ॥ ९६
पउमसिरि च रिउ किउ धाहिलेण ॥ ९७

॥ घत्ता ॥

१३ कवि-पासहँ नदणु दोस विमदणुं सूराइहिं महासइहिं^{१०}
जिण-चलणह भत्तउ तायह पोत्तउ दि ष दि द्वि निम्मल मइहि^{११} ॥ ९८

*

जाव इय सज्झाण
ताय खनेइ पुराण

काले वट्टइ सुहेण भावेण ।
नवय पाव न वधेइ^{१२} ॥ १९९

[इइ चउत्थ सधि]

१ इ २^० वसु ३ गहिउण ३ णु ५ विणु ६ सुपमव ७ करकयकइ ८ सुस
लपण ९ सुसय १० नव ११ नियम्म^० १२ रजियाइ १३ अवाइ १४ दलच्छ
१५ ऋणु १६ कय १७ नाहु १८ नदणु १९ विमदणु २० महासइहिं २१ मइहिं
२२ ॥ मगत महाधी ॥

टिप्पण

[अप्यत्र शब्दोऽपि साधे कौमुद्या सरूत पर्याय मूलेण च

सुदित पाठमां ज्या ज्यां मूळ पाठ भट के व्याकरण, छंद अगर अधनी दृष्टि अस्पष्ट के दवास्पद लग्यो छे त्या त्या बाजुमां प्रभावतु चिह्न मूलेण छे ने केटलेन स्वके पादनोंधमा ए अणुदि के भ्रष्टता दूर करवा माटेना सूचन पण आपेला छे प्रस्तुत टिप्पणमा जाबां सना स्थानोमायी जेमने विशेष कांइ विशेष कहेवातु छे तेमनो ज उल्लेख करेले छे]

प्रथम सधि

प्रारंभना छंदमां दिव्यदिष्टि (दिव्यदृष्टि) ए करितु उपगाम गृथेउ छे प्रलेख सधिनान्तर्गतां पण ते मूनेउ छे

सधिनी आदिघतामां तारुनहृदि=तारुण्यभवेन के तारुण्यमवे लई 'तारुण्ययी उत्पन्न भवेला (कपटभावयी)' एनो अर्थ अथवा तो 'तदण वयमा (भव=वय?)' एनो अर्थ कदाच घटावी शक्य

सधिनी आदिघतापी बीनी पक्ति (हुय अणिट्ट जिह अन्धभ्रि)नो सवय पहेला कड क्वनी पहेली पक्ति (तिह कह्विं) साथे छे एटले भाषातरमा 'जे रीते अप्रिय बनी,' एम पूण-विरामने स्थाने अल्पविराम जोइए

४ भाषातरमा धम्मू=धर्म्यम् लइ तेने पउमसिरिचरिडाग विशेषण तरीने घगवी अर्थ कयां छे, अने सुणहो मान काव्यभगीयी पुनरुक्त थयेउ गणी, निसुणेहोने क्रियापद तरीके लीधु छे बीनी रीते, सुणहो पण अर्थ करवो होय तो आम बरो, 'ते हु विशेषे करीने कहु छु, धमनु श्रवण करो रम्य, एतु पञ्चश्रीचरित तमे सामळो'

६-७ चदप्पह (चन्द्रप्रभ) आठमा जैन तीर्थंकर महसेण (महासेन) तेमना पितातु नाम अने लक्षणा (लक्षणा) तेमनी मातातु नाम

१२ मूळ पाठ तियलोकानाहु (त्रिलोक-नाय) होय

१४ छट्टी पधिसी तनु वाच्य शरु थयेउ गणीए तो ते वाक्य बोधना पक्ति सुधी बाउ रहे छे, कारण के पदरमी पक्ति नयो रिपय अने तनु वाच्य शरु थाय उ ते ररठ छे पण ६ थी १४ पक्ति बधे पणमेप्पिणु अने पणमिपि एम वे सयधक भू ह ज आवे छे, एने पूण क्रियापद नयी आवतुं ए रीते वाच्य अपूण, अद्धर लटतनु रहे छे एटले भाषातरमा कथुं छे तेम बोधी पधिसी तिह कह्विंने अदी असाहाय गणतु जोइए

१५. 'सुवेस=सु+वेदमन् उज्जलसुवेसुने बह्मोहि गगवो

१६ हरिकमलाउलाइ छिट छे हरि अने कमलने पतार, सरोवर ने राउल प्रणेयनी साथे जुदाजुदा अथमा लेवाना छे

१७ 'लूना सह मुय लोग सालिनो अथ १ यतो होयार्था सालि १ लोगनो ब्यव्यय यो गानि सह मुयसालि लोग एम पाठ उवाया'छे क्लो मूळमा मुणि दिव्यर छे (अने आगळ उपर प ६८मां मुणि दिव्यरह मळे पण छे), छना प्रस्तुत पधिसी पूर्वा पौ अवे ज मुणिवर शब्द आवली छे एने साथे आ मुणि विरथक बनी जाय छे तेयी मुणि एनो पाठ कल्यो छे

૧૭૫. ત્રિગયહારનો કુરસાહ સાથે પ્રાણ મઝતો નથી ત્રિગયરાહ પાઠ હોય તો જા શોષ વૃદ્ધ થાય રાહ 'શોભિત' મુદર' અર્થમાં કોસમા આપેલો છ રાહ, રાહા (બી) 'શોમા' એ અર્થમાં ૯૩ સ્કાય
- ૧૮૩ તદ્દપ=ત્વયા ગળી અર્થ વર્ધા છે
- ૧૮૬ પાઠ ગુદ્ર નથી લાગતો જાણુપ્રમુ અને થીઓ સ્કાયસ્પદ છ
- ૧૮૭ પહરેનો સમઘ ધમ્મોઘપમુ સાથે હોય એમ લાગે છે
- ૧૮૯ ઉત્તાર્થ અસ્ય ઇથ અન્વયે કયાં છે
- ૧૯૬ વિગવદ્ ને સ્થાને ચિંતવદ્ જોડે
- ૧૯૮ હાર-દોર આમ અપૂર્ણ પ્રાણ શા વાચમાં ધ્યાન રાંબે છે : દોર-ચીર ૨ ૧૧૦, સીલ-કુસલ ૪-૩૭ સમુદ્-અરવિદ્ ૪-૩૯, વગેરે
- ૨૦૭ અપ્રથરેવિ=પરિગર્ભ કદ છુ' એ અર્થ અન્વયે કયા છે ઉત્તરાર્થમાં જમહ ધિ ન વિવ્પિડ સમરેવિ (=સસરામિ) એમ પાઠ મુધારવો
- ૨૦૮ પ્રિય, બો ગાગલ ઉપર ૨ ૩૭મા રકાર (અધોરેષ) જઠવાદ રહ્યો છે સરસાવો વિદ્દહેમ ૮-૪-૩૯૮ 'અપ્રથરે મ્વયોગાદધો વર્તમાનો રેફો ડુગ્ધ વા મવતિ'
- ૨૧૩ મયકરાલ સામાય રીતે બાલ પ્રલય મન્વ ાય છે, પણ અહીં માત્ર સાધિક છે
- ૨૧૬ પૂર્વાર્ધમા એ માત્રા વૃદ્ધ છે
- ૨૧૭ ચોરી 'ચોરી સહૃત કોસોમા ચોરિકા 'ચોરી' અર્થમાં નોંધેલો છે
- ૨૧૮ વદ્ધુ સરસાવો વિદ્દહેમ ૮-૪-૪૨૨ (૧૨)
- ૨૨૭ ઉચ્ચિય હ (=પ્ચ) એમ જુદા બે શબ્દો ગળ્યા, જેથી નપુસસ્ત્રિણી વિશેષણ (ઉચ્ચિયદ્) પુલિંગ વિશેષ્ય(મોગ)ને ગ્માડવાનો ઘોષ નિવારી શકાય
- ૨૩૮ જાયાવળાડને સ્થાને આયાવળાડ (આતાવળા) વાચવું
- ૨૩૪ પાલેદને સ્થાને પાલદ્ધ શોભનાં ઘધારેની માત્રા દૂર ધાય છે તે છદ્વું માપ જઠવાદ રહે છે

દ્વિતીય સધિ

- ૭ અહીં ઉસદ્દત્તુ (ઉસદ્દત્ત મુદળદોષ છે) (દુપમદ્દત્ત) છે જ્યારે ૪ ૧૧ માં ઉચ્ચ વિદ્દત્ત ક (સ્વાપન્નતિ અને પ્રાસને લક્ષમાં રેતાં) ઉચ્ચદ્દત્તુ (ઉદ્ધિદ્દત્ત) મલે છે સમુદ્દત્તન નજરમાં રેતાં ઉદ્ધિદ્દત્ત ન ચોચ લાગે છે
- [૨૧ સોમણિ=સોમણું સત્તમી એન્વચન સોમણ=સોવળ (દેશીનામમાલા ૮, ૫૮)= વાસશ્વદ શબ્દગ્રહ, સ્વિમિદિર એન્વે આવી પતિના અર્થ લામ અને 'મ્વનભારવાહી અપ્સરાઓ સાથે વાંચા અને મણિ (વડે નિર્મિત) વાસશ્વદમા મોગ મોગવીને' માર્વાંતર્મમાં આ પ્રમાણે મુધારો કરી લેવો
- ૩૩ રત્નપ્પલ વાચવું
- ૩૫ હીલાચહૃય નોડ
- ૩૬ વસ અને મુળ સિદ્ધ છે ને પદ્મગી તેમ ન વાપવયિ થોને લાગુ પડે છે
- ૪૬ પૂર્વાર્ધમા શાર= માર

ટિપ્પણ

- ૫૨ નિમૂલ 'નિમૂલન'ના અર્થમા અજાણ્યો શબ્દ છે
- ૬૧ જાટિ ને વદલે જાહિં વાચતા માનાદોષ ટલે છે અને અર્થ વેસે છે
- ૮૦ વર-સિરિય નાહુ એમ જુદા શબ્દો લેતા સિરિય પટ્ટીનુ રૂપ ગણી કામચ
- ૯૧ સમુહ=સમુહ(સમુપ) 'સામ'
- ૯૮ જાસુને વદલે તાસુ હોય તો જ અવ વેસે છે
- ૯૯ મુદને વદલે મદ વાંચવુ
- ૧૦૨ જુય તહ એ મૂલે જુયદ્દહ 'જુવાનની' ણો અષ્ટ પાઠ છે એમ પારીને અર્થ કર્યો છે
- ૧૧૭-૧૧૮ સુણદિ કુમાર સમુદ્દત્ત ણે વચે મૂલેના parenthetic વાચ્ય તરીકે લેવાનુ છે વાક્યરચના આ પ્રમાણે છે કુમાર સમુદ્દત્ત, સુણદિ । જહ પશદિયહ સણેહુ વિવદ્દહ, તહ સ-કુસલ-વત્ત અણુદિયહુ કહાવહિ ।
- ૧૧૯ યુચ્ચાહિં એ મૂલ પાઠ જ વરોવર જે યુચ્ચૈં એમ જે સુધાર્યું છે તે વિનગરૂરી છે
- ૧૨૦ સુદ્ધસામી એ અષ્ટ પાઠને વદલે મૂલમા સુદ્ધ મામિ હોય સુદ્ધુ એ સાણદ્દહ સાથે ભડે કામચ મામિ સહીને સંગોધવામા વપરાય છે
- ૧૨૫ મૂલ પાઠ નિચદ્ધ (=નિપણ 'ઢેઠી, આઠી પઢી') વરોવર છે, નિવિદ્ધ એ સુધારો અનાવરચક
- ૧૨૮ મૂલમા ડાલિચુક છે, પણ ફુલ્લ-ચુકનો પ્રાસ શક્ય નથી, એટલે મુલ્લ પાઠની વલ્પતા કરી છે મૂલ મુલ્લનો ચુવ એવો કોઈએ હાસિયામા અર્થ લખ્યો હોય અને પછી મુલ્લુ સ્થાન ચુક છે એ સમજી કામચ વેવુ છે
- ૧૩૩ માયદ્=માવદ્=માવયતિ
- ૧૩૮ તુસાર (તુપાર)= 'કપૂર' એટલે ઘણતુસાર='કપૂરનો ઘાટો લેપ' એવો અર્થ કર્યો છે
- ૧૪૦ અવલોપહિને સ્થાને અવલોપદ વાચવુ
- ૧૪૧ પાઠ અષ્ટ છે ભગ્ગાણુલિ ને સ્થાને મૂલમા મુગ્ગાણુલિ (મુગ્ગાણુલિ) 'વક્ર કરેલી આગલી વાલો' હોય
- ૧૪૬ જલણ-સમાણ ફુલિંગ-કર એમ છૂટ પઢી વાંચવુ જલણ-સમાણ એ અહીં વામદેવનુ સંગોધન છે
- ૧૫૧ કુજરવરને વદલે કુજરકર જોડાએ
- ૧૬૧ અવહિયમણિ કન્ન મુદ્દત્ત વેહ એ કવિએ શ્રોતાઓને સંગોધેડ વાચ્ય છે—હે શ્રોતાતનો, ઘઠીન એમચિત્ત વદ તમે સામલો, કુમારની અવસ્થા પણ વેવી હતી એ હુ હવે વળવુ છુ
- ૧૯૭ સ્પટ અય ઘટાવી કામચો નથી
- ૨૦૨-૨૧૦ મડડ શબ્દ ત્રણ વાર આવે છે એ હકીકત અહીં પાઠ અષ્ટ હોવાની સૂચક છે
- ૨૧૪ તિપ્પસત્થુને વદલે વિપ્પ-સત્થુ (વિપ્રસાર્થમ્) વાંચવુ
- ૨૧૭ સજમિયને વદલે સજણિય વાચવુ
- ૨૧૮ ઉત્તરાર્થમા એક માત્રા ઓટી છે
- ૨૫૦ સદર્મને આધારે, અને પ્રસ્તુત વાચ્યમાં જ અન્યત્ર આવતા ઉલ્લેખોને આધારે ઘવલચ્છિડ (ઘવલાક્ષી)= 'લક્ષ્મી' અને સુવચ્છ (સુવક્ષસ્ ?)='વિષ્ણુ' એમ અર્થ કર્યો છે,
- ૨૫૨ ચદલેહ (ચન્દ્રલેપા)=શશિલેપા

તૃતીય સધિ

- ૨ વિશેષણો ટિપ છે, ઓ સુયદેવય (શ્રુતદેવતા) અને ચદમુત્તિ (ચન્દ્રમૂર્તિ) બને સાથે પડે છે
- ૩ અવય-લુવિ[ય]-હૃત્થા ને વદલે અવય-તુનિ વિહૃત્થા એવો પાઠ પણ આપી શકાય વિહૃત્થ= અતુક વસ્તુથી વિશિષ્ટ (યુક્ત) હાથ' આ પાઠમાં, પાસેપાસે આવતા બે નિ માંથી एक દેવનપ્રમાદશી રહી ગયો હોવાની ઉપપત્તિ પણ આપી શકાય તુનિ (દેશીનામમાલા ૫-૨૮) 'ઠમ'
- ૫ ભુવણ-ભાષ (ભુવનભાગા) 'વિષ્ણના વિભાગો'
- ૬ ઉન્નિય (ઉન્નીત) 'વહાર આવેલા' સરગાવો ઉન્નેદ ૩ ૫૧
- ૮ વિહાદને વદલે વિહાય વાચી દિસિવિહાય=દિગ્વિમાગા એમ ઘગવયુ આશી પ્રાપ્ત પણ નિર્દોષ વને છે ફિલિકિલિયને સમાસના ભાગ તરીકે નહીં, પણ સ્વતંત્ર શબ્દ તરીકે (વિધેય તરીકે) ગણવો
- ૯ વિહાદને વિભાવયતિના અર્થમાં ગીચો છે તુહા=સુધા 'ચૂનો' સરસાવો શુન 'છો'
- ૧૪ પચન્ન=પચ્ચવર્ણ આવી રીતે તાર કે વધારે અક્ષરના શબ્દમાં સયુક્ત વ્યવન પૂર્વેનો વ અપભ્રંશમાં ઉત્ત વતો હોવાના ષીજા ઉદાહરણો મચ્છધિણિ (મત્સ્યવન્ધિની), જાસ ઘ (અશ્વવન્ધ) વગેરે
- ૧૮ ઉત્તરાધમાં ભાણુ (ભાજામ્) 'પાત્ર'
૨૫. ઘરવમુહો વદલે ઘરવસહ-ગધ (ઘરવુપમગન્ધ) વાચી
- ૨૬ રાડસનહ=રાગ+ઉત્સવ+આનિ પા ગામ ઘગવતા ઉત્સવ નપુસમ્ભિંગી ગણવો પડે છે
- ૪૮ આલિંગણિ વિહિં વિ પળટ્ટુ સોડ એમ પાઠ સુધારવો
- ૫૧-૫૨ ૫૧મી પક્કિના અત સાથે સાધુ પત્યેની પદ્મધીની ઠકિ પૂરી ધાય છે ૫૨મી પક્કિમાં યલિમુહ (યલિમુપ્ત) કાગડો એમ પાઠ અટકી કાગડો સંબોધેલા શબ્દો મધુરવાય થી શરૂ થતા હોવાનું મથ્યુ છે ડરિડરેદિ એ કુરકુરેદિ 'કરકર અગાને ચોલ્યુ જ્યો કોઈ શબ્દ મૂઢમાં હોવા સમ્ભવ છે
- ૬૩ જાડ (જાતમ્) 'પુત્રને'
- ૭૧ અમમુકુર (અમમુકુર) સ્વ'
- ૭૨ ઉદ્વયાગલ એમ સુધારવાથી ૧૬ માત્રા પદ રહે છે
- ૮૦ ચિંત[વિ]ને વદલે ચિત[હ] વાચી
- ૮૧ મયાવણ મયાવહ એ પ્રેરક રૂપ વરથી વર્તુલચક્ર પલ્લવ ંજળ દ્વારા મયાવણ સિદ્ધ થયો છે દયામણુ 'વીગમણુ' વગેરેનું ઘન્ટર જા પ્રસરતુ છે
- ૯૫ મુયગ (મુગ્ગ) િટ છે (૧) ઉપગતિ (૨) સાવ
- ૯૧૩ અહ વાલિ અપૂરહ તુ મરેદિ આ પ્રયોગ અપભ્રંશમાં લેમ ન જૂની ગુજરાતીમાં શ્વ જાળીતો છે
- ૧૦૭ સમાલિડ (સમાલિત) સમઝાયુ જ્યો અર્થ કર્યા છે

चतुर्थ सधि

- १ सिंचती=सिचती (सिच्यमाना) एदे अथ घटावो
- २ तुम्ह करतां तुम्हह एम पाठसोधन करखु
- ९ णयणियाउ वाचो सति ने बदले सम पाठ क-पता अथ घटे छे
- २५ पेसणह चुक सोंपेउ कार्य अगधाया सकडथी अगति'नु रहे (अने क्वचित् 'मरण पाम्यो') ए अथमा आ अपभ्रशने रुड प्रयोग छे
- ३५ अतरडउ मूळमां बधे पठिना अते तरडउँ छ एनो अर्थ प्रस्तुत संदर्भमां वेसतो नथी, एण्ळे अतरडउँ अने करडउ एवो पाठ क-प्यो छ परंतु स्पष्ट अर्थोपमोथ घतो नथी
- ४१ गय-मय-वियार=(१) गत-मद-विकार, (२) गज-मद-विचार के गज-मृग-विचार
- ४७ वि दिनु एम जुदा पाडवा
- ५४ भग्गु 'भाग्य'
- ५५ सुहि=सुरेन
- ६० सँघारविं (समारचयामि) सरग्गो सि द हेम ४ ६५
- १०८ पूक्खेण मूळ पाठ किट्ठरेण होय
- १२७ जे ने बदले जे
- १४०-१४१ पादनांभमा आप्पु ठे तेम तेण वि कामेण निग्गळउ अने उत्तरइ एम पाठ होय
- १४२ आ पफि आ सदभेमा वेमनी नथी ए परी आगळ उपर १०१मा पुादण थाय छ ता ते बरोबर छे अहीं भूडथी आवी गइ होनानु खगे छे
- १४६ उच्चउ ने बदले उणियउ (ऊचो थयेलो) होवानो पण समब
- १८१ आनी आ पफि आगळ आवी गइ छे (१४२)
- १८७ काव्यनो अहां अत आवे छे १६सु कटवन्न प्रशन्तिनु छे
- १९८ सुराईहिं मूळे सुराईहिं होय संभवित छे के ए कविनी मातानु नाम होय दिव्यदिट्ठि ह्दा शब्द तरीके देखे